

Büyük Klasikler

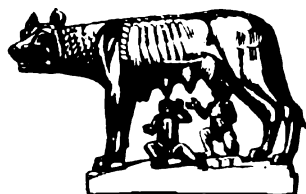
LUCRETİUS
EVRENİN
YAPISI

LATİN KLASİKLERİ

LUCRETİUS EVRENİN YAPISI

LATİN KLASİKLERİ

HÜRRİYET YAYINLARI	:	91
BÜYÜK KLASİKLER	:	13
LATİN KLASİKLERİ	:	3

EVRENİN YAPISI

Yayın hakkı (Copyright)	:	Hürriyet Yayınları
Birinci baskı		Kasım, 1974
Dizgi . baskı		Murat Mat. Koll. Şti.
Kapak baskısı		Tem Ofset Matbaası
Cilt		HÜRRİYET OFSET

LUCRETIUS

EVRENİN YAPISI

Çevirenler :

TOMRİS UYAR — TURGUT UYAR

Hürriyet Yayınları, Nuruosmaniye Cad. 3, Cağaloğlu İstanbul

ESERLERİ YAYIMLANACAK
KLASİK LATİN YAZARLARI

- ★ APULEIUS
- ★ BOETHIUS
- ★ CATULLUS
- ★ CİCERO
- ★ HORATIUS
- ★ JUVENALIS
- ★ LİVIUS
- ★ LUCANUS
- ★ MARTIALIS
- ★ OVIDIUS
- ★ PETRONIUS
- ★ PHAEDRUS
- ★ PLAUTUS
- ★ PLINIUS
- ★ PROPERTIUS
- ★ SENECA
- ★ TACITUS
- ★ TERENTIUS
- ★ TERTULLIANUS
- ★ VERGILIUS

Ö N S Ö Z

Dört ayrı dalda (Yunan, Latin, İslâm, Doğu) yayımladığımız Büyük Klasikler, dünya uygarlıklarının temel taşları olan kültür eserlerini Türk okuruna iletmek amacını güdüyor. Herhangi bir uygarlığı kavramanın, onun temel değerlerini benimsemenin biricik yolu: bu uygarlığı meydana getiren bilim, felsefe ve edebiyat ürünlerini yakından tanımak, bu kaynaklardan doğrudan doğruya yararlanmaktır. Bundan ötürü, aslında bir bütün meydana getiren dünya uygarlığının içindeki yerimizi daha iyi belirlemek, bu uygarlığa yaratıcı bir şekilde katılmak için temel ve klasik eserlerle kendi dilimiz aracılığıyla ilişki kurmamız zorunludur. Altı yüz yıllık geçmişimizde, son iki yüz yıla gelinceye kadar tam anlamıyla içinde bulunduğumuz İslâm ve Doğu uygarlıklarının temel eserleri'ni dilimize yeterince kazandırdığımız, halk kitlelerine mal ettiğimiz söylenemez. Öte yandan, son iki yüzyıldır yönettiğimiz Batı uygarlığını da sadece teknik bir uygarlık olarak ele aldığımız ve bundan ötürü çoğunlukla yanılgıya düştüğümüz biliniyor. Ne Tanzimat döneminde, ne de daha sonra Cumhuriyet çağına gelene kadar, Batı kültürünün doğrudan doğruya temeli olan Yunan - Latin düşüncesinin ana ürünleri, yani bilim, felsefe, edebiyat ve sanat eserleri üzerinde gerektiği gibi duruldu. Bu dönemlerde teknik ve pratik bilimlerin dışında, temel ve klasik Batı eserlerinin dilimize kazandırılması için hemen hiç bir şey yapılmadı. Cumhuriyet çağında bu ihtiyacın duyulmaya başladığını ve tek tek kişilerin sistemli olmayan bazı çalışmalar yap-

tığını, ayrıca devletin, önce düzenli bir şekilde başlayan, sonra tavsayan ve en sonunda bir yana bırakılan geniş bir çeviri ve aktarma işine giriştiğini görüyoruz.

Hürriyet Yayınları, Yunan, Latin, İslâm ve Doğu uygarlıklarının temel bilim, felsefe, edebiyat ve sanat ürünlerini Türk okuruna verirken, gerektiği gibi karşılanmayan bu büyük ihtiyacı gidermek ve gerçek bir kültür hizmeti yapmak bilinci ve amacıyla hareket ediyor. Hürriyet Yayınları'nın Büyük Klasikler dizisinde, Yunan, Latin, İslâm ve Doğu Klasik eserlerinden on iki cilt yayımlandı. Şimdi de Latin Klasiklerinin yeni kitabı olarak Lucretius'un Evrenin Yapısı'nı sunuyoruz.

HÜRRİYET YAYINLARI

GİRİŞ

Lucretius'un hayatı hakkında hemen hiç bir şey bilmiyoruz. Bazıları onun soylu bir Romalı olduğunu söylüyorlar. Ölüm ve doğum tarihlerinin İ.Ö. 95 ve 55 olduğu kabul ediliyor. Kişiliği hakkındaki bu bilgisizliğimize rağmen, Lucretius'un, Roma edebiyatı ve düşüncesi içinde oynamış olduğu rolü, ortaya koyduğu eserin değerini ve daha sonra yaptığı etkiyi açıkça görüyoruz.

Altı kitaptan oluşan yedi bin dört yüz dizelik eseri *Evrenin Yapısı*, dünya şiirinin en büyük örneklerinden biridir. Eserin orjinal adı *De Rerum Natura*'dır ve kelime kelime çevrilecek olursa *Eşyanın Tabiatı Üzerine* ya da *Evrenin Tabiatı Üzerine* anlamına gelir. Lucretius, bu göz kamaştırıcı uzun şiirinde, varlıkların özünü ve yapısını, evrenin temel niteliklerini anlatmak istemiştir. Bundan ötürü, eserin çevirisinin başlığı olarak, bugünkü dilimize en uygun olduğunu düşündüğümüz *Evrenin Yapısı* adını seçtik.

Eski çağların şiiri, genellikle öğretici, bilgi verici ve yol gösterici bir şiirdir. Özellikle *didaktik* şiir diye tanınan tür, felsefe, bilim, ahlâk ya da belli bir sanat ya da zanaat konusunda bilgi veren bir kültür ürünüdür. Bugün bize hayli garip gelmesi. ne rağmen, eski çağlarda, şiirin böyle bir görev yüklenmiş ve yerine getirmiş olduğu besbellidir. Eski Doğu şiiri ve etkisinde kaldığımız İslâm şiiri de, bilgi vermeyi, yol göstermeyi, doğruları açıklamayı önemli bir görev olarak yüklenmiştir. Eski şiirimizde, tarih, bilgelik, felsefe, ahlâk gibi konuların sık sık ele alındığını ve en önemli şiir yaratışlarının bu alanlarda gerçekleştirildiğini biliyoruz. Eskiden, şairin eğitici ve aydınlatıcı bir görevi olduğu, bugünkünden çok daha kesinlikle ve kuşkuyla yer

vermeyecek biçimde kabul ediliyordu. Bundan ötürü, şairlerin, didaktik eserler vermeleri, yani öğretici ve eğitici konuları ele almaları da kimseyi şaşırtmıyordu. Batı dünyasının kültür kaynağını oluşturan Yunan edebiyatında, bu tür eserlerin ilk örnekleri verilmişti. Hesiodos'un, ahlâk öğütlerini ve tarım işlerini a. çıklayan *İşler ve Günler*'i; tanrıların nereden ve nasıl doğduğunu, evrenin kaynağının ne olduğunu açıklayan *Theogonia* adlı uzun şiirleri yazdığını biliyoruz. Ünlü Yunan filozofu Empedokles de (İ.Ö. 493—433), felsefesini açıklamak amacıyla bir didaktik şiir yazmıştı.

Yunan kültürünün Roma üzerindeki etkisi, bu ülkenin edebiyatında da didaktik şiirin ön plana geçmesine yol açtı. Latin şiirinin babası olarak kabul edilen Ennius, günümüze ancak ufak bölümleri kalan birçok didaktik şiir yazmıştı. Ama, İ.Ö.I. yüzyılda, Lucretius, *Evrenin Yapısı*'yla bu türün en büyük örneğini verdi.

Lucretius, felsefe konularını ele aldığı eserinde, her şeyden önce, maddeci Yunan filozofu Epikuros'un (İ.Ö. 341—271) öğretisini açıklamak amacını güdüyordu. Bilindiği gibi, Epikuros, daha önceki Yunan filozoflarından Leukippos ve Demokritos'un etkisinde kalmıştı. Bu iki düşünür, evrenin maddî bir yapısı olduğunu ve atomlardan meydana geldiğini ileri sürüyorlardı. Epikuros'a göre, bütün varlıklar, maddî olan ve sürekli devinim halinde bulunan atomlardan oluşmuştu. Maddenin yanı sıra bir de boşluk ya da boş uzay (mekân) vardı. Atomlar, uzay içinde dölşüp duran dopdolü, som, bölünmez ve ortadan kaldırılmaz varlıklardı. Bizimkine benzer başka dünyalar vardı ve evren sonsuzdu. Atomların sadece belli bir boyutu, belli bir biçimi ve kütlesi vardı. Lucretius'un, *İlk tohumlar, kurucu parçacıklar* diye de adlandırdığı atomlar, sınırsız devinimleriyle, bir bileşimden bir başkasına geçerek, çeşitli ve sayısız varlıkları oluşturuyordu.

Bütün bu açıklamaları yaparken, Epikuros ve Lucretius, her şeyden önce, ahlâkla yani insanın doğru yaşamasıyla ilgili bir amacı ortayı koymak istiyorlardı. Bu amaç, insanoglunun, batil inançlardan ve ölüm korkusundan sıyrılarak gönüli rahatlığına kavuşması ve mutlu olmasıdır. Bundan ötürü, Epikurosçular ve Lucretius, fiziğe ilişkin konuları, sadece, insanı batil inançlardan ve öteki dünya korkusundan kurtarmak, gönüli rahatlığına kavuşturmak ve mutluluğa ulaştırmak amacıyla ele alır ve in.

celerler. Lucretius, insanoğlunun mutlu olmayışının temel nedenlerini, dinle ilgili batıl inançlarda ve yükselme ya da toplum içinde kendini gösterme hırısında buluyordu. Bu önyargılardan kurtulması için de, düşüncesine ve aklına güvenmesinin; maddeci felsefeyi kabul etmesinin gerekli olduğunu düşünüyordu. Başka bir deyişle, tanrıların dünya işlerine karışmadığını; ruhun ölümlü olduğunu ve bundan ötürü bir öteki dünya bulunmadığını ve orada ceza görmek diye bir şeyin söz konusu olmadığını kabul etmesi, insanoğlunun mutlu olması için yeterliydi. Lucretius, insana ve onun özgürlüğüne de güveniyordu. İnsanoğlunun özgür olarak davranabileceğini kabul ediyordu. İrade özgürlüğü dediğimiz bu durumu da, atomların düz bir çizgi izleyerek şaşmaz bir biçimde düşmemeleri (devrinmemeleri); kimi zaman bu düz çizgiden şaşarak ya da saparak beklenmedik devinimler göstermeleri ile açıklıyordu. Böylece, temeli madde ve zorunluluk olan bir dünyada, özgürlüğün de yer aldığını açıklıyordu.

Çağının bütün bilgilerini, akıl ve gözlem süzgecinden geçirerek bir ansiklopedi ortaya koymak isteyen Lucretius, bunu şiirin ve hayalgücünün etkilleyici havasıyla de pekiştirmek istemiş ve bugüne kadar benzerini görmediğimiz bir sanat eseri ortaya koymuştu. Lucretius, şiir sanatının bütün araçlarını bu yük bir ustalık ve yaratıcılıkla uygulamış; duygu dünyasını, akılyürütmenin ve kanıtlamanın yardımcısı olarak kullanmıştı (1). Onun şiiri, bilimin ve duyularımızla tanıdığımız somut dünyanın şiiridir. Başka bir deyişle, kavrayış gücünün, duygunun ve duyumun eşine rastlanmadık bir kaynaşmasıdır (2) Lucretius, iki bin yıl önce, *Evrenin Yapısı*'nda, bugünkü bilimin çeşitli doğrularını bir öngörü halinde açıkladığı gibi; bilimle şiirin, doğru ile güzelin nasıl kaynaştırılabileceğini de hayranlık verecek biçimde ortaya koymuştur. Çevirin titizliği ve şiirsel gücü, eserin bu özelliklerinin, Türk okurunca kavranmasını sağlayacaktır.

Selâhattin Hilâv

-
- 1 Roman Literature, Michael Grant, s. 144, Penguin Books, - 1967.
 2. Bu konu için bakınız: The Imagery and Poetry of Lucretius, David West, University Press, Edinburg, 1969.

EVRENİN YAPISI

BİRİNCİ KİTAP

Aeneas'ın anası ve onun soyunun anası.
İnsan ve tanrı sevinci, can dağıtan Venus!
Gökyüzünde dönüp duran yıldızlar altında
Doğanın canlılarla dolup taşması senin,
Denizin gemilcrimizi yüzdürmesi senin,
Toprağın bizi doyurması senin kayırışındandır.
Seninle oluşur canlılar, günışığını görürler.
Rüzgâr önünsıra koşar, bulut çekilir gelişinle,
Deniz güler, gök yatışır, doygun parıltıyla yanan.

5

Gün bahar kılığını kuşandığında, Favonius'un¹
Dölleyici soluğu estiğinde, ey ulu tanrıça,
O zaman havanın kuşları muştular gelişinil
Çünkü yürekleri delcn güç sendedir —
Ve deliye döner sürüler, sulak çayırlarda,
Tez-akışlı ırmaklarda yüzerler. Delice
Gelirler ardından tılsımınla gözleri bağlı.
Denizde, dağda, coşkun çaylanlarda, yeşil otlakta
Kuşların yapraklı gölgeliklerinde, hepsinin,
Her birinin göğsüne akıtırsın usulca
Önüne durulmaz çiftleşme itisini ve onlar
Uretirler soylarını amansız bir tutkuyla.

10

15

20

1. *Batı rüzgârı*

LUCRETİUS

Tek sensin mademki kılavuz gücü evrenin
Ve sensiz bir şey çıkamaz güneş-ışıklı dünyaya,
Sevinç ve güzellik içinde serpmek amacıyla,
Sana başvuruyorum, soylu Memmius'umuza adadığım 25
Bu dizeleri yazmaya çabalarken *evren üstüne*
-Ki ona her alanda olağanüstü bir yetkinlik
Ve sonsuz bir ün vermişsin- öyleyse yine
Sonsuz çekicilikle donat şiirimi, onun adına.

Kayırıcılığını da esirgeme bu arada: 30
Denizde ve karada süren kıyıcı savaş bitsin!
Çünkü dingin barışı ölümlülere bağışlayan güç
Yalnız sendedir. Senin kucağında Mars¹ kendisi,
Bu işin başbuğu bile yüz sürer yere
Ve aşkın onulmaz yarasıyla yıkılır; 35
Devrilmiş bir sütun sanki, aç gözlerini diğer yüzüne,
Tıka basa doyurur aşkla. Uzanmış yatarken öyle
Asılı kalır senin dudaklarına soluğu.
İmdi, tanrıçaların en görkemlisi,
Tatlı dualar fısılda, kucağında sarmala onu, 40
Bozulmaz barışı iste ondan Roma halkı için!
Yurdumun bu kötü günlerinde sakın kafayla
Sürdüremiyorum görevimi, nasıl ki Memmius soyu da
Esirgemez hizmetini böyle bir bunalımda kamudan.

Şimdi sevgili Memmius, dinle söyleyeceklerimi, 45
Kaygılarını at, kulak ver, duy gerçeğin sesini;
Horgörme sakın, yadsımaya kalkma anlamadan,
Ateşli bir sevgiyle sıraladığım bu armağanları.
Gökyüzünün, tanrıların gerçeklerini anlatmakla

1. Savaş tanrısı

EVRENİN YAPISI

Başlayacağım işe. Sana atomları açıklayacağım, ki 50
Doğa herşeyi onlarla yaratır, besler, onlara
Ayrıştırır tükenince -onlara *ham madde* ya da
Genellikle doğurgan gövdeler derim, yerine göre-
Neşelerin tohumları diye de adlandıracağım;
*İlkel tozanlar*¹ da diyebilirim. Çünkü önce 55
Onlar vardır, her şey onlardan oluşur aslında.

Gerçekten de tanrılar yaradılışları gereği
Büyük bir dinginlikte tadarlar ölümsüzlüklerini,
Yaşadıklarımızın dışında, dünyamızdan uzak,
Acıdan yoksun, tehlikenin dışında, 60
Bizden bağımsızdırlar, yeterler kendilerine,
Ne erdemlerimize kulak asar ne öfkeyi tanırılar.

Göz göre göre sürünürken insan yaşamı
Ezici ağırlığı altında batıl inançların,
Asık suratlı bağnazlık, göğün 65
Dört bir yanından kuşatmışken ölümlüleri,
İlk bir Yunanlı dirençle kafa tuttu,
İlk o dimdik durdu ve meydan okudu.
Ne şimşek yıldırır onu, ne tanrı efsaneleri,
Ne göğün homurdanan öfkesi; hattâ tam tersi 70
Mertliği pekiştirdi bu engellerle ve o, ilk kez o
Açmayı diledi doğa kapılarına vurulmuş kilidi.
Ve utku, güçlü ruhunun oldu sonunda.
Aştı ötelere doğru dünyanın alevli surlarını,
Ruhunda bütün bir sonsuzluğu dolaştı 75
Ve utkuyla döndüğünde, neyin olabileceğini
Anlattı bize, neyin doğamayacağını: her gücün
Bir sınırı olduğunu, geçilmez bir kalesi.

1. Yani varlıkların temelindeki parçacıklar, zerreler.

LUCRETIUS

Böylece tepelendi bağnazlık, alındı ayak altına.
Bizse utkuyla yükseldik göklere böylece. 80

Dinden sapacağımı sanmandır, tek kaygım, Memmius.
Bil, çoğu kez bağnazlıktır günahların nedeni.
Unutma, tanrıça Diana'nın ¹ tapınağını, Aulis'te,²
Nasıl lekeledi Yunanlı önderler,
O soylu beyzadeler, İphigeneia'nın kanıyla. 85
Yanaklarına iniyordu iki yandan kızcağızın
El değmemiş lülelerini sarmalayan saçbağı.
Sunağın önünde duran üzgün babası
İlişiverdi birdenbire gözüne
Ve rahipler gizlediler bıçağı 90
Ve gözyaşlarına boğuldu halk, onu görünce.
Dili tutuldu korkudan
Yalvarırcasına diz çöktü yere
Zavallı! Avutur muydu onu, o anda
Bir krala ilk kendisinin baba demesi. 95
Kaldırdılar titreyen bedenini, götürdüler sunağa.
Hymenaios'un ³ tatlı ezgilerini duysun diye değil
Günahkâr bir töre uyarınca düğün gününde,
Daha da acısı, özbabasının elleriyle
Öldürölmekti onun kara yazgısı. Elverişli 100
RüzĖârla yola çıksın diye Yunan donanması.
Kötölüğün bu kertesine bağnazlık götürür kişiyi.

Ve senin de yargın, bir gün yalvaçların
O ürkünç masallarına tutsak düşerse,
Ayrılacaksın bizim saflarımızdan. 105

1. Apollon'un kardeşi, ışık tanrıçası.
2. Yunanistan'da, Boiotia'da bir liman.
3. Düğün tanrısı.

EVRENİN YAPISI

Neler uydurabilir onlar, bir düşün,
Yaşamın uyumunu bozmak,
Mutluluğu dönüştürmek için korkuya!
Haklıdırılar üstelik; insanoğlu, acılarının
Anladı mı bir sonu olduğunu, ne yapıp yapar, güçlenir, 110
Karşı koyar bağnazlığa ve zulmüne yalvaçların.
Oysa şu anda direnci yoktur, çünkü
Ölümden sonraki ceza yıldırmaktadır gözünü.
Canının niteliği konusunda insan bilgisizdir.
Bedenle birlik mi doğar can, sonra mı yerleşir? 115
Ölümlle çözülüp yok mu olur bizimle, yoksa
Kara, korkunç bataklığında mı dolaşır Orkus'un? ¹
Başka yaratıklara mı aktarılır tancısal güçle?
Şiirlerinde anlattığı gibi Ennius'umuzun.
İlk o, güzelim Helikon'dan, 120
Ünü bütün İtalyan budunlarını tutan
Yemyeşil yapraklardan bir çelenk derlemişti,
Ölümsüz dizelerinde o da söz eder Akheron'dan, ²
Bizim canlarımızla, bedenlerimizle değil de
Korkutucu ve soluk imgelerle doludur orası. 125
Solmayan anısıyla Homeros ordadır. Görünür ona
Ve acı gözyaşlarıyla evreni açıklar.

O yüzden göksel olayları ele almalıyız önce:
Devinimlerini, güneşin ve ayın
Ve güçleri, yeryüzündeki olaylara yön veren. 130
Daha önemlisi kavramaya çalışmalıyız iyice
Niteliğini insan ruhunun ve canının.
Gün boyunca ruhumuzu etkileyen
Gece uykudayken ya da hasta düşünce,

1. Cinler ya da ölümler ülkesi.

2. Cehennem ırmaklarından biri.

LUCRET|US

Nedir o ansızın beliren düşler? Ki 135
Toprak olmuş kişiler görürüz, seslerini duyarız.

Kolay değil biliyorum Latin şiirinde,
Karmaşık bulgularını sergilemek Yunanın.
Dilimizin yoksulluğu, konunun yeniliği,
Uygun sözcükler türetmeye zorluyor beni. 140
Ama senin erdemlerin ve benim
Güzel dostluğumuzdan alacağım tat itiyor
Böylesine zor bir işi üstlenmeye beni.
Budur beni uykudan eden gecenin ıssızlığında.
Hangi sözcüklerle, nasıl bir ozan ustalığıyla 145
Duru bir ışık düşürebilirim gözlerinin önüne,
Gizli yüreğini gör diye nesnelerin o ışıktaydı?
Parlak gün altememez karanlığı, korkuyu; doğanın
Görünümünü, işlemesini çözmek başarabilir.

7

İlkemiz şu olacak konuya girerken: 150
Hiçten, hiçbir şey yaratılamaz tanrısal güçle.
Ölümlülerin bunca korkuya kapılmaları,
Yerde ve gökte tamık oldukları olaylara
Gözle görülür bir neden bulamamalarındandır.
Kolaydır tanrının istemiyle açıklamak bunları. 155
Hiçten, bir şey yaratılamayacağını kavrayınca
Daha açık seçik göreceğiz önümüzdeki yolu;
Tanrıların eli olmadan varlıkların
Nasıl oluştuğunu ve varolduğunu.

Bir kere, hiçten yaratılmış olsaydı varlıklar, 160
Her tür, her kaynaktan doğardı: tohum olmazdı.
İnsan denizden çıkardı, pullu balık topraktan
Ve kuşlar gökten türerlerdi durup dururken.

EVRENİN YAPISI

Sürüler, kuytularda üreyen yabanıl hayvanlar,
Ekili ya da çorak toprakları doldururlardı. 165
Aynı ağaçlarda bitmezdi hep aynı yemişler,
Elbet değişirlerdi, her ağaç her yemişi verirdi.
Kendine özgü doğurgan gövdelerden oluşmasaydı
Neden her varlık doğuşunda aynı tür anadan? 170
İmdi, her varlık özel tohumundan oluştuğundan
Ancak uygun dokunun, uygun atomların bulunduğu
Yerden doğar güneş-ışıklı dünyaya.
Bu yüzden her şey rasgele doğamaz her şeyden.
Özel gücü özündedir doğumunu hazırlayan.

Neden baharda açar gül, ekin olgunlaşır yazın? 175
Ve üzüm neden büyüüne kapılır güzün?
Özel tohumları elverişli anda toparlanmayınca
Ortaya çıkıp, varlıklar gelişmeseydi,
Dirim bağışlayan toprak en uygun mevsimde,
Onları korunmasız sürer miydi ışıklı dünyaya? 180
Hiçlikten doğsalardı, zaman gözetmeden
Olmadık aylarda ürerlerdi elbet, ansızın;
Mevsimlerin hışımıyla doğurgan bileşimleri önlenen
İlksel gövdeleri olmadığından.

Dahası, serpilmeleri de belli bir süreyle 185
Belirlenemezdi, tohumun birikimi için gereken.
Bebekler birdenbire büyüüverir,
Ağaçlar dilediklerinde bitiverirdi topraktan.
Ama böyle değil doğanın yasası, biliyoruz.
Doğada usul usul gelişir varlık, 190
Kendine özgü yapıyı taşıyarak tohumundan,
Kendine özgü maddesiyle çoğalır ve beslenir.
Dahası da var: Çıkagelmezse mevsim sağanakları,
Veremez yüzgüldüren ekini toprak,

LUCRETIUS

Besinsiz kalınca da üreyemez hayvanlar 195
Ve sürdüremezler dirimlerini.
Atomları yadsıyan kuramın tersine,
Ortaktır çoğu öğeler varlıkların çoğunda,
Tıpkı ayrı sözcüklerdeki harfler gibi.

Düşünelim: Neden öylesine kocaman yaratmamış doğa, 200
Ki yürüyerek geçememiş insanlar okyanusu,
Elleriyle devirememişler dağları,
Ve sürdürememişler yaşamlarını kuşaklar boyu?
Çünkü varlık, doğumu için özel bir doku ister
Kendi yapısının niteliğini belirleyen. 205
Demek ki hiç bir şey oluşamaz hiçlikten.
Çünkü her varlık, dayanıksız havaya çıkmadan,
Kendi özel tohumundan döllenmelidir.

Son olarak görüyoruz ki işlenmemişten 210
Daha yetkindir işlenmiş topraklar ve
Emeğin değdiği yer, tatlı yemişlerden geçilmez.
Çünkü öyle tohumlar gizlidir ki toprakta
-Sabanla alt üst ettiğimizde-
Uyarınız verimliliklerini onların. Yoksa
Çabamıza gereksinmeden ulaşırlardı yetkinliğe. 215

İkinci ilke: kurucu atomlarına ayırır bileşikleri

Doğa ve hiç bir şeyi indirgemez hiçliğe..

Öğeler yok edilir nitelikle olsalardı
Yitip giderdi nesneler de birdenbire;
Bağlantıları koparmak, ayırmak için parçaları 220
Güç harcamaya bile gerek kalmazdı. Ne ki,
Yok edilmez tohumlardan oluştuğundan herşey,
Hiç birinin yitmesine göz yummaz doğa;

EVRENİN YAPISI

Çatlaklardan içeri sızıp çözüştüren
Ya da bir vuruşta yıkan bir güç olmadıkça 225

Öz dokuları tükenen varlıklar, yeryüzünden
Silinebilseydi hepten, hangi kaynaktan, türetirdi
Venus, bunca çeşit canlıyı? Nasıl
Sürerdi yaşam ışığına? Kendisine döndüklerinde,
Nasıl bulurdu her keresinde toprak, türlerinin 230
Gelişmesi için gereken özel besinleri?
Nerden tazelenirdi deniz, ona kavuşan ırmak?
Esir¹ nereden beslerdi yıldızları?
Zamanın uzun dilimi, karanlık geçmiş, elbet
Tüketebilirdi ölümlü gövdeleri, oysa 235
Sonsuz geçmişte, evreni durmaksızın yenileyen
Gövdeler süregelmışse, demek ölümsüzdür onlar;
Hiç bir varlık hiçliğe indirgenemez o zaman.

Tek neden, sürekli yok etmeye yeterdi varlıkları,
Yok edilmez maddeden bir dokuları olmasaydı. 240
Bileşimleri ancak özel bir güçle çözülebilen
Yok edilmez gövdeler bulunmasa
Yıkım getirirdi en ufak dokunuş bile.
Türlü biçimlerde birleştiği halde atomları,
Dokunulmazdır bileşik varlıklar, 245
Yok edilmez kaldığı için maddeleri.
Ta ki içlerinden biri özel yapıyı bozacak
Etkili bir güçle karşılaşınca kadar.
Yani hiç bir varlık hiçliğe dönüşemez,
Kendini oluşturan öğelere ayrışır yalnızca. 250

1. Gökyüzüyle yer arasında, üst tabakalarda, güneşin, gezegenlerin, yıldızların dolaştığı alan.

LUCRETİUS

Esir babanın yağırdığı sağanaklar,
Yitip gider bağrında toprak ananın.
Ama yeni ve sevinçli ekinler fışkırır yerden,
Yaprağa boğulur ağaçlar; serpilir,
Dalları çöker yemiştten, insanlar ve hayvanlar 255
Besine kavuşurlar. Çocuklarla dolup taşar,
Şenlikli kentler. Yeni kuşlarla çınlar korular.
Yorgun davar yere atar ağırlaşmış bedenini
Çayırlarda. Dolu memelerden ak bir sıvı sızar.
Böylece sıçrar titrek bacaklarıyla çimende 260
Dupduru sütle esrik yeni kuşak.
Demek hepten yok olamaz gözle görülür varlıklar,
Birbirlerinden onarır onları çünkü doğa
Ve bir ölümün yardımı olmadan
Kesinlikle izin vermez bir doğuma. 265

Varlıklar hiçlikten doğamaz, Memmius!
Ve.. hiçliğe dönmeyeceklerdir doğduktan sonra.
Belki kuşkulanıyorsun dediklerimden
Çünkü gözle görülmez sözünü ettiğim atomlar.
Sana bir kanıt daha: *görülmedikleri halde* 270
Varlıklarını kabulleneceğin gövdeler üstüne.

Önce rüzgârı düşün, bir patlamaya görsün!
Dalgaları nasıl kamçılar, batırır gemileri,
Bulutları darmadağın eder, ulu ağaçları
Çöker yerinden ve burgaçlanarak tarar vadiyi, 275
Ormanlarda bir kasırga olur, çarpar doruklara.
böyledir rüzgârın öfkesi, delice dolandığında.
İuşkusuz. görünmez tozanları var rüzgârın da,
Bökteki bulutları, denizi ve toprağı süpüren.
Çarpa çarpa sürükleyen onları, doludizgin. 280
Bu akış, bu büyük kasırga, dağların tepesinden

EVRENİN YAPISI

Çağılıyla inen selleri hatırlatır insana;
Ormanı kökünden söküp ağaçları üstüste yığan,
Sürekli yağmurlardan kabarmış bir çağlayanı.
Yapıca yumuşak da olsa, akan suyun coşkusu 285
Sağlam köprülerin dayanamayacağı güçtedir.
O fırtına-kardeşi su öyle yüklenir kemerlerine,
Bir kükreyişle yıkar, koca taşları sürükler
Ve bütün engelleri aşar bütün, yoluna çıkan.
Böyle olması gerekir rüzgârın devinimlerinin de. 290
Hızlı bir ırmak gibi gelip vururken esinti,
Vuruşlarıyla hırpalar, kaldırır engelleri
Ve döne döne yaklaşır bazan, içine aldığı gibi
Yine döne döne halkalanarak uzaklaşır.
İşte görünmez gövdelere sahiptir rüzgârlar. 295
Kanıtının ne olduğunu sorarsan:
Hem edimleriyle, hem davranışlarıyla
Açık seçik görülen ırmaklara benzer onlar.

Dahası, duyabiliriz varlıkların kokularını
Görmesek de, burun deliklerimize yaklaştığında. 300
Seçemez sıcağı ve soğuğu da gözlerimiz,
Sesleri de görmeyiz. Ama bütün bunlar,
Etkileyebildiklerine göre duyularımızı,
Gövdeleri olsa gerektir, çünkü gövdeden başka
Bir şey ne dokunabilir, ne de dokunulabilir ona. 305

Kıyıya serilen giysiler nasıl nemlenir, düşün.
Oysa biz göremeyiz nemin içlerine işlediğini,
Sonra da nasıl uçup gittiğini ısıyla.
Demek görünmeyen tozanlara bölünüyor nem.
Ve düşün, güneş yıllar boyu dönüp dururken 310
Parmağımızdaki halka, sürtüşmeyle nasıl
İncelir? Damlayan su nasıl deler taşı,

LUCRETİUS

Nasıl aşınır kıraçta demir saban kulağı?
Kaldırım taşları çignenmekten nasıl eskir?
Gelip geçenlerin dokunuşuyla, kent kapılarında **315**
Tunçtan yontuların elleri nasıl incelmıştır?
Bu eksilmeleri hep yıpranmaya bağlarız biz.
Ne var ki belli bir anda hangi
Tozanların azaldığını görebilme gücü
Dışındadır, kısıtlı görme duyumuzun. **320**
Özetlersek: en dikkatli gözlerden bile kaçır
Uşulca gerçekleştirdikleri nicel çoğalma
Varlıklarda, doğanın ve geçen zamanın.
Ayrıca zamanın etkisiyle varlıkların
Neler yitirdiklerini de gözle göremezsin **325**
-Sözgelimi denizin keskin tuzuyla
Durmadan yıpranan sarp kayaların-
Ve saptayamazsın bu yitirişin anını: demek ki
Görülmez gövdeler aracılığıyla işliyor doğa.

Sanma ki varlıklar, katı gövdelerin basıncıyla, **330**
Som bir kütle halinde toparlanmıştı.
Çünkü onların yapısında da boşluk vardır.
Çok yardım edecek sana bu gerçeği kavramak:
Evren şaşırtmayacak, sözlerim kuşkulandırmayacak,
Kastettiğim elle dokunulmayan boş uzaydır, ¹ **335**
Yerinden kıpırdayamazdı varlıklar, o olmasaydı
Her zaman ve her yerde geçerli olurdu çünkü
Maddenin edimleri: karşı devinim ve engelleme.
İlerleyemezdi hiç bir varlık, yoksunken
Gerileyişle sağlanacak başlangıç noktasından. **340**
Oysa görüyoruz denizde, toprakta ve gökte
Türlü biçimlerde devinimler türlü varlıklar.
Boş uzay olmasaydı, hepsi

1. Uzay, burada «mekân» anlamındadır.

EVRENİN YAPISI

Bu sürekli devinim gücünden yoksun olacaklar,
Sıkışıp kalacaklarından devinimsiz maddeye. 345
Dahası, varolamayacaklardı bile.

Kesin ipuçları var üstelik, kaskatı samılan
Varlıkların da gözenekli olduğu konusunda.
Su, sarp kayalardan bile sızar mağaralara,
Her yerden yol bulur su damlacıkları, 350
Her yanına yayılır besin hayvan bedeninin,
Ağaçlar büyür, verir yemişlerini mevsiminde.
Çünkü besinler dal uçlarına kadar, köklerinin
Dibinden boylamasına dağılır gövdelerine,
Duvardan geçer sesler, kapalı yapılara girer, 355
Soğuk buz gibi işler insanın iliklerine.
Bütün bunlar açıklanabilir mi boşluklar olmasa,
İçinde çeşitli gövdelerin yol aldığı?

Oylumlar eşken neden değişir ağırlıklar?
Bir kurşun külçesine kitlece eşitse ölçüsü 360
Bir yumak yünün sözgelimi? İkisinin de
Eş ağırlıkta olması gerekirdi. Çünkü
Varlıkları aşağıya çekmektir maddenin işlevi,
Uzayın işleviyse ağırlıksız kalmaktır.
Ve demek ki, değilken kalıpça daha az iri, 365
Bir cisim öbüründen daha hafifse,
Daha çok boşluk var demektir onda, oysa
Azdır boşluk, daha çok yer tutar madde ağırdı.
Varlıklara katışması var demek boşluğun:
İlginç sorumuzun amacına ulaştık öyleyse. 370

Seni yanıltmasın, Memmius, bazı tembel kuramcılar!
Suyu yararak ilerleyen allı pullu balıklara,

LUCRETİUS

Suyun kendiliğinden yol verdiğini sanır onlar.
Balıkların artlarında bıraktıkları boşluğa
Yeniden dolarmış çekilen su! Ve sanırlar ki
Her yer dopdolu olduğu halde,
Yer değiştirerek devinir varlıklar. 375

Bu temelsiz bir kuramdır, nerden baksan, çünkü
Su yol vermese nasıl ilerleyebilir balıklar?
Ve nasıl çekilebilir su, balıklar devinmemişse? 380
İki durum kalıyor demek; ya varlıkların tümü
Yoksundur diyeceğiz devinme yetisinden,
Bir katışması var diyeceğiz boşluğun ya da
İlk adımını atmasını sağlayan, her varlığa.

Son olarak: ansızın koparlarsa birbirlerinden 385
Bitişik iki cisim, geniş bir düzlemde,
Boş kahr araları hava doldurmadan önce.
Aynı anda dolduramaz boşluğun tümünü
Ne kadar çabuk akıp gelse de hava,
Önce bir noktayı tutar çünkü 390
Çevreye giderek yayılır sonra.

Havanın yoğunluğuna bağlayanlar yanılır bunu.
Çünkü önceden dolu olan bir şeyin boşaldığı
Anlamı vardır yoğunluk kavramında-ya da tersi-
Bu sonucu sağlayabilmek için, ben derim ki 395
Boşluk olmasaydı hava çekilemezdi geri,
Sonra toplayamazdı bir bütünde parçalarını.
Gönlünce kanıtlar sür ileriye
Tartışmayı daha da uzatmak için. Sonunda
Boşluğu benimseyeceksin varlıklarda. 400
İnancını pekiştirmek için daha sürüyle kanıt

EVRENİN YAPISI

Gösterebilirim sana, ama keskin bir zekâ
Bu ipuçlarından çıkıp yola bulabilir gerisini.
Dağı bayırı, tarayan av köpekleri, nasıl ki
Doğru izi sürmeye başladılar mı bir kere, 405
Yabanıl hayvanların inini kokuyla bulursa,
Böylesi sorularda da bir konu, açılır öbürüne
Ve kendin sürüp bulursun izini,
Çekip çıkarırsın gerçeği gizlendiği yerden.
Yorulup da avdan çekilmek istersen, 410
Gönül erinciyle söz verebilirim sana, Memmius,
Tükenmez kaynaklardan güç alan yüreğimden
Öyle cömert tatlar akıtacak ki dilim,
Ağır adımlarla gelen yaşlılık
Yürüyecek diye kollarıma korkuyorum, 415
Çevirecek diye kilidini yaşamımın;
Kanıtlarımın çağlayanı, eksiksiz her konuda
Şiirleşip ulaşmadan önce senin kulaklarına.

Sürdürelim konuyu kaldığımız yerden:
Doğa iki ögeden oluşur, kendi başına varolan, 420
Gövdelerden ve bu gövdelerin yerleştiği,
İçinde değişik yönlerde devindikleri boşluktan.
-Duyularımız gövdelerin varlığına tanık nasılsa-
Sağlam değilse bu temele dayanan inanç,
Karışık sorularla ilgili kuşkularımızı 425
Akıl yoluyla sınayabileceğimiz
Güvenilir bir ölçüt kalmaz başkaca.
Olmasaydı uzay dediğimiz ara ve alan,
Yerleşemezdi hiçbir yere bu gövdeler
Ve hiçbir yöne kıpırdayamazlardı. 430

Şunu kanıtlamalıyım şimdi: *gövdenin ve boşluğun
Dışında hiç bir şey varolamaz doğada.*

LUCRETİUS

Üçüncü bir töz diye yer 'alamaz onların yanında,
Varolmak için birine katılır bunların.
Direnc gösteriyorsa -az da olsa- dokunmaya, 435
Gövdenin kütlesini o oranda arttıracak,
O ölçüde katılacaktır ona.
Öte yandan elle tutulamamazlıksa niteliği,
İçinden geçenlere direnc göstermiyorsa,
Boşluk diye adlandıracağız onu. 440

Hem aslı ne olursa olsun, bildiğimiz varlıkların
Ya kendileri etkindir, ya tepki gösterirler
Öbür varlıkların etkisine ya da barınır
İçlerinde başka varlıklar, bir şeyler olup biter.
Varlık, etki ve tepki gösteremez gövde yoksa, 445
Boşluk dışında da, hiç bir şey barınak sunamaz.
Demek madde ve boşluktan başka üçüncü bir töz
-Duyularımızla algılayabileceğimiz- yok doğada
Ve kavrayabileceğimiz, usumuzu çalıştırsak da.

Doğada varolan bütün varlıklarda, 450
Bulacaksın bu iki tözün özelliklerini mutlaka
Ya da onlara özgü geçici belirtileri.
Özelik ayrılamaz varlık yitip gitmeden;
Ağırlık nasıl özeliğiye kayanın, ısı ateşin,
Akışkanlık suyun, gövdenin dokunulabilirlik 455
Ve dokunulamazlık boşluğun.
Oysa tutsaklıkla özgürlük, yoksullukla zenginlik,
Savaşla barış gibi, varlıkların özüne değmeyen
Şeylere geçici belirtiler diyoruz.

Bunun gibi, zaman da var değildir kendi başına, 460
Gövdelerin varlığından doğar kavramı.

EVRENİN YAPISI

Olmuş olanın, oluşanın ve olacak olanın.
Demek kimse algılayamaz zamanı, varlıkların
Deviniminden ve durağanlığından ayrı tutunca.

Öyleyse güzel Helena kaçırıldı, Troya yenildi 465
Denildiğinde; olayları nesneden bağımsız sanma,
Bu geçici belirtileri taşıyan kuşaklar,
Zamanın akışıyla, çoktan silinip süprüldüler diye.
Ya bir toprak parçasına ilişkin
Geçici bir belirtidir eskiden olanlar, 470
Ya da uzaya, toprak parçasının kapladığı.

Madde olmasaydı ve olayların geçeceği boşluk,
Giremezdi Phrygia'lı Paris'in yüreğine
Tyndareos'un kızının yaktığı aşk kıvılcımı,
Köreltici ateşini çatamazdı o amansız savaşın. 475
Troyalıları aldatan tahta at,
Ateşe veremezdi Pergamos kulelerini,
Rahminden dışarı çıkan Yunanlılarla.
Olaylar kendi başlarına varolamıyor demek
Madde ya da boşluğun varolduğu anlamda, 480
Maddenin geçici belirtileri diye
Ya da olayların geçtiği alanın ilinekleri
Olarak ele alıyoruz onları biz de.

Öyleyse iki türdür bütün nesneler:
Atomlar ve onlardan oluşan bileşikler 485
Çünkü hiç bir güç yıkamaz atomları
Saltık somluk sonsuza dek korur onları.

LUCRETİUS

Üçüncü bir töz diye yer alamaz onların yanında,
Varolmak için birine katılır bunların.
Direnc gösteriyorsa -az da olsa- dokunmaya, 435
Gövdenin kütlesini o oranda arttıracak,
O ölçüde katılacaktır ona.
Öte yandan elle tutulamamazlıksa niteliği,
İçinden geçenlere direnc göstermiyorsa,
Boşluk diye adlandıracağız onu. 440

Hem aslı ne olursa olsun, bildiğimiz varlıkların
Ya kendileri etkindir, ya tepki gösterirler
Öbür varlıkların etkisine ya da barınır
İçlerinde başka varlıklar, bir şeyler olup biter.
Varlık, etki ve tepki gösteremez gövde yoksa, 445
Boşluk dışında da, hiç bir şey barınak sunamaz.
Demek madde ve boşluktan başka üçüncü bir töz
-Duyularımızla algılayabileceğimiz- yok doğada.
Ve kavrayabileceğimiz, usumuzu çalıştırsak da.

Doğada varolan bütün varlıklarda, 450,
Bulacaksın bu iki tözün özelliklerini mutlaka
Ya da onlara özgü geçici belirtileri.
Özelik ayrılamaz varlık yitip gitmeden;
Ağırlık nasıl özeliğiye kayanın, ısı ateşin,
Akışkanlık suyun, gövdenin dokunulabilirlik 455
Ve dokunulamazlık boşluğun.
Oysa tutsaklıkla özgürlük, yoksullukla zenginlik,
Savaşla barış gibi, varlıkların özüne değmeyen
Şeylere geçici belirtiler diyoruz.

Bunun gibi, zaman da var değildir kendi başına, 460
Gövdelerin varlığından doğar kavramı,

EVRENİN YAPISI

Olmuş olanın, oluşanın ve olacak olanın.
Demek kimse algılayamaz zamanı, varlıkların
Deviniminden ve durağanlığından ayrı tutunca.

Öyleyse güzel Helena kaçırıldı, Troya yenildi 465
Denildiğinde; olayları nesneden bağımsız sanma,
Bu geçici belirtileri taşıyan kuşaklar,
Zamanın akışıyla, çoktan silinip süprüldüler diye.
Ya bir toprak parçasına ilişkin
Geçici bir belirtidir eskiden olanlar, 470
Ya da uzaya, toprak parçasının kapladığı.

Madde olmasaydı ve olayların geçeceği boşluk,
Giremezdi Phrygia'lı Paris'in yüreğine
Tyndareos'un kızının yaktığı aşk kıvılcımı,
Köreltici ateşini çatamazdı o amansız savaşın. 475
Troyalıları aldatan tahta at,
Ateşe veremezdi Pergamos kulelerini,
Rahminden dışarı çıkan Yunanlılarla.
Olaylar kendi başlarına varolamıyor demek
Madde ya da boşluğun varolduğu anlamda. 480
Maddenin geçici belirtileri diye
Ya da olayların geçtiği alanın ilinekleri
Olarak ele alıyoruz onları biz de.

Öyleyse iki türdür bütün nesneler:
Atomlar ve onlardan oluşan bileşikler 485
Çünkü hiç bir güç yıkamaz atomları
Saltık somluk sonsuza dek korur onları.

LUCRET US

İnanmak güçtür saltık somluğa, biliyoruz:
Gökten kopup yapıları işliyor yıldırım,
Sesler de giriyor, başka gürültüler de. 490
Akkor kesiliyor örneğin demir ateşte,
Kavurucu sıcakla çatlıyor kayalar,
Saf altın eriyor, ergiyor buzu andıran tunç.
Isı işliyor, keskin soğuk da işliyor gümüşe,
İkisini de duyuyoruz, suyun ansızın 495
Dolduruluşuyla tuttuğumuz kadehe.
Bütün bunlar gösteriyor ki
Saltık değildir hiçbir şeyin somluğu.

Oysa doğanın kendisi ve aklyürütme
Karşıt bir duruma sürüklüyor bizi, öyleyse 500
Dikkatle dinle, sana birkaç dizede gösteririm
Som ve yok edilmez olduğunu bazı gövdelerin:
Evreni oluşturan tohumların, ilksel birimlerin.

Önce şu: çift yanlıdır doğa, biliyoruz
Birbirinden apayrı iki şeyden oluşmuştur: 505
Maddeden ve olayların geçtiği uzaydan.
Demek varolmalıdır bunların her biri
Übürünün katışması olmadan. Çünkü yoktur
Boşluk denilen alanın olduğu yerde madde,
Boşluksa yoktur maddenin bulunduğu yerde. 510
Öyleyse boşluksuzdur madde ve ilksel birimleri somdur.

Bileşik varlıklarda boşluk olduğuna göre,
Som olsa gerektir onu kuşatan madde.
Çünkü sağduyuya göre, gizleyemez boşluğu,
Gövdesinde barındıramaz varlık, 515
Somluğu bir zırh gibi düşünmezsek çevresinde.

EVRENİN YAPISI

Ve varlıklarda boşluğu tutan, ancak
Sımsıkı örgüsü olabilir maddenin. Yani
Saltık somluğuyla madde öncesiz-sonrasızdır.
Çözülüp yok olurken öbürleri. / 520
Som bir kütlede birleşirdi her şey boşluk olmasa.
Ve tuttuğu yeri doldurmasaydı cisimler,
Bomboş kalacaktı uzayın tümü.
Apaçık; birbirini izliyoğ maddeyle boşluk
Kesin bir biçimde, çünkü ne dolu tamtamına . 525
Ne de tamtamına boş evrenin bütünü.
Demek som gövdeler var belirleyen
Boşlukla doluluk arasındaki ayrımı.

Ve bu ilksel gövdeler ne dıştan vuruşlarla
Çözülebilir, ne kuşatılıp dağıtılabilir içerden 530
Ne de yok edilebilir bir başka tür saldırıyla.
Çünkü parçalara ayırlamaz boşluksuz varlık
Ne yırtılır, ne bölünebilir iki parçaya,
Ne nem sızdırır içine, ne de buz gibi soğuşu
Ve ne yakıcı ateşi. Yani dayanır kolayca 535
Yıkımın evrensel etkenlerine.
İçindeki boşluğun çokluğu oranında
Madde dayanıksızdır saldırı karşısında.
Öncesiz-sonrasızdır, gösterdiğim gibi,
Boşluksuzsa maddenin birimleri, somsa. 540

Şimdiye kadar hiçliğe gömülmüştü dünya, düşün,
Öncesiz-sonrasız olmasaydı varlıklardaki madde,
Hiçlikten yeniden doğardı gördüklerimiz.
Oysa hiçbir şeyin yaratılamıyacağını hiçlikten
Ve vardan yoğa gitmeyeceğini hiç bir şeyin 545
Gösterdim sana. Öyleyse yok edilmez
Bir maddeden oluşmuştur atomlar-her şeyin

LUCRETİUS

Sonunda ona ayrıştığı ve yeniden yaratılacak
Dünyaya kaynaklık eden maddeden-
Demek atomlar salt somdur yoksa sonsuz zaman içre 550
Nasıl arta kalırlardı var etmek için dünyayı?
Düşün, bir sınır koymasaydı doğa
Varlıkların bölünmesine, maddenin tozanları
Çağlar boyu öyle ufanmış olurdu ki
Hiçbir hayat doğamazdı onlardan, serpilemezdi, 555
Erişemezdi doruğuna gelişiminin günü gelince.
Çünkü biliyoruz dağılıp bozulma,
Yaratmadan çok daha hızlıdır.
Ve uzun geçmişte, sonsuz eskide, zamanın eliyle
Sarsılmış, hırpalanmış varlıklar 560
Onarılamazdı yeniden, kalan kısa sürede.
Demek bir sınır koymuş bölünmeye doğa,
Çünkü görüyoruz yenileniyor
Her şey yenileniyor ve
Kendine özgü sürede erişiyor baharına. 565

Bir de şu: maddenin tozanlarını
Saltık somdur diye kabul edersek
Seyrek dokulu öbür öğelerin
-Havanın, toprağın, suyun, ateşin-davranışını,
Boşlukla birleşmeleriyle açıklayabiliriz yine de. 570
Oysa atomların yapısını da seyrek düşünersek
Nasıl açıklayabiliriz katı çakmaktaşını?
Ve demirin kaynağını nasıl açıklarız?
Ve o zaman bir temel olmaz çatısına doğanın.
Maddenin öğeleri arıdır ve somdur öyleyse 575
Ve sıkı ya da gevşek kümelenişleriyle,
Direnci belirlenir varlıkların.

EVRENİN YAPISI

Ustelik her varlığa, doğa,
Bir özel büyüme sınırı tanır,
Bir özel hak etme süresi. 580
Ve yasalarıyla buyurur
Neyi yapıp neyi yapamayacağını.
Türler değişmez hiç, öyle aynı kahr ki
Her kuş bedeninde taşır kendi özel imlerini
Öğeler de değişmezdir demek, türler gibi. 585
Çünkü değişmeye uğrayabilseydi atomlar
Kestirilemezdi ortaya neyin çıkabileceği,
Neyin çıkamayacağını bilmezdi kimse;
Hangi kımıldamaz sınır taşıyla durdurulduğunu
Her varlıktaki gücün. Birbirini izleyen kuşaklar 590
Yapısını, devinimini, davranışını, huyunu
Böylesine düzenle izleyemezdi bir öncekinin.

Son bir temel nokta vardır görülür nesnelerde
Gözle görülebilir en küçük şeyi belirleyen.
Duyu sınırları altındakilerde de var demek; 595
Bölünmez bir nokta, bir en ufak birimdir o,
Varolamamıştır tek başına, olamayacaktır da.
Bir varlığın temel bir parçasıdır yalnızca.
Sıkı dizilmiş, bu eş temel parçalardan
Oluşmuştur madde. Varolamadıkları için tek tek, 600
Zorunlukla birleşmişlerdir, hiç bir şekilde
Birbirlerinden kopamıyacakları bir kitlede.
Atomlar, saltık, som ve katışksızdırlar kısaca.
Temel parçalardan oluşurlar sıkıca örgülenmiş.
Parçaların kaynaşmasmdan doğan bileşikler değil, 605
Saltık, başsız-sonsuz somlukları olan gövdelerdir.
Yitme, azalma olanağı tanımaz onlara doğa,
Varlıkların tohumları diye korur onları.

LUCRETİUS

Sayıısızca bölünürdü en küçük gövdeler bile
Böyle temel parçaları olmasaydı 610
Sonsuza dek sürüp giderdi bölünme.
Bütün bir evrenle en ufak
Temel parçanın ne ayrımı kalırdı?
Hiç. Çünkü evren her ne kadar sonsuzsa da,
Sonsuz parçadan oluşacaktır temel parçalar da. 615
Karşı çıkar bu görüşe sağduyu
Bizi kendi yoluna çeker ve der ki:
Temel parçalar vardır bölünemeyen.
Bunların varlığını benimsersen,
Benimsiyeceksin ister istemez oluşturdukları 620
Atomların saltık ve başsız-sonsuz olduğunu.

Doğa bölseydi varlıkları durmadan
Temel parçalarına, nereden alırdı
Yeni bir şey yaratma gücünü onlardan?
Çünkü bulunmaz parçasız nesnelerde 625
Temel özellikleri doğuran maddenin:
Bağlantı çeşitleri; ağırlık, hız
Vuruş ve devinim, her şeyin başı olan.

Ve diyelim ki sınır yok,
Öğelerin bölünmesine. 630
Nasıl söyleyebilirsin öyleyse,
Sonsuz zaman boyunca, zarar görmeden
Varlığını sürdürebildiğini nesnelerin?
İnceyse yapıları, seyrekse
Nasıl direnebilirler yüzyılların açtığı savaşa? 635

*Bu nedenlerle, doğrunun ne kadar uzağındadırlar,
Evrenin salt ateşten oluştuğunu*

Ve varlıkların ham maddesini ateş sananlar!
 Konuşmasının anlaşılmazlığıyla ün salan
 Herakleitos gelir bayrağı açanların başında. 640
 Gerçeği arayan ciddi Yunanlılardan değil
 Zekâsı kıtlardandır o. Çünkü ancak budalalar
 Bulmacayı andıran sözlerden etkilenir.
 Kulaklarına tatlı bir ezgi gibi hoş gelen
 Süslü sözler budalalarca hemen benimsenir. 645

Nasıl böylesine çok yanlı olurlardı
 Salt ateşten yaratılsalardı varlıklar?
 Akkorun yoğunlaşması, seyrilmesi neye yarardı,
 Ateşin bütününün niteliğini koruduğu sürece
 Tozanları? Isı artardı yalnızca, parçalar 650
 Sıkışıkça; dağılıp yayıldıkça azalırdı.
 Hangi önemli etkinlikler yüklenir bu nedenlere?
 Akıl almaz çeşitliliği varlıkların
 Açıklanır mı hiç ateşin
 Yoğunlaşması ya da seyrilmesiyle? 655

Ustelik katışması olmasaydı boşluğun varlıklarla,
 Gerçekleşmezdi ateş yoğunluğundaki değişimler.
 Kuramlarına aykırı gerçekle karşılaştıklarında
 Kaytarırlar, görmezlikten gelirler boşluğu,
 Bu kuramcılar. Saparlar doğru yoldan, sarpsa. 660
 Anlamazlar ki boşluk olmasaydı, yoğunlaşıp
 Tek gövdeye dönüşürdü varlıklar, koskocaman.
 Hiç bir şeyi fırlatamazlardı dışlarına hızla
 Kızgın ateş gibi, ılık ve ısı saçan-Parçalarının
 Kaskatı kenetlenmediğini böylece doğrulayan- 665

İnanıyorlarsa söndüğüne, töz değiştirdiğine
 Parçaları birleştğinde ateşin,

-Kaçınmazlarsa savı sürdürmekten-
 Yanarlığı yok sayıyorlar demektir ki
 Hiçlikten bir yeni dünya doğacaktır sonunda. 670
 Çünkü bir varlık kendi öz sınırlarının
 Dışına taşacak kadar değişti mi,
 Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği.
 Demek kalıcı bir şey sürmeli ki varlıklarda
 Hiçe indirgenmesin, hiçlikten yaratılmasın. 675

İmdi: yaradılış özelliği aynı olan gövdelerin
 Çoğalışı, azalışı, yer değiştirmesiyle
 Cisimler değişime uğrar, özellik değiştirir
 Ve bu ilksel gövdeler yanarlık göstermez asla.
 Yanabilirlik özelliklerine sahip çıktıkları. 680
 Korudukları sürece bu özelliği,
 Bir şey değiştirmezdi, kiminin çözülmesi
 Kiminin eklenmesi, yer değiştirmesi kiminin
 Ne olsa ateştir doğurdıkları mademki.

Şudur doğrusu bence: Öyle gövdeler vardır ki, 685
 Çarpma, devim, düzen durum ve biçimleriyle kurarlar ateşi.
 Nitelikleri de değişir düzenleri değiştiğinde,
 Aslında ne ateşe benzerler ne de
 Duyularımıza tozanlarla yüklenen
 Dokunma yetimize iz bırakan şeylere. 690

Herakleitos gibi her şeyin özünü ateş saymak,
 Ateşten başka gerçek varlık tanımamak
 Çok saçma geliyor bana: duyulara dayanarak
 Yok etme savaşıdır bu başka duyuları,
 Bilgilerimizin temeli olan ve ona ateşi tanıtan. 695
 Herakleitos, ateşin apaçık algılandığına inanır,

EVRENİN YAPISI

Yadsır, açıklıkla algılandığını başka nesnelerin.
Çılgınlık bu düpedüz, yalnız saçma değil!
Çünkü nedir başvurduğumuz ölçü?
Ve hangi ölçü gösterebilir bize 700
Gerçekle sahteyi, duyularımız dışında
Ne hakkımız var herşeyi bırakıp ateşi tutmaya
Ya da başka bir şey tutup bırakmaya ateşi,
Salt bir önyargı adına? Eşit ölçüde
Saçma bu iki çözüm yolu da bence. 705

Evren ateşten oluşur deyip, ateşi
Varlıkların ham maddesi sayanlar;
Varlıkların kaynağı olarak görenler;
Suyun varlıklar biçimlendireceğine inananlar
Ya da toprak yaratabilir her şeyi 710
Ve yarattıklarına dönüşür diyenler,
Gözle görülür biçimde uzağındadırlar doğrunun.
Daha mı az yanılır peki öğeleri çiftleştirenler?
Havayla ateşi, toprakla suyu birleştirenler?
Her şeyin; ateşten, topraktan, rüzgârla yağmurdan 715
Dört ana öğeden oluştuğunu ileri sürenler?

Sicilyalı Empedokles gelir bunların başında.
İonia-denizinin vurduğu körfezlerde doğmuştur o,
Böz-yeşil dalgaların tuz bıraktığı kayalarda.
Dar bir boğaz akar, köpürerek 720
Bölgeyi İtalya kıyılarından ayıran deniz.
İşte öldürücü Kharybdis! Alevlerinin homurtusu
Etna'nın dirildiğini gösteriyor, eski öfkenin,
Ta ki eski gücüne kavuşsun dağ, koyversin
Boğazında zaptettiği öfkeyi, 725
Alevlerinin şimşegi yollasın!
Öyle bir ülkedir bu,

LUCRETİUS

İnsanoğlunun tansımayla gözlediği...
Ama işte yetiştirememiş nedense,
Olanca zenginliğine, insanca bolluğuna karşın 730
Empedokles'ten daha görkemli, daha kutsal
Daha değerli, daha inanılmaz bir varlık.
Gerçekten de ölümlüler soyundan sayılmaz o
Usundan fışkıran inanılmaz bulgulara bakılırsa.
Empedokles ve yukarda sözü geçen yoldaşları 735
-Ki onun kat kat altında kalırlar rütbece-
Öylesine yetkin bulgularla giriştiler ki işe,
Öyle özdeyişler çıkardılar ki yüreklerinden,
Delphoi tapınağının esrik bakıcısı Pythia,
Hiç kalırdı onların yanında. 740
Ne yazık ki temelde aksaktı görüşleri,
Düşüşleri de yücc oldu, yücelikleri oranında.

İlk yanılgıları: evrende boşluk yoktur, diyorlar,
Ama devinimi de kabul ediyorlar. Hava, güneş, ateş,
Toprak, hayvan, bitki gibi yumuşak şeyleri de 745
Benimsiyorlar, dokularına boşluğu katmadan.

Bölünmeye sınır tanımıyorlar, bu ikincisi;
Ne ayrışmanın sonu var, ne maddenin temel birimi.
Oysa her nesnenin temel birimi var, görüyoruz
En ufak ve bölünmez diye algıladığımız. 750
Ve buradan giderek göremediklerimizde de,
Son bölünme noktası sayabileceğimiz
Temel bir nokta var diyoruz.

Ne doğumsuz ne de ölümsüz olarak algıladığımız
Yumuşak şeylere öge dediklerine göre 755
Şimdiye dek hiçliğe dönmesi gerekirdi evrenin,

EVRENİN YAPISI

- Varolanlarsa yeniden doğmuş sayılmalıydı hiçlikten.
Doğrunun ne denli uzağında olduğunu gördük
Bu varsayımların daha önce. Dahası:
Bu öğeleri düşman sayıyorlar birbirlerine, 760
Kıyıcı ve öldürücü. Öyle ki bir sürtünüşte
Ya yok olacak ya da çatlayacaklar şimşek gibi,
Fırtına önündeki yağmur yüklü bulut gibi.
- Dört öğeden oluşuyorsa gövdeler, neden
Bunları varlıkların ilkeleri sayalım; neden 765
Varlıklardır demeyelim öğelerin ilkeleri?
Çünkü bunlar birbirini doğurur hiç durmadan,
Renklerinde ve özlerinde alış-veriş vardır.
Ta zamanın başlangıcından beri.
- Düşün; nitelik değiştirmeden katılsalardı 770
Ateş, toprak, hava, su tozanları bileşime,
Ne devinimli bir varlık doğabilirdi onlardan
Ne de devinimsiz gövdeler, sözgelimi ağaç gibi,
Çünkü bir bileşime giren her öğe
İhanet etmektedir kendi özüne: 775
Hava toprağa karışmış görünür, ateş suya.
Aslında öyle gizli bir nitelik olmalı ki
Yeni gövdelerin doğumuna yol açan; varlıklarda
Hiç bir dış etmen çelişkiye düşürmesin;
O kendini kendi yapan niteliğini 780
Yaratılan yitirmesin bu arada.
- Gökte ve yıldızlarda aramakta diretiyorlar
Işın kaynağını bu yazarlar; önce
İlk öğe dedikleri ateşi rüzgâra dönüştürüyorlar:
Su çıkıyor ortaya, sudan yaratılıyor toprak. 785

LUCRETİUS

Sonra tersyüz oluyor süreç, su doğuyor topraktan,
Sonra hava geliyor, ateşe daha sonra.
Bitmiyor öğelerin geliş-gidişi gökten yere
O büyük göç, dünyadan tâ yıldızlara varan.
Ne ki uymuyor bu değişmeler öğelerin yapısına, 790
Hiç değilse biri değişmez kalmalı temelde
Her şey hiçliğe indirgenirdi yoksa, çünkü
Bir varlık kendi öz sınırının
Dışına taşacak kadar değişti mi.
Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği. 795
Sözü geçen tözler girdiğine göre bu değiş-tokuşa,
Değişmez bir şey olmalı hiçliğe dönüşü önleyen.
Şu koşul koyulabilir: bir nitelik var gövdelerde
Ateş yaratmış olsalar da, eksilerek,
Artarak, düzende ve devinimde değişikliklerle, 800
Bir hava akımı yaratabilirler yeni durumlarıyla.
Varlıkların birbirine dönüşümü ancak böyle kavranır.

Görmüyor musun, diyeceksin, serpiliyor canlılar
Esintili havaya ve alıyor besinini topraktan
Ve uğurlu mevsim geldi mi sağanaklarıyla, 805
Bulut kümeleriyle, ağaçları sallayarak boşalan,
Güneş de sıcaklığını esirgemezse sırasında:
Ekin yeşerir, hayvanlar büyür, ağaç boy atar.

Beslenmeseydik biz besinlerle, içeceklerle
Tükenirdi bedenimiz kuşkusuz. Ne kaslarımızda 810
Yaşama belirtisi kalırdı, ne kemiklerimizde.
Özel besinlerle besleniyoruz. Öbür canlılarsa
Başka besinlere gereksiniyor. Birçok öğe var
Çeşitli varlıklarda ortaklaşalık gösteren.
Öyle çeşitli bileşimlere giriyor ki bunlar, 815
Çeşitli varlıklar çeşitli kaynaktan alıyor besinlerini.

EVRENİN YAPISI

Farklar doğuyor bileşimlerinden ve durumlarından
Aynı öğelerin! Akıl almaz farklar!
Çünkü aynı öğelerdir göğü, denizi, güneşi,
Hayvanları ve ağaçları ve ekinleri oluşturan. 820
Ne ki devnimde ve bileşimde başka her biri,
Bak ki sözgelimi, benim dizelerimde koşuşturan
Sözcüklerde birçok ortak harfler geçer.
Öyleyken değişik dizeler, sözcükler bilirsin ki
Özce benzeşmezler birbirlerine, sesçe de. 825
Salt sıralarını değiştirmekle ancak
Bu kadarcık başarılabilir sözcüklerle.
Oysa dokunun ilkeleri çeşitli etkenler sunarak
O müthiş çeşitliliği getirir sonuca.

Anaksagoras'ın kuramını ele alalım önce 830
Homoiomereia diyor Yunanlılar buna.
Ne yazık ki engel, dilimizin yoksulluğu
Bu sözcüğün tam bir karşılığını bulmama.
Kavramı yine de açıklayabilirim kolaylıkla:
Doğanın *homoiomereia*'sı derken, bu düşünür 835
Kemikçiklerden oluştuğunu düşünüyor kemiklerin,
Etin küçümen et parçacıklarından, kanın
Sürüyle küçücük kan damlasından, altının
Küçücük altın tozancıklarından, dünyanın
Küçücük dünyalardan ve ateş ateşlerin, su 840
Suların birleşmesinden doğuyor ve her şey
Eş öğelerin bileşiminden oluşuyor böylece.

Ne var ki bu düşünür, boşluk hakkı tanımıyor
Varlıklara ve maddenin bölünmesine
Bir sınır. Bu iki yanlış, öbür düşünürlerin 845
Girdiği çıkmaza sokuyor onu bence.

LUCRETİUS

Bir düşün: ne kadar dayanıksız sayıyor öğeleri
-Varlıklarla eş nitelikteki gövdeleri eğer
«Öge» diye adlandırabilirsek- varlıklar kadar
Etkilenen, yıkımdan korunamayan o şeyleri. 850
Hangisi karşı koyabilir gelecek saldırıya
-Ölümün dişleriyle öğütülmemek adına-
Ateş mi, su mu, hava mı? Kan mı artakalır,
Kemikler mi? Biri kurtulmaz sanıyorum, hiçbirini.
Göz önünde sıradan bir baskıyla yitip gidebilen 855
Nesneler kadar kolay yıkıma uğruyorsa bunlar.
Böylesi bir yokoluşun ve hiçlikten doğuşun
Olanaksızlığını belgelemiştik önce.

Ustelik besin, yapıp besliyorsa gövdelerimizi;
Damarlarımız, kanımız, kemik ve kaslarımız da 860
Kendilerine benzemeyen tozanlardan oluşsa gerek.
Tüm besinler karmaşık tözdendir deniyorsa
Küçük kas parçaları, kemikler, damarlar ve kan,
Kan damlaları vardır içlerinde o zaman.
Tüm besinlerin katı-sıvı, benzeşmez bir dokudan 865
Oluştuklarını varsaymak gerekir. Yani
Kemiklerle kasların, irinle kanın karışımından.

Nitekim topraktan çıkan varlıkların maddesi,
Yine toprağın kendinde olduğuna göre,
Benzeşmez maddelerden oluşsa gerektir toprak 870
Aynı sonuca varırız başka olaylara göz atarsak:
Alev ve duman odunun özünde gizli yatırıyorsa
Benzeşmez bir madde kapsıyor demek odun da.

Boşuna perde arkasına gizleniyor gerçek, boşuna
Yararlanıyor Anaksagoras durumdan. Vardır diyor 875

Her gövdede tüm öbür gövdelerin karışımı.
 Yalnız, tozanları en çok, en belirgin ve yüzeye
 En yakın olanlar dışında, hiç biri gözle
 Görünmez diyor. Yanlış bir düşünce bu;
 Öyle olsaydı, doğaldı değirmende ezilen tahılın / 880
 Kan sızdırması iki taş arasında
 Ve gövdelerimizin dokuca ortaklık gösterdiği
 Maddeler, kan tükürürlerdi sıkıştırıldıklarında.
 Keçilerin kabarık memelerindeki süt kadar
 Tatlı bir sıvı sızardı çimenle sudan ve 885
 Toprak yanıldığında başka bitkiler, tohumlar,
 Yapraklar... Bu incecik kıyılmış tozanların
 Görülmesi gerekirdi, belirmesi hepsinin.

Dallar biçildiğinde dalda gizli
 Kül ve duman da açığa çıkabilirdi 890
 Ve küçümen gizli ateşler. Gelgelelim
 Gözümüzle görüyoruz bunların olmadığını,
 Bu tür bir karışıma girmiyor varlıklar demek ki.
 Başka türlerle de paylaştıkları
 Bir tohumlar karışımı gizli içlerinde yalnızca. 895

Diyebilirsin, «sık görülür dağlık bölgelerde:
 Fırtınanın hızıyla sürtüşür dalları ağaçların
 Ve ansızın ateş alır ortalık.» Haklısın,
 Yine de gizli değildir kor, ağacın tohumunda
 Sürüyle ısı tohumu vardır olsa olsa 900
 Sürtünmeyle yoğunluğu artıp yalazlanan.
 Hazır-alev gizlenebilseydi ağacın özüne,
 Saklı duramazdı yangınlar, belli bir süre bile
 Ve kor, ağaçları kasıp kavururdu
 Kül haline gelirdi bütün koru. 905

LUCRET|US

Şimdi anlıyor musun. ey Memmius,
Önceki sözlerimin anlamını? Aynı
Öğelerin katıldıkları bileşim ve durumlarla
Karşılıklı devinimlerinin farklı sonuçlar doğurduğunu?
Öyle ki ufacık bir değişimle-koruya ya da kora- 910
Her ikisine de yol açabilir aynı öğeler.
Tıpkı nasıl oluşturunuyorsak iki ayrı sözcüğü;
«Kor» ile «koru»yu, harflerle oynamakla yalnızca.

Evrende gördüklerini. eksiksiz nesnelere eş 915
Madde tozanları düşünmeden açıklayamıyorsan,
Öğelerin sonu gelmiş demektir artık.
Kahkahadan sarsılarak gülen ya da
Yanakları acı gözyaşlarıyla sırlıslıkla
Bize benzer öğeler yaratmalısın bundan böyle.

İyice kulak ver şimdi söyleyeceklerime, 920
Biliyorum ne denli karmaşık olduğunu düşünccmin.
Ne var ki utkuya ulaşma umudu
Öyle bir dürtüyle saplandı ki içime,
Baktım yüreğime çakılmış Musa'ların ¹ aşkı,
Yoksa daha önce kimselerin ayak basmadığı 925
Pieria'daki ² yurdun dolambaçlı yollarında
Böylesine bir serüvene atılacak gücü
Kim verebilirdi bana onlardan başka?
Erden kaynaklar bulmak ne güzel, sulardan içmek!
Ne güzel çiçekler toplamak ve yeni çayırırlardan, 930
Daha hiçbir şaire takmadıkları Musa'ların
Bir çelenk derlemek başıma!
insanı eğitmenin ödülü bu işte, yüce konularda.

1. Zeus'nun kızları ve güzel sanatların esin perileri.

2. Eski Makedonya'da Musa'ların yurdu.

EVRENİN YAPISI

Bağnazlık boyunduruğundan kurtarmaya çalışmanın,
Herşeyi Musa'ların kıvılcımıyla aydınlatan 935
Renkli ışınlarını bu türkünün karanlığa tutmanın.

Evet, amaçsız değil benim şiirim
Hekimler, hintyağı verdiklerinde önce nasıl
Şöyle bir sıvarlar çanağın ağzını duru balla
Acı yudumu içiverir çocuk, kapılıp balın tadına, 940
Kandırılmış olur, ama aldatılmış sayılmaz
Yeniden kavuştuğuna göre sağlığına.
Bizim öğretti de acı geliyor ilk kez tadana
Ve çoğunluk tatmaya hiç yanaşmıyor.
Onu şiirin büyüğü sesiyle sunmam bundandır, 945
Musa'ların tadına doyumaz balıyla sıvamam;
İstiyorum ki dizelerim üstünde düşünürken
Öyle bir seziş gelsin ki sana,
Evrenin yaradılışını çözebil, işleyişini kavra.

Sana daha önce söz etmiştim, sonsuz zamanda 950
Uçuşup duran katı madde tozanlarından.
Şimdi sayıca sınırlanmış mı bunlar bakalım,
Boşluktan da haberliyiz artık ayrıca,
-Olayların geçtiği yerden, boş uzaydan-
Bu kocaman boşluk da sınırlı mı, bakalım 955
Ölçülmez derinliklere doğru uzuyor mu yoksa?

Hiç bir bitimi yoktur evrenin, evet, olsaydı
Bir sınırı olması gerekirdi bir yerde.
Ama bir şeyin nasıl sınırı olabilir
Dışında onu sınırlandıran bir başka şey yoksa, 960
Gözün takılıp ötesine geçemeyeceği bir nokta?
Evrenin dışında bir şey olamayacağına göre
Ne sınırı vardır demek, ne de sonu ve ölçüsü.
Neresinde durursan dur, neresinde alırsan

LUCRETİUS

Al konumunu evrenin, bak o 965
Dört yanında uzanacaktır sınır tanımadan.

Bir an sınırlandırıldığını düşün uzayın:
Uç sınıra çıksın biri, bir mızrak fırlatsın.
Olanca güçle fırlatılan bu mızrak
Sence nişanlandığı yere doğru mu gider mutlak? 970
Yoksa bir şey çıkıp karşısına durdurur mu onu?
Birini benimsemelisin mutlaka bu iki seçimden
Aynı kaçınılmaz sonuca varacaksın ikisinde de
İkisinde de diyeceksin ki, evet sonsuzmuş evren;
İster hızını kesen bir engel çıksın karşısına 975
Mızrağın sınır çizgisinde, ister aşsın engeli,
Değil mi ki yola çıkmamıştır o çizgiden?
Kanıtımı açayım biraz daha:
Nereye koyarsan koy uç sınırı, sana soracağım
Soru şu: «Peki, aslında ne oluyor mızrağa?» 980
Hiç bir sınır çakılı değildir, sonuçtan kaçma
Önlenmiştir zaten kaçışın sonsuz olanağıyla.

Dahası: kesin sınırlarla kuşatılsaydı
Evrendeki boşluk her yönden,
Dibe çökmüştü bugüne kadar 985
Kendi ağırlığıyla madde yığınağı.
Ve gökkubbenin altında hiç bir şey olmazdı
Ne güneş ışınları, ne de gökyüzü. Çünkü
Kullanılabilir maddenin, tümü, kıpırtısız,
Çökelik, üstüste yığılı dururdu sonsuzluk boyunca 990
Bundandır ki durağanlık hakkı tanınmaz atomlara
Toplanıp yerleşik kalacakları bir taban
Yoktur nasılsa. Her doğrultuda akan o sürekli
Devinim içinde bir şeyler olur durmadan
Ve devingen maddenin atomları 995
Boyuna beslenir sonsuzdan.

EVRENİN YAPISI

Her şey birbiriyle sınırlandırılmış, görüyoruz:
Hava tepelerle ve tepeler havayla.
Toprak sınır çiziyor denize, deniz karalara,
Oysa evreni sınırlayacak bir şey yok dışında. , 1000
Sınırsız uçuşunun boşluğu bundandır
Öyle ki şimşekler bile geçemez onu
-Bitimsiz zaman parçasında yarışan şimşekler-
Alınması gereken yolu kısaltamazlar bile,
Öyle engindir doğaca varlıklara tanınan çevren; 1005
Hiç bir boyutla sınırlanmaz uzaklıkta, genişlikte.

Evren, yapısı gereği, sınır koyamaz kendine
Çünkü gövdenin boşlukla, boşluğun gövdeyle
Sınırlanması gerekli doğada. Bu yüzden de 1010
Ya ikisini sonsuzca art arda sıralar, ya da
-İkisi sınırlanmadıkları sürece birbirleriyle-
Sınırsız ve katışıksız uzanırlar tek tek.
Sonsuz olması önemli uzay kadar maddenin de. Yoksa
Ne deniz olurdu, ne toprak, ne ışıklı bölgeleri
Göğün, ne ölümlüler, ne de kutsal tanrılar! 1015
Hangi biri dayanabilirdi bir saatçik, hangisi?
Madde yığınağı çözülürdü bileşiminden ve
Boşluğa, yalıtlanmış tozanlar halinde saçılırdı;
Birleşip bir şey de oluşturmazlardı bu parçalar.

Elbet bir amaç güdererek almadılar şu düzeni, 1020
Sağduyularını kullanarak atomlar, ne de
Tek tek, devinimlerine belli bir koşul koydular.
Ama o sonsuz boşlukta binlercesi
Hiç durmamacasına koşuşturduklarından, binlerce
Değişikliğe uğradıklarından çarpışmalar sonucu, 1025
Her devinimi, bağlantıyı denedikten sonradır ki
Şu özel kalıba dökülmüşlerdir, dünyamızı yaratan.
Yaradılışına uygun çark kurulduktan sonra

LUCRET US

Yıllar yılı süregelmiştir dünyamız
Bu çarkın sonucudur geri kalan herşey. 1030
İrmaklar susamış denizi tazeler kaynaklardan,
Güneş, ışınyla döllenen toprak yeniler ürününü,
Ve doğan hayvanlar tutkuyla beslenirler ondan.
Esirin kaygan alevleri korur dirimini,
Yitenlerin tümünün yerine sonsuz boşluktan 1035
Fırlayıveren cömert madde yığmağı olmasaydı,
Hangi biri gerçekleşebilirdi bunların?
Besinden yoksun hayvanların eriyip gitmesi gibi
Madde yığınağı kesilen ya da saptırılan
Her şey çürüyecektir eninde sonunda. 1040

Dıştan gelen vuruşların basıncıyla her yönden
Çözülmeğe kurtulmaz atomlardan oluşmuş dünya;
Bu çarpmalar korur maddenin bir bölümünü,
Gelenek yokolanların yerine yeni atomlar. 1045
Sık sık kesileceğinden vuruşlar zorunlukla,
Yer ve zaman bırakmış olurlar böylelikle
Dünyayı yenileyecek, özgün öğelere.
Bu yüzden gerekli sayısız atomların fışkırması
Aslında sözü geçen vuruşlar bile varolamazdı
Sınırsız maddeyle beslenmese her yandan. 1050

Bir inanış var, Memmius, özellikle kaçınman gerek:
Her gövde, «dünyanın merkezi» denilen yere
Yönelme eğilimi taşır bu kurama göre. Ve
Dünya hiçbir vuruşla karşılaşmaksızın dışardan
Kıpırdamaz, doruğuyla tabanı kopamaz birbirinden. 1055
Yöneliş, merkeze doğrudur -Düşünebilir misin
Bir şeyin salt kendine dayanabileceğini?-
O zaman yeraltındaki ağır gövdeler
Yukarı yönelip yüzeye yaslanırlardı başaşağı.

EVRENİN YAPISI

Suda yansıyan görüntüler gibi -kuram gereğince- 1060
Ve tepebaklak dolayısırdı canlılar ortalıkta
Üstelik dünyanın ölümcül bölgelerine düşmeden,
Göğe nasıl ağmıyorsa bedenlerimiz kendiliğinden.
Bu yaratıklar güneşe bakarken biz yıldızları
Gözleyecektik geceleri, saatleri bölüşecektik. 1065
Gündüzlerimize denk düşen gecelerini.

Ne var ki gülünç yanılgılardır bunlar
Konuyu ters açıdan alanların düştüğü.
Bir merkez olabilirmiş gibi sonsuzlukta.
Tutalım ki var merkez. Varlıklar 1070
Kaçardı oradan çakılı kalacaklarına yerlerine.
Yer ve uzay, merkezde de çünkü
Yol verir ağır gövdelere, öbür yörelerde de.
Hangi yönde olursa olsun devinimleri
Ağırlık özeliğini yitirip gövdelerin 1075
Kıpırdamadan duracakları bir nokta
Yoktur boşlukta çünkü. Çünkü boşluk
Durduramaz hiç bir varlığın ilerleyişini,
Kendi yapısı gereği. Ve varlıkları
Bir bileşimde tutamayız asla 1080
Salt merkez tutkusuyla çıkarak yola.

Üstelik bu kuramcılar, bütün gövdelerin
Bir merkeze yöneldiği savında da değil.
Sudan ve topraktan gelenleri alıyorlar yalnızca
-Derin denizleri, dağlardan akan selleri 1085
Azçok topraksal bir gövdeleri olanları yani-
Ne ki öğretilerine göre, havanın uçucu soluğu da
Korlarla merkez dışına sürükleniyor aynı hızla,
Kuşatıcı Esir neden göz kırpmıyor yıldızlarla?
Neden güneş, göğün mavi otlaklarından 1090

LUCRETİUS

- Emziriyor alevlerini? Gya merkezden kaçarken
Ateş birikiyormuş oralarda. Nasıl ki,
En st dalları aēaaların yapraklanmazmış
Besinleri köklerden yukarı yrmese.
Ama kaçmasına izin verirsen maddenin böyle, 1095
Dünyanın surlarını korunmasız bırakırsın
Ansızın unufak olmaya, bir alev gibi
Kanat amaya sınırsız bořluēa. Gelir gerisi:
Gēn fırtına bölgeleri bindirecek tepeden,
Altımızdan çekilecek toprak ve tozanları 1100
Karışmış yıkıntısında eriyecek gökle yerin.
Gz aıncayadek uçurumda yitecek dünya
Görünmez atomlar ve boşluk kalacak.
İlk azalma hakkı tanıdıēın yerde maddeye
Yıkım yolu açılmıştır ve bu kapıdan 1105
Bütün madde birleşip koşacaktır yıkıma.
- Biraz çabayla kavrayacaksın ilk doēruları:
Her biri ışık tutacak öbürüne. şaşırtamayacak
Yolunu gece -doēanın gizlerini kavransan-
Gerçekler aydınlatacak gerçekleri kesinlikle. 1110

İKİNCİ KİTAP

Ne güzeldir denizi döven fırtına dalgalarını,
Başkalarının çektiği acıyı gözlemek kumsaldan!
Sevinç kaynağı değildir başkalarının derdi, ama
Bambaşka bir sevinçtir, kendinin dertten uzak
Olduğunu düşünmek. Ne güzel, savaş alanında 5
Düşman orduları gözlemek, sen ölüme atılmıyorsan!
Ama uzak bir yere çekilmektir tatların
En güzeli. Sımsıkı donanıp bilge kuramlarıyla,
Yücelerden, yaşama çıkış yolu arayanları süzmek:
Amaçsızca tartışanları, gece gündüz, akılmaz 10
Bir çabayla öncelik kazanmaya çalışanları,
Servetin, zenginliğin doruğuna varmayı
Ve dünyaya söz geçirmeyi kuranları.

Ne yazık mutsuz insan yüreğine! Ne yazık
Düşten yoksun insan kafasına! Ne kadar ufakık 15
Aştığımız yaşam yolu, ne korkulu, ne karanlık!
Anlamıyor musun ,iki itisi var, iki amacı doğanın:
Bedenin acı çekmemesi, erince varması ruhun,
Tadından korkmaması haz veren duyuların

Gerçekten azdır bedenimizin gereksinimleri; 20
Tümünün de amacı kaçınmaktır acıdan.

Tatları ardarda sıralamak artırabilir
 Yaşamının keyfini kimi zaman. Ne olmuş yani
 Görkemli yontulardan yoksunsa sarayımız
 Meşalelerle gece şölenlerimize ışık tutan! 25
 Ne olmuş yani gümüşle parıldamıyorsa
 Altınla yanıp tutuşmuyorsa soframız,
 Lirin seçiyle çınlamıyorsa tavanımızın süsleri!
 Dostluğu koyultup yayıldı mı insan çimenlere,
 Bir çayın yanibaşına, duldasına bir ağacın, 30
 Ayaklar altına daha ucuzunu serer aynı güzelliğin doğa.
 Hele bir de havanın yüzü gülüyorsa ve mevsim
 Çiçeklerle beziyorsa yemyeşil çayırları.
 Kaba dokumalarda yatacağına, nakışlı yorganlar,
 Atlaslar altında da çırpınsan hummanın ateşiyle, 35
 Sanma ki, daha çabuk bırakır nöbet seni.
 Nasıl bir katkıda bulunamazsa servet,
 Un ve taç - taht bedenin mutluluğuna, inan bunlar
 Doyuramaz kafamızı da. De Memmius, bir alanda
 Askerlerini gördüğünde bir savaş taliminde 40
 Aynı ülkü ateşiyle yanarak -tam donanım-
 Birbirlerine girişirken, tüm bağnazlığı
 Şilip süpürür mü o an duyduğun kıvanç?
 Ölüm korkusu rahat bırakır mı ezik yüreğini
 Savaş gemilerin kol gezerken deniz ufkunda? 45

Ne gülünç ve boş bir umut değil mi?
 Çünkü ne silâh şakırtısından ürker
 Ne de geriler mızrak yağmuru karşısında
 İnsan yüreğine çöken korkular. Dolaşır
 Kaçınmadan, soyluların prenslerin arasında; 50
 Ne altının ışıltısından, ne mor kaftanlardan çekinir.
 Akıl yoksunluğundan doğar temelsiz korkular,
 Akıl yoksa yaşam, karanlıkta bir çabalamadır.

EVRENİN YAPISI

Kör karanlıkta nasıl ürkerse çocuklar,
Üstlerine bir şeylerin yürüdüğünü sanırlarsa, 55
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında.
Ne günün ilk ışıkları işler bu kuşkulara
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve yapısına. 60

Şimdi bana kulak ver, Memmius, anlatacağım sana,
Maddedeki doğurgan gövdelerin ne gibi
Bir devinim sonucu oluşturduklarını varlıkları,
Sonra nasıl çözüştürdüklerini, hangi kaçınılmaz
İtiyle, devinme gücüyle dolaştıklarını boşlukta. 65

Kımıldamaz, som bir bütün değil elbet madde;
Eksildiğini gözlerimizle görüyoruz varlıkların
Ve yitip gittiğini geçen zamanla. Yine de
Bir eksilme yoktur toplamalarında. Çünkü
Öğeler yeni bir varlığı irileştirmeye başlar, 70
Ayrılmalarıyla azaltırken bir başkasını.
Birine bitim götürürler, öbürüne baharını.
Ne var ki hiçbir yerde oyalanmazlar uzun süre,
Durmaksızın yenilenir varlıklar toplamı böylece.
Ölümlüler üreyerek çoğalırlar boyuna 75
Bir ırkın çöküşü bir yenisini besler
Kuşaklar birbirini izlerken bu koşuda
Yaşamın meşalesini geçirirler elden ele.

Maddenin atomlarını durabilir sanıyorsan,
Durarak yeni devinimler yarattıklarını nesnelerde, 80
Uzaklaşırsın doğrudan. Atomlar özgürce
Devindiklerinden boşlukta, ya kendi ağırlıkları
Ya da vurması sonucu başka bir atomun

LUCRETİUS

- Sürdürülmelidir devinimleri. Sık sık olur:
Çarpışılar, sıçrarlar karşıt yönlerc; 85
Katılıkları, somlukları sonucu ve artlarında
Önleyici hiç bir engel olmadığından.
- Maddenin tozanlarının hep devindiği konusunda
Bir ipucu daha sana: unutma ki dipsizdir evren,
Yoksundur atomların durup dinleneceği bir yerden. 90
Daha önce de türlü kanıtlarla
Belirttiğim gibi sonsuzdur, sınırsızdır boşluk
Ölçüsüz uzanır her doğrultuda.
- Bu koşu boyunca durup dinlendiklerini
Sanırsan atomların, aldanırsın. 95
Durmadan değişen bir devinim içindedirler:
Kimileri çok uzaklara fırlar.
Bir vuruştan sonra kimileri
Azıcık gerilemekle yetinirler.
Sıkı bir birliğe girer yakın duranlar, 100
Kendilerine özgü sağlam bir örgü kurar; kökleri
Dimdik ve sağlam kayaları oluşturur bunlar,
Çeliğin kırılmaz gücünü
Ve benzeri kimi öbür tözleri.
Oysa uzaklara fırlayanlar 105
-Özgürce dolananlar- bize,
Saydam havayı, kızgın güneş ışığını dokurlar.
Bunların yanısıra bileşiklerden kovulmuş
Nice atom başıboş dolaşır boşlukta.
Başka bileşiklere alınmadıklarından 110
Uyumdan yoksundur devinimleri.
Bunun iyi bir örneğini gözlemleyebiliriz
Günlük yaşamda. Güneş ışınları girip bir yapıya
Kuytulara vurunca ne çarpar gözümüze?
Işın demeti içinde yüzlerce tozan 115

Yüzlerce kaynaşma türü içindedir.
 Bitmeyecek bir savaşa girmişçesine saf saf
 Başlarlar çatışmaya, bir an duraksamadan,
 Kâh birleşerek, kâh çözülerek öne atılırlar.
 Atomların o bitimsiz boşlukta nasıl dönenip / 120
 Çarpıştıklarını kavrayabiliriz bundan.
 Çoğu kez yararı vardır küçük örneklerin
 Büyük gerçeklerin kavranmasında.

Dahası, güneş ışığında uçuşan bu tozanları
 İncelememizin başka bir yararı da olur bize. 125
 Gözle görmediğimiz alt devinimleri olduğunu
 Maddenin, ipuçlarıyla açıklar bu uçuşma:
 O ısıda, görünmez çarpışmaların baskısıyla,
 -Yolunu değiştireni, sağa, sola, geriye döneni-
 Bütün doğrultularda koşuşturur bir sürü tozan. 130
 Atomlardır bu durmaksızlığın kökeni.

Demek, birimlerden oluşan küçük bileşik gövdeler,
 -En yakın duranlar atomların baskısına-
 Görülmez bir vuruşla her karşılaştıklarında,
 Daba iri gövdelere aktarırlar baskıyı. 135
 Böylelikle atomlardan başlamamacasına
 Duyularımızın kapsamına yükselir devinim usulca:
 Öyle ki oynadığını görürüz de,
 Devindiğini görürüz de tozanların,
 Bu itiyi sağlayan vuruş gizlidir gözümüzden. 140
 Devinimlerindeki hız oranına gelince, Memmius,
 Betirtileri değerlendirerek varabilirsin sonuca:
 Tan, erkenci ışınlarını serpti mi toprağa,
 Fundalıklarda kanat çırpın kuşlar
 Nasıl kaydırırlar ezgilerini saydam havada! 145
 Güneş doğduğu anda nasıl kurutur birdenbire,

LUCRETİUS

Giydirir pırıltısıyla yeryüzünü, herkes bilir.
Ne ki güneşin yaydığı ısı ve parlak ışınların
Boş değildir yol aldığı uzay. Bu yüzden de
Yavaş ilerlemek zorundadırlar. Yararcasına, 150
Yollarına çıkan hava dalgalarını aşarlar.
Ve ısıltıyı oluşturan atomlar tek tek
Bireyler halinde değil, bağlantılı bir kitlede
Birlikte yol alırlar. Salt dış engeller değil;
Birbirlerine bağlı devinimleri, 155
Çekişmeleri, tökezlemeleri de azaltır hızlarını.
Oysa tek somlukları içinde ilerlerken atomlar
Hiç bir dış engel çıkmaz karşılına
Bağımsız birimler halinde giderler yollarında.
Kat kat geride bırakırlar böylece 160
Devinim hızında güneş ışığını da,
Ve göçe yayılınca kadar güneşin ışınları
Onlar geçer aynı uzay parçasının birkaç katını.
Kişioğlunun tek tek atomları izleyememesi,
Akıl erdirememesi hangi etkenle oluştuğuna 165
Şeylerin. bize hiç de garip gelmemeli.

Bu arada maddenin varlığından habersiz
Birtakım düşünürler, eli olmadan tanrıların,
İnanmazlar mevsimleri değiştireceğine doğanın.
Ürün fışkırtacağına topraktan, gereksinmeye göre, 170
Ve ölümlülerin yaşama itisiyle yöneldikleri bağışa:
Venus'un ayartmaları sonucu edindikleri
Yaşam kılavuzu o tanrısal hazla,
Tutkuyla üreteceklerine soylarım.
Tanrıların her şeyi insan adına yarattığına 175
İnanınca nasıl sapıyorlar doğrudan!
Atomlardan habersiz olsaydım bile
Göksel olaylara dayanarak ve başka kanıtlarla
Gösterebilirdim evrenin bizler için
Tanrısal bir güç eliyle yaratılmadığını. 180

EVRENİN YAPISI

Evren, eksiklerle, kusurlarla dolu ki öylesine
Sana daha sonra açıklayacağım enine boyuna.
Şimdi atomların devinimine döneyim.

Herhangi bir maddenin salt kendi gücüyle
Yukarı yönelemeyeceğini belirtmenin tam sırası: 185
-Alevi oluşturan tozanlar karıştırmasın aklını-
Tek başlarına alındıklarında tüm ağırlıkların
Yere çekilişleri, göğe fışkırmalarını engellemez
Büyümelerini göğe doğru ekinlerin, ağaçların.
Yine, yangın sardı mıydı kirişleri, bacayı 190
Obur alevler istekleriyle mi yükselir çatıya
Olmadan hiç bir dış etkenin yardımı?
Hayır! damarlarımızdan ansızın fışkıran kana
Benzetebiliriz alevin yükselişini. Bir düşün,
Nasıl sürükler su, tahtaları, kalasları, 195
Ne kadar derine bastırırsak bastıralım onları,
Su iter, yüzeye çıkartır daha büyük bir hızla,
Öyle ki gövdelerinin büyük bir bölümü
Suyun üstünde kalır nedense.
Ben derim ki, tek başlarına alındıklarında 200
Boşlukta aşağı çökeceklerdir.
-Aynı durum söz konusu alevler için de-
Bir basınçla karşılaşınca fışkıracaklardır
Göğe doğru, tek başına kalınca ağırlıkları
Aşağı çekse de onları. Gözlerinin önüne getir, 205
Nasıl uzun izler bırakır alevden,
Kayarken göğün gece meşaleleri,
Doğanın kararlaştırdığı yere giderken!
Bak nasıl yeryüzüne düşüyor yıldızlar!
Güneş nasıl ısı yayıyor göğün doruğundan 210
Ve ışııyla sürüyor tarlaları. Onun ışığı da
Yere doğru çekiliyor. Nasıl yağmur bulutlarını
İkiye bölüyor şimşek! Bulutlardan çıkan ateşler
Hızlıca kümeleşiyor şu yana bu yana,

Çoğu kez dünyaya da düşüyor alev topları. 215
 Bir başka gerçek daha var bu doğrultuda
 Kavramamı istediğim: Aşağılara doğru atomlar
Yol alırken ağırlıklarıyla, belirsiz yerlerde
Ve zamanlarda öylesine ufaktır ki saptmaları,
Yön-değişmesi bile güç denir bunlara. 220

Bu sapma da olmasa herşey dökülürdü boşluktan
 Tekdüze bir koşutlukta, yağmur damlaları gibi
 Ne çarpışma, ne vurması atomun üstüne.
 Doğa hiçbir şey yaratamazdı kısaca bunlardan.

Doğrunun ne kadar uzağındadır inananlar. 225
 Ağır çeken atomların, düz bir çizgide
 Daha hızlı yol alacaklarına hafiflerden;
 Hafiflerin üstüne düşeceklerine ve bu çarpışla,
 Doğurgan devinimlere yol açacaklarına!
 Suda çöken saydam havadan geçen cisimlerin 230
 Ağırlıklarına göre hızlarındaki değişikliğin
 Özetlersek şudur nedeni:
 Suyu ya da havayı oluşturan madde eşitçesine
 Direnemez bütün nesnelere, daha çabuk yol verir
 Ağırın karşısında. Oysa boşluk öyle mi? 235
 O direnç göstermez hiç bir zaman, hiçbir cisme
 Geçit vermeden edemez onlara; özünün gereğidir bu.
 Kıpırtısız boşlukta bütün varlıklar demek ki,
 Es hızla giderler farklı olsa da ağırlıkları:
 Ağır hiç bir zaman düşmez hafifin üstüne 240
 Ve vuruşlarıyla hiç bir katkıda bulunamaz.
 Doğanın devingen ve yaratıcı gücüne.

Atomların azıcık saptıklarını kabulleneceğiz Ama azıcık. Yoksa eğik devinim biçimleri Varsaymak zorunda kalacağız ki, sonunda	245
Aykırı düşeceğiz sağlıklı felsefeye. Elle tutulur, gözle görülür bir gerçektir: ağırlıklar Yoksundur eğik düşme olanağından Ama kim diyebilir, bu düz çizgiden Belli belirsiz bir sapma olamaz diye.	250
Ustelik, devinimlerin tümü içten ilintiliyse doğada, Yeni, belli bir düzenle eski'den doğuyorsa; Atomlar, kaderin ağlarını koparacak, Kesecek nedenle-sonuç'un bitimsiz döngüsünü Ve yepyeni bir devinim yaratacak	255
Esneklikten yoksunsa; canlılarda görülen Üzgür istemin kaynağı, ne olabilirdi ki? Yineleyelim: nedir kaderin elinden kurtardığımız İstem gücümüzün kaynağı? Ki hazzın bizi Yönelttiği yolda ilerlerken ayrı ayrı	260
Değişiyor yaşamımız belirlenmemiş bir yerde Ya da saatte, yüreğimizin sesine uyduğumuzda. Böylesi anlarda söz geçiriyor kişiöğlunun İstemi, bacaklarındaki kaslara kuşkusuz. İlk engel kalktığında, yüreklerinin tezliğine Eş bir ivcenlikle ileri atılamaz yarış atları. Çünkü madde seferber olmalıdır gövdede önce. Ancak o zaman, tek bir uyum sağlandığında Karşılabilir yüreğin isteklerini gövde. Yürektedir devinin kaynağı; ruhun istemiyle Canlanır, yayılır tüm organlara sonra.	265
	270

Oysa bambaşka bir durum söz konusudur Dışardan bir vuruşun etkisiyle itildiğimizde, Bedenimizi oluşturan maddelerin tümü belhelli İstemimiz dışında canlanır ve sürüklenir İstemimiz dur diyene kadar organlarımıza.	275
--	-----

LUCRETİUS

Büyük ayrımı kavradın mı bilmem aradaki?
Çoğu kez dış itilere kapılsa da kişiöğlü
İstemededen sürüklense de doludizgin
Başka bir güç vardır insan yüreğinde; 280
Bir güç, bu dış itiyle savaşıyor, ona direnen.
Ya duralar, eski dinginliğe döner onun komutuyla
Ya da yeni bir yön alır organlarımızda madde.

Atomlara da tanımamız gerek aynı olanağı,
Hiçlikten bir şey doğamayacağına göre, devinimin 285
Üçüncü bir nedeni olmalı ağırlık ve çarpışmanın
Yanısıra, bu doğuştan gücümüzün kaynağı.
Başka atomların çarpışıyla belirlenmemesini
Sağlar atomun ağırlığı, sonuna dek deviniminin.
Ama insan kafasında her edimini önceden saptama gibi 290
İçsel bir zorunluk yoksa, hepten edilgin değilse hele,
Gösterdikleri sapmaya borçluyuz bunu
Atomların, belirsiz zamanlarda ve yerlerde.

Evrendeki madde birikimi hiçbir dönemde
Daha sıkı kentlenmiş değildi şimdiye göre 295
Ne de daha geniş bir alana yayılmıştı.
Çünkü eklenmeler de çıkmalar da olmadı.
Demek ki geçmiş çağlardakinden farklı değil
Atomların devinimleri. Gelecekte de olmayacak
Belli bir düzenle doğan varlıklar, 300
Doğmayı sürdürecekler aynı biçimde.
Hiç bir güç değiştiremez varlıklar toplamını,
Doğacak ve gelişecekler doğa yasaları içinde.
Çünkü hiç bir yer yok, evrenden kaçan maddeyi
Barındırabilecek ve yeni bir güç salıp çevrene, 305
Yapısını tümüyle değiştirecek doğanın
Ve ters yöne çevirecek devinimlerini.

- Bu arada garip bir gerçek çıkıyor karşımıza:
Atomların devinim sürecinde olmalarına karşın,
Kimi cisimlerin gövdeleriyle yaptıkları devinimler dışında, 310
Tümüyle durağan görünür gözümüze evren,
 Çünkü duyularımızın kapsamı dışındadır atomlar.
 Görülmediklerinden, devinimleri de kaçır gözden.
 Görülür nesneler bile belli bir uzaklıkta
 Devinimlerini gizlerler gözlerimizden. 315
 Çoğu kez biliriz, bol yapağılı koyunlar
 Tepelerde, sulak çayırarda usulca ilerlerler,
 Düşüp taze çiyle parıldayan otların ardına.
 Doygun kuzular keyifle nasıl zıplar, seğirtir!
 Ama biz, uzaktan bakanlar, bir leke görürüz: 320
 Duruk, beyaz bir leke, yeşil çayırda.
 Bir örnek daha: manevra yapan birlikler
 Doldurmuş ovayı. Kamaştıran parıltısı çeliklerin
 Vurmuş göğ, tunçtan bir ıslıtı içinde her yan.
 Bağrışmalar yayılıyor tepeden tepeye, derken 325
 Binlerce ayak sesi yükseliyor aşağılardan,
 Yankılar göğ sınıyor sonra.
 Dört nala atlılar dört dönüyor ovada,
 Her yan zangırdıyor nal sesleriyle.
 Ama öyle bir nokta var ki tepelerin birinde 330
 Bütün bu devinimler görünmüyor oradan:
 Bir ıslıtı var ovada yalnızca, kıpırtısız.
- Yeni bir konuya geldik şimdi: bütün *tözlerdeki*
Atomların özellikleri ve biçimce
 Ne denli büyük farklılık gösterdikleri 335
 Ve zengin çeşitliliği bu biçimlerin.
 Atomlar andırsalar da birbirlerini kimi zaman,
 Tıpatıp benzeşmezler asla... Ki buna şaşmamalı!
 Hep birliktelerken -demin de belirttiğim gibi-
 Sınır ya da sayı tanımıyorlarsa 340
 Taslakça ve yapıcı da uymamaları gerekmez mi?

İnsan soyunu getir aklına, sessizlikte yüzen
 Pullu balıkları düşün, delişmen davarı,
 Tüyle bezenmiş kuş sürüsünü, yabanıl hayvanları.
 O sulak yerleri seçenleri -cana can katan 345
 İrmak kıyılarını, gölleri ve kaynakları-
 Çıkamaz ormanlara göçüp kanat çırpınları.
 Hangisini seçersen seç bu türlerden, hiçbirini
 Tıpatıp benzemez kendi türündekilere, yoksa
 Ana yavrusunu, yavru öz anasını nasıl seçerdi? 350
 Onların da bizcileyin ayırım var aralarında.

Kaç kez görkemli bir tapınağın önünde
 Sunak taşındaki tütsü havayı sarar.
 Kurban edilen buzağı yıkılır yere,
 Sıcak kan oluğu boşanır boğazından. Bu arada 355
 Yavrusuz ana yeşil çayırda dolandır habire,
 Yavrusunun, çift tırnaklı ayak izini arar.
 Tarar gözleriyle dört yanı, ona bakınır
 Duralar arasına, söyler ağıtını fundalıklara.
 İçli sızlar yitik yavrunun acısıyla, ağıla döner 360
 Ne söğütler, ne ıslak otlar, ne kıyısı düzeyinde akan
 Sevgili ırmaklar avutabilir onu, acıyı sökebilir,
 Buzağılar da dindiremez yasını, çayırdı dolaşan.
 Besbelli, kesinlikle bildik bir şeydir yitirdiği.
 Küçücük oğlaklar uzun boynuzlu analarını 365
 Nasıl selâmlar o çatlak sesleriyle!
 Kendi analarını hemen nasıl ayırt ederler
 Tez bacaklı kuzular, meleyen sürünün içinde,
 Nasıl koşarlar doğanın sözüne uyup
 Nasıl yapışırılar o süt dolu memeye! 370

Bir başak seç başaklar içinden, göreceksin
 Hiç bir seçtiğin tıpatıp benzemeyecek öbürüne,
 Belirgin bir özelliği olacak her birinin.

EVRENİN YAPISI

Denizin yumuşacık dalgalarla yıkadığı kumsalda
Kıyıda, toprağı süsleyen deniz kabukları için de 375
Geçerli bu. Saymakla tükenmiyor kanıtlar demek:
Evet, benzeşen binlerce atom var gerçi
Ama insan elinden değil doğadan çıktıklarından,
Belli bir taslağa tıpatıp uymuyor hiç biri
Değişik biçimlere bürünüp yüzüyorlar boşlukta. 380

Bu ilkeye dayanarak açıklamak oldukça kolay
Neden daha derine işleyebildiğini
Şimşek parlaltısının, meşalelere oranla:
Diyebiliriz ki, şimşeğin göksel ateşi
Daha ince bir dokudandır -bizim odundan çıkan 385
Ve yağlarla canlandırılan ateşimizin
Geçemediği incecik deliklere sızabilen-

Peki neden kandilin boynuzdan kabı, ışığı
Geçirir de geri püskürtür suyu? Işık tozanları
Su damlalarından daha küçük olduğu için değil mi? 390

Süzgece boşalttığımızda, hızla süzülür şarap,
Oysa tembel zeytinyağı oyalanır durur.
Bir açıklama gerektiğinde deriz ki,
Ya daha büyük atomları var yağın şaraptan,
Ya da öylesine kenetlenmiş, içiçe geçmişler ki 395
Tek tek akamıyorlar süzgeçten,
Birbirlerinden çarçabuk kopamıyorlar.

Ne büyük haz alır damağımız, bir düşün;
Balla sütü şöyle yuvarladığımızda ağzımızda!
Oysa nasıl bürer, kamaştırır dilimizi hintyağı 400

LUCRETIUS

Acı, buruk, iç bulandırıcı tadıyla.

Şöyle diyebiliriz öyleyse:

Duyularımızı okşayan, haz veren tözler

Yuvarlak atomlardan oluşur: yuvarlak ve düzgün,

Kenetlenmiş, sıkı dokulu tozanlardan,

405

Acı ve sert gelenlerse, yırtarak alırlar

Duyulara giden yolu, hırpalayarak bedenimizi.

Duyularımıza iyi ya da kötü gelen her şey için

Geçerlidir bu iki cins yapı arasındaki çatışma.

Kulak tırmalayan sesini gıcırdayan testerenin

410

Eş öğelerden oluşmuş sayabilir miyiz,

Usta parmaklarıyla uyardığı lirin tellerinde

Karışık ezgileştirdiği seslerle saz şairinin?

Eş yapıda mıdır atomları duyduğumuz kokunun,

Cesetler yakılırken alanlarda ve sahneye

Kilikya safranı serpilirken, bir tapınaktan

415

Doğu tütsüleri yükselirken duyduğumuz kokuyla?

Gözlerimize bir renk şöleni veren görüntüleri

Nasıl eş düşünebiliriz yapıcı; bizi ağlatan,

Tıksindiren, çirkinliğiyle iten görüntülerle?

420

Belli bir düzgünlük olsa gerektir, duyularımızı

Tatlandıran her şeyin kurucu atomlarında.

Maddece bir kabalık gösterirler

Acı verenler, sert gelenlerse duyularımıza;

Bayağı, asık suratlı, iğrenç olanlar.

425

Öyle şeyler de var ki tamtamına pürüzsüz diye

Adlandıramayız onları. Ama köşeli ya da sivri de

EVRENİN YAPISI

Değildirler. Acı vermek yerine, duyularımızı
Yumuşak açılırla uyarırlar. Şarap tortusu
Ve harlı hindiba işte bunlardan ikisi.

430

Evet, kızgın kor ve dondurucu tipisi kışın
Duyularımızı bambaşka dişlerle kemirirler,
Dokunma duyumuzdaki değişmeden anlarız bunu.
Çünkü yalnız dokunma duyusu, inan bana,
Üzüdür duyularımızın; ister bir şey sızsin
Bedenimize dıştan, ister acısın gövdemiz
Ya da Venus'un oyunuyla haz dolsun içimize,
İster öyle bir vuruşla sarsılsın ki atomlar,
Bozguna uğrayıp altüst etsinler duyularımızı;
Kendi elinle vur gövdenin herhangi bir yerine
Daha iyi anlayacaksın ne dediğimi .
Atomlar, demek, öylesine değişik ki birbirinden
Böylesi değişik duyular yaratıyor bedenimizde.

435

440

Yineleyelim: bize sert ve katı gelen şeyler
İçiçe geçmiş, sımsıkı kenetlenmiş atomlardan
Oluşsa gerektir, sarmaş dolaş kollarıyla.
En başta elmas gelir çarpmalara direnciyle,
Sonra kunt çakmaktaşı, inatçı demir ve tunç
-Kapılarımızın sürgüsü vurulduğunda
Yalnızca inildiyerek mertçe ayakta duran-

445

450

Sıvılsa, akışkanlıklarının kıvamını
Pürüzsüz, yuvarlak kurucu atomlara borçludurlar.
Örneğin haşhaş tohumu, akışkandır su kadar
Akıp gider, birbirini engellemez yuvarları.

LUCRETİUS

Bir de dağılıp giden şeyler vardır anında: 455
Duman gibi, bulutlar ve alevler gibi.
Atomları, tamtamına pürüzsüz olmasa da
Dikenli, sivri ve dolaşık sayılamaz bunların.
Ama bedeni uyaracak bir yapıları olmalı,
Bir araya gelmeseler de işlerler kayaların içine. 460
Demek, duyuları etkileyen ama katı olmayan tözler
Köşelidirler ama yoktur uzantıları.

Şaşırtmasın seni bazı şeylerin hem sıvı olması
Hem de acı vermesi. Örneğin deniz suyu, pürüzsüz
Atomlardan oluşsa da, pürüzlüler katışmıştır içine 465
-O yüzden yakar- Ne var ki çengellenmemişlerdir
Birbirlerine. Hem pürüzlü hem yuvarlaktırlar
Ve yuvarlanabilirliklerine karşın
Duyularımızı hırpalayabilirler.

Deniz suyu, bileşiminden midir pürüzlü atomların 470
Pürüzsüzlerle? Ayırabiliriz bileşimin öğelerini,
Yahtlayarak inceleyebiliriz. Tatlı sudur örneğimiz:
Toprak tabakalarından süzülünce, acılığım
Kaybeder deniz suyu; tuz kalır geride.
Çünkü bir bölük atom, pürüzlü olduğundan, 475
Daha dirençlidir ve yapışır toprağa.

Yeni bir inandırıcılık kazandıracağım
Şu örnekle deminki kanıtlara: *farklı*
Biçimleri, sayıca sonludur atomların. Yoksa
Sonsuz bir irilik kazanırdı bazısı. 480
Oysa herhangi bir tozanın dar sınırlarına
Bir sınırlı biçim sayısı sığışabilir ancak.
Diyelim ki en azından üç bölümlüdür atomlar

EVRENİN YAPISI

Belki biraz daha da fazla.
Şimdi tüm olanakları kullanarak 485
Kümeleyelim bu bölümleri. Tepede toplayalım,
Dibe alalım, serpiştirelim sola, sağa
Yani bütünü gözeterek, olabilecek
Türlü düzenleri gerçekleştirelim parçalarla.
Yine de yeni parçalar eklemekten 490
Bir değişiklik yapamayız asıl biçimde
Ve amacımız biçimi daha da değiştirmekse
Yeni parçalar gereklidir yeni düzenlemeye.
Biçimde değişiklik izler boyutta değişikliği.
Öyleyse, biçimleri, sayıca sonsuzdur 495
Diyemezsin atomlar için. Korkunç büyüme hakkı
Tanımış olursun kimine. Oysa bu
Her olanağın dışındadır, kanıtladığım gibi.

Yoksa Doğu'nun görkemli giysileri
-Tesalya deniz kabuklarının 500
Meliboia erguvanlarıyla bezenmiş- ya da
Altın süslü kuyruğu tavuskuşunun ve parıltısı,
Yeni bir renk karşısında solup giderdi.
Sarı sakızın kokusu küçümşenirdi ve balın tadı.
Kuğunun ölüm şarkısı ve Phoibos'un lirinden çıkan 505
Usta ezgiler sus pus olup kalırlardı öylece.
Çünkü varolanı aşacak daha yetkin bir şey
Olurdu mutlaka. Ve iyilerin
Daha iyiye boyun eğdiği gibi,
Kötüler de ezilirdi beterin karşısında. 510
Ama her iki uçta varlıklara sınır çizilmişse,
Maddenin farklı biçimlerine de
Benzer bir sınır konmuş demektir.

Kızgın ateşten, kışın dondurucu soğuşuna ve
Gerisin geri kızgın ateşe, bir sınırlı alan uzanır. 515

LUCRETİUS

Ara ısılar da tamamlar çizelgeyi.
Belli uzaklıktadırlar birbirlerinden,
İki uçta iki son nokta vardır, alevler
Ve dondurucu soğuklarla belirlenen.
İlimliler kalırlar iki ucun arasında.

520

Başka bir kanıtla pekiştirelim
Demin ele aldığımız gerçekleri:
Her biçimin sayıca sonsuzdur atomları.
Biçimlerin çeşitleri sınırlı olduğundan
Bir örnek atomlar sonsuzdur sayıca
Yoksa tümü sonlu olurdu maddenin,
Ki dizelerimde hep karşıt görüşü savundum.

525

Ey Memmius ,kanıtladım ki evren
Atomların sayıca sonsuz silsilesiyle sürer.
Her yönden gelen çarpmalar zinciri
Kopmadan kalır böylece.

530

Diyebilirsin, kimi hayvan türleri daha kıttır,
Doğada daha azmış gibi onların tohumları.
Gel gör ki başka bir iklimde, uzak ülkelerde
Yeterince vardır; eksikliği dengeler hem de.
Dört ayaklılar arasında olağanüstü bir örnek
Hortumlu fil türüdür. Hindistan'a set çeken
O aşılmaz, fildişi duvarın yapımına kim bilir
Kaç bini katılmıştır bunların? Şimdi tek tük.
Bu hayvan ne kadar boldu demek bir zaman.

535

540

Diyelim ki eşsiz bir gövde yaratıldı,
Doğuştan benzemeyen asla
Yeryüzündekilerin hiç birine.

EVRENİN YAPISI

Bu doğumu gerçekleştirebilecek sonsuz
Bir madde yığınağı olmasaydı, gelemezdi dünyaya. 545
Nerden büyüp beslenirdi, yaratılmak bir yana?

Yine diyelim ki bir gövdenin atomları
Sonludur ve dağılmıştır dünyaya.
Yabancı gövdelerle dolup taşan
Bu karmaşık madde denizinde 550
Hangi ortam, hangi etken aracılığıyla
Gerçekleşebilir birbirlerine rastlamaları?
Böyle bir olasılığı düşünmem ben kendi adıma.
Bir gemi çarpışmasında bile düşün, sular,
Nasıl dağıtır, sürükler yüzen parçaları 555
Serenleri, pruvayı, direkleri, kış direklerini
Nasıl sürüp götürür kıyılardan uzaklara
Bir uyarıdır bu ölümlülere: hayın denizin
Sakınsınlar diye öfkesinden, kurnazlığından
Ve hiç bir mevsimde inanmasınlar kahkahasına. 560
İşte varsaydığımız bitimli atomlar da, çatışan
Dalgalarıyla maddenin savrulacak şuraya buraya.
Hiç bir akıntı, dalga biraraya toparlayamaz,
Zaten kalamazlar bir bileşikte, çoğalamazlar da.
Oysa karşıtını gösteriyor bize deneylerimiz. 565
Yani doğuyor nesneler, büyüyor doğduktan sonra.
Apaçık ortada: Atomları var her türün sayıca sonsuz.
Madde yığınağını besleyen boyuna.

Yıkıcı devinim önceliği alamaz hiç bir zaman
Altedemez diriliği asla. Çoğaltan güçler de 570
Bir kez yarattıklarını, koruyamazlar sonsuza kadar.
Demek baştan beri süregelen savaşı öğelerin
Eşit koşullarda sürüyor. Şurada kazanıyor
Yaşama gücü, bakıyorsun yenik düşünüyor şurada.

Ağlanırken, yas tutulurken bir yanda 575
 Gözlerini güneşli dünyaya açan bebelerin
 Çığlıkları karışıyor ağıtlara.
 Gün geçmiyor ki, gece geçmiyor ki, karışmasın.
 Bu bebe çığlıkları ağıt seslerine,
 Acıyla sevinç çatışmasının birbirleriyle. 580:

Bununla ilgili olarak bir başka gerçek var
 Kilitleyip, mühürleyip saklaman gereken
 Belleğinin en gizli kasasında:
Hiç bir görünür nesne, tek tür atomdan oluşmamıştır,
 Her şey öğelerin karışması yoluyla olur ancak. 585
 Nitelikleri, yetenekleri oranında gövdenin
 Çeşitlilik görülür kurucu atomlarının
 Hem biçiminde, hem sayısında.

Önce yeryüzü. Onda saklıdır, sınırsız okyanusu 590
 Yenileyen atomları sepserin akan ırmakların.
 Yangın doğuran madde de ondadır:
 Yer yer ateşlenir toprak, yeraltı yangınları
 Pekiştirir Etna'nın püsküren öfkesini.
 Ekinler fışkırır toprak, sulu yemiş ağaçları
 Ve bunları insan soyları için büyütür. 595
 Irmaklarını, çimenlerini, sulak çayırlarını,
 Dağın yabanıl hayvanlarına ayırır.

Boşuna takınamışlar ona eski Yunan şairleri
 Tanrıların ve Hayvanların Anası, insanın yaradani adını.
 Dillerinden düşürmemişler onu ezgilerinde. 600
 Aslan koşulu arabaya kurulmuş bir tanrıça
 Olarak düşünmüşler onu. Demek istemişler ki,
Görkemli yeryüzü yüzüp durmaktadır uzayda,

EVRENİN YAPISI

- Bir başka yeryüzü yoktur yaslanabileceği.
Yabanıl hayvanlara gem vurmalarıysa şu yüzden: 605
En hasarı çocukları bile yola getirebilir,
Duydukları görev duygusu anababalarına.
Kentlerin ağırlığını taşıdığını yeryüzünün
Belirtmek için kuleli bir taç da koymuşlar başına.
Bu imgeyle hâlâ dolaşmakta dünyayı Kutsal Ana. 610
Kimi İda'lı Anamız diyor ona; Phrygia'da
Bin görevli katıyorlar yanına. Çünkü onlarca
Ekin, ilk Phrygia'da bitmiş ve yayılmış dünyaya.
Hadım rahipler de eşlik eder ona, anababaya
Hayınlık edenlerin, döl getiremeyeceğini 615
Göstermek amacıyla gün-ışıklı dünyaya
Hafifçe dövülen gergin derili davullar çalar,
Kösler gümbürder, çatlak sesli borular
Bir uyarı verir derinden ve dokunaklı flüt
Phrygia ezgileriyle coşturur herkesi. 620
Ellerde bıçaklar da vardır, çılgınlık simgesi,
Ama arıtmak içindir, tanrıça korkusuyla,
Nankör ve aşağılık kalabalığın yüreğini.
- Ve tanrıça büyük bir kente ilk girdiğinde
Sessiz dualarla kutsarken ölümlülere, 625
Bakır ve gümüş paralar atılır önüne,
Kar tanelerini andıran güllerle donanır yol
Tanrıçayla artçılarının geçtiği.
- Sonra Yunanlıların Küreta'lar ordusu dedikleri
Bedenlerinden akan kanla esrik, başlar oyuna. 630
Ürkünç sorguçlarını verince rüzgâra
Girit'in eski Küreta'larını andırırlar.
Öyküye göre bir zamanlar bir adada,
Kalkanlarını birbirine vurarak belli aralarla
Çocuk Zeus'un sızlamalarını bastırmışlardı 635

LUCRETİUS

Ve durmadan oynayarak tez ayaklarla çevresinde.
Çocuklar içinde bir çocuktı Zeus; Kronos
Pençesine almasın diyeydi onu, çabaları,
Onulmaz bir yara açılmasın anasının yüreğinde.
Belki bu yüzden silâhla beklerler ananın başını, 640
Tanrıça buyuruyor belki de insana, yurdunu savunmasını,
Silâhlarıyla ana-babalarına siper olmasını.

Bu inanç akla yakın, övülesi görülse de
Aşlında gerçeğin epey uzağındadır.
Çünkü tanrılar katından biri, yaradılışı gereği 645
Bizim yaşadıklarımızın dışında, dünyamızdan uzak,
Dinginlik içinde, ölümsüzlüğün tadını çıkarır.
Acıdan yoksun, tehlikenin dışında
Bizden bağımsızdır, yeter kendine.
Ne erdemlerimize kulak asar ne öfkeyi tanır. 650

Toprak, baştanberi duyu gücünden yoksun bir varlıktır
Ve sayısız yoldan ürünler sürmesinin nedeni,
Sayısız tözlerin atomlarını barındırdığındandır.
Çıkıp da, Neptunus derse denize biri,
Ekinleri, Ceres ve bildiğimiz üzüm suyunu 655
Bacchus adıyla anarsa, toprağa da
Tanrıların Anası diyebilir elbet; yeter ki
Bulandırmasın kafasını batıl inançlarla.

Bol yapağılı koyunlar, dövüşken hayvanlar,
Boynuzlu büyükbaşlar örneğin, çoğu kez 660
Aynı gök parçasının altında
Bölüşürler aynı çayırları
Giderirler susuzluklarını aynı ırmağın suyuyla;
Yine de kendi türlerine özgüdür yaşamaları:

EVRENİN YAPISI

Soyaçekerler, soylarının davranışına öykünürler. 665
Öyle çeşitli her otta, her suda madde yığmağı.

Her tür hayvan çeşitli parçalardan oluşmuştur
- Kemikler, kan, damarlar, kaslar, nem, et ve ısı -
Ve aralarındaki tek ayrım şudur bu tözlerin:
Atomlarının değişik biçimlerde olması. 670

Dahası var; tutuşabilir ve yanabilir her nesne,
Hiç değilse ateş alma, ışık verme, küllenme
İçin gerekli bir madde gizler içinde.
Aynı yoldan çıkarak başka nesneyi incelersen
Göreceksin ki nice tözlerin 675
Tohumları vardır gövdesinde ve
Nice atomlar bileşmiştir çeşitli biçimleriyle.

Hem renk var, hem tat ve koku nesnelerin çoğunda,
Demek ki bol biçimlidir onları oluşturan madde.
Çünkü koku, rengin giremediği derinliğe 680
Sızar insan bedeninde.
Renk başka bir yol seçer,
O yoldan varır insan duyularına.
Atomların biçimlerinde bir ayrım var demek ki:
Değişik biçimler birleşiyor bir bütünde 685
Ye tohumların karışımından oluşuyor nesneler.

Bir göz at dizelerime, ortaklaşadır.
Birçok harf birçok sözcükte, yine de
Ayrımlıdır dizelerle, sözcüklerin öğeleri.
Ortak harflerin yetersizliğinden değildir bu. 690
Tamtamına aynı harflerden oluşan iki sözcük de

Bulabiliriz ayrıca. Ne ki tıpatıp eş öğelerden
 Oluşmuyor her birinin bütünü.
 Başka durumlarda da öyle. Çoğu atomlar
 Ortaklaşa oldukları halde çoğu tözlerde,
 Değişkenlik gösterebiliyor bütünün yapısı.
 Yani insan soyu, ekinler ve yemişler
 Bileşimce kat kat ayrılır birbirinden.

695

Her çeşit atom her çeşit bileşiğe girer sanma.
 Öyle olsaydı canavarlar basardı yeryüzünü,
 İnsanla hayvan karışımı yaratıklar doğardı.
 Canlı bedenlerden kocaman dallar sürerdi,
 Kenetlenirdi toprak-hayvanlarının kolları
 Deniz-hayvanlarına. Korkunç ağzından
 Alev püskürten ejderhalar yetiştirirdi doğa
 Doğurgan toprağın bağrında. Yok böyle bir şey,
 Her şey özel tohumlarından yaratılıyor,
 Özel bir anadan doğuyor, çekiyor soydaşlarına.

700

705

Her bireyde, o bireye yararlı atomlar
 Besinle alınır, yayılırlar organlara;
 Birleşip devinime getirirler yaşam çarkını,
 Artakalan maddeyse toprağa döner yeniden.
 -Bir yere bağlanamayan, dirimli devinime
 İçteki, öykünemeyen ve ayak uyduramayan-
 Görülmez tozanlardır bunlar ve doğa
 Kusar onları toprağa gövdeden.

710

715

Bu yasaları yalnız hayvanlara özgü sanma,
 Her şey için geçerli. Bütün yaratıklar
 Yapılarıyla ayrıldıklarına göre birbirlerinden,
 Farklı biçimlerde atomları olsa gerektir her birinin
 Eş biçimde atomlara sık rastlanmadığından değil,

720

EVRENİN YAPISI

Yaratıklar, aynı öğelerden
Aynı biçimde oluşmadıkları için.

Tohumlar eş olmadığına göre kuşkusuz,
Yol, ara, bağlantı, baskı, çarpışma, ağırlık 725
Ve devinimce de eş değildirler aralarında.
Canlılardaki ayrımları belirlemekle kalmaz,
Toprağı denizden ayırır, göğü tepede tutarlar..

Ey Memmius! Araştırmalarımın kulak ver
Ararken büyük sevinç duyduğum gerçeklere: 730
Sanma ki ak nesneler ak atomlardan alırlar
Karlı görünümelerini. Karalarsa, kara
Öğelerden oluşur. Hiçbir şeyin rengini
Atomlarının eş renkte oluşuna bağlama sakın.
Çünkü renkten yoksundur ilksel tozanlar 735
Yani ne oluşturdukları nesnenin rengindedirler
Ne de bambaşka bir renkte.

Kafamızla kavrayamayız bu nesneleri dersen
Yanılıyorsun derim sana. Doğuştan kör olanlar,
Hiç görmemiş olanlar günışığını, 740
Bir renkle ilişkili olarak düşünmeyenler nesneleri,
Dokunma yoluyla kavrarlar.
Biz de, renk izi taşımayan nesnelerin demek ki
İmgelerini canlandırabiliriz kafamızda.
Hem kör karanlıkta dokunduğumuz şeylerin 745
Renk özelliklerini zaten kavrayamayız ki!

Renksiz gövdelerin kavranacağını kanıtladım:
Atomların da böyle olduğunu göstereceğim sana.

Bil ki her renk değişebilir başka bir renge.
 Renk değiştiremezler atomlar oysa, 750
 Çünkü sürüp giden gövdeler de olmasaydı değişmeden
 Hiçliğe gömülürdü evren.
 Sınırlarım aşacak kadar değişirse bir nesne
 Bir önceki durumunun ölümü demektir bu.
 Boyamaya kalkarsan atomları, hiçliğe döner evren. 755

Demek renkten yoksundur atomlar ve yalnızca
 Biçimlerin zengin çeşitliliği yüzünden
 Evrendeki renk dizisini yaratırlar,
 Bileşimleri, durumları, karşılıklı devinimleriyle.
 Şimdi kolay gelecek açıklamak: 760
 Kopkoyu görünen şeyler biraz önce,
 Nasıl dönebiliyor birdenbire mermer beyazına?
 Deniz sözgelimi, taze esintiyle kıpırdadı mı,
 Yüzeyi mermersi dalga köpükleriyle dolar.
 Gözümüze karanlık görünen bir şey, 765
 Azıcık çalkalanmaya görsün atomları,
 Altüst edilmeye görsün bir kere,
 Bazı eklentiler ve bazı eksiltmelerle,
 Aklaşır, bu kez beyaz görünür bize.
 Oysa aslında mavi olsaydı 770
 Deniz atomlarının rengi
 Asla aklaşamazlardı, çünkü
 Ne kadar karıştırırsan karıştır, boşuna.
 Mermer solgunluğuna getiremezsin mavi boyayı.

Denebilir ki denizin katışıksız ışıltısı 775
 Değişik renklerdeki tozanlardan oluşmuştur.
 -Nasıl kare biçimindeki bir nesne çoğunlukla
 Değişik biçimlerdeki parçalardan oluşuyorsa-
 Ne ki karede tek tek görürüz değişik parçaları
 Öyleyse suyun yüzeyinde ya da 780

EVRENİN YAPISI

Başka bir katışıksız ışıltıda da
Renk çeşitlerini seçmemiz gerekir.

Dahası: parçaların biçimlerindeki çeşitlilik
Bütünün kare olmasını engellemez asla.
Oysa renklerdeki çeşitlilik öyle mi: 785
O, bütünün katışıksız parıltısını engeller.

Atomları renkli düşünmenin çekiciliğine
Kapılırsak, nasıl yanılacağımızı gördük.
Beyaz gövdelerin beyaz dokulu, karaların
Kara dokulu olmadığını doğruladık böylece. 790
Her gövde çeşitli renklerden oluşmuştur diyoruz
Beyaz, daha kolay doğabilir renksizlikten
Karadan ve kendiyle çatışan renklerden doğduğundan.

İmdi: ışıksız renk olamayacağına göre
Ve ışığa çıkmadıklarına göre atomlar 795
Renkli bir giysi yoktur üstlerinde.
Renk olabilir mi hiç kör karanlıkta?
Renk, ışık değişmesiyle değişime uğrar.

-Işığın dik ya da yanlamasına vuruşuna göre-
Güvercinin boynunu çevreleyen, 800

Ensesini taçlandıran tüylere
Bak güneşte: yakut kırmızısına döner bazar.
Zümrüt yeşiliyle göğün mavisini görürler,
Bellî bir açıdan bakanlarsa orada.

Tavuskuşunun kuyruğu da, bol ışık altında 805

Yanardönerdir kımlıdayınca. Bu renkler

Yalnızca ışığın oyunundan doğarlar

Ve renk diye bir şey yoktur, ışık yoksa.

Özel bir etki altına girer gözbebeğimiz

Beyaz renkle karşılaştığında, oysa karada 810

Başkadır bu etki. Ama nesnelere dokunduğumuzda
Renkleri ne olursa olsun, biçimleri önemlidir
Bizim için. Şu gerçeği çıkartabiliriz öyleyse:
Renge gereksinimi yoktur atomların, yaratıcılar
Türlü dokunma duyumlarını, aldıkları biçimle. 815

Doğal bir bağlantı bulunmadığına göre
Renklerle biçimler arasında, atomlar rasgele
Bir renge bürünürlerdi, renksiz olmasalardı,
Biçimleri hesaba katılmadan. Peki neden öyleyse
Gelişigüzel renklerde olamıyor her türdeki bileşimleri? 820
Bu varsayıma bel bağlarsak, kuzgunların
Şaşmayız karlı kanatlarındaki karlı ısıltıya,
Kuğuların kara olmalarına, kara atomlardan
Oluşmalarına ya da başka bir renge bürünmelerine.

Nesnelerin parçalara bölündükleri oranda 825
Renkleri de soluklaşır, uçar gitgide.
Nasıl dağılırsa kırmızı bir kumaş sözgelimi
İplikleri çekilip dokuması çözüldüğünde
Parlaklıkta üstüne olmayan kızıllığı, allığı da
Dağılır, yitip gider gözümüzün önünde 830
Tozanları atomlarına bölününceye dek
Renk diye bir şey kalmaz dokularında.

Son olarak: sesle koku vermediğini her nesnenin
Bildiğimize göre, yakıştıramayız ses ve kokuyu
Bunların hepsine. Bu ilkeye dayanırsak 835
-Gözümüzle görmediğimiz için her şeyi-
Tıpkı kokusuz ve sessiz olanlar gibi
Renksiz de olabileceğini çıkarırız kimi şeylerin.
Uyanık bir zekâ çabuklukla kavrar bunları da
Başka niteliklerden yoksun nesneleri, kavradığı gibi. 840

EVRENİN YAPISI

Sanma ki renk doğaca esirgenen
Tek niteliktir atomlardan.
Sesten de yoksundurlar, tattan da,
Sıcaklığa, soğukluğa, yakıp kavuran
Bir ısıya da raslayamazsın onlarda. 845
Hiçbir koku salmazlar gövdelerinden.
Mercanköşk, sarısakız, hintsümbülü:
Bir koku hazırlayacaksın bu otlardan
-Burun deliklerimize cennetten esinti salan-
İlk işin kokusuz bir yağ bulmak olmalı 850
Kendi kokusuyla bozmayacak-en azından-
Tözüne karışan, katılan kokuları.

Kendilerine özgü bir koku da vermezler
Bileşimini kardıkları varlıklara atomlar.
Ses de vermezler, çünkü hiçbir şey ayrılamaz 855
Gövdelerinden, kopamaz; bir tat da vermezler;
Bir soğukluk, bir ılıklik, bir kızgın sıcak da.
Çünkü varlıkların yokolabilir nitelikleri bunlar:
Yumuşayarak esnekleşme, ufanıp kırılma;
Gevşek dokudan doğan geçirgenlik gibi 860
Nitelikleri de uzak tutacaksın atomlardan.
Yıkılmaz bir temele oturabilmek için evreni.
Hiçliğe gömülürdü herşey yoksa.

Gördüğümüz her duyulu nesne, kabul et ki
Duyu gücünden yoksun atomlardan oluşmuştur; 865
Tanık olduğumuz olaylar, bu gerçeikle
Çelişmiyor, tersine bizi elimizden tutup
Yöneltiliyorlar yeni bir gerçeğe: diyoruz ki
Canlı, cansızdan doğuyor her keresinde.
Gür sağnaklarla vıcık vıcık olunca toprak, 870
Çürüyünce, nasıl üşüşür ortalığa solucanlar.
Böylesi bir değişime uğrar cisimlerin her çeşidi.

LUCRETİUS

Irmaklar, yeşillikler ve sulak çayırlar
Davara dönüşürler önce, davarın özü,
İnsan bedenine dönüşür zamanla. Ve kimi zaman 875
Bizim bedenimizle beslenir yabancı hayvanlar,
Dev kuşların güçleri artar göklerde.

Evet, doğa besinin tümünü demek
Canlı gövdelere dönüştürüyor
Ve canlıların duyularını yaratıyor onlardan. 880
Tıpkı odunu alevlendirip ateşe döndürdüğü gibi.
Bu yüzden önemli değil mi içine girdikleri düzen
Atomların? Hangi atomlarla birleşip, hangi
Devinimi başlattıkları, devraldıkları hangisini?

Nedir öyleyse duyularımızı allak bullak eden 885
Kafamızı kurcalayan ve bize hayır dedirten
Duyu gücünden yoksundan türediğine duyulu varlığın?

Elbette ki su, odun ve toprağın karışımı
Canlı duyarlığı üretemez kendiliğinden.
Bu arada unutmaman gereken bir gerçek var: 980
Duyulu varlıkları yaratan öğelerin tümünden
Duyum her koşulda doğar demiyorum ben.
Duyu oluşturan atomların boyuna, biçimine
Devinimlerine, düzenlerine ve durumlarına
Bağlı hepsi. Tahtada da, toprakta da 895
Yok, bu saydığımız özellikler. Yine de bu maddeler
Sağanaklarla çürüyünce, küçük solucanlar çıkar,
Çünkü maddenin tozanları eski düzenlerinden
Edilirler yeni bir etkenin işe karışmasıyla
Ve canlı üretecek yeni bir bileşime girerler. 900

EVRENİN YAPISI

Duyumun yalnızca duygun gövdelerden doğacağını sananlar,
Kaynağını benzer duyulu gövdelerde arayanlar
Onların, ölümlü kılıyorlar duyularımızın temelini.
Çünkü duygunluk etle ilişkilidir: damarlarla,
Kasla: yumuşak ve bozulabilir şeylerle yani. 905

Haydi diyelim ki, damarlarla kasların.
Sonsuza kadar dayanabilir tozanları.
Onlara yakıştırdığımız duyum ya bir parçanın
Ya da duyumu olmalıdır bir canlının bütünüyle.
Ne ki, duyumdan yoksundur parçalar. 910
Tüm bedenimizle algılarız organlarımızda duyuları,
Bedenden ayrılan kol, duyumu sürdüremez kendinde.
Tek olasılık kahyor geriye: bu tozanlar
Bir canlının tüm duyularını taşırlar öyleyse.
O zaman tıpatıp, bizim gibi duymaları gerekir 915
Dirimsel duyumlarımızı paylaşmaları. Ve nasıl canlı,
Ölümsüz bir öge olabilir, ölümlüyle özdeşse.

Ölümünden kaçılabilse bile ne çıkar
Birliktelikten, yanyanalıktan,
Bir sürüden, bir canlı kalabalığından başka? 920
İnsanlar, sürüler ve yabanıl hayvanlar ne yaratır
Yine insan, sürü ve yabanıl hayvandan başka?

Kendi duyu gücünü atıp gövdelerinden
Başka duyu gücü edindiklerini düşünsek, neden
Atılabilecek bir şey baştan verilsin onlara? 925
Önceden de sözünü ettiğimiz gibi yumurtadan
Cıvciv çıktığını görüyoruz ve toprak çürüyünce
Gür sağanakla, solucanların üşüşüğünü ortalığa:
Duyu ürüyor diyebiliriz, duyulu olmayan varlıktan.

Tutalım, biri çıktı karşımıza da dedi ki: 930
 Duyu, duyu gücünden yoksun olandan ürür, evet.
 Ancak değişim gerekli değil mi bunun için,
 Ya da doğuma benzeyen yaratan bir süreç?
 Biz de, doğumla değişimin salt birleşme ya da
 Bileşimle gerçekleşeceğini kanıtlayacağız ona. 935
 Hem canlı daha doğmamışsa, duyum söz konusu mu?
 Madde dağılı durmaktadır havada ve ırmaklarda,
 Toprakta ve toprak ürünlerinde ve atomlar
 Rastlaşmamıştır ki, karşılıklı çabayla,
 Her canlının yaşamına kılavuzluk eden 940
 Uyanık duyularımız için gerekli
 Dirimsel devinimleri koyabilsinler yola.

Yapısının kaldıracağı gücü aşan bir çarpmayla
 Karşılaşınca herhangi bir canlı,
 Kargaşa içinde kalır beden ve ruhun 945
 Bütün duyuları. Çözülür atomların bağlantıları.
 Dirimsel devinimler engellenir içerde.
 -Ta ki her yanı sarsılmış, ırgalanmış madde
 Canın bağlarını koparana kadar bedenden,
 Her gözenekten saçana kadar tozanlarını- 950
 Bu çarpma her şeyi temelden dağıtıyorsa
 Daha önemlisi düşünülebilir mi etkice?

Çarpışma daha az hırpalayıcı olduğunda
 Baskın çıkar dirimsel devinimler kimi zaman,
 Zorlu yıkıntıları giderir sarsıntılardan doğan, 955
 Döndürür her tozunu kendine özgü yoluna.
 Egemenliğini kurmaya çalışan ölümü savar,
 Sönmeye yüz tutmuş duyuları ateşler yeniden.
 Yoksa nasıl ölümün eşiğindeki canlılar, toplayıp
 Bilinçlerini dönerlerdi kıyımın kapısından 960
 Almışlarken yarı yolu, gitmek daha kolayken?

EVRENTİN YAPISI

Dahası: yabancı bir güçle yerinden edildiğinde
Diri etin bileşimindeki tozanlar
Yani iç konumlarını yitirdiğinde, doğar acı.
Dingin mutluluksa döner geri 965
Öğeler yerli yerini bulduğunda. Demek ki
Acı işlemiyor atomlara, haz da duyamıyorlar.
Devinim değişmeleriyle acıya yol açan
Ya da sonra dirimsel mutluluğu devşiren
İlksel tozanları yoktur ki onları oluşturan; 970
Duyumla donatılmış da olamazlar bu yüzden.

Şu da var: Canlılardaki duyum yetisini genellikle
Atomlarının duyululuğuna bağlayacaksa eğer,
Nasıl açıklayacağız insan soyunu oluşturan
Atomları özelliklerle? Duyulu olmakla kalmaz bunlar, 975
Kahkahayla gülerler, yaşlar süzülür yanaklarından,
Küfre varanadek tartışılar yaradılış üstüne,
Kendilerini oluşturan öğeleri sorarlar.
Ölümlülere benzetilecekse tohumlar,
Başka ilksel tozanlardan oluşmaları gerekir, 980
O tozanların da daha başka tozanlardan.
Bir son çekemeyiz bu sürece, derim ki ben de
Bu kamtça, her canlı -düşünen, gülen, konuşan-
Bu edimlerle donanmış tozanlardan oluşmalı.
Diyeceksin ki, düpedüz çılgınca bir sav bu: 985
Gülemeyen tozanlardan oluşsa da gülebilir kişi,
Düşünceden, konuşmadan yoksunsa da tozanları
Girebilir bilgiç tartışmalara. Duyumlu varlıklar
Neden çıkmasın duyudan yoksun tohumlardan?

Ustelik göğün dölünden geliyoruz hepimiz, 990
Babamız birdir ve besleyici anamız; ondan alır
Su damlalarını sağanaklar halinde, ve
Döllenince, güleç yemişler verir gür ağaçlar,

LUCRETIVS

İnsanoglunu, bütün hayvan soylarım türetir.
 Beslendikleri ondandır, sevinçleri ondan, 995
 Ondandır soylarını yenilemeleri.
 Boşuna değildir toprağın *ana* diye anılması.
 Bağrından fıskıranlar yine ona döner sonunda
 Esirden süzölen tozanlarsa göğö çıkar yine.
 Ölüm, yok edemez varlıkların kurucu tozanlarını, 1000
 Dokularını bozar. Sonra yeni bir bileşime
 Sokar onları, biçim ve renkleri değiştirerek.
 Edinilmiş duyum, doğabilir ve yitebilir bir anda.
 Düşün ki, göğö, denizi, toprağı oluşturan öğeler,
 Ekinleri, ağaçları ve hayvanları da oluşturur, 1005
 -Aktardıkları, üstlendikleri devinimlere göre-
 Ne büyük önem taşıdığını kavrayabiliriz
 Aynı öğelerin başka bileşimlerde, durumlarda.
 Gövdelerin yüzeyinde görünüp de 1010
 Arasına varolan, sonra ansızın yiten
 Niteliklerine bakıp da atomların
 Ölümsözlüklerinden artık kuşkanmazsın.
 Bu dizelerde harflerin ne anlamda ve
 Nasıl bir sıra gözetilerek dizildiğı
 Elbet önemli. Hepsi değilse bile benzeşiyor çoğı. 1015
 Yine de harflerin konumundaki
 Farklılıktır belirleyen her bir sözcüğü.
 Doğal varlıklar için de böyle: bir değişim varsa,
 Varlıkları kuran atomların bileşiminde,
 Devinininde, düzeninde, durumunda ve biçiminde, 1020
 Bileşik nesnede de kötü değişme var mutlaka.

Kulak ver şimdi anlatacaklarıma, ey Memmius!
 Bir gerçek, can atıyor göz önüne serilmeye,
 Evrenin bir başka görünümö belirme çabasında.
 Hiç bir gerçek, daha ilk bakışta 1025
 Kolayca kabul edilip benimsenecek ve

EVRENİN YAPISI

Kuşkulanılmayacak kadar yalın değildir.
Ve hiç bir şey yoktur ki olağanüstülüğüyle,
Yüceliğiyle gözümüzü kamaştırsın da baştan,
Zamanla azalmasın yarattığı şaşkınlık. 1030
Göğün katışıksız, karartısız parlıtısını alalım,
Kapsadıklarını: yüzeyinde dolanan yıldızları,
Ayı ve güneşinin hepsini bastıran görkemini.
Bunlar umulmadık bir anda görünselerdi
Daha büyük bir tansık olabilir miydi bundan? 1035
Kimsecikler inanır mıydı önceden söylense?
Oysa şimdi kimse başını kaldırıp bakmıyor bile
Gök ışıklarına! Gözler öyle tıkabasa doygun ki
Vazgeç o zaman, Memmius! Akılyürütmeyi kovma
Tedirgin eden yeniliğinden korkmak konunun. 1040
Tartıp ver kararı, doğru geliyorsa sana benimse,
Hazırlan onunla savaşa eğer yanlışa.
Çünkü akılyürütmeye bulmak istiyor insan kafası
Neler olduğunu, ta orada, bitimsiz boşlukta
-Dünya surları dışında usun ulaşmaya can attığı 1045
O bölgede- ve oraya yöneliyor uçuşunu düşünce.

Diyeceğim şu öncelikle: her boyutta
Sağda-solda, dipte-dorukta, her yönde
Sonsuzdur evren. Bunu kanıtladım sana zaten.
Kendini seriyor ortaya gerçek; boşluk kavramı 1050
İyice berraklaştırıyor her şeyi. Her doğrultuda
Uzandığına inanmışsak bir kez boş uzayın
Ve sayısız tohumların sürekli devinim itisiyle
Binlerce yöne koşuştuklarına dipsiz evrende,
Oldukça su götürür bir gerçektir, bu toprakla 1055
Göğün yaratılmış tek dünya oluşu, yararsızlığı
Onun dışındaki tüm madde tozanlarının.
Doğa, atomların gelişigüzel çarpışmasından
Yaratmıştır dünyamızı ve bu çeşitli, kasıtsız,

LUCRET|US

Amaçsız bileşimle kaynaşım sonucu, atomlar 1060
Kalıcı örgülerin-toprak, deniz, gök, canlılar
Başlangıç noktası olabilir her keresinde.
Demek ki neresinden baksak, maddenin
Başka kümelenmeleri vardır başka yerlerde,
Aynı sıcaklıkla kucakladığı Esirin, sevgiyle. 1065

Elbet oluşacaktır varlıklar, hazırda bol madde,
Elverişli uzay varsa ve oluşumu engelleyen
Hiçbir neden ya da durum söz konusu değilse.
Sayılamayacak kadar çoktur atom yığınağı
Canlıların ve dünyamızda nasıl kümelenmişlerse, 1070
Başka herhangi bir yerde de tıpatıp
Kümeleştirecek doğal bir güç vardır onları.
Demek başka yörelerde de
Başka dünyalar var bizimki gibi
Başka hayvan türleri, başka insan soyları 1075

Bir de düşün ki: doğumunda ve gelişiminde
Teklik ve benzersizlik gösteren,
Türünün tek örneği olan bir varlık yoktur evrende.
Sayısız bireyleri kapsayan türlerden
Birinin üyesidir. Bir göz at canlılara : 1080
Dağ başında kolgezen canavarlar kadar, insanlar
İçin de geçerli bu yasa, suskun balıklar
Ve kanatlı yaratıklar için de. Benzersiz değil
Demek gök, güneş, yeryüzü, ay, deniz ve öbürleri
Sayısız yalnızca. Çünkü kesin bir sınır var 1085
Onların yaşamlarında da ve gövdeleri,
Büyük sayılarla varolan türler gibi yeryüzünde
Doğumla belirlenmiştir ve son bulur ölümle.

EVRENİN YAPISI

Dünyanın doğuş mevsiminin ardından, doğduğu günden
Sonra denizle karaların ve güneşin türeyişinden, 1090
Nice atomlar eklendi yeryüzüne dışardan
Tüm evrenden, dört bucaktan düşerek
Deniz ve gök çoğaldı bunlarla, gökkubbe
Çatısını yükseltti ta tepelere, genişledi
Ve yukarlara tırmanabildi hava. 1095
Ulaştı geldi her birine kendi atomları
Başka başka çarpmalar sonucu,
Ayrı ayrı yönlerden. Hepsi türdeşine bitti
Su suya kavuştu, toprak doldu toprakla,
Ateş ateşi bile, Esir Esiri. Sonunda 1100
Her varlığı son aşamasına ulaştırdı
Yaratkan ve tamamlayıcı doğa
-Dirimsel damarlara akan, tükenip gidenden
Suyu çekilenden azsa, gelinmiştir bu sınıra-
Ve kendi gücünün artışı denetledi böylece. 1105

Bil, keyifle büyüyenlerini gözlediğin varlıklar,
Adım adım olgunlaşırken, daha çok atom
Alıyorlardır yitirdiklerinden. Besin damarlara
Kolayca yayılır. Madde artımına yol açar. Bunlar, 1110
Fazla madde bırakacak ya aldıkları besinden ya da
Yaşlarının gerektirdiğinden çoğunu harcayacak
Olgunluğa ulaşmamıştır henüz ve doruğuna
Varana dek büyüme, yeni tozanlar eklenmelidir.
Olgunluğun gücü tükenir bundan sonra yaş, yokuşu
İnmeye koyulur. Doğaldır, büyümesi oranında 1115
Tozan döker varlık, tohum atar çürümeye başlayınca,
Yüzeylerinden. Besin kolay yayılmaz damarlara,
Ne de gövdesinden akanı, yiteni dengeleyen
Bir birikim sağlanabilir artık. Çünkü varlıklar
Besinle yenilenir, düzenlenir, ayakta dururlar. 1120
Damarlar alamaz bunca besini. Doğaysa,
Bu konuda tüm gereksinmeyi karşılayamaz;

LUCRETİUS

Yıkımla son bulacaktır bu süreç demek sonunda.
Doğaldır madde sızıntısı arttığında zayıflaması,
Boyun eğmesi dıştan gelen vuruşa varlığın : 1125
Besin alınması, uygun düşmez yaşlı yapıya,
Kesintisiz ölümcül tozan sağanağı da dışardan
Başarır sonunda onu çözmeyi, ayırtırmayı.

Böylelikle dünyamızın surları da çatlayacak,
Yıkıntı halinde yığılacak çevremize. 1130
Çünkü besindir bütünlüğü koruyan, yenileyen,
Destekleyen, ayakta tutan varlıkları.
Oysa ne damarlar geçirebilir,
Ne doğa sağlayabilir bunca besini. Gençliğini
Çoktan geride bıraktı dünyamız. Bir zamanlar 1135
Canlıları yaratan, dölyatağından dev hayvanlar
Çıkaran toprak, böcek bile üretemiyor artık.
Ölümlülerin gökten altın iple indiğini
Sanmıyorum elbet tarlalara; ne de denizden,
Kayaları döven dalgalardan doğduğunu: 1140
Besin sağlayan topraktır onlara can veren.
Güleç ekinler, şaraplar sunardı baharındayken
Tatlı yemişler, çayırılar sunardı insana.
Şimdi çabayla bile yetiştiremiyoruz bunları.
Öküzler bitkin düşüyor, rençberler bitkin 1145
Ve saban başa çıkamıyor ürünlerini esirgeyen,
İşimizi kat kat güçleştiren toprakla.
Yaşlı rençber içini çekerek sallıyor başını,
Biliyor ki bunca zahmet, emek boşa gitmiş
Geçmiş düşüldükçe, şaşıyor babasının bahtına. 1150
Diyor ki eskiden, araçlar bunca gelişmemişken,
Tanrı korkusuyla insanlar, ufak çiftliklerinde
Esenlik içinde yaşarlarmış; her birinin payına
Şimdikinden daha az toprak düşse bile.
Aynı kötümserlikle bağcı da küfrediyor zamana 1155

EVRENİN YAPISI

Bilmiyor ki her şey usulca çürüyor
Ve yaşla yıpranıp yaklaşıyor sonuna .

Bu gerçekleri görünce özgürlüğünü anlayacaksın
Doğanın, denetlenmediğini kibirli efendilerce
Ve tanrıların yardımı olmadan yönettiğini
Evreni. Sorarım sana -çalkantısız yaşamlarını
Dingin bir sonsuzlukta geçiren tanrılar adına-
Kim sözgeçirebilir sınırsız varlığın toplamına?
Kim tutabilir dizginlerini
Sonsuz derinliğin? Kim döndürür
Bütün gökleri ve Esirin
Alevleriyle kışkırtır bereketli toprakları?
Kim her zaman ve her yerde olabilir aynı anda?
Canı çektiğinde karartır göğü, şimşekle sarsar,
Yıldırımıla yok eder kendi tapınaklarını
Ya da çekilip ıssıza öyle boşaltır ki öfkesini
Suçlu kaçsa da suçsuz kaynar gider arada.

1160

1165

1170

ÜÇÜNCÜ KİTAP

- Sen kör karanlıkta ilk duru ışığı yandıransın,
Yaşamın gizli tatlarını açığa vuransın
-Sensin kılavuzum, ey Yunan ırkının görkemi!
Senin belirgin ayak izlerinde yürüyorum şimdi.
Aşktır sana öykünmemin nedeni, haset değil. 5
Kırlangıç aynı türküyü tutturabilir mi kuğuyla?
Oğlak, incecik bacaklarıyla yarışabilir mi
O tez-koşuşlu güçlü kısrakla?
Sensin atam, ey gerçeğin bulgucusu!
Bir ata sevecenliğiyle yol göster bana. 10
Çiçeklerden sekmeden bal toplayan anılar gibi,
Dadanmışım ben senin altın sözlerine,
Sonsuz dirime yaraşan altın deyişlerine.
- Tanrısız kafadan doğma o düşünüş,
Evrenin yapısını açıklamaya başlayınca, 15
Çöker dünyanın alevli surları, unutturum korkuyu,
Evrenin oluştuğunu görürüm bitimsiz boşlukta.
Tanrıların görkemi ortaya çıkar, yaşadıkları ülke :
Fırtına tanımayan, yağmur nedir bilmeyen,
Kıyıcı bir kırağıdan sonra buz kesen 20
Beyaz karlara yabancı o bölgeler. Göğü
Kahkahasının ısıltısıyla bulutsuz Esir örter.
Tüm gereksinimleri doğaca karşılandığından

EVRENİN YAPISI

Hiçbir dert bozamaz erinçlerini. Gelgelelim
Yeraltında Akheron'u göremem nedense, 25
Olup bitenleri toprak gizlemese de gözümden.
Tanrısal bir mutlulukla dolarım o an işte,
Titretici bir korkuyla; senin gücünle doğanın
Böylesine çıplanmasından, büyümesinden
Tüm ayrıntılarıyla gözlerimin önünde. 30

Sana atomların yapısını anlattım, Memmius;
Nasıl farklılık gösterdiklerini biçimce ,nasıl
İlerlediklerini boşlukta süregelen bir itiyile
Ve nasıl yaratıldığını varlıkların atomlardan.
Şimdi de ruhun ve dirimin yapısını 35
Açıklayacağım dizelerimde. Ve böylelikle
Her şeye ölümün karasını bulaştıran,
Katıksız, bozulmamış bir tat komayan,
İnsan yaşamını temelinden sarsan
Cehennem korkusunu söküp atacağım içinden. 40

Biliyorum, kimilerinin gözünde sayrılık ve
Lekeli bir yaşam, daha korkutucudur cehennemden.
Onlarca, insan ruhu, kandan ya da -ne bileyim-
Soluktan oluşmuştur, nasıl gelirse.
Akıl yürütme önemli değildir, çünkü bu kof sözler 45
Gerçeği araştırmaktan çok gösteri amacı güder
-Böylesi bir tutumdan bekleneceği gibi-
Sürülseler de sılalarından bu adamlar,
Suça bulaşsalar, ağına düşseler kara yazgının,
Sıkıca yapışırılar yaşamaya. Ve fırsat düştüğünde 50
Kaçınmazlar bağışlardan bunlukları ölçüsünde.
Kara koyunlar kurban ederek
Sungularla siftinirler tanrılara.
Ve bağnazlıkları, acıları oranında artar.

LUCRETİUS

Kuşkuda, tehlike içindeyken sınanabilir kişi. 55
Acı, mihenk taşıdır, acıyla söyler insan
Yüreğinde gizli kalmış sözleri :
Maske sıyrılınca, gerçek ortaya çıkar.

Bir de o acınası, açgözlü kişilere bak;
Un, para hırsı, gerektiğinde suç ortaklığına, 60
Maşahğa bile iter onları; gece gündüz demeden
Mal-mülk hesabı yaparlar kara bir tutkuyla.
Temelde ölüm korkusudur besleyen,
İçten kemiren bu açık yaraları.
Rezillik, düşkünlük, yoksulluk nice uzağındadır 65
Yaşama sevincinin, güvenin: ölümün eşiğinde
Bekleşen karartılardır zaten onlar. Bu yazgıdan
Delice bir korkuyla kaçmak ister insan.
Çok uzaklara. Böylelikle kan dökerek biriktirir
Varlığını; cesetleri de yığar üstüste bu uğurda. 70
Öz kardeşinin ölümünü sevinçle karşılar.
Korkuyla ve nefretle doldurur içini
Kandaşlarının cömert yürekle açtığı sofrada.

Bu duygularla, bu korkunun etkisiyle sık sık
Başkasının başarısından hasetle kavrulur içleri. 75
Bir utku halkasıyla çevrelenmiştir o biri'si
Oysa kendi yaşamaları bulanmıştır bataklara.
Un adına yaşamayı bile gözden çıkarır kimileri.
Ölüm korkusu öyle iter ki ölümlüleri yaşamdan
İğrentiyle bakarlar dünyaya ve o tedirgin yürekle 80
Kendilerine kıymayı yeğlerler. Unuturlar
Bütün bunluğa bu korkunun yol açtığını.
Budur suçu besleyen, dostluğu yıkan, erdemi
İndiren doruktan. İnsanlar kutsal yurtlarına,
Anababalarına nasıl hayınlık ederlerdi, 85
Bu zorlu cehennem korkusu olmasa?

EVRENİN YAPISI

Kör karanlıkta nasıl ürkerse çocuklar,
Ustlerine birşeylerin yürüdüğünü sanırlarsa,
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında. 90
Ne günün ilk ışıkları işler bu kuşkulara,
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve yapısına.

Önce şunu diyeyim, Memmius, sanal Çoğu kez zihin
Diye tanımladığımız *ruh* da -ki yaşamın 95
Denetmenidir- bil ki, *bir parçasıdır insanın*;
Tıpkı el, ayak ya da öbür organlar gibi,
Parçalarından biridir canlı varlığın bütününün.
Kimileri der ki: ruhun duygunluğu yoksundur konumdan,
Yalnızca bedenin dirim koşullarından biridir, 100
Yunanlıların *uyum* diye adlandırdığı bu güç,
Konumu olmasa da, bizi duyulu olarak yaşatır;
Özel bir bölümü olmasa bile, sağlığın nasıl
Sağlam bedenle ilintili olduğu söylenebilirse;
Özel yere yerleştirmez ruhun duygunluğunu 105
Bu düşünürler; aslında çok da yanılırlar bence.

Çoğu kez, gözle görülür bir bölümü sayıdır
Bedenin. Öyleyken gözle görülmeyen içimiz,
Hoşnuttur, doyum içredir. Terside olur:
İç sayrı olanın bedeni sapsağlamdır. 110
Ayağı ağrıyan birinin başının
Hiç mi hiç ağrımayabileceği gibi.

Kendimizi uykuya bıraktığımızda nasıl
Duygun ve dingin, duyusuz yatar beden.
Bu arada başka bir uyanık nesne vardır, 115
Her çeşit uyarıyı yanıtlamaya hazır
-Tözden yoksun sevince ve burkuntulara açıktır-

LUCRETİUS

İmdi: bil ki, *can dağılmıştır organlarımıza*
Ve beden uyumdan almaz duyu gücünü;
Bedenin büyük bölümü kesip atılsa bile, 120
Yaşam bir süre oyalanır organlarda. Oysa
Isı tozanları dağılıp da son soluk çıktığında
Ayrılır damarlardan, kemikleri bırakır.
Şu gerçeği çıkarabilirsin bu olgudan;
Bütün öğelerde eşit dirim payı yoktur, 125
Ve eşit dirim barındırmazlar. Ne ki
Rüzgâr ve ısıнын atomları aracılığıyla
Barınır organlarda yaşam; demek ki kendinde
Bedenin, dirimsel bir soluk ve ısı var,
Ölümde en son onlar ayrılıyor organlardan. 130

Gördük, bedenin bir parçasıdır
İnsanda işbirliğindeki ruh ve can,
Helikon tepesinden ezgicilere bağışlanan
-Belki başka bir kaynaktan alıp bu sözcüğü
O güne dek adsız sanatlarına uygulamışlardır- 135
Uyum'u bırakalım onların olsun. Sen beni dinle.

Diyorum ki, *birbirine bağlıdır ruhla can;*
Tek bir töz oluşturlar birlikte.
Ama, kafa da diyebileceğim, asıl egemen gücü bedenin,
Ruh ya da zihin dediğimiz yol gösterici ilkedir. 140
Bu, göğsün ortasına sıkıca yerleşmiştir.
Korku ve ürkünün orada atar nabzı,
Sevincin okşayan eli orada duyulur.
Demek burda zihinle ruhun barınağı.
Canın geri kalanıysa, bedene dağılmıştır, 145
Ruhun itisiyle, onun gösterdiği yolda gider.
Ruh kendi başına düşünür, sevinç duyar,
Beden ve canı hiç bir şey etkilemese bile.

EVRENİN YAPISI

Başımıza-gözümüze bir sancı saplandığında,
Bedenin tümü katılmaz bu acıya. 150
İşte ruh da acı çeker tek başına, sevince
Kapılır. Canın öbür organlara dağılmış bölümü
Yeni bir itiden habersiz de olsa. Gelgelelim, ruh
Daha büyük bir korkuyla altüst edildiğinde,
Can da tüm organlarda katılır tedirginliğe. 155
Ter basar bedeni, gözler dalar, yüz solgunlaşır,
Kulak uğuldar, el titrer, dil dolaşır.
Ruhu saran korku yüzünden yığılıp kalan
Nice adama rastlamışımıdır. Demek ilinti var
Ruhla can arasında ki, ruhun itişiyse can 160
Sarsılıyor ve devinime geçiriyor bedeni.

Ruh ve can da maddeden oluşmuşlardır
Bu mantığa göre. Kolları uyarışlarını,
Uykudan kaldırışlarını bedeni, anlamını
Değiştirişlerini yüzün, bizi yönetişlerini; 165
Üstlenişlerini dokunma gerektiren bu edimleri
Görebiliyoruz; dokunmada da gerekliyse madde
Maddeden oluştuklarını nasıl yadsınız?

Katıldığını sık sık görmüşüzdür ruhun
Bedenin yaşantılarına: Delici gücüyle mızrak 170
Yarıp geçti mi kemikleri ve kasları, yaşamın
Otağına ulaşamasa bile, başı döner kişinin,
Bayılacak gibi olur ve yıkıldığında, kargaşa
Sürüp gider kafasında, ayağa kalkmak itisi
Belli aralarla gider gider gelir. Dokusu 175
Maddeden oluşan silâhtan etkilendiğine göre,
Ruhun dokusu da maddeden oluşsa gerektir.

LUCRETİUS

- Ruhun nasıl bir maddeden nasıl oluştuğunu
Göstermektir şimdiki çabam. Önce şunu
Söyleyeyim ki *çok incedir dokusu, olağanüstü* 180
Ufaklıkta tozanlardan oluşmuştur.
Kulak verirsen, sıralayacağım gerçeklerden
Sen de çıkarabileceksin bunu.
Ruhun bir olayı canlandırdığı,
Tasarladığı hızla, asla boy ölçüşemez olayın hızı. 185
Demek ki, dokuları gözle görülür nesnelerden
Çok daha tez çalışır ruh kendi kendine.
Yani olağanüstü ufaklıkta ve yuvarlaklıkta
Olmalı atomlar; öyle ki,
Devinime geçsin en ufak dokunuşla. 190
Suyun en hafif dokunuşta çağlamasının nedeni
Atomlarının küçüklüğü ve hazır oluşudur akmaya.
Balın yapışkanlığı -ağır akışı, geç ilerleyişi-
Kurucu maddenin sıkı kenetlenmesine bağlıdır.
Görüldüğü gibi, ne öyle pürüzsüz, ne öyle ince, 195
Ne de öyle yuvarlaktır tozanları.
Bir haşhaş yığımını alalım ele,
Tohumlar en hafif esintide yuvarlanırken
Bir taş ya da mısır koçanı yığımı kımıldamaz bile.
Küçüklükleri ve pürüzsüzlükleri oranında 200
Devingenlik kazanır nesneler.
Ağırılık ve pürüzlülük arttıkça
Daha sağlam çakırlar yerlerine
- Olağanüstü devingenlikte olduğundan ruhumuz
Tozanları da olağanüstü ufaklıktadır, 205
Olağanüstü pürüzsüzlükte ve yuvarlaklıktadır.
Sık sık kavrayacaksın, ey Memmius,
Bu bulgunun önemini ve yararlılığını!

EVRENİN YAPISI

Bir kanıt daha sana, canın dokusunun
Ne kadar ince ve saydam olduğu ve 210
Yığılabilseydi tozanları üstüste,
Ne kadar az yer tutacağı konusunda.
Kişioğlu dinginliğine boyun eğdiğinde ölümün
Ruhu ve canı bırakıp gittiğinde bedenini,
Şöyle bakarak ya da ağırlığını tartarak 215
Anlayamazsın bedenden birşeylerin yittiğini.
Ölüm her şeyi yerli yerinde bırakmıştır
Dirimsel duyu gücü ve sıcaklık dışında.
Demek canın atomları öylesine ufak ki,
-Damarlar, et ve kaslar da kenetlenmiş- 220
Can bütün bütüne gittiğinde, bedende
Ne görünüş değişir, ne azalma olur ağırlıkta.
Bacchus'un içkisi burukluğunu yitirince ve
Açıkta kalan koku, özünü; tadı kalmayınca
Güzel bir yemeğin, aynı durum söz konusu. 225
Nesne, gözle görülür bir eksilmeye uğramaz.
Ağırlığı da azalmaz, çünkü tat ve koku
Kütlenin tümüne yayılan ufak atomlardandır.
Savımız, hiç bir koşulda değişmeyecek :
Ruh ve canın olağanüstü hafiftir atomları, 230
Ayrılmaları değiştirmez o yüzden kütleyi.

Ruhla candaki temel maddenin
Tek öğeden oluştuğu sanılmamalı.
Çünkü ılık ve seyrelişmiş bir soluk da
Sızar ölünün bedeninden ve ılıklık 235
Havayı taşır yedeğinde. Olmayınca havanın katışımı,
Varolamaz ısı : yapıcı seyrekliliğinden ötürü
Sürüyle hava atomu gezinmelidir kovuklarında.

Ruhumuzun oluşumu en az üç katlıdır öyleyse.
Ama bu üç öğe birleşince de doğmuyor duyu gücü. 240

LUCRETIUS

Düşüncelere kaynaklık eden duyusal
Devinimlerin salt bunlarca yaratıldığını
Yadsır insan kafası. *Dördüncü bir öge gerekiyor*
Ki ondan devingen, seyrek bir başkası yok evrende.
Kurucu atomları hiçbir şeyin, daha küçük ya da 245
Daha düzgün olamaz ondan. Ve odur ilk başlatan
Duyusal devinimleri kollarda, bacaklarda;
Atomların küçüklüğü yüzünden ilk uyarıyı alan.
Sonra ılıkığa sıçrar devinim, soluğa, havaya.
Derken beden tümüyle uyanır, kan hızlanır, 250
Nabız dolar, et duygunlaşır, kemikler ve ilik
Tatla coşar ya da altüst olur acıyla.

Dördüncü ögeye ne sızı işleyebilir, ne acı :
Yoksa yaşama olmazdı ve canın öğeleri
Uçup giderlerdi gözeneklerden. Oysa genellikle 255
Bedenlerimizin yüzeye yakın bir yerinde,
Dirence karşılaşıp böylesi devinimler
Ve bu durdurma yüzünden yapışılır yaşama.

Şimdi dinle beni, Memmius! *Bu öğelerin nasıl*
Birleştiğine geçiyorum, nasıl bir birlikten 260
Güç aldıklarına. Yazık ki, dilimizin yoksulluğu
Engel bana. Ama yüzeyden bile değinsem konuya,
Sanıyorum başarırım. Atomlar yollarını izleyerek
Sürdürür ortak devinimlerini, kopuşamazlar.
Yoksa işlemez güçler tek başına. 265
Tek gövdenin türlü özellikleri gibi yan yanadır onlar.
Nasıl her canlının etinde koku,
Renk ve tat ayrı ayrı varsa da
Bileşimleri bir bütünü oluşturur.
İşte ısı, hava ve soluğun görünmez erki birleşip 270
İlk itiyi kendinden veren ve tende,

Çeşitli duyuşal devinimler yaratan o güçle
 Birleşip, bir etken yaratırlar; bedenın ortasında
 Saklı durur bu ana etken ve hiç bir şey
 Ondan daha önemli değildir, dirimsel gücün 275
 En can alıcı öğesidir, Ruhumuzla
 Canımızın gücü nasıl kenetlenmiş
 Organlarımızda nasıl saklı duruyorsa
 -Atomların küçüklüğü ve seyrekliğinden ötürü-
 Canda saklıdır ufak atomlarıyla bu adsız öge de 280
 Ve söz geçirir bedenın tümüne. Organlarımızda
 Katışım halinde bulunan soluk, hava ve ısı da
 Karşılıklı etkilerini sürdürür böyle.
 Biri ağır basar kimi zaman; kimi zaman altta kalır
 Öbürü. Oysa tek madde görünür hepsi bize. 285
 Bir başlarına yapmazlar görevlerini
 Isı, soluk ve hava; kopmazlar da birbirlerinden.
 Duyu gücü diye bir şey kalmazdı onlar ayrılıysaydı.

Önce : buyruğundaki ısı öğesiyle kızışır
 Ruhumuz ve gözlerimizden öfke fışkırır. 290
 O serin soluk da -korkuya değgin-
 Eksilmez, dizleri titretir, kaçışa sürükler.
 En son durgun hava gelir ki, o
 Yüreğe dinginlik, yüze kaygısızlık verir.
 Tutkulu, öfkeye yatkın kişilerde baskındır ısı. 295
 Olağanüstü bir örnek bu konuda : aslanın haşın
 Yaradılışı. Kükrer göğsü çatlayıncaya kadar,
 Öfke tufanını bir türlü gеме alamaz. Oysa
 Payı çoktur soğuk yüreğinde geyiklerin,
 Rüzgârın ve ürpertinin. Sığırın yapısındaysa, 300
 Durgun hava çok daha büyük bir yer kaplar :
 Hiç bir zaman değmez yüreklerine
 Kara, kör karanlııyla gözleri perdeleyen
 Dumanlı meşalesi öfkenin, delirtircesine.

LUCRETİUS

Dondurmaz onları korkunun soğuk yüzü de : 305
Geyiğin uysallığı, aslanın yırtıcılığı arasında
ılımlı bir yer tutarlar yaradılışça.

İnsanlarda da öyle. Eğitim kimilerini
Biraz parlatsa da, huylarının belirgin izlerini
Silemez hepten. Sanmamalıyız doğuştan gelme 310
Kusurların, sapmaların yok edileceğini :
Korkak daha çabuk korkuya kapılacak,
Öfkeli daha çabuk kusacaktır öfkesini,
Atılımları çekimser karşılayacaktır ılımlı.
Binlerce açıdan ayırım gösterir insanlar huyca. 315
Bu ayrımların temelindeki gizli nedenleri
Açıklamak, benim gücümün ötesinde.
-Ad takamazken ben atom biçimlerinin
Gösterdiği ayrımlara yol açan çeşitliliğine-
Bir gerçek kesin yalnız : felsefe yoluyla 320
Elenemeyen doğuştan özelliklerin izleri
Öyle hafiftir ki, engellenemez insanın
Tanrılara yaraşır bir yaşam sürmesi.

Demek ki, can vardır bedenin tümünde
Bedenin kılavuzu, koruyucusudur can da. 325
Ortak köklerle sarılmışlardır birbirlerine
Ve yıkıma uğramadan kopamazlar da.
Ne kadar kolaysa özüne dokunmadan
Tütsüden kokusunu ayırmak;
Çözölmeye uğratmadan bedeni, 330
Ruhla canı çıkarmak da kolaydır
Aynı ölçüde! -İlk oluşumdan bu yana ikisi
İçice geçmiş atomlarıyla ortaklıklar yaşamada-
Şurası apaçık : olmadan birinin yardımı
Öbürü yoksundur duyum yetisinden. 335

EVRENİN YAPISI

Onların karşılıklı devinimlerinin bileşiminden
Etimizde ancak parlar duyu gücünün kıvılcımı.

Ne doğumu bilebilir beden, ne büyümeyi bir başına
Ve ölümden sonra arta kalamaz.
Oysa su ısınıp bırakırken havaya, 340
Ayrışmaz bileşimi gövdesinin, tersine,
Hiç bozulmadan sürer. Ama
Can çıkıp gitti mi bir kere, öksüz organlar
Çözülür, içten içe çürümeye başlar. Demek ki
Ana karnındayken, ta baştanberi, beden ve can 345
Elele edinmişlerdir yaşam-doğuran devinimleri,
Zedelenmeden kopamazlar birbirlerinden;
Yokolmadan, yıkıma uğramadan.
Birbirleriyle bağlantılıdır yapıca da,
Varoluşları işbirliğine dayandığından. 350

Biri çıkıp şöyle dese : duyulu değildir beden;
Bedene yayılmış duran candır.
Duyum dediğimiz devinimi yaratan, inanma!
Gözle görülür doğrulara karşı çıkıyordur o.
Kim daha kolay açıklayabilir bedenın duyumunu 355
Deneylerimizle edindiğimiz bilgiler dışında?
Evet, can gitti mi beden duyusuz kalır
Ama kalıcı niteliklerinden biri değil ki can,
Ölünce yitirdiği birçok özellikten biridir.

Gözlerin yoksun olduğunu savunmak 360
Görme yetisinden, ruhun gözler aracılığıyla
-Açık kapıdan bakarcasına- baktığını sanmak...
Gülünç bir sav! Görme duyusu ters yöne,
Ta gözbebeklerimize çekiyor bizi.

Parlak nesneler, gözümüzü kamaştırır. 365
 Kapılar bilmez bunu. Dışarıya bakmak için
 İttiğimizde tedirgin olur mu kapılar?
 Zaten kapıya eşse gözlerimiz, kör olduğumuzda
 Ruhun daha iyi görmesi gerekir çevreyi.
 Görüşü engelleyen kapı yoktur artık nasılsa. 370

Bir yanılgı daha var kaçınman gereken :
 Yüce Demokritos'un saygın yetkesiyle
 Kutsadığı bu inanca göre, organlarımız
 Bedenle ruhun birbirini ardarda izleyen
 Atomlarınca dokunmuşlardır. 375
*Aslında canımızın atomları, bedenimizi
 Ve etimizi oluşturanlara oranla
 Sadece daha ufak değildirler boyutça,
 Sayıca da daha azdırlar onlardan ve*
 Seyrek dokuyla yayılmışlardır organlarımıza. 380
 Bizde duyusal devinimi uyandıran küçük nesnelere
 Bir göz atalım da, bir fikir edin
 Canın atomları arasındaki boşluklar üstüne.
 Tozun sindiğini sezmeyiz üstümüze kimi zaman,
 Ellerimize bulaşan kireç dumanını; gece sisini, 385
 Duymayız bile yürürken ayaklarımıza dolanan
 Pamukçukları, başımıza düşen saydam örümcek ağını,
 Kuş tüylerini, uçuşan şeytan arabalarını
 -Öylesine hafifletirler ki yere inmezler bile-
 Üstümüzde yürüyen sürüngenin yolunu seçmeyiz, 390
 Sivrisineklerin, tatarcıkların ayakizlerini de.
 Demek canın organlarımıza yayılmış atomları,
 Bu genel kıpırdanmayı algılayana kadar
 Ve aralardaki boşluklara üşüşünceye
 Ve çarpışıp, birleşip ayrılana kadar, 395
 Oldukça büyük bir kargaşa oluyor bedenimizde.

EVRENİN YAPISI

- Unutma ki, yaşamı gözletmede, ayarlamada
Ruh çok daha önemlidir can'dan.
- Ruh ve zihin olmasa; organlarımızda bir an
Dayanamaz dirim gücü ve can, izleyerek / 400
Kılavuzunun seçtiği yolu, dağılır havaya,
Ardında ölüm soğuşunu duyan organlar kalır.
Ruh varken vardır yaşam. Yoksun kaldığı halde
Dirim gücünden organlarındaki,
Bedeni parçalanmış, ezilmiş biri, 405
Yaşar ve içine çeker dirim veren havayı.
Gitmişse de bedeninden canın önemli bir oranı
O dönüp sınıksız yapışacaktır yaşama yine.
Çevresindeki dokular zedelense bile gözün,
Gözbebeği sağlam kaldığı sürece 410
Yitmez görme yetisi. Ama tümüyle parçalanırsa
Gözçukuru, bebeği bağlantısız kalırsa bedenle,
Elbet tam bir yıkım izleyecektir bunu.
Öte yandan oynamaya kalkarsan gözbebeğiyle
Ossaat söner ışık, karanlık çöker, 415
Sapasağlam ışıya bile gözyuvarlağı.
Canla ruhun işbirliği süreklidir, sıklıdır böylesine.
- Anla ki, ey Memmius, *canlıların ruhları*
Ve incecik dokusu canlarının
Doğumsuz ve ölümsüzdür. Bu amaçla 420
Dizeler sıraladım, değdi çabam
Mutluluğuma. Şimdi sana yaraşır bir anlatım
Kalıbına dökeceğim düşüncemi : unutma, tek adla
Karşıyorum ikisini. Can ölümlüdür dediğimde,
Canla tek töz oluşturan ruhu da anla. 425

Önce şunu kanıtladım : ufacık tozanlardan
Oluşmuş incecik bir dokudur can. Atomları

Tez-akışlı sudan da, sisten de ve dumandan
 Çok daha küçüktür elbet -devingenlikte onları
 Kat kat aştığına, çok daha hafif bir itişle 430
 Devininime geçebildiğine göre kolaylıkla
 Dumanın ve sisin imgeleriyle...
 İmgeleriyle bile-. Derin uykumuz arasında
 Sunaktan yükseldiğini gördüğümüz
 Buğu ve duman salt birer imgedir. 435
 Ve kırılan bir çanaktan her yöne akar su,
 Islaklık yayılır, havaya karışır buğu.
 Hiç kuşkun olmasın : can da böyle dağılır
 Ustelik daha büyük bir hızla yiter ve
 Kurucu atomlarına daha çabuk ayrışır 440
 İnsan bedeninden ayrıldığı an.
 Canı barındıran çanak-beden kırılırsa,
 Kan kaybından tutamazsa içindeki sıvıyı; hava
 Nasıl barındırabilir ki çatımızdan
 Çok daha seyrektr, gevşektir dokuca? 445

Dahası : biliyoruz ki ruh ve beden
 Birlikte doğar, serpilir ve çürür birlikte.
 Çocuğun zayıf, ince yapısına uygun düşen
 Bir zayıflık vardır düşünmesinde.
 Yılların gelişmiş beden gücünü ise 450
 Daha olgun, daha kararlı bir ruh destekler.
 Yaş bindirdi miydi daha sonraları,
 Köreltti miydi gücü el-ayakta,
 Sezgi buğulanır, dil dolaşır,
 Ruh aksar : zayıflar ve çöker 455
 Herşey hep birden ve aynı anda. Olağan demek
 Canın tıpkı buğu gibi uçup gitmesi,
 Bedenin doğumunu ve büyümesini paylaştığına,
 Ve yaşla tükendiğine göre onunla birlikte.

EVRENİN YAPISI

Ustelik : beden sayrılığın acılarına, 460
Sancının vuruşlarına katlanırken, kaygıyla,
Acıyla, korkuyla dolar ruhumuz. Öyleyse
Ölüme de katılmasından olağan bir şey var mı?

Sık sık bedenin sayrılığına katılır ruh.
Dalgınlık içinde sayıklar durmadan. 465
Arasıra bir uyusukluk dalgasına kapılır,
Gözler kapanır kendiliğinden : baş düşer
Derin, sonsuz uykuda. Silkinip duyamaz sesini
Yanında bekleyenlerin, ıslak yanaklarını
Yaşlarla dolu gözlerini göremez ve kendini 470
Yaşama döndürme çabalarını ayırt edemez.
Sayrılık ruha böyle bulaşmışsa, yokolabilir
Demek o da. Nice deneyler gösteriyor ki artık,
Ölüm oyununun ustalarıdır acı ve sayrılık.

Şarabın sıcaklığı yayıldığında damarlarımıza 475
Nasıl sendeler, yalpalar ayaklar,
Dil dolaşır, ruh bulutlanır, göz dalar,
Birbirini izler küfürler, haykırmalar
Ve bildiğimiz öbür belirtiler sırasıyla.
Şarabın azgın gücü kapıp koyvermeseydi 480
Bedendeki dirimsel gücü, salmasaydı canı,
Nasıl olabilirdi bütün bunlar? Böylesine
Yerinden ediliyorsa, değiştiriliyorsa varlıklar
Biraz daha büyük bir güç karıştığında işe
Yokedilebilirler : demek ki ölümlüdürler. 485

Saralının biri -sık sık görmüşüzdür-
Ansızın yıkılır yere, yıldırım çarpmışçasına.
Köpükler gelir ağzından. Her kası ayrı ayrı

Titrer. Sayıklar. Gerilir bedeni. Kasılır. Soluk alamaz. Deli gibi çırpınır. Organlara Yayılan sayrılık, yerinden oynatınca canı, Rüzgârın dalgaları dövuşü gibi katıp önüne, Gelir köpük. Organlar acıyla sarsıldığı, sesin Atomları kütle halinde çıktığı için ağızdan Duyarız iniltileri. Ağız, en kolay, en doğal Çıkış yoludur seslerin. Sayıklamanınsa Şudur nedeni : ruhla can bölünmüş, Şu yana bu yana savrulmuşlardır rasgele, Sayrılığın salgısı olan zehirle.	490
Neden sonra hızı geçince nöbetin, kara salgı Çekilir gizli inine ve kişi doğrulur, Sendeleyerek adım adım duyularına kavuşur, Ele geçirir dirimsel gücü yeniden. Böylesi ölümcül saldırılarla, böylesi Bir dağılmayla yüzyüze kahrısa ruhla can Bedendeyken bile, ya beden dışında, açık havada Sert rüzgârda, fırtına karşısında Tek başlarına nasıl sürdürürler dirimlerini?	500
Öte yandan ruh da sayrı bir beden gibi İyileştirilebilir, sağaltılabilir ilâçla. Bu da Ölümlü olduğunun belirtisidir aslında. Ruhta olsun, herhangi bir nesnede olsun, Değişiklik yapmaya kalktığında göreceksin : Düzeni değiştirmeden, parçalar eklemeyen Ya da toplamdan azıcık çıkarma yapmadan Gerçekleştiremezsin amacını. Oysa ölümsüz nesne İzin vermez parçalarında yer değiştirmine, Eklenmeye, en küçük bir çıkarmaya bile. Çünkü bir varlık kendi öz sınırlarının Dışına taşacak kadar değişti mi Öldü sayılmalıdır artık önceki niteliği.	510 515 520

EVRENİN YAPISI

İmdi : sayılanıp iyileşiyorsa ruh, ölümlüdür.
Böylece, gerçek, yanlış akılyürütmeyi çürütüyor,
Sarıp ikilemiyle yerden yere çalıyor onu.

Görmüşüzdür yavaş yavaş düşkünleştiğini 525
İnsanların, dirimsel duyarlıklarını yitirishlerini.
Önce ayak parmakları, tırnakları solar.
Sonra ayaklarla bacaklar ölür, derken
Soğuk yüzlü ölüm usulca ve sezdirmeden
Yayılır öteki organlara. Can dağınıktır, birden 530
Toparlanamadığına göre, demek ölümlüdür.
Diyebilirsin ki, odağına çekilip belki de
Topluyordur bedene dağılmış parçalarını,
Duyarlığı da çekip alarak organlardan böylelikle.
Gelgelelim can kitlesinin yoğunlaştığı nokta 535
Olağanüstü bir duyarlık gösterirdi o zaman.
Böyle bir yer yok oysa, öyleyse demin de
Başka sözcüklerle dediğim gibi, damla damla
Sızar can, yokolur kısacası. İstersen bir an
Benimseyelim bu yanlış varsayımı, diyelim ki, 540
Can yoğunlaşır bedenlerinde, günışığını bırakıp
Öteye göçenlerin. Yine de ölümlü olması gerekir.
İster rüzgârla savrulsun, ister yoğunlaşıp taşlaşsın,
İki durumda da kişinin -bütünüyle alındığında-
Gittikçe yoksun kalır duyarlıktan organları 545
Ve gittikçe azalır yaşam, her organdaki.

Ruh da bir parçasıdır insanın ve
Çakılıdır belli bir yerde: yaşama yol gösteren
Kulaklar, gözler ve öteki duyular gibi.
Elimiz, gözümüz ya da burun deliklerimiz 550
Bizden yalıtıldıklarında duyumdan yoksundur,

LUCRETİUS

Varolmazlar bile, çürüyüp giderler hemen.
Ruh da varolamaz bedenın ve kendisini
Çanak gibi taşıyan kişinin dışında.
Bu benzetmedekinden daha da yakındır üstelik 555
İlintileri : beden sanki yapışmıştır ruha.

Dahası, ruhla beden -yaşayan bir güç olarak-
Bağlantılarından alırlar güçlerini ve dirimlerini.
Beden olmazsa ruh yürütemez dirimsel devinimleri;
Duyularını işletemez candan yoksunken, 560
Ayakta kalamaz beden. Tıpkı çıkarılmış bir göz
Nasıl göremezse, canla ruh da
Gücsüzdürler tek başlarına. Onların damarlara
Ete, kaslara ve kemiklere karışmış
Atomlarını birlikte tutar tüm beden, 565
Ki ayrılamazlar, uzaklaşamazlar birbirlerinden
Ve duyu gücü yaratan devinimlere girebilirler böylece.
Ölümden sonra havaya atılınca da bedenden,
Sürdüremezler duyusal devinimleri. Çünkü yoktur artık
Bütünlüğü sağlayan eski gövde. Can atomlarını 570
Tutabilmek için bir arada -eskiden bedende
Kaslardayken yürüttükleri devinimleri
Şimdi de sürdürmeleri için-
Havanın canlı bir beden olması gerekirdi.
Bu tartışmasız kanıtlara bakınca anlıyacaksın : 575
Son dirim soluğu çıkıp da beden sönünce,
Ruhun ve canın duyuları da çözülür birlikte,
Çünkü ikisi de aynı nedenin sonucudurlar.

Şu da var : canın çekilişi sırasında beden
Çürümeye koyulur, bir leş kokusu salar. 580
Nasıl yadsıyabiliriz öyleyse,
Derinliklerine sinmiş canın yükseldiğini.

EVRENİN YAPISI

Buğulaşırverdiğini yüzeyde? Neden değişime
Uğradığını bedenini, neden çürüdüğünü
Gösterir bu : en derindeki kökler kurumuştur, 585
Canın akıp gitmesiyle organlardan
Ve tüm oluklarıyla, gediklerinden gövdenin.
Bu belirtilerden anırsınız ki can, damla damla
Sızar organlardan ve daha bedendeyken
Parçalanmıştır, uçup çıkmadan havaya. 590

Can daha yaşam sınırını aşmamışken
-Büyük bir sarsıntıya uğradığında-
Nasıl kurtulmaya çabalar bedenden!
Yüzün çizgileri gevşer kesin bir durağanlıkta,
Kollar bağlantısızmış gibi sarkar 595
Kanı çekilmiş bedenden. Böyle anlarda
Kişi kendinden geçer, bilinç yiter, deriz.
Ölüm korkusu kaplar içini, yaşamayla arasındaki
Son bağlantıya yapışır. Çalkantı içindedir
Can ve ruh, beden de çalkantıya kapılınca 600
Yıkım kapıdadır artık, sarsıntıda ufak bir artma
Silip süpürecektir tümünü, Peki can.
Kabından çıkıp boşluğa atılınca
-Sonsuza kadar sürmeyi bir yana bırak-
Bir an bile nasıl dayanabilir o kırılgan dokuyla? 605

Ölümün eşiğindeki kimse, canının bir anda
Tümüyle çıktığını duymaz bedeninden,
Önce boğazına, sonra ağzına yükselişini de.
Tersine, öbür duyuları gibi onun da
Seyrelip tükenişini izler bedenindeki yerinde. 610
Ruhumuz ölümsüz olsaydı gerçekten,
Ölüm anında azalmazdı algılama yetisi.
Zindandan kurtulmuşçasına sevinirdi can,
Yılan derisinden sıyrılır gibi atardı giysisini.

LUCRETİUS

Hem sonra ruh ve düşünce neden 615
Başta, ayaklarda ya da ellerde değildir de
Özel bir yere çakılmıştır herkesin bedeninde?
Her varlığa özel bir yer ayrılmış demek
İçinde doğup serpilebileceği. Yaratıkların
Büyük çeşitlilik gösterir de organları, 620
Değişmez karşılıklı durumları. Nedenle sonuç
İzler birbirini : Selden doğmayacağı gibi alevin,
Ateşten yaratılamaz buz da.

Ustelik yapıca ölümsüz can, bedenden 625
Ayrıldığında da duyulu kalabiliyorsa,
Ona da beş duyu hakkı tanımaliyiz.
Akheron kıyılarında başıboş dolanan
Ölü canları nasıl gözönüne getiririz yoksa?
Geçmiş yılların ressamaları, yazarları 630
Böyle duyulu düşünmemiş mi ölü canları?
Ama göz, burun deliği, el, dil, kulak
Nasıl yakıştırılabilir bedensiz bir cana?
Nasıl ki duyulu değildir beden, can olmayınca?

Dirimsel duyululuğun bir bütün olan 635
Bedene yerleştiğini görürüz; bedenın tümü
Canlıdır yani. Düşün ki, ortasından ansızın
Bir kılıçla ikiye ayrılıyor beden,
İki parçaya. Can da hiç kuşkusuz bölünüp
İkiye ayrılacaktır bedenın yanısıra.
Oysa yapıca bölünebilen ve ayrılabilen bir şey 640
Ölümsüzlüğe öykünemez asla.

Derler ki, çarpışma kızıp kıyım hızlanınca
Tırpan tekerlekli savaş arabaları öyle çabuk

EVRENİN YAPISI

Biçer ki savaşıcıyı, kesik organı seyirir durur
Ve daha bilincinde bile değildir yaralı 645
Olup bitenin : apansız gelmiştir çünkü acı.
Ruhunsa savaştadır akli gücü artakalanıyla.
Çarpışmaya, kan dökmeye koşar bilinçsizce.
Oysa gitmiştir sol kolu, savrulmuştur
Arabaların bıçaklarıyla savaşımlar arasına. 650
Sağ kolunun yittğini bilmez, çabalar öbürü.
Bir başkası doğrulmaya çalışır parmaklarının
Kopuk ayağında oynadığını görmez yanbaşında.
Sıcak, diri bedenden yeni koparılmış bir baş
Yerde de korur çizgilerinin canlılığını ve 655
Gözleri açıktır, son soluğunu vermeden önce.

Tıslayan yılanı alalım sözgelimi,
Keselim çöreklenen kuyruğu, büzülen gövdeyi.
Görürüz ki yara tazeyken, kesilen her parça
Kıvrılıp bükülür, irin kusar toprağa 660
Ve baş kısmı, yaranın acısıyla dönüp
Isırmaya kalkar kuyruğu. Öyleyse her bölümde
Ayrı bir can barınır mı diyeceğiz?
Bu varsayuma göre bir canlının
Birçok can barındırması gerekir içinde. 665
Aslında bedendeki tek can
Parçalanmıştır bedenle birlikte.
İkisini de ölümlü saymalıyız,
Birçok parçaya bölünebildiklerine göre.

Dahası : eğer ölümsüzse can özü gereği 670
Ve doğumla yerleşiyorsa bedene,
Neden daha önceki yaşamamız ve o dönemle ilgili
Olaylar hiç iz bırakmamış belleğimizde?
Böylesine değişmişse ruhun işleyişi

-Geçmişteki edimlerini silmişse bütün bütüne- 675
Yok olmasına pek az kalmıştır bence. Bize düşen,
Benimsemektir önceden varolan canın öldüğünü
Ve yeni bir yaratı olduğunu şimdikinin.

Kanıtlamayı geliştirerek diyelim ki : ruhun dirimsel gücü,
Beden oluşumun doruğuna erdiğinde yanı 680
Doğduğumuz, yaşamın eşiğinden atladığımız an
Verilir bize. Ruhun bedenle birlikte geliştiği,
Aynı kanla beslendiği gerçeğine tamtamına
Aykırıdır bu kuram. Çünkü ruh bir kafeste
Mahpus yaşarken bedenın tümünde duyululuk sürerdi. 685
Demek ki canları doğumsuz sayamayız,
Ölüm yasası dışında tutamayacağımız gibi.

Bedene dıştan girmiş olsalardı, birbirlerine
Sıkıca kenetlenebilirler miydi hiç böylesine? 690
Çünkü can ta içine sinmiştir damarların,
Etin, kasların ve kemiklerin -dişlerimiz bile
Katılır bu duyuma- buz gibi suyu
İçince ya da taş çıkınca ekmekten
Nasıl sızlarlar, değil mi? Bedenle
Böyle kaynaştığına göre, kaslardan, kemiklerden 695
Ve eklemlerden sıyrılıp çıkamaması doğaldır
Bütünlüğünü yitirmeden canın, zedelenmeden.

Canın bedene girdikten sonra dışardan,
Organlara aşılandığını sanıyorsan,
İyi ya, derim sana, büsbütün kaçınılmaz 700
Değil midir, bedenle birlikte yokolması?
Bir şeye aşılınmak, erimek demektir onda
Ve yokolmak sonunda. Biliyoruz ki bedenimizin

EVRENİN YAPISI

Oluklarından akarak organlarımızca
Üleşilen besin, yakılır, yeni nitelik kazanır. 705
Yeni oluşmuş bir bedene ruhla canın
Ayrı varlıklar olarak girdiğini tasarlarsak
Eridiklerini de benimseyeceğiz dolaşımda,
Gözeneklerimizden geçip organlara karışacak
Bedene söz geçiren yeni ruhun tozanları. 710
Eskisi yokolmuştur çünkü bu yayılma sürecinde
İmdi : doğum gibi ölüm de geçerlidir ruha.

Bir soru var : canın atomlarına
Hiç rastlanmaz mı cansız bedende?
Rastlanıyorsa, ölümsüz diyemeyiz cana, 715
Parçalarının bir bölümünü yitirebildiğine göre.
Öte yandan hiç iz bırakmadan bütünüyle
Gidiyorsa nasıl açıklayacağız, cesetten
Çürümeye başladığında çıkan kurtları?
Şişen organlarımıza üşüşen bu kemiksiz, 720
Kansız canlıların nedir kaynağı?

Diyebilirsin ki, canları dışardan gelip
Tek tek yerleşiyor kurtların bedenlerine.
Neden toplansın bunca can peki
Bir tek canın bıraktığı yere? Ama daha önemli 725
Bir şey sormak istiyorum aslında :
Bu sözde canlar kurt atomu avına çıkarak mı
Yapıyorlar kendi barınaklarını?
Hazır-bedenlere mi giriyorlar yoksa?
Akla yakın bir neden bulamayız 730
Bunca yapım zahmetine katlanmalarına.
Bedene girmeden önce sayrılık, soğuk
Ya da açlık bilmeden dolaşıyorlar nasılsa.
Çünkü beden çok daha yatkındır bu dertlere

Ustelik ruhun dertleri de eklenir bunlara. 735
 Diyelim ki bedene büyük gereksinimleri var:
 Söyle nasıl yerleşecekler içine? Canın beden
 Ve organ yaptığını düşünemeyiz kendine;
 Hazır-beden düşüncesi de saçma, ruhun
 Bedenle duyuşal etkileşmesini açıklamadıktan sonra. 740

Neden yırtıcılık değişmez huyudur aslanın?
 Kurnazlık, tilkinin? Neden ceylânlar
 Anababalarından devralırlar ürkekliği?
 Titrek bacakları, atadan kalma korkuyla neden
 Kaçmaya yönelir? Bu özelliklerin tümü neden 745
 Doğuştan çakılıdır yapıya ve kişiliğe?
 Ruh paylaşmasaydı bedenın özel gelişimini
 Tohum ve dölce eğer ve ölümsüz olsaydı,
 Geçseydi bedenden bedenc, özellikleri
 Karışırđı canlıların : Hyrcania tazısı kaçardı 750
 Geyiğın saldırısından. Ve güvercin gördü mü şahin,
 Uçup giderdi korkudan. İnsan düşünceden yoksun,
 Yabanıl hayvanlarsa akıl sahibi olurdu.

Can ölümsüzse, beden değiştirdiğinde
 Değişime uğraması da tutarsız bir görüş : 755
 Değişen her nesne sonunda ayrışır ve yokolur.
 Yer değiştirirler canı oluşturan öğeler de
 Oynatılınca. Demek organlara yayılmış olabilir can
 Ve sonunda yitip gidebilir bedenle birlikte.
 Öte yandan deseler ki, insan canı ancak 760
 Başka bir insana geçebilir, sorarım sana :
 Neden bunuyor akıllılar?
 Neden akıl işlemiyor çocukta, neden
 Tay, uzak kırsağın becerisine?
 Tek kaçamak kalıyor geriye o zaman : 765

EVRENİN YAPISI

Denilebilir ki güçsüz bedende, güçsüzdür ruh da.
O zaman da benimseyeceğiz canın ölümlülüğünü :
Değil mi ki bedene yerleşirken yitiriyor
Önceki canlılığını ve duyarlılığını tümüyle?

Ruh, bedenden güç alıp varıyorsa doruğuna 770
Gelişimin, ikiz saymak zorundayız onları.
Organlar yaşla yıpranınca, neden
Ruh kaçıp kurtulmak istesin? Ufalanan
Bedende mahpus kalmaktan korktuğundan mı?
Zamanla yıkılıp gideceğinden mi barınağının? 775
Ama ölümsüzler korkmazlar ki tehlikeden!

Hayvanların çiftleşmesi ve doğumu sırasında
Canların bir kıyıda durup beklediğini
Sanmak da gülünç. Sürüyle ölümsüz,
Ölümlü bedenleri kollayacaklar yani, 780
İtiş kakış kapmaya çalışacaklar
En iyi bedeni? En iyi yerler önce gelenlere mi
Verilecek? Yoksa gelenek uyarınca
Bir bilek güreşi mi olacak canlar arasında?

Ağaçlar gökte barınır mı? Bulutlar 785
Denizin dibinde? Balıklar tarlada? Ve kan
Akabilir mi tahtanın damarından? Özsu taştan?..
Doğada özel bir yer ayrılmıştır her varlığa
Büyümesi ve varolması için. İşte ruh da
Beden olmadan doğamaz, kaslardan ve kandan 790
Yoksunsa. Ters elinden gelseydi,
Başta, omuzda, topukta ya da bedenimizin
Başka bir yerinde işlevini sürdürmeyi yeğlerdi.
Tek aynı çanakta, yani aynı kişide kalsın dal

Oysa insan bedeninde bile -görüyoruz, belli- 795
 Bir yer ayrılmış canla ruha. Öyleyse
 Nasıl yadsımayız onların beden dışında
 Doğup sürdürdüklerini yaşamlarını? Demek ki,
 Beden yokolunca, içine dağılan can da
 Yokoluyor onunla birlikte. 800

Ölümlüyü ölümsüzlükle eşlemek ve
 Çalışabileceklerini sanmak uyum içinde
 Çalgınlıktır düpedüz! Bir düşün
 Ölümlüyle ölümsüz, tek bileşimde göğüslüyor
 Büyük fırtınayı! Bundan daha tutarsız, 805
 Daha aykırı, uygunsuz bir görüş olabilir mi?

Ölümsüz nesneler üç çeşittir demek ki :
 Birinciler, maddenin atomları gibi, tozanlarının
 Saltık somluğundan ötürü püskürtür vuruşları,
 Hiç bir güç sızıp içlerine, çözemez dokularını. 810
 İkinciler, vuruşlara bağımsızlıkları yüzünden
 Karşı koyarlar zamana-dokunulamayan, çarpmalardan
 Etkilenmeyen boşluk gibi. Sonuncularınsa,
 Çevrelerinde bir boşluk yoktur ki
 Yayılıp, çözülebilsin parçaları. 815
 Toplamı sonsuz olan evren gibi
 Ne maddenin kaçabileceği
 Bir boşluk vardır dışta
 Ne de girip öz dokuyu çözüştürebilecek
 Başka bir madde! İmdi : can ne somdur ne ölümsüz 820
 Çünkü boşluk diye bir şey vardır doğada
 -Sana önceden de söylediğim gibi- ve canda
 Büyük yer tutar boşluk.
 Kaç varlık sayabiliriz bitimsiz evrende
 Bir baskınla karşılaştığında, sarsılmasın 825

EVRENİN YAPISI

Benliği karşı karşıya kalmasın yıkımla?
Değil mi ki geniş boşluklar var
İlksel öğelerin yayılacağı, yokolacağı varlıkların?
Ölümsüzlük kapanmıştır böylece cana da.

Nasıl açıklayabiliriz canın ölümsüzlüğünü? 830
Koruyucu güçlerin gözetiminde midir?
Düşman güçler işleyemez mi ona?
Yoksa bu güçler saldırıya geçse bile
Durdurulur mu daha biz uyarıyı almadan?
Ama can, yalnız bedenın dertlerini paylaşmaz, 835
Kendisi de sayıdır. Ezilir gelecek korkusuyla,
Bitkin düşer; yanlışlar geçmişteki
Acı pişmanlığı getirir yedeğinde.
Üstelik kendine özgü illetler de edinebilir ruhun
-Çalgınlık, bellek yitmesi gibi- ve dalar, 840
Saplanır kalır unutuşun kara bataklığına.

Ölümün ne önemi var bizim için öyleyse
Ruhumuz da bedenimiz gibi ölümlüyse?
Geçmişte Kartaca orduları yurdumuza karşı
Saldırıya geçtiğinde -Yeryüzü savaş gümbürtüsüyle 845
Sarsılıp yüce gökkubbenin altından kaymaya
Başladığında- insanlar titreyerek beklerken
Kimin kazanacağını, karada ve denizde,
Bizim kılıımız bile kıpırdamış mıydı?
Öldükten sonra da bedenimizle ruhumuzun 850
Dirimsel bileşimi bozulduğunda hiç bir şey
Etkilemeyecek bizi, duyularımıza işlemeyecek.
İster yerle gök bir olsun, ister deniz
Yükselip karışsın göğe, bize ne?

Ruhta ya da canda duyum izleri kalsa bile 855
 Bedenden ayrıldıklarından sonra, bize ne bundan?
 Değil mi ki bedenle canın çiftleşmesinden,
 Kaynaşmasından doğmuşuz biz? Ya da ölümden sonra
 Bizi oluşturan maddenin parçaları yeniden birleşse,
 Zamanla, tıpatıp girse bugünkü duruma 860
 -Bize bir daha sunulsa yaşam ışığı-
 Bir kez koptuktan sonra benliğimizin zinciri
 Bu yeniden-doğuş ilgilendirir mi bizi?
 Bugün geçmiş varlığımızla ilgilenmiyorsak
 Yeni kimliklerin çekeceği acıdan bize ne? 865
 Düşününce geçen zaman diliminin ölçülmezliğini,
 Girdiği binlerce binlerce biçimi maddenin,
 Bizi oluşturan atomların daha önce de kimbilir
 Kaç kez girmiş olduklarını kabulleneneceksin
 Bugünkü bileşimlere. Ama ruhumuz anımsayamıyor: 870
 Çünkü bir yaşam kopukluğu var
 O zamanla şimdi arasında ve atom devinimleri
 Çok uzaklara sürüklenmiş duyu gücünden.

Gelecekte bizi güçlük ve mutsuzluk bekliyorsa 875
 Biz de varolmalıyız onları duymak için.
 Gelgelelim ölüm kurtarır bizi bu zorlu yazgıdan
 Varolma hakkı tanımayaarak benliğe
 Acılardan uzak tutar onu. Bil ki, Memmius,
 Korkulacak hiç bir şey yoktur ölümde.
 Varolmayan, acı da çekemez nasılsa. 880
 O zaman ne ayırım kahr ölmüşle
 Hiç doğmamış olanın arasında?

Biri çıkıp da, ölümden sonra mezarda 885
 Çürüme, yanma, yırtıcı kuşlara yem olma gibi
 Kaygılardan söz açarsa, inanma.

EVRENİN YAPISI

Gizli bir ürküntü vardır içinde; her ne kadar,
Duyumun öldükten sonra da
Süreceğini açık açık yadsısa da, çelişir
Dediğiyle düşündüğü : tümüyle bırakamaz yaşamı. , 890
Varlığının bir parçası hep sürecektir sanki.
Ölümden sonra bedeninin yırtıcı kuşlar
Ve hayvanlarca yağmalanacağını sanan kişi
Nasıl acır kendine! Dışında kalamaz olayın
Ne de cesetle bir ayırım yapabilir arasında, .
Kendi gibi görür o cansız nesneyi 895
Ve bakarken duyduğu acıyı da aşılır ona.
Bundandır ölümlü yaratıldığına üzülmesi.
Bir türlü anlamaz ki gerçek ölümden
İkinci bir benlik yoktur ölenin yasını tutan.
Yanıbaşında durup acısına katılan; parçalanışını, 900
Ya da yakılışını gözleyen onun, yattığı yerde.
Çünkü yağmalanmak gerçekten kötüyse,
-Çakallara yem olmak ölümden sonra-
Ha gömme töreninde yakılmışsın, ha balmumuyla
Sıvanmışsın kaskatı, ha donmuşsun soğuktan, 905
Ha ezici toprak bastırmış üstüne, ne fark eder?

Bitmiştir hepsi. Mutlu bir yuva,
Eşsiz karın karşılamayacak seni, çocukların
Koşmayacaklar kapıya, ilk öpüşü almaya yanağından;
Duymayacaksın artık o anlatılmaz sevinci. 910
Ne aileni gözetme, ne zenginleşme sorunu var.
Zavallı; diyecekler, yaşamın sayısız tatları
Bir günde hileyle alındı elinden! Bilmezler ki
Bu tatları yitirme acısı işleyemez yüreğine.
Bunu iyice kavrasalar, çelişmese 915
Sözleriyle davranışları, ölümün ve yasın
Ağır yükü altında kalmazlardı. Derlerdi ki :
Evet, sen ölüm uykusunda, erinç içindesin

LUCRET US

Ve öyle kalacaksın sonsuza kadar. Acı ve
Umutsuzluk değmeyecek bile sana. Ama bizler, 920
Küllerini gözlerken onulmaz gözyaşı dökenler;
Dinmeyen acı, hiç eksilmeyecek bizim içimizden.
Sor onlara : bir şey uykuya ve erince varıyorsa
Ardından yas tutup dövünmenin anlamı ne?

Bir şölende, başları çiçeklerle taçlanmış, 925
Ellerinde kadehlerle hafifçe kaykılanlar,
Şunları geçirirler içlerinden : Biz zavallılara
Sunulan güzel anlar ne kadar da kısa! Hemen
Geçip gidiyor, anımsamıyoruz bile.
Sanırsın ki öldükten sonra da dinmeyen 930
Bir susuzluk, bir tutkuyla erimektir yazgıları.

Oysa uykuda, tatildayken bedenle ruh,
Ne kaygıya kapılırız, ne yaşam çabasına.
-Bu uyku sonsuza kadar sürseydi,
Hiç bir tutku, hiçbir kaygı etkilemezdi bizi- 935
Oysa uyanıp toparlanıyoruz ufak bir sarsıntıyla;
Demek ki uzağına düşemiyor dirim atomlarımız
Duyusal devinimlerinin. Yani, bizim için,
Ölüm, çok daha az varolandır uykudan
-Daha az varolabilirse bir şey, hiçliğini algıladığımızdan- 940
Çünkü kaynayan madde kütlesinin büyük oranda
Dağılması söz konusu ölümden sonra; bir girdi mi
Bu soğuk kesiklik araya, bir daha uyanamaz kişi.

Doğa birden dile gelse, dese ki :
Nedir derdiniz? Neden dövünüyorsunuz boyuna? 945
Neden yas tutuyorsunuz ölüme? Eğer
O ana kadar hoşnutsunuz yaşamınızdan

-Tatların tümü boşuna harcanmamışsa.
 Çatlak çanağa doldurulan su gibi akıp-
 Ey serserm yaratık, neden o zaman 950
 Doygun bir konuk gibi çekilmiyorsun
 Dingin kafayla dinleneceğin yere kaygısızca?
 Kazancının tümünü saçıp savurmuşsan,
 Çekilmez olmuşsa yaşam, neden arttıracaksın
 Zararlar toplamını? Yeni emeklerin de kolayca 955
 Boşa gidebilir. Neden sonu gelmesin yaşamın
 Ve çabanın? Bir tat yaratmamı mı bekliyorsun
 Benden yoksa? Yok öyle bir şey, bil! Kıramazsın
 Değişmeyen zincirini olayların. Bedenin daha
 Çökmemişse yaşla, tutuyorsa daha elin ayağın, 960
 Bil, yeni bir şey görmeyeceksin. Canlıların
 Tümünden çok da yaşasan, hiç ölmesen de hattâ.

Nerden baksak doğa haklıdır şavında,
 Doğrudur suçlaması. Hele yakınan yaşlıysa,
 Yaklaşan ölümden korkan bir ak sakallıysa, 965
 Daha da sert çıkışmaz mı ona? Demez mi ki,
 Alçak, git başımdan! Usandım sızlanmandan!
 Yaşamın tatlarına doyduğun halde razı değilsin
 Gitmeye, öyle mi? Sen zaten hep elinde olmayana
 Yandın, bilmedin elindekinin değerini, 970
 O yüzden doyumsuz ve ödölsüz geçmiş yaşamın.
 Ölüm apansız avlayacak seni : şölenden kalkmadan.
 Vazgeç yaşına uymayan bu saçmalıklardan hadi,
 Kendine gel; yerini başkalarına bırakmaya
 Hazırla içini. Seçme hakkın yok nasılsa. 975

Hiç kuşkusuz haklıdır yine azarlarında.
 Yeniye yol açmak için hep itilecektir eski.
 Ve yeni, kurulacaktır çökenin yıkıntılarında.

LUCRETİUS

Karanlık cehennem de yoktur ölümden sonra.
Hep yeni kuşaklar yaratacak madde vardır. 980
Gerekli yaşam süreleri tamamlandığında onlar da
Gidecek, onlardan sonra gelenler de.
Her şey birbirinden doğmuş olacak böylece.
Kimse el koyamaz, sahip çıkamaz yaşama.

Doğumumuzdan önceki sonsuzluğa bir göz at. 985
Ne önemi var bizim için o geçmişin?
Doğanın uzattığı bir aynadır bu:
Ölümümüzden sonraki sonsuzluğu görürüz içinde.
Korkutucu, ırkiltici bir şey var mı görüntüde
En derin uykuyu bile aşan bir erinç dışında? 990

Akheron'un¹ derinliklerinde bizi beklediği
Söylenen işkenceler, aslında yaşamımızın içinde.
Mitosa göre, tepesinde asılı kayanın korkusuyla
Donakalan zavallı Tantalos yoktur gerçekte,
Ama nice insan yaşarken tanrı korkusuyla titrer 995
Yazgının her an indireceği yumruğu bekler.

Akheron'da yırtıcı kuşlarla paralanan
Tityos da yoktur gerçekte.
Dev bir göğüs kafesini didikleyerek habire
Sonsuza dek yetecek et bulabilir mi kuşlar? 1000
O insanüstü titan gövdesi ne kadar yer tutsa
-Gerilmiş kolları, bacaklarıyla
Dokuz dönümcük bir alana sığmasa da, bütün
Yeryüzüne yayılsa- ne sonsuz acı çekebilir,
Ne de sonsuz bir besin kaynağıdır. Ama aramızdadır : 1005

1. Cehennem ırmağı.

Zavallı âşığı nasıl gagalar kıskançlık,
İçini nasıl kemirir tutkular, düşün bir kere!

Gerçek Sisypheos da aramızdadır.
Bir post kapmak, çıkarlara ve güce yaslanmak
Eğiliminde olanları nasıl yenilgiye uğratar, 1010
Nasıl buruklaştırır kamuoyu. Bu yararsız,
Hiç ele geçmeyecek ödül uğruna ter dökmek;
Durmadan, sarp bir tepeye sürmektir kayayı.
Oysa doruğa ulaşıldığında yuvarlanmıştır kaya
Ve çoktan bulmuştur ovanın düzeyini. 1015

Seçkin şeylerle doldurulsa da, hoşnut olmayan,
Doymak nedir bilmeyen bir ruhu
Sürekli doyurmaya çalışmak -mevsimler
Gelip çattınca kendilerine özgü ürünleri
Ve değişik albenileriyle, sundukları 1020
En güzel yemişlerini tadamamak-
Çatlak kaba habire su dolduran
Kızcağzın öyküsünü andırmaz mı?

Kerberos¹, Furia'lar², ateş püsküren derin cehennem...
Bil ki hiçbirinin aslı yoktur. Ama yaşamı, 1025
Hataların cezalandırılacağı korkusu karartır.
Suçların büyüklüğü oranında korku da artar,
Ceza da : Tarpeia kayasından atılış, zehir,
Zindan, kamçı, sehpa, işkence çarkları,
Kaynayan uçurum, kavuran zift, dağılayan demir... 1030
Bunlar gerçekte olmasa bile, suçlu,

-
1. Ölüler ülkesinin kapısını bekleyen korkunç köpek.
 2. Kötülük yapan, öç alan cinler.

LUCRETİUS

Korkulu bekleyiş içinde kendini kamçıları
Kestiremez iskencenin ne zaman kesileceğini,
Ne zaman biteceğini cezasının. Ve ürker ölümün
Acıyı arttıracığından büsbütün. Yani cehennem, 1035
Akılsız ölümlülerin bu dünyada sürdüğü yaşamdır.

Diyebilirsin ki kendine, o eşi bulunmaz
Kral Ancus bile öldü, çok daha erdemliydi benden.
Ve zamanında dünyayı yönetmiş nice soyluyu,
Nice önderi alt etti ölüm, nice başbuğu. 1040
Ya bir zamanlar deniz altında yol açan ve
Tuzlu sularda yürüten birliklerini,
Okyanus gümbürtüsünü bastıran nal sesleriyle,
Krallar kralı? Sonunda o da ışıktan yoksun kaldı,
Salıverdi canını bedeninden. Ya Kartaca'nın dehşeti, 1045
Savaş şimşegi Scipio? Zavallı, bir serf gibi,
Kemiklerini toprağa vermedi mi ?
Doğruyu ve güzeli bulanları da ekle bunlara.
Musa'ların yoldaşları ve onların başı eşsiz Homeros
Aynı uykuya dalmadı mı sonunda? Demokritos, 1050
Usunun aksadığını anlayınca yaşlı yıllarında
Eğilmez başını sunmadı mı ölüme, isteğiyle?
Ya Usta? Güneş-ışıklı koşusunu
Bitirdikten sonra ölen Epikuros?
-Parlak ışınlarıyla yükselen güneş 1055
Nasıl sönük bırakırsa yıldızların ışıltısını
Dehasıyla bütün benzerlerini öyle gölgede bırakan-

Sen nasıl karşı çıkabilirsin yazgına?
Sen ki yaşamın süresince kapıkomşusuydun ölümün!
Zamanının çoğunu uykuyla geçirdin 1060
Uyanıkken de horlayıp düşler görürdün,
Asılsız korkulara tutsak düşen ruhunla

EVRENİN YAPISI

Araştırmadın kaygılarının nedenini,
Sonuç : yakarı bırakmayan önyargıların itışıyle
Bulanan ruhun döndü durdu çalkantılarda. 1065

Evet, bir ağırlık duyuyor ruhlarında insanlar.
Göğüslerinc çöken yıkıntının nedenini
-Bu yükün kaynağını görebilselerdi-
Sürdürmezlerdi çoğunluğun yaşama biçimini :
Kimse ne istediğini bilmiyor aslında ve herkes 1070
Kaçma çabasında bulunduğu yerden, sanki
Yer değiştirmeyle yük atılabilmiş gibi.

Bakıyorsun, zenginini biri bunalmış
Konağında oturmaktan, çıkmış; gelgelelim
Hemen dönüyor geri, dışarda da sıkılıyor çünkü. 1075
Yazlığa gitmeye kalkıyor bu kez.
Atları öylesine kırbaçlıyor ki
Sanırsın yangından mal kaçırarak.
Ama daha adımını atar atmaz eşikten,
Başlıyor esnemeye, uykuya sığınarak 1080
Unutmayı deniyor ya da kente dönüyor geri.
Kaçamıyacağı benliğiyle sürdürdüğü
Kötü evlilik sonucu, gitgide öğreniyor kendinden
Derdinin dermanını araştırmıyor çünkü.
Bunu kavrayabilseydi, kaygılarının tümünü 1085
Atıp incelemeye adardı kendini
Evrenin yapısını. Bir saatlik değil ki
Sonsuz konumuz : bitmeyen zaman ölümden sonraki.

Nedir aslı bu kör tutkunun, bizi
Belirsizlik ve tehlike karşısında bile 1090
Yaşama bağlayan? O ki ömrümüz kısıtlı
Ve kaçmak olanaksız ölümden?

LUCRETIVS

Nasılsa değışmiyor yaşamımızın çerçevesi
Ve yeni bir tat sunmuyor doğa
Yaşamakta direnenlere. Ne değerli oluyor 1095
Elde edemediklerimiz! Bir kere de
Elde ettik mi, başka şeye yöneliyor tutku.
Dinmez, onulmaz bir susuzlukla bağliız yaşama
Ama gelecek ne getirirmiş, orasını bilmiyoruz.

Birazcık bile olsun kısaltamayız ölümü 1100
Yaşamı uzatarak.
Değişmez kalır ölümden sonraki süre.
Kaç kuşak katarsan kat ambarına yaşayarak,
Aynı sonsuz ölüm beklemektedir seni.
Varolmama süresi eşittir herkesin; 1105
Ha dün ölmüşsün, şafakta
Ha aylar, yıllar önce kapamışsın gözlerini!

DÖRDÜNCÜ KİTAP

- Musa'ların, daha önce kimsenin ayak basmadığı
Pieria'daki yurdunun dolambaçlı yollarında
İlerlemeye çalışıyorum yaktığım ışıkla.
Erden kaynaklar bulmak ne güzel, sulardan içmek!
Ne güzel çiçekler toplamak ve yeni çayırırlardan, 5
Daha hiçbir şaire takmadıkları Musa'ların
Bir çelenk derlemek başıma!
İnsanı eğitmenin ödülü bu işte, yüce konularda,
Bağnazlığın boyunduruğundan kurtarmaya çalışmanın;
Herşeyi Musa'ların kıvılcımıyla aydınlatan 10
Renkli ışınlarını bu türkünün, karanlığa tutmanın.
Evet, amaçsız değil benim şiirim
Hekimler, hintyağı verdiklerinde, önce nasıl
Şöyle bir sıvarlar çanağın ağzını duru balla.
Acı yudumu içiverir çocuk, kapılıp balın tadına. 15
Kandırılmış olur, ama aldatılmış sayılmaz,
Yeniden kavuştuğuna göre sağlığına.
Bizim öğreti de acı geliyor ilk kez tadana
Ve çoğunluk tatmaya hiç yanaşmıyor.
Onu şiirin büyüğü sesiyle sunmam bundandır; 20
Musa'ların tadına doyulmaz balıyla sıvamam.
İstiyorum ki dizelerim üstünde düşünürken
Duyularına öyle bir sezgi gelsin ki,
Evrenin yaradılışını çözebil, işleyişini kavra
Ve anla harmanını kaldırdığın ekinin değerini. 25

LUCRETİUS

Şimdiyedek atomların yapısını anlattım sana;
Biçimlerini; kendiliğinden uçtuklarını
Boşlukta, sürekli bir devinimin dürtüsüyle ve
Tüm nesnelerin nasıl yaratıldığını
Onlardan. Ruhun yapısını da açıkladım; bedenle 30
Kurduğu birliğin hangi güçlerin etkisiyle
Yetkinleşeceğini; ve ayrışmasını kurucu atomlarına.

Şimdi önemli bir gerçeği açıklamanın
Sırası geldi : *bir de imgeler var* evrende.
Varlıkların yüzeyinden sıyrılan zarlardır bunlar 35
Hiç durmamacasına; o yana bu yana uçuşurlar.
Bunların dürtüsüyle, uykuda ve uyanık
Garip nesneler görürüz ansızın,
Hortlaklar çıkar karşımıza, ürkeriz.
Sık sık tatlı, derin bir uykuda 40
Akheron'dan uğradığını sanırsız
Ölülerin, gölgelerinin dolaştığını aramızda.
Ve öyle gelir ki bize, yaşayan bir parçamız
Sürecektir ölümden sonra da, beden ve
Ruh çözüldüğünde, ayrıştıklarında atomlarına. 45

Diyorum ki, şeylerin tıpatıp örnekleri ya da
Maddesiz biçimleri, yüzeylerinden salınır nesnelerin.
Dış gömlek, zar diye tanımlayabiliriz bunları,
Çünkü uçuşan imgelerin her biri, ayrıldığı
Gövdenin biçimindedir tıpatıp. İşte nedenleri : 50

Bir kere, zekâsı en kıt olanlar bile bilir ki,
Gözle görülebilir tozanlar bırakır varlıklar.
Bazısı dağınık ve seyrek, duman gibi
Kütüklerden çıkan ya da ısısı gibi ateşin.
Kimileri daha yoğun, daha sıktır. Örneğin : 55

EVRENİN YAPISI

- Yazın borumsuz hırkasını çıkarır ağustosböceği
Ve sıyrılır gövdesini saran zarlardan
Yeni doğan buzağılar. Kaç kere görmüşüzdür,
Kaygan yılanın bıraktığı eski derinin
Işıl ışıl parladığını dikenlerde. 60
Demek varlıklar da çok daha ince,
Bir zar salıyorlar bedenlerinin yüzeyinden.
Daha katılar çıkabildiğine göre,
Neden çıkamasın çok daha inceler?
Üstelik, biliyoruz ki varlıkların yüzeyinde 65
Binlerce tozancık vardı ve bunlar -içine girdikleri
Düzen ya da biçimlerinin taslağı değişmeden-
Daha da çabuk atılabilir. Hem sayıca azdırlar
Hem de dışta olduklarından engellenmeye pek uğramazlar.
- Görüyoruz ki, çoğu varlıklar bol tozan atıyor 70
Hem içlerinden değil salt -demin dediğim gibi-
Yüzeylerinden de, renk olarak.
Açıkça görülür bu tiyatrolarda :
Direklere, çatıya gerilen, dalgalanan
Sarılı, kıvrılı, kahverengili tentelerde. 75
Aşağıdaki kalabalığın bulunduğu yer ve sahne
Tentenin renkleriyle donanır tepeden tırnağa,
Işıldar. Çevredeki duvarlar ne kadar yüksekse,
O oranda göz kamaştırıcıdır renk sağanağı.
Böylesine renk yayabiliyorsa çadırbezi bile, 80
O zaman bütün varlıklar yüzeylerinden
-O yana bu yana sıçrayan tozanlarla-
Zarsı imgeler bırakmalıdır dışarıya.
Artık kesinlikle biliyoruz ki, her yanda
Dokuca son derece ince 85
Ve tek tek olduklarında gözle görülmez
İmgeler uçuşup duruyorlar.

LUCRETİUS

İkincisi : kokunun, dumanın, ısının neden şekilsiz
Bulutlar halinde çıktığına gelince varlıklardan;
Öylesine derindedir ki kaynakları, 90
Parçalanırlar dolambaçlı yolculuklarında.
Kenetlenerek ilerleyecekleri, doğruca dışarı
Açılan bir geçit yoktur ki. Oysa yüzeydeki
İnce zarı atıldığında rengin, hiç bir şey
Çözmez onu : dışardadır, etkiye açıktır çünkü. 95

Ve yansımaları düşün son olarak,
Aynada, suda ve öbür parlak yüzeylerdeki.
Tıpatıp eşleri değil midir bunlar
Gerçekte de varolan nesnelerin?
Onlardan çıkan zarlardan -imgelerden- 100
Oluşmuşlardır çünkü. Belki göremediklerimizden
Daha büyük yer tutar uygun varlığın imgeleri.

Demek incecik ikizleri var varlıkların,
Tek tek alındıklarında gözle görülmeyen.
Ama çarpıp da düzgün yüzeyine aynanın 105
Geri dönerlerken hızla, üstüste gelince,
Görülebilir imgeler yaratan. Yoksa bu zarlar
Nasıl korunabilir ve böylesine benzerdi nesnelere.

Şimdi sana ne seyrek olduğunu anlatacağım
Bu zarların dokuca. Biliyoruz ki, bir kere 110
Atomlar, duyularımızın kapsamının çok altında kalır.
Gözün seçemediği ufaklıktaki nesnelerden çok daha
Ufaktırılar. Birkaç sözcükle anlatayım
Varlıkları oluşturan atomların ufaklığını sana.

Öylesine ufaktırlar ki kimi hayvanlar, 115
 Uçte birleri gözle görülmez artık.
 Ya iç organlarını nasıl getirebiliriz gözönüne
 -O küçücük yüreği, gözleri- bacakları, kolları,
 Eklemleri ne büyüklüktedir?
 Ya canla ruhu oluşturan kurucu atomlar? 120
 Bir düşün, ne kadar ince ve ufak olmalılar.

Keskin bir koku salan şeyleri düşün :
 Şifa otu, acı pelin, bunaltıcı karapelin,
 Buruk kantaryon. Sıkmayagör hafifçe parmağınla
 Bu otları; görülmese de tozanları 125
 Kokuları kalacaktır elinde.
 Havada türlü yönlerde uçuyor olması gereken
 Ve duyularımızı etkilemeyen yüzey zararlarının
 Sayısı konusunda bu bir fikir verir sana.

Havada dolaşan zarlar salt nesnelerindir sanma; 130
Kendiliğinden üreyen zarlar da vardır
 Göğün hava dediğimiz alt bölümünde oluşan.
 Çeşitli biçimlere girer bunlar ve çok yükseklerde
 İllerler. Biriktiğini görmez miyiz ara sıra
 Bulutların tepede? Havayı kırıstırıp kapkara 135
 Bir perde çektiklerini güneşe?
 Büyük gölge parçaları sürüyen
 Dev yüzler de yüzer aralarında.
 İnsana öyle gelir ki, sivri doruklar
 Önüne durup karartmadadır güneşi. 140
 Derken fırtına yüklü öbür kara bulutlar
 Bir devin eliyle dağıtılır dört yana;
 Akışkanlıklarında boyuna değişir biçimleri.

LUCRETİUS

Ne büyük bir rahatlık ve hızla ürer bu zarlar!
Ve nesnelerden hiç durmadan akar, 145
Yüzeylerinden kayıp giderler.
Çünkü en dıştaki gömlek, en çabuk atılabilendir.
Başka bir nesneyle karşılaştığında, geçebilir
Araşından, camda olduğu gibi. Oysa
Sarp kayaya ya da tomruğa çatinca 150 :
Hemen sapar, imge de yaratamaz böylelikle.
Ama karşındaki hem parlak, hem de sıkı
Dokuluysa -ayna gibi- olmaz bunların ikisi de.
Engel cam değildir ki, zarlar geçsin; öte yandan
Sapmazlar da, pürüzsüzlük korur onları. 155
Böylesi yüzeylerin neden gözle görülebilir
İmgeler yansıttığını anladın mı şimdi?
Ne zaman bir nesne koysan aynanın karşısına, belirir
İmge. Demek nesnelerin yüzeyinden çıkıyor kesintisiz bir
İnce dokular ve zarsı biçimler çağlayanı. Onlara 160
Anlık diyebiliriz, kısa sürede doğduklarına göre.

Güneş nasıl yağınla ışık tozanı
Bırakmak zorundaysa kısa sürede
-Yeryüzünü sürekli aydınlatabilmek için-
Bir anda yağınla imge yaymalıdır nesneler de, 165
Türlü biçimlerde, tüm yüzeylerden ve her yöne.
Hangi yana çevirirsen çevir aynayı, nesneler,
Renkleri ve biçimleriyle belirecektir içinde.

Güneş pırıl pırıl yanarken bazan,
Şaşılacak bir hızla kararır hava. 170
Sanırsın ki, Akheron'un olanca karanlığı
Toplanıp gökkubbeyi kuşatmış.
Bir fırtına gecesi biriken bulutlarda
Asılı durur korkunun kara suratı.

EVRENİN YAPISI

Böylesi bir madde kütlesiyle karşılaştırılınca, 175
Yüzey-zarının ufaklığı anlatılamaz, belirtilemez oranı da.

Bu zarların hızını da anlatacağım dizelerimde.
Düşün, havada ne tezlikle kayabiliyor ki
Kendine özgü itkisinin yönelttiği yere her biri,
Bunca yol alıyorlar kısacık bir sürede. 180
İnandırıcı şeylerdir anlatacaklarım, ayrıntılı değil;
Çok daha tatlıdır kuğunun kısacık türküsü
Bulutlarla yarışan turnaların yaygarasından.

Önce: hepimiz biliriz ki ıvecendirler
Küçük tozanlardan oluşanlarla hafif nesneler. 185
Güneşin ışığı ve ısısı en iyi örnek:
Öyle ufaktır ki atomları, savrulduklarında
Aşarlar hava boşluğunu zaman yitirmeden
-İtiliş nereye sürüklerse- Işık yığınağı
Hemen yenilenir taze ışıkla. Birbirlerini 190
Devinime geçirir ışınlar hiç durmadan.
Zarlar da bir anda inanılmaz genişlikte
Sınırsız bir alanı aşsalar gerek, iki nedenle.
Bir: Sürekli dürtüyle yola çıkınca
En arkadaki, ilerleyeceklerdir öndekiler de 195
Hafifliklerine uygun bir hızla. İkincisi:
Dokuları çok seyrek olduğundan
Her gövdeye girer, süzülebilirler boşluklardan.

Gövdelerin en derin yerinden
Yüzeye atılan kimi tozanlar 200
-Güneşin ışığını, ısınıyı oluşturanlar örneğin-
Daha gün doğar doğmaz kopar,
Dağılırlar gökyüzüne boydan boya

LUCRETİUS

Ve uçarak denizden ve karadan, kaplarlar
Gökkubbeyi. Peki, ya atıldıkları sırada 205
Zaten yüzeyde olanlar? Engellenmeyenler baştan?
Elbet daha hızlı gideceklerdir ve daha uzağa;
Kat kat büyük bir alanı aşacaklardır
Güneş ışığı gökte parlayıncaya kadar.

Yüzey zarlarının ilerleme hızı konusunda 210
En inandırıcı deneyi söyleyeyim sana;
Gök yıldızlarla ısı ısı yanarken, aç göğsü
Bir çanaktaki suyun pürüzsüz yüzeyini:
Hemen ısıldayan yıldızlar göreceksin,
Yansıyacaklar suya olanca görkemleriyle. Demek 215
Esir sınırından anında iniyor yeryüzüne imge.

Gövdelerin, gözlerimize vurup
Görme duyumuzu uyaran tozanlar bıraktıklarının
Kanıtları bunlar. Kimi gövdelerden sürekli
Bir koku dalgası yayılır, ırmaklardan 220
Serinliğin, güneşten ısının ve okyanustan
Yahyayı kemiren serpentinin yükselişi gibi.
Çeşitli sesler durmaksızın uçuşur havada.
Kumsalda yürürken dilimizde bir tuz tadı duyarız.
Hintyağı içilirken yanımızda, burulur ağzımız. 225
Her gövdeden bir madde ırmağı akıyor
Ve yayılıyor her yana demek ki.
Bu ırmağın kesintisiz akması gerek,
Duyularımız hep tetikte olduğu sürece ve
Varlıklar, görüldükçe, koklandıkça, duyuldukça. 230

Karanlıkta yoklanan bir gövde tıpatıp
Günün duru ışığındaki biçimiyle gelir elimize.

EVRENİN YAPISI

Demek *tektir, dokunma ve görme duyularımızı*
Uyaran kaynak. Diyelim ki, dörtköşe
Bir nesneye dokunduk karanlıkta: 235
Işık vurunca gözümüze, dörtgen görünen şey
Bu nesneden çıkmış zar değil de nedir?
İmdi: zarlarda saklıdır görme nedeni
Ve onlar olmadan görülemez hiçbir şey.

Görüyoruz, dağılıp yayılıyor her yöne 240
Zar dediğim şeyler. Biz salt gözlerimizle
Görebildiğimizden, bakışımızı
Belli bir yere çevirdik mi,
Gözümüze oradaki varlıkların
Tümü çarpıyor biçimleri ve renkleriyle. 245
Bu zarlara bağlı yine, gövdelerin her biriyle
Aramızdaki uzaklığı algılamamız
Ve ayırmamız da. Çünkü zar bırakılınca
Kovar gözle arasına giren havayı.
Ve hava gözyuvarlağından süzülür. 250
Şöyle bir yalayıp geçer gözbebeklerimizi.
Zarın önündeki havanın çokluğu ve gözlerimizi
Yalayıp geçen esintinin süresi oranında
Uzaktır bizden bir gövde; ama
Öylesine çabuk olup biter ki bunlar, 255
Aynı anda seçeriz yapısıyla uzaklığını.

Tek tek görülememelerine karşın
Gözümüze çarpan zarların,
Çıktıkları gövdelerin görülebilir olmasına
Hiç şaşmamalı. Rüzgâr damlacıklarıla 260
Çarpar yüzümüze, soğuk ısıtır, ama
Biz rüzgârla soğğun tek tek birimlerini değil
Toplam etkilerini duyarız sonuçtaki.

Sanki bizi iteleyip kakalıyordur,
 Dürtüklüyordur sanki dışımızda biri. 265
 Onun varlığını duyarız yanbaşımızda.
 Çarptığında parmağımız, taşın dış yüzeyidir,
 Renk zarıdır değdiğimiz, ama öyle gelmez bize
 Çarptık sanırız kayanın sert çekirdeğine.

Peki neden aynanın öte yanında 270
 Belirir imge? Gerisinde görünürken yüzeyin?
 Eşikten bakar gibiyizdir, yarı aralık kapıdan
 Evin dışındaki şeylere göz atarız. Yine
 Çift-hava engeli vardır görüntünün yansısı.
 Gözle, kapı arasında kalan havayı 275
 Algılarız önce, tarayarak menteseleri sağlı sollu
 Dışardaki ışığa varırız; ikinci hava dalgası
 Orada çarpar gözümüze; ardından da
 Açık havada gerçekten görülen varlıklar.
 Aynada yansıyan imgede de öyle: gelirken 280
 Gözümüze doğru, kendisiyle göz arasına giren
 Havayı iteler zar, önüne katar; öyle ki,
 Daha aynayı görmeden duyarız esintiyi.
 Asıl aynayı gördüğümüzde, bizden ona giden
 Ve ondan yansıyan zar, döner gözlerimize. 285
 Başka bir hava tabakasını katarak önüne.
 İmgeden önce algılarız onu
 Ve o yüzden aynanın ötesinde gibi gelir
 İmge bize. Şaşmamak gerekir demek
 Aynanın yüzeyinden yansıyan görüntülere; 290
 Çifte yolculuklarını, çifte hava
 Hortumuyla perçinledikleri düşünülürse.

Sağda olan şeyin aynada neden solda
 Göründüğüne gelince: zar, düz yüzeyine

Çarptıktan sonra aynanın, dümdüz bir çizgide 295
 Olduğu gibi gelir geri. Alçıdan bir maskeyi
 Daha tam kurumadan duvara fırlatsa biri
 Ve tersyüz olsa hiç değişmeden maske,
 Geriye dönebilse; yüz çizgileri
 Değişime uğramasa bile artık 300
 Aykırı düşecektir eskiye. Eski sağ göz, soldadır;
 Sol gözse, geçmiştir sağın yerine.

Bir zar, kimi zaman aynadan aynaya
 Geçebilir. Ve beş ya da altı imge çıkar ortaya.
 Odalarımızın iç bölümlerine 305
 Yerleştirdiğimiz şeyler ne kadar uzak ve
 Sapa yerlerde olsalar, bir dizi aynadan
 Yansıyan sapa yolu izleyerek
 Beliriverirler önümüzde. Her yansıyışta sol
 Sağa geçer, sonra yeniden sola; 310
 Yine sağa ve ilk görelî durumunu alır sonunda.

Bükümleri bizim oranlarımıza uyan aynalar
 İmgeleri ters çevirmeden yansıtırlar.
 Belki de zar, ikinci bir kere
 Karşı kıyısına çarptıktan sonra bükümün, 315
 Yani çifte yansımadan sonra ulaşır bize.
 Ya da daha aynaya vardığında döner,
 Bükümlü yüzey, bize doğru çevirir yüzünü.

İmgeler sanki adım adım izler bizi,
 Ne yapsak aynı yapırlar. Çünkü 320
 -Bir parçasından çekilmeyegör aynanın
 Zar yansıyamaz o bölümden- doğa der ki:
 Geliş açısına eşit bir açıyla yansıyacaktır
 Yansıtıcı yüzeyden her tozan.

LUCRETİUS

Göz neden kamaşır parlak nesneler karşısında? 325
Gözünü akıtır güneş, bakmakta diretirsen!
Çünkü korkunçtur gücü ve saldığı zarlar
Son hızla yol alıp büyük derinlikteki
Katışıksız havada, atom yapısını zedeleyen
Bir hızla çarparlar göze. Üstelik, 330
Kamaştıran ışık, kişiyi kör edebilir;
Bileşimdeki ateş tozanları girer göze elenmeden.
Sarılık çekenlere sarı görünür baktıkları:
Kendi bedenlerinden çıkan yığınla sarı tozan
Yaklaşan öbür zarların yolunu keser 335
Gözlerinin dokusuna da karışmıştır bunlar
Ve herşeye bulaştırırlar sarılıklarını.

Biz karanlıktayken aydınlıkta kalan
Nesneleri şu yüzden görürüz: Yakınıımızdaki
Loş hava önce açık gözlerimize girer ve onlara 340
El koyar. Parlak, ışıklı hava hemen ardından
Gelerek yıkar gözlerimizde kalan son gölgeleri.
Çünkü çok daha devingendir aydınlık hava
Çok daha ince taneli, çok daha yetkindir.
O, gözlerin geçidini ışıqla yıkadı mı bir, 345
Karanlığın demin tıkadığı yollarını açtı mı,
Aydınlık nesnelerden atılan zarlar hemen gelir,
Görme duyumuzu uyarırlar. Öte yandan
Karanlığa bakarken aydınlıktan,
Hiç bir şey göremeyiz; çamurlu, bulanık, 350
Loş hava en sonda gelir ve boğar
Gözlere giden yolları, geçitleri tıkar ve göz
Hiç bir nesnenin zarına tepki gösteremez artık.

Yuvarlak görünür bize uzaktan
Bir kentin dörtgen kuleleri. Çünkü uzaktaki 355

EVRENİN YAPISI

Her aç ı ya siliktir ya da seçilmez köşeleri,
Etkisi de körelir gözlerimize ulaşmadan.
Çünkü havada uzun süre yol alan zarlar
Sürekli ona çarparak yitirirler sivriliklerini.
Açıların tümü de kaçınca gözümüzden, 360
Yuvarlaklaştırılmış köşeli taşlara dönerler:
Yani yakından bakıldığında gerçekte
Hiç de yuvarlak olmayan, ama uzaktan
Yuvarlaklığa öykünen bulanık gövdelere.

Dahası, günışığındayken oynar gölgemiz, 365
Ayak uydurur, öykünür bize. Şaşmamalı,
Işıktan yoksun havanın insan davranışıyla,
İnsan adımlarıyla dolaşabildiğine.
-Gölge diye adlandırdığımız şey, çünkü,
Işıktan yoksun havadan başka nedir ki?- 370
Aslında, yürüyen gövdelerimiz girip araya,
Yoksun bırakır yeryüzünü güneş ışığından
Belli aralarla. Ve geçtiğimiz yer yeniden
Işığa boğulur arkamızda. Bu yüzden
Gövdemizin ardarda beliren gölgelerini 375
Tek gölge sanırız, bizi adım adım izleyen.
Durmadan ısıltı tozanları yağar, ateşe atılan
Yün gibi, tüketerek bir öncekileri. Yeryüzü de
Işıksız kalma hızıyla siler gölgenin izlerini.

Burada da her zamanki gibi 380
Yanılma hakkı tanımıyoruz gözlere.
Işığın yerini seçmektir onların işlevi
Ve karanlığın yerini. Ama bir ışık 3bürünün
Tıpatıp eşi mi? Deminki gölge mi ötedeki?
Ya da şu anlattığım durum mu söz konusu? 385
Akılyürütme karar verir buna. Olayların niteliği
Gözle kavranamaz. Yanılgı ondan sorulmamalı.

LUCRETİUS

Bindiğimiz gemi, bize duruyormuş gibi gelir
Açıldığı halde -oysa gidiyor gibidir
Demirlemiş bir gemi- Kanatlı yelkenleriyle 390
Hızla geçerken yanlarından, dolu rüzgârla,
Uçsuz düzlükler, tepeler kış tarafa sürüklenir.
Mavi göğsü gömülü yıldızlar kıpırtısız gibidir,
Sürekli devinimde olmaları gerekir, oysa;
Işık saçan gövdeleriyle kalkıp boydan boyda 395
Aştıklarına göre gökyüzünü, uzak yuvalarını
Bulmadan önce. Yerlerinde çakılıdır sanırsız
Güneşle ayı. Olgular, dolaştıklarını kanıtlasa da.
Uzakta, denizin ortasında yükselen dağlar
-Aralarında bir donanma geçecek yer olsa bile- 400
Kenetlenmiş bir kütle, tek ada gibi gelir bize.
Hızla döndükten sonra ansızın durduklarında,
Odanın, duvarların döndüğünü sanır çocuklar.
Öylesine canlıdır ki bu duygu, çatının
Tepelerine çökeceğinden korkarlar. 405

Doğa günün ilk ışıklarını sürdürdüğünde
-Titreşen alevlerin renginde, kıpkızıl-
Ve aşırıttığında dorukları, sanırsız ki
Işıyan güneş konmuş da oraya, kendi ateşiyle
Yalazlıyor ortalığı. Oysa tepelerden en aşağı 410
Beş yüz mızrak belki iki bin ok atımı uzaktır
Ve korkunç okyanus düzlükleri yatar
Tepelerle güneş arasında, geniş küreyle çevrilen;
Ve kaç binlerle kara girer araya
Çeşitli insan ve hayvan türlerini barındıran. 415

Bir parmak derinliğindeki su birikintisi
Kaldırım taşları arasındaki çukurda,
Yer altında bir uçurum gibidir sanki

EVRENİN YAPISI

Tepelere yükselen göğü yansıtan.
Ayağının altında bulutlar görürsün ve göğü; 420
Yer altındaki uçsuz gökte gizlenen gövdeleri.

Sürdüğümüz eşkin ansızın duruverdiğinde
Izmağın ortasında, göz atarsak tez akan suya
Seli göğüslediğini sanırsın duran hayvanın
Ve akıntı yukarı yol aldığını hızla. 425
Ve nereye bakarsak bakalım, her şey akmaktadır,
Son hızla yüzmektedir bizimle birlikte.

Kemerli yolun bir ucundan bakınca
-Yapının kusursuz da olsa bakışımı,
Kemerler eş yükseklikte de olsa- 430
Uzaktan, gittikçe yere yaklaşır tavan,
Sol yan, sağa kayar ve sonunda hepsi
Görünmeyen koninin sivrisinde birleşir.

Denizciler, dalgalardan yükseldiğini
Sanırlar güneşin, sonra batarken yine 435
Işığını denize gömdüğünü. Çünkü yalnız su
Ve göktür gördükleri. Bu yanılgı küçümsenmemeli.

Denizi hiç bilmeyenler, bozuk sanırlar
Limanda demirlemiş tekneleri.
Salt su üstündeki bölümü düzdür küreklerin, 440
Dümenin de. Su altındaki bölümlerse
Işıktaki kırılıp, bükülmüş görünürler yukarı.
Sanki suyun üstünde yüzebilmek için
Kıvrılmışlardır yatay olana kadar.

LUCRETİUS

Dağınık bulutlar, önüne düştüklerinde rüzgârın, 445
Gece göğünde kıvılcımlanan yıldızlar da
Sivri dişlerine takılıp bulutların
Bir yöne yollanırlar, eski yönlerinden bambaşka.

Elimizle gözümüzü bastırırsak alttan,
Yeni bir görüş biçimi çıkar ortaya: 450
Her baktığımızı çift görürüz;
Lambayla ışığı ikileşir, evdeki eşyalar da.
İnsanlar iki yüz takınırlar, her biri
İki bedenle dolaşır ortalıkta.

Uyku, organlarımızı tatlı zincirine bağlayıp, 455
Beden erştiğinde katışıksız erince.
Uyanık sanırsınız kendimizi ve
Kolumuzu bacağımızı oynattığımızı. Gecenin
Kör karanlığında güneşe bakarız, günışığına;
Daracık bir alanda göğü aşarız, yaya geçeriz 460
Denizi, ırmakları, dağları. Ve çayırlardan
Gecenin ıssızlığında sesler duyarız.
Tek sözcük çıkmadan ağızımızdan, haykırırız.

Duyulara olan güvenimizi sarsan 465
Böylesi olaylara sık sık rastlarız.
Ama boşuna. Bu yanılsamaların çoğu
Kendi kendimizi -zorlayarak -inandırdığımız
Sanılardan doğar: duyuların algılamadığını
Algı sanmak yanılgısından. Görünür gerçekleri,
Su götürür yorumlardan ayırmak en güç iştir. 470

*Hiç bir şeyin bilinemeyeceğini söyleyen kişi
Bu savının doğru olup olmadığını da
Bilemez aslında: bilemediğine göre hiç bir şeyi.*

EVRENİN YAPISI

Bile isteye tepetaklak duranlarla tartışmam.
Tutalım, dedikleri geçerli, soralım ona: 475
Nasıl ayırt ediyor bilgiyle bilgisizliği
Doğruyla hiç karşılaşmamışsa? Ve
Doğru ile yanlış kavramının kaynağını? Söylesin nedir,
Kuşkunun kesinlikle bir olmadığını kanıtları.

Anlıyacaksın ki doğru kavramının 480
Duyulardadır kaynağı. Duyularsa, yanılmaz.
En güvenilir tanık değil midir; yanlış,
Doğruyla birleşip kendiliğinden alt eden?
Evet, onlardan güvenilir bir tanık var mı?
Yalancı duyulardan doğan akıl, 485
Çelişkiye düşebilir mi kendi öz kaynağıyla?
Yani eğer doğrucu değilse duyular
Hepten yalancıdır öyleyse akıl da.
Gözün gördüğünü yadsıyabilir mi kulak,
El, kulağın duyduğunu? Öte yandan 490
Dil, burun ve göz yalanlayabilir mi?
Elin dokunduğunu? Söz konusu bile değil bence.
Kendine özgü bir yetisi var her duyunun,
Özel bir işlevi. Yumuşaklık, soğuk ve sıcak
Ve renkler, ayrı ayrı algıansalar gerektir; 495
Damağa özgü tatlanma yetisinin işlevleri
Başka başkadır. Ve yine başka başkadır
Kokuların ve seslerin üreyişleri; bir duyunun
Öbürünü yadsıma olanağını kaldırır bu.
Kendini de yalanlayamaz duyu 500
Çünkü değişmezdir inandırıcılık ölçüsü.
Demek algıladığı her zaman doğrudur.

Diyelim ki, akıl kestiremiyor
Yakından dörtgen görünen nesnelerin
Uzaktan yuvarlak görünmelerinin nedenini. 505

LUCRETİUS

Öyle de olsa, sürçen akılla
İki biçime uydurma nedenler yakıştırmak,
Daha iyidir açık seçik gördüğümüz şeyleri
Bilerek elden kaçırmaktan. İnancın köküne
Saldırmaktır bu. Yaşamı besleyen temeli yıkmak! 510
Salt akıl da değildir yıkılacak bu arada
Tehlikeden kaçınmak yolunda; korunmaz,
Güvenmezsen, karşı çıkarsan duyulara,
Yaşamın da kısa sürecek demektir, böylece
Sözde kalacaktır onlara yöneltilen saldırılar. 515

Çarpık bir cetvelle çizilen taslaktan
-Biraz eğri bir dörtgen, biraz eğimli bir düzey-
Ancak çürük bir yapı çıkabilir ortaya.
Çarpık çurpuk, sallantılı, darmadağınık,
Şurası girintili, burası çıkık. Her parçası 520
Temeldeki yanlışlar yüzünden, her an
Yıkılmaya yüz tutan. Tıpkı temelindeki
Duyular yalan yanlış olursa,
Akılyürütmenin de çarpık ve çürük olacağı gibi.

Bundan sonra *duyuların her birinin* 525
Kendilerine özgü nesneleri nasıl
Algıladığını saptamak kalıyor geriye
Ki pek güç değil bu. Bir kere *gürültülerin*
Ve seslerin her türlüşü ancak, kulağa çarpıp
Duyum uyandırdıklarında basınçlarıyla 530
Duyulabilir. Duyulara işleyebilmesi, seslerin
Cisimleri olduğunun başlıca kanıtıdır.
Üstelik ses boğazı yırtar çıkarken,
Haykırırken zorlanır nefes borusu. Çünkü
Alışıldan çok sayıda ses atomu üşüşmüştür 535
Kalabalık eşğine ağzımızın, o daracık çıkışa.

EVRENİN YAPISI

Yani tozanları maddeli olsa gerektir
Seslerle sözcüklerde acıtabilme yetisi varsa.

Tanın ilk ışığından, akşamın gölgeleri
İnene kadar konuşan biri, bilirsin 540
Ne kadar yorgun düşer, nasıl yıpranır sinirleri
-Konuşurken avaz avaz bağıırıyorsa hele-
Çok konuşmak bir şey alıp götürüyorsa
Bedenden, demek ki ses de
Maddeli olmalıdır yapıca. 545

Ve son olarak; bir sesin tırmalayıcılığı
Kurucu atomlarının tırmalayıcılığındandır,
Pürüzsüzlüğü, onların pürüzsüzlüğünden.
Pes bir trompetin tok gûmbürtüsü
Ne kadar değişik gelir kulağa 550
Yırtıcı kayalarda yankılanan kükremelerden
Ve kuğu ağıtlarından, Helikon'dan yükselen!

Bedenimizin derinliğinden bulup bu seslenişleri
Ağzımızın geçidinden doğruca çıkardığımızda,
Böler onları, sözcükler ustası esnek dil 555
Ve kalıba döker dudaklarsa.
Kaynağından çokça uzaklaşmayan her seslenme
Bir yere gelir ki, sözcükler tek tek duyulur,
Açık seçik anlaşılabilir her hece.
Çünkü korur seslenme oranını ve biçimini. 560
Öyleyken, umulmadık uzunluktaysa ara
İster istemez karışacaktır sözcükler,
Bağlantıları kopacaktır seslenişin
Geniş bir hava tabakasına dağılınca.
Sesi duysan da kavrayamayacaksın sözcükleri, 565
Öylesine karışık gelecek seslenme sana.

LUCRETİUS

Kimi zaman birinin haykırdığı sözcük
Bütün bir kalabalıkça duyulur. Besbelli
O tek seslenme bölünüyor yığınla seslenmeye,
Başka başka kulaklara pay ediliyor; her birine 570
Bir sözcüğün biçimini kazıyor, özgün sesini.

Kulağa ulaşamayan seslenişlerse uçar gider,
Rüzgâra karışır lar etki bırakmadan geride.
Kimi de katı gövdelere çarpıp döner,
Bizi yankısıyla yanıl tan bir sesle, sözcüğü seçmede. 575
Bunu kavradın mı anlayabilirsin neden,
Anlatabilirsin başkalarına: kılık alanlarda
Yolunu yitiren, gölgeliklerde kalmış
Dostları ararken, seslenirken, kayalardan
Çarçabuk döner sözcükler sırayla, aynı biçimde, 580

Altı-yedi yankıyla karşılık veren
Yerler de vardır tek seslenişe.
Tepeden tepeye sekerek yankılanır sözcükler.
Satyr'ler, ¹ Nympha'lar basmıştır orayı
Süregelen yerel efsaneye göre. 585
Faunus'ların çılgınca şenlikleri, boydan boya
Bozar gecenin ıssızlığını: lirin telleri ve
Ustanın parmaklarıyla boşalan ezgiler flütten.
Savurarak keçi başını donatan çam dallarını
Rüzgârlı sazlarda hiç durmadan Pan 590
Dolaştırır o kısık dudaklarını; aksın
Kesintisiz diye kavalın delişmen ezgileri.

1. Gövdelerinin belden üstü insan, belden aşağısı at ya da teke biçiminde doğa cinleri. Kırılarda dolaşır ve Nympha'ların (kırperileri) peşine takılırlar. Faunus'lar da Satyr'lerin benzeridir.

EVRENİN YAPISI

Çoğu kez köylüler anlatır bu peri masallarını
Belki de övünürken bu inanılmaz olaylarla
Avunmak isterler, unutmak, tanrıların bile
Bıraktığı bir çoraklıkta yaşadıklarını. 595
Belki de bambaşka bir dürtüyle: çünkü
İnsanoğlu hep cankulağıyla dinler masalları.

Pek karmaşık olmayan bir sorun var:
Nesnelerin gözle seçilemediği geçitlerden 600
Sesin kolaylıkla geçip, kulağa nasıl eriştiği.
Kapalı kapılar ardındaki konuşmayı izleriz
Çünkü: nesnelerin görsel zarları geçirmeyen
Dolaşık yarıklarında kolayca yol alır ses. Zarsa,
Her çeşit imgenin geçebildiği, camdaki gibi 605
Düz yarıklardan kırılmadan geçebilir ancak.

Ayrıca: her yöne yayılır sesler çünkü her biri
İlk bölünüşünden sonra ufacık parçalara,
Başka sesler üretir; küçük bir kıvılcımın
Kendi ateşini yayıp çoğaltması gibi. 610
Düz yol dışında kalan yerler de dolar böylece
Engelleri aşan, birbirini kızıştıran seslerle.
Oysa görsel zarlar baştan tuttukları yolda
Düz çizgiler izleyerek ilerler; öyle ki, kimse
Duvarın ötesini göremez ama duyabilir 615
Yükselen sesleri. Ses, engelleri aşarken körelir,
Boğuklaşarak ulaşır kulaklarımıza ve bizler
Sözcükleri seçemeyiz, sesi duyarız yalnızca.

Tat organları dille damağı uzun uzun açıklamak
Gereksiz: bir kere yemeği çiğnerken ağızımızı 620
Büzdüğümüzde tat alırız, sanki tıkabasa

LUCRETIUS

Su emmiş bir süngerî biri eline almış da
Usulca sıkıyormuşcasına. Dahası,
Sıkığımız yayılır damağın gözeneklerinden
Ve süngersi dilin rûzgârî geçitlerinden. 625
Çeşninin tozanları pürüzsüzse, sarar damağ
Tatlı tatlı ve coşkuyla kurcalarlar
Dolaşık akışlarıyla ıslak bölgelerini dilin.
Biçimlerinin sivriliği, sertliği oranında
Isırlar, yırtarlar girerken duyu organlarına. 630

Tadın verdiği haz geçmez damağın ötesine.
Lezzetli lokma gırtlaktan indiğinde,
Organlara dağılırken haz biter artık.
Hangi besini alırsan al, ne önemi var?
Sindirebildiğin, bedenine dağıtabildiğin, 635
Midedeki sıvı dengesini koruduğun sürece!

Şimdi beğenilerin neden birbirine
Uymadığını anlatacağım sana.
Birine acı, lezzetsiz gelen, tatlı gelebilir
Başka birine. Tepki öylesine değişir ki 640
Birini besleyen, başkasını zehirleyebilir.
Sözelimi bir yılan vardır, insan salyasına
Değer değmez, ısırarak öldürür kendini.
Bizim için öldürücü bir zehirdir harbak otu.
Oysa keçilerle bıldırcınlar yağ bağlar yeyince. 645

Bu gerçeği kavrayabilmek için ilkin
-Daha önce de söylediğim gibi- anımsanmalı
Varlıkları oluşturan atomların çeşitliliği.
Besin alan hayvan türlerinin
Kurucu atomlarının biçiminde de 650

EVRENİN YAPISI

-Organların ana çizgilerinde belirlenen
Özel ayrımlarla ortaya çıkan-
Dış görünümlerine koşut farklar vardır.
Bunlar, çatlaklardaki değişkenliği yaratırlar, / 655
-Gözenekleri yani- bedenın tümünde,
Hatta ağız ve damakta bile. Kimi türlerde
Doğuştan ufaktırlar, kiminde iridirler,
Kiminde üçgendirler, kiminde dörtgendirler.
Çoğu yuvarlaksa da çokgendir bir bölüğü.
Kısaca, atomların biçimleri ve devinimleri 660
Gözeneklerinin biçimini belirler kesinlikle,
Atomların yapısı belirler atomlar arası geçitleri.

Birine tatlı gelen, acı geliyorsa öbürüne
Demek ki en pürüzsüz tozanları girerken
Öncekinin damağına, pürüzlü ve çentikli 665
Tozanların saldırısına uğramıştır ikincisi.

Bunu anladıktan sonra, sorun çözülmüş demektir.
Yani biri safra fazlalığından yakınıyorsa
Ya da başka bir sayrılığı varsa,
Bedeni tepeden tırnağına altüst olur bir anda, 670
Kurucu atomların durumları tümüyle değişir.
Duyusunun geçitlerine uygun düşen tozanlar
Yoktur artık. Girişleri tedirginlik uyandıran
Başka tozanlara açılmıştır kapılar.
Daha önce de kaç kere belirttiğim gibi, 675
Bal iki tadın karışımıdır: tatsızın tatlıyla.

*Burun delikleri kokunun çarpmasıyla
Nasıl etkilenir, sorununu ele alayım şimdi.
Önce çeşitli gövdeler olmalı, çeşitli*

LUCRETİUS

Biçimlerde kokular saçan-bir ırmağın 680
Yaygın kollarını andıran- Ama
Kimi kokular belirgin özelliklerinden ötürü
Belli hayvan türlerine daha çekici gelir.
Arıları sınırsız uzaklıklara çeker bal kokusu;
Leş, akbabayı. Yırtıcı hayvanın tırnak izi, 685
Öncü av köpeklerini oraya yöneltir.
İnsan kokusunu çok önceden alır, Romulus
Kalesinin zambak aklığındaki koruyucusu kaz.
Demek her biri, kendi koku yeteneği uyarınca
Özel besinine yönelir ve türler yokolmaz. 690

Burnumuza çarpan kokulardan kiminin
Daha büyük bir etki alanı var, doğru.
Ama sesler kadar uzağa gidemez hiçbiri,
Görme gücünü uyaran zarlarla oranlanamaz bile.
Tembel, gecikmeli bir yolcudur koku ve hafifler 695
Varmadan menziline; ince maddesini dağıtır rüzgâra.
Bir kere, varlıkların derinliğinde doğar ve
Dışarı güçlkle çıkar; gövde parçalandığında,
Ezildiğinde, eridiğinde neden keskinleşsin
Varlıkların çekirdeklerinden sızılmıyorsa? 700
Bir başka neden: koku sestten daha iri,
Daha büyük atomlardan oluşmuştur besbelli;
Taş duvarları delip geçemediğine göre
Tüm gürültülerin kolaylıkla aşabildiği.
Onun kaynağını hemen bulamayışımız bundandır, 705
Sesin kaynağını bulduğumuz gibi. Akışı katılaştır havada,
Duyulara sıcaklığı iletmez haberlerini.
İşte bundandır köpeklerin sık sık şaşırması,
Dolanması bu yüzdendir kokunun ardında.

Kokulara ve tatlara özgü değil bu uyma yeteneği. 710
Varlıkların görülür biçimleri ve renkleri de

Eşit ölçüde uygun değildir duyu organlarına
 Bütün türlerin. Dahası: bakıyoruz,
 Tedirgin bile edebilir gözü kimi durumlarda
 Tan habercisi horozun, örneğin, kanat çırparak 715
 Coşkuyla ötmesi, kovması geceyi; aç aslanların
 Katlanamadıkları bir görünümdür.
 Daha ilk bakışta kaçmak düşer akıllarına.
 Demek horozun gövdesindeki bazı atomlar,
 Öyle incitiyor ki gözbebeğini aslanın, 720
 Dayanamıyor yiğit hayvan. Ama ya bedenimize
 Hiç giremediklerinden ya da girince
 Hemen bir çıkış yolu bulduklarından
 Yani engellenmediklerinden hiçbir yerde,
 Gözbebeğimizi incitemiyorlar bizim. 725

Ey Memmius, hayal gücünü uyaran dürtüyü ve
 Ruhumuza yer eden görüntülerin, kısaca,
 Nereden geldiğini anlatacağım sana.
 Önce diyorum ki: varlıkların yüzeyinden çıkan
 Yığınla incecik zar uçuşmaktadır her yana. 730
 Havada rastlaştıklarında, bürümcük
 Ya da altın varaklar gibi kolayca girebilirler
 Bileşime. Gözü alan, görme duyumuzu uyaran
 Zarlara oranla çok daha seyrekler dokuları.
 Girip bedenin çatlaklarından, ruhun o incecik 735
 Tözünü harekete geçiriyor, duyumu uyarıyorlar ya!
 Kentaur'lar, Siren'ler, Kerberos benzeri köpekler
 Ve kemikleri toprağın bağrına karışmış nice ölü
 Bu yüzden görünür bize. Aslında
 Her yerde uçuşan bu zarlar çeşitlidir: kimi, 740
 Ansızın kendiliğinden oluşur havada; kimi çıkıp
 Türlü gövdelerden, oluşur biçimlerinin kaynaşmasıyla.
 Kentaur, sözgelimi: yaşamdan alınmamıştır imgesi.
 Hiç varolmamıştır ki böylesi bir yaratık! Ama

Dediğim gibi, bir atla bir insandan çıkan 745
 Yüzey-zarları rastlantı sonucu çakışır,sa,
 Dokularının narinliği ve inceliği nedeniyle
 Ossaat yapışabilirler birbirine.
 Öbür düşsel yaratıklarda da durum böyle.
 Dediğim gibi, anlatılmaz bir devingenlik ve çeviklikle 750
 Devinir bu zarlar ve bir dokunuşta devindirir herhangi biri,
 Onlar kadar narin ve şaşılacak devingenlikteki ruhumuzu.

Bu açıklamanın doğruluğunu sınavabiliriz şöyle:
 İlkın: ruhun algıladığı herhangi bir görüntü
 Benzeşiyorsa eğer gözün gördüğüyle, 755
 Eş yöntemle yaratılmıştır ikisi de. Sözgelimi,
 Aslanı görmem, zarının gözüme çarpışı sonucudur.
 Demek ki, benzer bir yöntemi var
 Ruhun çalışmasının da; en az gözler kadar,
 Zarlar yardımıyla, aslanı kavrayabildiğine göre. 760
 Tek farkı: çok daha incedir ruhun algıladıkları.
 Sonra; uykudayken, gevşemişken organlarımız,
 Ruhumuz nasıl da uyanıktır! Uyanıkken iz bırakan
 Zarlar öylesine canlıdır ki artık,
 Ölüme ve toprağa kavuşmuş birinin 765
 Dolaştığına inanırız önümüzde. Susmuştur
 Tüm bedensel duyular; tepeden tırnağa durmuştur
 Ve kovamaz yanlış izlenimi, koyamaz doğruyu.
 Belleği de saf dışına itmiştir uyku;
 O da diyemez ki, ruhun sağ sandığı kişi 770
 Çürümüştür artık, çoktan ölümün olmuştur.

Şaşmamalı, düşteki imgelerin belli bir uyumla
 Kollarını-bacaklarını oynatmalarına. Bu arada
 Bir zar geçmiş, farklı duruşta bir başkası almıştır
 Onun yerini hızla; öyle ki, biz, önceki imgenin 775

EVRENİN YAPISI

Duruşunu değiştirdiğini sanırız. Çok hızlı uçar zarlar;
Birçok kaynaktan gelir ve atom yığınağı yenilenir bir anda.

Konudan doğan sorunlara hemen
Bir açıklık kazandırmamız gerek. İlk soru: ruh
Neden istediği anda düşünabiliyor dilediğini? 780
Yani imgeler buyruğumuzda mı bizim
Ki, gönlümüzce, dilediğimiz zar geliyor önümüze;
Ama gökmüş, ama yeryüzüyümüz, ama denizmiş!
Topluluklar, törenler, şölenler, çarpışmalar!
Doğa hemen bunları hazır mı ediyor bize? 785
Ustelik, unutmamalıyız ki, aynı anda
Ve aynı yerde, başka ruhlar tamtamına
Başka nesneleri düşlemektedir.

İkincisi: imgeleri, düşlerimizde çevik,
Uygun adım yürür görürüz. Peki, neden 790
Çaprazlamadır kol ve bacak atışları?
Ve neden baktıkları yöne uydururlar ustalıkla
Bacak atışlarını? Yani bu başıboş zarlar,
Eğitim mi görmüş, dans mı öğrenmiş gecelerce?
İki soruya da gerçeğe daha yakın bir yanıt 795
Verebiliriz elbet: Algılanabilir anın içine
-Tek hece söyleyebildiğimiz süreye-
Varlıkları akılla bilinen ama algılanmaz
Birçok an sığmıştır. Bu, belli bir zamanda
Her çeşit zarın, neden her yerde hazır olduğunu 800
Gösterir. Tez uçuşludur zarlar ve kaynakları
Nasıl da çeşitlidir! Ve öyle incedirler ki, ruh,
Ancak uğrunda özel bir çaba harcadığını seçebilir.
İz bırakmaz çoğu; ruh, bekler her görünümü
Doğal sonucunun izlemesini. Gördüğü de odur aslında. 805

LUCRETİUS

Bilirsin, zor seçilen nesnelere bakarken
Göz nasıl bir çaba harcar ve ayarlar kendini;
Yoksa açık seçik algılayamaz karşısındakini.
Görülür nesnelerde de öyle: çevrelerinde
Sürekli bir kayıtsızlık, uzaklık havası vardır, 810
Onlara yöneltmezsek ruhumuzu
O zaman canının çektiğinin dışındaki
İzlenimleri yok saymasına ruhun, şaşmamalı!

Ufak belirtilerden önemli sonuçlar çıkarıp
Yanılığa sürükleriz sonra kendimizi. 815
Bazan umduğumuz gibi belirmez imge,
Kadınken erkek olurverir ansızın: yüz çizgileri
Ve yaşı değişirverir gözümüzün önünde.
Bu arada duyacağımız şaşkınlıkta, uykudaki
Unutkanlıkla bastırılır, bellek eksikliğiyle. 820

Bu arada özellikle kaçınman gereken
Bir yanılığa var-sezginle önleyeceğin:
Sanmamalısın ki, gözlerimizin parlak küreleri
Önümüzü görmemiz için yaratılmış, bile isteye;
Ve yaslanmış sağlam temeline ayaklarımızın 825
Yürüme içgüdüğü sonucu, bileklerle bacaklar.
Ve sağlam omuzlara bağlanışı kollarımızın,
Yardımcı ellerin takılması uçlarına, yaşamı
Sürdürmeye gerekli girişimlerimiz adınadır.

Bu olguları böyle yorumlamak yanlışdır, 830
Altüst etmek demektir gerçeği.
Aslında, *bedenimizdeki hiçbir organ*
Biz kullanalım diye yaratılmamıştır.
Tersine, var edilen, yaratır kullanmayı.

Göz yokken, görme yoktu ve dil yokken, konuşma. 835
 Ve dilin varoluşu, konuşma yetisinin
 Kaynağından çok daha eskilerde kalır.
 Daha ses duyulmadan vardı kulaklar;
 Ve tüm organlar, kullanılışlarından çok önce.
 Demek ki salt kullanma adına yaratılmamışlar. 840

Düşün, göğüs göğüse ne savaşlar verildi
 Alevli oklar kullanılmazken daha,
 Kollar yara aldı, bedenler kana bulandı.
 Vuruş savuşturmayı doğa öğretti insanoğluna,
 Kalkanı sol koluna alma bilgisi yokken daha. 845
 Evet, eski bir alışkanlıktır -çok eski-
 Bitkin bedeni dinlendirmek, döşek sermekten.
 Ve susuzluk, bardak yokken de giderilirdi.
 Diyebiliriz ki, gereksinme ve yaşama deneyi
 Sonucunda bulunan bu araçların yapılışında, 850
 Kullanılmalarıdır amaç. Önce kendileri varolan,
 İşlevlerini sonradan esinleyen organlarla
 Duyulara benzemezler hiç. İşte, bunların
 Özel işlevler gözetilerek yaratıldıklarına
 İnanmaman için sürüyle kanıt sana. 855

Şaşılmaması gereken bir başka gerçek de şudur:
Canlının bedeni, içgüdüyle besinini arar.
 Önce de söyledim, sayısız tozan, sayısız yönde
 Akıp gitmede varlıklardan. Ama hayvanlar
 Başı çekmeli sayıca, hep devinimde olduklarına 860
 Ve böylece durmadan atom yitirdiklerine göre:
 Terle atılır çıkıp derinlerden kimi atomlar,
 Kimi kesik soluklarla uçar ağızdan.
 Bu süreçler azaltır bedenin yoğunluğunu
 Suyu çekilir tözün. Ve acı bastırır ardından. 865

LUCRET|US

Besin alınır ki, dağılıp organlarla damarlara,
Desteklesin gövdeyi, yenilesin, doyursun.

İçecekler de bu yoldan dağılır
Neme gereksinme duyan organlara.
Ve midemizi kavuran o binlerce ateş tozanı, 870
Sıvının gelişiyse geri çekilir,
Yangın söner ve kavrulmaz artık beden.
Böyle diner dayanılmaz açlık
Ve soluk kesen susuzluk böyle giderilir.

Nasıl yürüyebildiğimizi açıklayacağım sana 875
Gönlümüzce *nasıl oynattığımızı kollarımızı*
Ve bacaklarımızı türlü biçimlerde? Nasıl
Taşıyabildiğimizi bedenin ağırlığını?
Kulak ver bana! Yineliyorum: yürüme imgeleri
Önce iz bırakır ruhta: İstem doğar. 880
Çünkü ruh önceden saptamazsa istemini,
Hiç kimse girişemez herhangi bir edime. Tözüdü
İmgenin bu. Ve ruh -o andaki devinin deneyi
Atılma isteğini getiriyorsa- toparlar
Her organa, her damara dağılmış canı 885
Kolaydır bu da; ruh, canla bağlantılı olduğuna göre.
Sonra can sarsar, toparlar bedeni. Ve usulca
İtilir, devinime geçer bedenın tümü.
Yoğunluğun azalmasıdır bir etmen de.
Açılan gözeneklerden girer hava -doğal olarak- 890
Öylesine devingendir ki; bir çağlayan halinde
Akar, yayılır bedenın en küçük, en gizli
Yerine bile. Bu iki öğenin bileşimidir
Gövdeyi iten: gemi, rüzgârla yelkenlerin
Bileşik etkisiyle nasıl sürüklenip giderse. 895

EVRENİN YAPISI

Bu ufak gövdelerin böylesine iri bir kütleyi
Çekip çevirebilişine, yönünü değiştirişine
Şaşmamalı. Rüzgârın da seyreklik yeterince,
Küçücüktür tozanları; gelgelelim / 900
Koca bir geminin kütlesini katabilir önüne
Ve ne kadar yollu olursa olsun gemi, yekesinde
Tek el vardır, tek elle yönetilir.
Nice ağır yük, palangaların, bocurgatların
Yardımyla bir çırpıda kaldırılabilir.

Ya uyku? Nasıl bir ustalıkla getiriyor 905
Organlara dinginliği, ruhun tedirginliğini
Nasıl söküp atıyor göğüsten?
İnandırıcı şeylerdir anlatacaklarım, ayrıntılı değil.
Çok daha tatlıdır kuğunun kısacık türküsü,
Bulutlarla yarışan turnaların yaygarasından. 910
Karşı koymaz kulağını, kuşkucu aklını ver bana,
Yoksa yadsıyabilirsin açıklamamı ve körlüğünde
Aramayıp suçu, yüz çevirebilirsin doğrudan.

Bir kere: bedeninin tümünde can altüst olduğunda
Gelir uyku-kimi parçaları yitip gitmiştir, 915
Kimileri bastırılıp sürülmüştür derinlere-
Böyle anlarda çözülür organlar, gevşer; çünkü
Candır duyarlığı sağlayan. Ve duyum
Son bulmuşsa uykuyla, canın altüst edildiği
Ya da bedenden kovulduğu anlamı çıkmalıdır. 920
Kovulamaz oysa, ölümün sonsuz soğuğu
Bastırırdı o zaman. Organlarda can tozanı
Hiç kalmasaydı -külde uyuyan köz örneği-
Hangi kaynaktan ateşlenebilirdi yeniden,
Nerden başlardı organlarda duyu gücü ansızın, 925
Tıpkı gizli ateşten parlayıveren alev gibi?

Şimdi de, bu değişimin nasıl olageldiğini
Açıklayacağım sana: can nasıl altüst olur, nasıl
Gevşer beden; havaya gitmez sözcüklerim, umarım.

İlkin: bir gövde komşudur dış yüzeyiyle 930
Esintili havaya, etkilenir ondan. O yüzden de
Hep karşı karşıyadır onun vuruşlarıyla.
Yoksa gövdelerin hemen hemen tümü neden
Kürkle kaplı olsun, deriyle, kabukla, kavkıyla?
Soluyan gövdelerin içi de dövülür boyuna 935
Alınıp verilen havayla. Bedenimiz dıştan-içten
İkili saldırıya uğradığından;
Ve vuruşlar, küçük gözenekler aracılığıyla
Ana bölümlerle ilksel öğelere ulaştığından,
Giderek çökme tehlikesiyle karşılaşır organlar. 940
Bedenle ruhun atomları yerlerinden edilir.
Sonuçta: bir bölümü büzüşür canın, derinde;
Bir bölümü sürülür; bir başka bölümse, gevşekçe
Dağılır organlara; ne birleşebilir ve katılır etkişmeye,
Doğa engel koyabilir çünkü bileşmeyle devinime. 945
Bu köklü değişme, duyu gücünün çekilmesi demektir.
Bu arada gövdeyi ayakta tutacak madde
Azalmıştır: beden zayıflar, organlar gevşer,
Göz kapamır, kol düşer. Çoğunca bitkin kişinin
Dizleri çözülür, yıkılır yer. 950

Yemekleri hemen izler uyku
Damarlara yayılışıyla havayı andırır.
En ağır uyku doyunluğun ya da bitkinliğin
Ardından gelendir. Bir karmaşaya atılmıştır
Atomlar, üstlendikleri ağır işin gerilimiyle. 955
Daha derinlere iner canın kısmi kümelenişi
Aynı nedenle: boşaltma genişler ve hızlanır
İçsel kopuşma, yerinden edilme.

EVRENİN YAPISI

- Çoğu kez günlük uğraşlarımız, ilgimizi
En çok çeken konular ve uyanırken 960
En çok yer tutanlar ruhumuzda,
Zorlayıp uğraştırırlar uykuda bizi.
Avukatlar savunma yapar, yasa yorumlar;
Generaller birliklerini sürer çatışmaya;
Rüzgârla savaşlarını sürdürür denizciler. 965
Ben, evrenin yapısını araştırıyorum kendi adıma,
Bulgularımı özdilimle açıklıyorum uykularımda.
Uykuda hep işine ilişkin görüntülerle uğraşır,
Başka çabası, başka uğraşı olanların ruhları da.
- Yine: günler boyu kendilerini 970
Eğlenceye adayanlar da görmüşüzdür.
Artık duyuları ilgilendirmeyen nesneler
Öylesine geniş geçitler oymuşlardır ki
Ruhta -kendi imgeleri girebilsin diye-
Günler sonra bile aynı görünümler 975
Belirir gözler önünde:
Çevik kollarını, bacaklarını sallar
Türlü hünerleriyle usta oyuncular,
Lirin kaygan ezgisi dolar sanki kulağa;
O kalabalık yapı, o renkli sahne 980
Görkemle yanar. İlginin, hazzın ya da
Günlük uğraşın çarpıcı etkisi bu işte.
Salt insanlarda değil hem, hayvanda da.
- Benekli atları görmelisin dinlenirken,
Nasıl terlerler, solurlar uykularında, nasıl 985
Çabalarlar var güçleriyle yarışı almaya,
Engeller yeni kalkmış gibi önlerinden!

LUCRETIUS

Ya av köpekleri, usul uykudayken
Nasıl sık sık seğirir bacakları; nasıl ansızın
İnildiler, hızlı hızlı solurlar 990
Yeni bir kokunun ardına düşmüşçesine?
İzini uyandıklarında da sürerler
O tez, düşsel geyiklerin. Neden sonra kovarlar
Görüntüleri de kendilerine gelirler.

Çatımızın altında yaşayan uysal enikler 995
Nasıl telâşa kapılır, ürker,
Silkinip doğrulur ansızın.
Sanki yabancı yüzler, yabancı gölgeler
Dikilmiştir karşlarına! Cinslerinin yırtıcılığı
Oranında yırtıcıdır uykudaki davranışları. 1000

Kuşlar nasıl havalanır sonra, geceleyin,
Ve nasıl ürpertir tanrıların korularını
Ardarda kanat çırpışlarıyla. Kuşkusuz
Atmacalar düşmüştür peşlerine dingin uykuda.

Ya insan ruhunun tedirginliği uyku sırasında! 1005
Ne büyük tasarıları bir anda gerçekleştirir.
Krallar baskın verip kuşatır kentleri,
Tutsak düşer, çarpışmalara katılır,
Hançeri boğazlarında sanıp haykırırlar.
Oysa yerlerinden kıpırdamamışlardır bu arada. 1010
Kimi canını kurtarmaya çalışır, acıyla inler,
Aç bir aslanın pençesinde kıvranırcasına
Çığlıklar savurur geceye. Önemli gizleri açıklar
Uykusunda kimi, suçlarını ele verir böylece.
Ölenler de olur. Yalçın kayalardan 1015
Fırlatıldıklarını sananlar, sıçrarlar uykudan,

Ve akıllarını yitirenler gibi uzun süre
Gelemezler kendilerine, öyle sarsılmışlardır.
Koca bir ırmağın yanında durur susayan,
İrmağı içer handiyse. Küçük oğlanlar, helâda 1020
Giysilerini sıvarken görürler kendilerini.
En görkemli atlas yorganlar bile o zaman
Bedenlerinden koyverdikleri suyla ıslanır.

Olgunlaşan yaştın tohumu organlarında
Usulca yeşerip ergenlik çağına gelenler: 1025
Çekici yüzlerin, gülbeyaz tenlerin habercisi
İmgelerle kuşatılır her yandan, böylece
Döl birikimiyle şişen organ uyarılır
Çoğu kez işlevini yerine getirmişçesine
Bir sıvı bırakır ve ıslatır giysileri. 1030

Yıllarla güçlenince organlar, bedende
Uyarıya karşılık veren, yeşeren tohumdur.
Hedefleri başka başkadır uyarıların
İnsan dölünü kızıştıran tek uyarıysa
İnsan bedeninde, yine bir insan imgesidir. 1035
Tohum bir kez çıkmaya görsün yerinden, yayılır
Bedene, kasıklarda yoğunlaşır ve etkiler
Ureme organlarını. Onlar şişince tohumdan,
Doğa, tutkunun çektiği yöne boşaltılmasını
Buyurur tatlı suyun, Ruhun aşkla bağlandığı 1040
Kaynağa yönelir beden. Yaralı nasıl yarasının
Olduğu yana düşerse: Aldığı vuruşun kaynağına
Doğru fışkırır kan, öyle ki, yakından savaşıyorsa
Düşman da kıpkızıl kesilir bu kanla.

Venus'un oklarıyla yaralandı mı bir kez 1045
-Oku atan, ister kadınsı incelikte bir oğlan,

LUCRETİUS

İster gövdesinden aşk dalgaları yayan
Bir dişi olsun- yaranın kaynağına koşacaktır..
Yaralı. Delicesine isteyecektir birleşmeyi,
Kendi tözünden bir şey aktarmayı onun bedenine. 1050
Haz önsezisiyle bağlıdır dili. Budur
Venus işte, Amores dediğimiz aşkın kaynağı!
Venus balının ilk yudumuyla gelen kalp ağrısı!
Sevdiğimiz yanımızda olmasa da, imgeleri
Bırakmaz peşimizi, adı çınlar kulağımızda. 1055

Böyle körü körüne tutulursan birine,
Sakinmalısın bu imgelerden. Tutkuyu besleyen
Her şeyi at içinden, ruhunu başka yöne çevir.
Başka gövdeleri dölle sevginle!
Bil, ona tutunursan, hüznün ve acı 1060
Kaçınılmazdır! Yara, beslendikçe azacaktır.
Yas koyulaşacak, gitgide artacaktır çılgınlık.
Tek çare, yarayı keskin bir bıçakla deşmektir
Daha yeniyen; rasgele uyup Venus'un buyruğuna
Başka ilgilerle avutmaktır ruhu, sık sık. 1065

Sanma ki, büyük tutkulardan kaçınırken
Yoksun kalacaksın Venus'un sunduğu yemiştten.
Tersine, cezasız tatlar devşireceksin böylece.
Bil ki sağlıklı kişiler, çok daha katışıksız
Bir tat alırlar aşktan, derdi çekenlere oranla. 1070
Sevenin tutkusu kasırğa gibidir, kopamaz
Kuruntu ve güvensizlikten, erme anında bile.
Gözünü mü doyuracaktır önce, elini mi? Bilemez.
Sararken canını yakar sevdiğinin, dişleri
Dudaklarına girer öperken. Çünkü aldığı tat 1075
Katışıksız değildir, acıtmak ister gibidir

EVRENİN YAPISI

Kendisini delirteni. Gerçek aşktaysa, haz merhemiyile
Acıyı sağaltır Venüs; cezayı hafifletir.

Çünkü aşkta, tutku ateşini ancak
Yakanın söndürebileceği inancı vardır. 1080
Nasıl ters düşer bu doğanın gidişine!
Aldıkça almak istediğimiz ve bir türlü
Doyuramadığımız tek tutkuyken aşk!
Yemekle içki, kendilerine ayrılan
Yerleri doldururlar bedende. Böylelikle 1085
Açlık ve susuzluk giderilebilir kolayca.
Oysa güzel bir yüz ve pembe bir ten,
Uçucu imgelerden ve çoğunluk rûzgâra karışan
Bir umuttan başka ne verebilir kişiye?
Susuzun biri düşünde su içmeye kalktığında, 1090
O yangını söndürecek tek yudum bulamazsa,
Boşuna bir çabayla saldırır su imgelerine.
Ve sonuçta gürül gürül ırmakta susuz kalır.
Venus de böylesi imgelerle kandırır âşıkları
Sevişme anında. Ne kadar baksalar gözleri doymaz 1095
O tapınılası bedene. Güvensizce dolaşan elleri,
Ayaları; o incelikten hiçbir şey yağmalayamaz.

Sonra sarmaş dolaş olmuş sevgililerin
Gençlik çiçeğini derleyecekleri an gelir.
Mutluluk önsezişiyle titrer gövdeler: 1100
Ekim zamanıdır artık Venus'un tarlalarında.
Delice bir oburlukla yapışır bedenleri,
Dudaklar dudakları ezer, uzun soluklar alınır
Kenetlenmiş dişlerden. Bir şey koparamazlar ki
Âşıklar birbirlerinden; ne de içiçe girince 1105
Eriyip yokolabilirler birbirlerinin bedeninde.
Öyleyken nasıl bir iştahla birleşirler Venus'un

LUCRETİUS

Zincirinde. Duydukları tadın büyüklüğüyle
Kolları bacakları boşalıp erirken.
Kösnü duralar neden sonra, dinince tutku seli. 1110
Ama uzun sürmez bu. Çılgınlık çabuk döner.
Nöbet bastırır. Ne aradıklarını sorarlar:
Yoktur çaresi hummanın. Görünmez yara tüketir bedeni.

Bir de güçlerinin tümünü harcadıklarını düşün
Bu gerilimde. Sevdiklerinin acımasına kalmıştır 1115
Günlerini nasıl geçirecekleri. Servet tükenir,
Görevler unutulur, ün sarsılır, gözden düşerler.
Sikyon terlikleri ısıldar ince ayaklarda,
Altın iğnelerde yeşil ateşler yanar zümrütten;
Sevgilinin deniz rengindeki görkemli giysileri 1120
Aşınmıştır, lekelenmiştir aşk oyunlarında.
Ama ata mirası, varsın su gibi harcansın
Süslü taçlara, Elis ve Keos tezgâhlarında
Dokunan başyapıtlara! Hiçbir şey esirgenmesin
Döşenişte, yemeklerde, içki su gibi aksın! 1125
Kumar, kokular, çiçekler, demetler-Boşunal
Sevincin yüreğinden fışkıracaktır burukluk
Ve ergeç zehirleyecektir kokusunu çiçeklerin.
Ya anımsayıp en güzel yıllarını; zevk,
Kösnü uğruna tükettiğini, pişmanlık duyar kişi. 1130
Ya sevgilinin anlamlı bir sözü yakar yüreğini,
Ya alaylı bir bakış yakalar onun yüzünde;
Hiç değilse fazlaca bakıyordur sağa sola.

Düşün ki bunlar, mutlu ve dileğine ulaşmış
Aşklara özgü sayrılıklar. Sayısızdır 1135
Karşılıksız, horlanmış aşktaki sayrılıklarsa!
Ve göz açılmadan bile görülebilir. O zaman
Daha akıllıca değil mi önceden tetikte olmak?

EVRENİN YAPISI

Bu ağa dolanmaktan çok daha kolaydır inan,
Aşkın pençesinden kaçınmak; tuzağa düşüp de
Venus'un karmaşık düğümünü açmaktan. 1140

Lânetli ağdan kurtarabilirsin kendini,
Yeter ki kendi özgürlüğünün önüne durma!
İlkin tapındığın, uğruna iç çektiğin dişinin
Kusurlarını ara bul, bedence ve ruhca. 1145

Çünkü aşk, kör eder çoğunluk gözünü erkeğin,
Olmadık özellikler yakıştırır sevdiğine.
Nice çirkin kadına tapınıldığını biliriz.

Bakarız, gülüp geçer dostuna biri,
Alçaltıcı tutkusundan ötürü; oysa zavallı
Kendisi de -bilmeden- benzer bir açmazın içindedir. 1150

Sütlü kahve olur çıkar, kara-sarı haspa,
Övülür pasaklının *sevimli dağınıklığı*.
Gözleri yeşil olsa bile, tanrıça grisidir.

Sıska ve kuru mu, *ceylân sekişli*'dir mutlaka, 1155
Bodur ya da kavrukça *küçük periler*'i andırır,
Görkemli *tanrı dölü*'ndendir, iriye, hantalsa.

Kekeme mi, çocuksu tutukluğu ne çekicidir!
Donuksa, alçakgönüllüdür; geveze mi, cevher saçar;
İnce ruhludur siskaysa, öksürürken boğuluyorsa. 1160

Memeleri çok iriye *Bacchus'u emziren Keres'e* benzer
Burnu kütse *Satyr'lerin çocuğu*'dur, Köfte
Dudaklıysa *öpülesi*'dir -Saymakla bitmez bunlar-

Tutalım yüzü gerçekten güzel, olabildiğince;
Venus'un çekiciliği fışkırtıyor bedeninden. 1165

Başka kadın mı kalmadı? Hem daha önceleri de
Onsuz yaşamadık mı? Biliriz ki hemcinslerinden,
Yapıca en ufak bir ayrıntı yok. O da pis kokular
Sürer bedenine: Hizmetçileri güler arkasından gizlice.

LUCRETİUS

Bu arada çiçekler derler gözü yaşlı âşık, 1170
Yığar suratına kapanan kapıya. Yasla öper,
Tatlı kokularla sıvazlar kibirli tokmakları.
Oysa bir içeri alınsa, havayı bir koklasa, hemen
Bir özür bulmak isteyecektir kaçmak için.
Uzun uzun tasarladığı o ustalıklı sözler, 1175
Donacaktır dudaklarında. Sevdğinde ölümsüz
Erdemler varsaydığı için küfredecektir kendine
Venus'un kızları da bilir bu gerçeği.
Nasıl çırpınır âşıklarından saklamaya
Yaşamın kulisinde olup bitenleri. Boşunadır çaba, 1180
Ruhun günüşiğine çıkarabilir gizleneni.
Gelgelelim tatsız gerçekleri benimseyeceksin
İster istemez kadın iyiye, içtenise,
İnsanın kusursuz olmadığını katacaksın hesaba.

Erkeğe sıkı sıkı sarıldığında kadın, 1185
Onun bedenine yapıştığında, nemli dudakları
Çırpınarak uzattı mı öpüşleri; sanma her zaman
Yalandan inliyordur. Çoğunluk içtendir
Davranışları. Paylaşılacak bir zevkin özlemiyle, sürer
Erkeği yarışın sonuna. Öyle değil mi kuşlar ve 1190
Öbür hayvanlar da? İneklerle kısraklar kendilerini
Verirler miydi, alev alev yanmasa dişilikleri;
Üreten tohuma karşı, kırılmasaydı dirençleri hazla?

Bilmez misin paylaşılan zevkle kenetli çiftler 1195
Nasıl acı çekerler bazan bu birleşmeden?
Köpekler köşebaşlarında ayrılmak isteyip de
Ters yöne çekişmelerine karşın vargüçleriyle,
Venus'un zinciri nasıl bağlar onları! Çabaya
Değeceğini bilmeseler önceki deneylerden
Karşılıklı mutluluğun, katlanırlar mıydı buna? 1200
İşte cinsel tadın paylaşıldığının kanıtları.

EVRENİN YAPISI

Kimi zaman tohumların karışımı sırasında
Tatla esrik dişi, alteder erkeğin gücünü;
Ananın dölü tutar o zaman, çocuk ona çeker.
Babaya çeker, erkeğin tohumu tutunca. 1205
Anababalarına eşit ölçüde benzeyenlerdeyse
Babanın bedeniyle karışmıştır ananın kanı.
Venus'un dürtüsüyle kollarda bacaklarda
Karşılıklı tutkunun hızıyla yol alan tohumlar
Tam bir eşitlikle çarpışmışlardır. 1210
Güçler denktir onların döllenişinde.
Dedelerine, ninelerine çeker çocuk bazan da,
Ya da atalarını andırır çizgileri. Çünkü
Gizli bir tohum birikimi vardır anababada,
Atalardan geçen, çeşitli bileşimlerde 1215
Kuşaklar boyu süren. Venus, gelişigüzel
Bir seçme yapar bunların arasından;
Sesi, saçı, bakışları yineler soyaçekim yoluyla.
Çünkü bu özellikler de belirlenmiştir, yüzümüz
Ve öbür organlarımız gibi, özel tohumlarla. 1220
Kızların baba tohumundan doğması,
Ana bedeninin oğlan doğurması yadırganabilir.
Dölüt ikisinin atomlarından oluşur aslında.
Ne ki, en çok benzediğinden alır atomların çoğunu
Görüyoruz, dişide de erkekte de geçerlidir bu. 1225

Sanma ki tanrıların isteğiyledir
Erkeğin dölsüz kalması; hiç duymaması
Sevgili çocuklarından baba sözcüğünü;
Yemişsiz, kısır bir cinsel yaşam sürmesi.
Niceleri bu inancın etkisiyle kana boğarlar 1230
Sunakları, tütsü yakarlar acınası bir umutla:
Sağlıklı tohumla döllensin diye karıları.
Boşunadır tanrıları ve yazgıyı zorlamaları.
Erkeğin kısırlığı tohumun sertliğine bağlı,

Ya da çok ince, çok akışkan oluşuna. 1235
 İnce tohum çakılı duramayacağından yerine
 Çabucak kayar, düşer, verimsiz kalır. Sertse
 Kütle olarak çıkacağından, ya gerekli hızı
 Bulamaz, ya da süzülemez hedefine. Girse de,
 Tamtamına karışamayacaktır dışının tohumuyla. 1240

Çünkü uyumda büyük çeşitlilik gösterir
 Venus'un işleri. Erkeğin dölleme gücü
 Değişir kadına göre, kadınların da öyle; değişir
 Değişik erkeğe göre döl alışı, gebelenişi.
 Gençlik yıllarında kısır olan nice kadın 1245
 Sonraki kocalarından çocuk doğurmuş,
 Doğumun tadıyla zenginleşmişlerdir.
 Ve bu doğurgan kadınları evlerinde yıllarca
 Kısır bırakan erkekler de kendilerini yapıcı
 Tamamlayan dişiye bulunca, yaşlılıklarında 1250
 Oğul sahibi olma mutuyla güçlenmişlerdir.
 Asolan doğru bileşimini bulmaktır tohumların.
 Sertle inceyi, inceyle serti bağdaştırmaktır uyumla.

Bu konuda beşlenme de önemli bir sorundur.
 Kimi yemekler pürüzlendirir tohumu, 1255
 Kimileri inceltir, küçültür. En önemli öğeyse
 Tat alma oyunlarının biçimidir çiftleşmede.
 Genel bir inanca dayanırsak,
 Dört ayaklı hayvan durumunda,
 Kasıkları kalkıkken, daha kolay 1260
 Ahır tohumu ve döllendir kadın.

Elbette karılarımız gereksinme duymamalı
 Kösnü oyunlarına. Yalancı bir dirençle

EVRENİN YAPISI

Kıvırırsa kalçalarını, daha güç kapar
Kadın, tohumu. Sabanı çıkarır bir kere 1265
Sürdüğü izden, tohumu düşürtür evleğin dışına.
Kendi çıkarlarını gözeterek
Orospular düşkündür bunlara. Hem kolay
Gebe kalmazlar, işlerinden olmazlar böylece,
Hem daha çekici gelirler çiftleşme süresince. 1270
Ama karılarımızın ne yararı olur bundan?

Son olarak: Tanrıların yardımı olmadan da
Çirkin bir kadına tutku duyulabilir.
Çoğunluk, kadın hoş tutarak erkeği
Hep çocukça kurnaz kalarak kendisi, ve 1275
Hep diri; kolaylaştırır erkeğin yaşamını.
Üstelik alışkanlıktır yavaş yavaş yol açan aşka.
Hiçbir şey dayanamaz, hiçbir şey, çünkü
İsrarlı, sabırlı vuruşlar karşısında.
Nasıl ki, aynı yere düşen su damlaları, 1280
Kocaman bir kayayı aşındırıyorsa zamanla.

BEŞİNCİ KİTAP

Kim bu içeriğe, bu bulgulara yaraşan
Bir şarkı yaratacak gücü bulur yüreğinde!
Bize bağrından böylesi zenginlikler çıkarıp
Armağan eden o bilgenin erdemlerini, sanmam
Ustaca dile getirebilsin ölümlünün biri. 5
Görkemli düşüncelerine uygun bir isim gerekse
Bir tanrıydı diyebilirim -gerçek bir tanrıdır,
Soylu Memmius-şimdilerde *felsefe* adıyla
Anılagelen yaşam kurahını ilk bulan;
Sanatıyla, böylesi dalgalı bir denizden 10
Yaşamı kurtaran ve böyle kara bir geceden
Dingin, güneş-ışıklı bir göğe çıkaran.

Onun başarısıyla karşılaştı, eski bulgularını,
Tanrılar katına yükseltilen öbür ölümlülerin.
Derler ki Ceres¹, tahılı öğretmiştir insana, 15
Bacchus² üzüm suyunu; ama bunlar olmadan da
Sürdürebilirdik yaşamı, günümüzdeki ilkel
Birtakım kabileler gibi. Nasıl yaşırdık oysa
İnsanca arınmadan yüreklerimiz?
Bildirisiyle imparatorlukları aşan ve ruhlara 20
Erinç getiren bilgeye nasıl tanrı demeyiz?

1. Bereket tanrıçası.

2. Şarap ve esrliklik tanrısı.

EVRENİN YAPISI

Hercules'in girdiği serüvenleri	
Daha zorlu sanıyorsan, uzağındasın gerçeğin.	
Nemea aslanının yutan ağzı, o kan dökücü	
Arkadia domuzu ne yapabilir bugün bize?	25
Girit boğası; ya o Lerna bataklığındaki belâ:	
Zehirli yılanlardan sayısız başı olan ejder Hydra?	
Ne çıkar, üç gövdesinin birleşik gücüyle	
Hâlâ uzak İspanya'daysa Geryoneus?	
Stymphalos gölünde dolanıyorsa alıcı kuşlar?	30
İsmaros'un Balkan yamaçlarında hâlâ, ne çıkar,	
Ateş soluyorsa Trakya'lı Diomedes'in atları?	
Hesperid'lerin parlak altın elmalarına,	
O pullu, kötü-gözlü ejderha bekçilik ediyorsa,	
Ağaca kalın halkalarla dolanarak, kimsenin	35
-Barbarların bile- varmadığı Atlantik kıyısında?	
Bugün bu ölmüş canavarlar yaşasaydı	
-Altetmemiş olsaydık onları-	
Ne zararları dokunurdu bize? Hiç, bana kalırsa.	
Günümüzde de yırtıcı hayvanlarla dolu yeryüzü.	40
Çalılıklarda, dağbaşında, ormanın derininde	
Pusuya yatmış korku. Ne var ki yolumuz	
Sık sık düşmüyor oralara, kaçınabiliyoruz.	
<u>Oysa yüreklerimiz arınmamışsa,</u>	
<u>Ne yıkıcı bir çatışma sürecektir içimizde!</u>	45
<u>Ne kaygılar, ne korkular! Hele korkular</u>	
<u>Tutku nöbetine tutsak düşeni nasıl hırpalar!</u>	
Kibir, düşkünlük, kösnü, bolluk	
Ve bunalım, ne belâlar hazırlar!	
Bu düşmanların tümünü alteden, ruhundan	50
Kovabilen-hem de silâhla değil sözcüklerle-	
Tanrılar katında bir yer hak etmiştir elbette!	
Hem o bilgenin tanrısal sözleri	

LUCRETİUS

Unutulmamalı, ölümsüz tanrılar üstüne, ve
Öğretisiyle nasıl açıkladığı evrenin gizlerini.

55

Onun adımlarını izleyerek dizelerimde
-Doğuşlarını hazırlayan yasalar uyarınca-
Sınırlı bir süre içinde yaşadığını anlattım
Varlıkların. Çünkü öncesiz-sonrasızlığı aşamayacaktır
Hiç biri. Bunu örneklemek için özellikle
Ruhun bedenle birlik olduğunu -sonsuzda dek
Var olamayacağını- gösterdim.
Uykuda gördüğümüz imgelerin,
Ölmüşleri canlı sanmamızın sözgelimi,
Bir yanılsama olduğunu. Şimdi dünyanın da
Ölümlü bir gövdeden doğduğunu kanıtlamalıyım,
Ondan oluştuğunu. Sonra yeryüzünün, denizin
Ve göğün ve yıldızlarla güneşin ve ayın
Temelindeki madde yığılmasını ele almalıyım.
Hangi canlılar yaşamış yeryüzünde, hangileri
Hiç doğmamış? İnsanlar nasıl kararlaştırmış
Varlıklara koyacağı adları kendi aralarında?
Ve bütün dünyada bütün tapınakları,
Kutsal gölleri, korularla sunakları,
Ve putları kutsallaştıran tanrı korkusu
Nasıl girmiş insanın ruhuna?

60

65

70

75

Daha sonra güneşin yolunu çizen gücü
Anlatacağım sana, ayın yolculuklarını;
Ki sanmayalım yerle gök arasındaki
Yıllık koşularına gönüllü katıldıklarım,
Ürünlerle hayvanların gelişimini hızlandırmak
Amacıyla ve tanrısal tasarılarla uyduklarım.
Tanrıların kayıtsızlığına yeni inananlar,
Kuşkuya düşebilir, evreni yürüten gücün

80

EVRENİN YAPISI

Nereden doğduğu konusunda. 85
-Hele tepede, Esir sınırındaki devinimleri-
O zaman eski boş inanlarına döner zavallılar,
Güçleri tartışılmaz zalim efendiler yaratırlar
Kendilerine yine. Neyin olup olamayacağını
Bilmediklerindendir bu: her gücün bir sonla, 90
Kıyırdamaz bir sınır taşıyla kısıtlandığını.

Boş sözlerle oyalamıyayım artık,
Memmius seni! Önce bir göz at denize,
Göge ve karalara. Yapıları böylesine farklı,
Ayrı biçimde, dokuda üç gövde; bir günde 95
Silinip gidecek bil ki! Dünyanın nice yıldır
Dayanan çatısı yıkılverecek bir anda.

Biliyorum, kolayca inanılmaz yokolacağına
Göğün ve yerin. İnsanları inandırmak güç buna.
Kişioğlu kendi deneyleri dışındaki gerçekleri 100
Kuşkuyla dinler hep: gözüyle göremeyeceği,
Eliyle dokunamayacağı şeyleri-insan yüreğine
İşleyebilecek, ruhunda yer edecek en kestirme
Yolken duyular-Yine de söyleyeceğim yılmadan.
Belki de olaylar doğrulayacak kanıtlarımı. 105
Belki yakında gözünle göreceksin, bir anda
Korkunç depremlerin paramparça edişini dünyayı.
Böylesi bir yazgıdan esirgesin bahtımız bizi!
Umarım akıl gösterebilir sana, olay değil
Her şeyin bir patlamayla son bulacağını. 110

Ama kehanetim, başı defnelerle taçlandırılmış,
Pythia adlı bakıcınıninkine göre daha sağlamdır,
Güvenilirdir. Doğru sözlerle rahatlatacağım

LUCRETİUS

Ruhunu. Bağnazlığa kapılıp da; karalara,
Güneşle göğe, denize ve yıldızlara ve aya 115
Tanrısal bir gövde bağışlandığım ve
Sonsuzadek süreceklerini söyleyeceğim sanma.
Ve sanma ki bu yüzden, a'î devlere verilen,
Korkunç suça yaraşır bir ceza verilmelidir,
Dünyanın surlarını akıl yürütmeyle yıkanlara; 120
Gölge düşürenlere gök-ışığı güneşe,
Ölümsüzleri alçaltanlara, ölümlü boş sözlerle!

Bu gövdeler kutsallıktan öyle uzaktır ki
Aslında; tanrılar katında bir yeri
Öylesine hak etmemişlerdir ki, dirimsizi ve 125
Duyumsuzu simgelerler bize. Ancak belli
Gövdelerle işbirliği yapabilir ruhla kavrayış gücü.
Esir'de barınamaz ağaç; tuzlu denizde bulutlar;
Balıklar nasıl tarlada bitemezse ve kan
Nasıl dolaşamazsa tahtada; özsu, taşta. 130
Her şeye gelişimi ve sürmesi için
Belli bir yer ayrılmıştır. Ruh da bedensiz
Olamaz tekbaşına: kaslardan bağımsız ve kandan.
Yoksa başımızda daha kolay işlerdi mutlaka,
Omuzlarda, topuklarda ya da herhangi 135
Başka bir yerinde yuvalanırdı bedenin;
Aynı çanakta, yani aynı kişide olduğu sürece.
İnsan bedeninde bile canla ruhun
Gelişimi, sürmesi için bir yer ayrılmışsa;
Nasıl kesinlikle yadsımayız onların 140
İnsan ve hayvan gövdesinden uzakta,
Güneş ateşinde, suda, toprak kümelerinde
Ya da üst sınırında barınabileceğini Esir'in?
Ve nasıl tanrısal bir bilinç
Bağışlanmış olabilir bu nesnelere, 145
Yoksunsalar eğer yaşayan candan bile?

EVRENİN YAPISI

Ustelik, sanma ki, tanrıların kutsal barınağı
Dünyanın sınırları içinde bir yeredir.
Çünkü duyularımızın çok dışında kalan
İnce yapılarını güçlükle algılayabilir , 150
Kuhumuz bile kaçtığına göre değişimizden
Ve elimizin basıncından- Dokunabildiğimiz
Hiçbir nesneyle de yok ilintisi tanrıların.
Başkasına dokunamaz ki, dokunulamayan!
Bizimkilere benzemiyordur barınakları da, ilerde 155
Kanıtlayacağım gibi; aynı dokudandır bedenleriyle.

Tanrıların dünyayı bütün görkemiyle
İnsanlar adına yarattığını söyleyen kuram,
Kutsal işçiliği övüp ölümsüz sayalım diyeyse;
Tanrıların insanoğlu adına kurdukları 160
Sonsuz barınağın düzenini bozmak zorbalıkla,
Tartışmalarla yıpratmak, altüst etmek
Günah sayılacaksa; bu kuram -bizce- saçmasapan
Bir peri masalından öteye gidemez, Memmius!
Çünkü bu ölümsüz ve kutsal varlıkların 165
Ne çıkarı olabilir bizim gönül borcumuzdan,
Ki bizi gözetsinler çabalarında?
Uzun süre dinginlik içinde yaşamışları
Hangi yeni etki saptırabilir yaşamlarından?
Devrimci, eski düzenden hoşnut olmayandır. 170
Oysa geçmişinde dert nedir bilmeyen,
Nasıl bir dürtüyle yenilik peşinde koşar?
Dahası, yaratılmamış olmanın ne gibi
Bir zararı dokunurdu bizlere? Yani ille de 175
Yaratışın ilk ışığı yanana kadar, yaşamımızın
Yas ve karanlığa boğulduğunu mu düşünmeliyiz?
Bir kez doğduktan sonra sağ kalmak ister kişi,
Orası öyle, oyalanabildiği sürece hazla.

LUCRETİUS

Ama yaşam sevincini hiç tatmamış ve insanlara
Hiç karışmamışın, yaratılmamışlık umurunda mı? 180

Hem şu da var ayrıca: insanoğlunu tanrılar..
Hangi örneğe bakarak yaratmışlar?
Hangi kaynaktan alıp imgesinin esinini,
Göz önüne getirmişler yaratmak istediklerini? 185
Nereden bilebilirlerdi atomların gücünü ve
Çeşitli bileşimlerindeki gizli yetkinliği,
Doğa kendisi sunmasaydı yaratışın örneğini?
Yığınla atom kendi ağırlığıyla sürüklenirken
Oradan oraya, sonsuz zamanda, birbirlerine 190
Hızla çarparak; olabilecek her türlü bileşimi
Denemiş ve bu yolla gerçekleştirebilecek her şeyi
Göstermişlerdir böylece. Bugünkü dünyamızı yapan
Ve her gün değişimi körükleyen kümeleşmeleri,
Devinimleri bulmalarına şaşmamalı sonunda. 195

Atomları hiç bilmeseydim de, göksel olayların
Kendilerini çağırırdım tanıklığa ve başka
Kanıtlar aracılığıyla ortaya koyardım evrenin
Tanrısal güçle yaratılmadığını bizim adımıza.
Neden dersen, öylesine çok ki eksiği! 200

Bir kere, göğün kapladığı büyük genişliğini
Obur dağlar tutmuş bir bölümünü,
Yırtıcı hayvanları barındıran ormanlar bir de.
Kayalar, bozkır ve karaları birbirinden ayıran
Deniz kurulmuş öbür bölümlere de. Nerdeyse 205
Yeryüzünün üçte ikisini esiriyor insandan,
Kavurucu sıcak ve dondurucu kar örtüsü.
Geriye kalan işlenebilir toprak, doğaya kalsa,

EVRENİN YAPISI

Çalılık olurdu, karşı koymasa insanın gücü.
Kişioğlu yaşamı uğruna, terliyor çapanın başında. 210
Sabanla sürüp uyarmasa toprağı,
Altüst etmese, kendiliğinden çıkar mı
Açık havaya ekinler, yeşerir mi? Tarlalar
Yaprağı ve çiçeğe boğulsa da emeğin gücüyle
Yine de sonunda, ya zamansız sıcağıyla 215
Kavuracaktır kızgın güneş, ya sağanaklar,
Ya don şaşırtacaktır ekini ya da
Kasırğa gibi savuracaktır deli rüzgâr.
Hem karada ve denizde başımıza belâ olan
Yırtıcı hayvan dölünü neden besliyor doğa? 220
Mevsimler neden sayrılık getiriyor yedeğinde?
Zamansız ölüm neden kol geziyor aramızda?

Gemi çarpışması sonunda azgın dalgalarla,
Kıyıya savrulmuş bir denizci gibi,
Çırılçıplak yatar insan yavrusu, konuşamaz. 225
Yoksundur yaşama gerekli desteğinden dirimin.
Doğa, doğum sancılarıyla onu ana rahminden
Güneş-ışıklı dünyanın kıyılarına attığında
Acı çığlıklar koparır-haklıdır da-
Ne dertlerle karşılaşacağını düşünürsek ilerde. 230
Oysa hayvanların tümü -evcil ve yırtıcı-
Şamata çıkarmaz, ninnilerle oyalanmak istemez,
Havaya göre giysi değiştirmez. Silâh kuşanmaz,
Sur çekmez malını korumak amacıyla, çünkü toprak
Ve doğa, her gereksinmesini cömertçe karşılar. 235

Bir kere, dünyayı oluşturduğunu gördüğümüz
Üğelerin katı toprak ve nem; havanın ve yakıcı
Ateşin soluğu- hepsi ne doğumsuz ne de ölümsüz olan
Gövdelerden oluşmuşlar. Demek tümüyle böyle olmalı

LUCRETIUS

Dünya da, Bilinir ki, kurucu parçaları 240
Doğan ve ölen maddenin yapılanmasından oluşan
Gövdelerin kendileri de
Dışında kalamaz bu kuralın.
Ana öğelerinin çözüldüğünü ve yeniden var olduğunu
Görüyorsak dünyanın, göğün ve yerin de; 245
Doğduklarını çıkarabiliriz bundan ve bir gün
Eninde sonunda yıkılacaklarını kesinlikle.

Kanıtsız konuşuyorum sanma, ey Memmius,
Toprağın ve ateşin, rüzgârın ve suyun
Ölümlü olduklarını; öleceklerini 250
Gün geldiğinde, sonra kuşkusuz yeniden
Var olup gelişeceklerini söylediğimde!
Toprağı al önce. Sürekli güneşte kavrulan ve
Ayak altında çiğnenen bölümü, bir buğu salar.
Uçuşan toz bulutları, savurgan rüzgârla 255
Havaya karışır. Bir bölümü sele dönüşür yeniden
Yağmurların etkisiyle ve ırmaklar
Kemirir durur kıyıları. Toprak, durmaksızın
Verdiğini beslemek için başka varlıkları
Geri alır. Evrensel ana, ortaklaşa mezardır da. 260
Bir yandan aşınırken, bir yandan tazelenir.

Suya gelince: söylemek gereksiz sanırım,
Durmaksızın çoğaldığını denizin ve çayların,
Akışın hiç bitmediğini. Suyun çağlayışı
Her yerde kanıtıyor bunu. Öncü sel kesilir, 265
Çağlıtı yiter ve yükselmez suyun düzeyi.
Ya yüzeyini tarayan rüzgârın etkisiyledir
Ya kızgın güneşin çözüştüren ışınlarından
Deniz suyunun azalışı. Ya da suların
Toprak altında her yöne sızmasından. 270

EVRENİN YAPISI

Tuz süzülür ve suyun ana kütlesi gerisin geri
Gözeye akar, toplanır orada. Ve arınmış olarak
Çağlar toprakta, ıslak ayakizinde dalgalarının.

Şimdi havayı, olanca kütlesi her an
Sayısız değişimden geçen havayı alalım ele. 275
Gövdelerden durmaksızın salınanlar, kocaman
Okyanusunda barınır havanın. Karşılığında
Gövdelere madde vermese hava; yenilemese
Akıp duran biçimlerini; çoktan çözülüp dönüşürlerdi havaya.
Demek varlıklardan ürüyor hava, yine onlara dönüşüyor; 280
Her şey sürekli bir oluşta olduğuna göre.

Kızgın güneş! Akışkan ışığın cömert pınarı,
Üsanmadan yıkar göğü taze parıltısıyla.
Gecikmez eski ışığın yerine yeniyi getirmede.
Çünkü her ışın çakışı -sonucu ne olsa- 285
Bir eksilmedir gözede. Anlatayım bak:
Bulutlar daha göğşe tırmanır tırmanmaz,
Keser kesmez güneşi, ışınların uçları
Ansızın görünmez olur. Ve
Bulutların geçtiği yerde yeryüzü aydınlanmaz. 290
Gövdeler hep yeni bir ışığa gereksiniyor demek.
Her parıltı çakışı kısa sürelidir ve asla
Görülemezdi güneşte varlıklar; o gür gözeden,
Işık, sürekli olarak sağlanmasaydı.

Evimizdeki aydınlatma araçları da böyle, 295
Yağlı dumanla alevleri kararan meşaleler de.
Yanmalarından beslenerek koşarlar
Yeni ışık kaynağına hızla, daha hızla;
Hep ışıldayan alevlerle, kesintisiz,

LUCRETİUS

Hiç ara vermeden parıltı sağanağına. 300
Her ateşten doğacak tez alevlerle
Öylesine hızla önlenecektir ki her sönüş!
Güneşi, ayı, yıldızları böyle düşün,
Ardarda patlamalarla yağdırırken görkemlerini
Ateşlerini çakışlarla durmadan yitirirken; 305
Zamanın yıpratamadığı özler olarak değil.

Çevrene bak, kayaların bile boyun eğdiğini
Göreceksin zamana: yıkılan koca kuleler,
Unufak duvarlar, zamanla silinen tapınaklar,
Tanrı imgeleri. Kutsallıklar uzatabiliyor mu 310
Doğa yasalarına karşı, verilen süreyi?
Yüce kişilerin yontuları soruyor bize
Neden ölümsüzlük aradığımızı. Dağlardan kopan,
Yuvarlanan kayalar, sayılı zamanın
Yüzüne haykırıyorlar güçsüzlüklerini. 315
Çünkü anı bir sarsıntı sökmezdi onları,
Koparamazdı yerlerinden, süregelselerdi;
Zamanın aşındırmasıyla çürümeselerdi baştanberi.

Son olarak, yeryüzünün üzerinde ve çevresinde,
Onu kuşatan dış kabuk var. Kimilerinin dediğince, 320
Buysa herşeyin kendisinden doğduğu ve döneceği,
Sonunda; maddesi ne doğumsuz ne ölümsüz demektir.
Çünkü, başkalarını beslemek için veren kendinden,
Eksilir ve yeniden var olur geri aldıklarıyla.

Şunu da düşün: bir başlangıç noktası yoksa 325
Yerle göğün zamanda, ozanlar neden
Thebai savaşıdan, Troya trajedisinden
Önce olanları ele almamışlar?

EVRENİN YAPISI

Neden onca yiğitlikler silinmiş bellekten ?
Neden yer tutmamış, ünün ölmez anıtlarında? 330
Yanıtı şu bence: *dünyamız daha çok gençtir*,
Uzak geçmişte değildir doğumu, yenilerdedir.
Bugün de yetkinleşme yolunda kimi sanatlar:
Sürüyor gelişme. Yeni buluşlar var gemicilikte.
Alışılmadık uyumlar peşinde mızıkacılar. 335
Doğanın gizleri de yeni yeni çıktı açığa
Ve ben daha ilk kişiyim açıklamaya
Girişip çaba harcayan, kendi öz dilimde.

Bütün bunların daha önce de varolduğuna
İnanabilirsin! Bir ısı patlaması silmiştir belki 340
İnsan soyunu yeryüzünden: kentleri yoketmiştir
Büyük bir deprem; ya da obur ırmaklar,
Sürekli yağmurlar sonucu aşarak setlerini,
Kasabaları basmıştır. Bu da haklı çıkarır beni.
Demek yerin ve göğün sonu yaklaşmakta, 345
Böylesine salgınlarla, kıranlarla sarsılmışsa
Yeryüzü, gerçekten son bir sarsıntı yetecektir
Evrensel yıkıma; son bir çöküş, bir kıpırdama.
En kesin kanıt ölümlülüğümüzün de
Türdeşlerimizi nice yıllar önce yok eden 350
Salgınlarla yüzyüze oluşumuz değil mi bugün de?

Ölümsüz nesneler üç çeşit demek ki.
Birinciler -atomlar gibi- tozanlarının
Saltık somluğundan ötürü püskürtür vuruşları,
Hiç bir güç sızıp içlerine, çözemez dokularını. 355
İkinciler, vuruşlara bağışıklıkları yüzünden
Karşı koyarlar zamana -dokunulamayan, itilerden
Etkilenmeyen boşluk gibi.- Sonuncularına
Çevrelerinde bir boşluk yoktur ki,

LUCRETİUS

Yayılp çözülebilirsin parçaları 360
-Tümüyle ölümsüz olan evren gibi-
Ne maddenin kaçabileceği
Bir boşluk vardır dışta
Ne de girip öz-dokusunu çözüştürebilecek
Başka bir madde! Yabancı gövdeler de yok mu, 365
Sonsuz boşluktan çıkıp durmadan
Dünyayı döven ya da yaralayan
Ölümcül ölçüde? Ve boşluğun
Derinlerinde bol bol yer var
Bir sarsıntı sonucu çöken duvarlarını 370
Kolayca barındıracak dünyanın.
İmdi: ölüm kapısı kapalı değildir
Göge, güneşe, yeryüzüne ve
Denizin ölçülmez dalgalarına.
Ardına kadar açıktır, esneyen bir uçurum gibi 375
Onlara kucak açar. Bu nedenle zamanın
Çocuklarıdır onlar; öyle görülmelidirler.
Yapısı ölümlü hiçbir şey, başı olmayan zamandan bugüne
Sürüp gelemezdi, karşı koyamazdı çünkü
Ölçülmez zamanın acı gücüne. 380

Düşün ki, dünyanın çatışan öğeleri arasında
Böylesine geniş çapta bir savaş
Bir gün sonuca varacaktır nasılsa. Belki
Güneşle ısı içip bitirecek ırmakların suyunu.
Şimdi de bu çabadalar zaten; yalnız 385
Ulaşamadılar amaçlarına: öte yandan ırmaklar
Gür kaynaklarla beslenirken, okyanus diplerinden
Yeryüzüne baskın vermeye çalışıyorlar.
Onlar da engelleniyor ama: safları seyreliyor
Okyanus-tarayan rüzgârlarla ve kızgın güneşin 390
Işınlarıyla: hedefe varmadan kuruyor damlalar.
Büyük çıkarları uğruna çekişerek karşıt ordular,

EVRENİN YAPISI

Sürdürüyor kızgın savaşı. Efsaneye göre,
Bir zamanlar ateş baskın çıkmış, bir keresinde
Su altetmiş ateşi: güneşin arabasını çeken atlar 395
Phaethon'u çevirdiklerinde gökteki yolundan
Karalara doğru. O zaman tanrılar tanrısı,
Öfkeyle yere çalmış toy Phaethon'u
Bir yıldırımla söküp arabasından: Ateşin etkusu!
Toprağın ilk duyması onun kavuruculuğunu. 400
Ama baba güneş atılıp yakalamış sönmez ışığı,
Yeniden game vurmuş parlayan atları,
Doğru yola sürerek; geri getirmiş
Düzeni dünyaya. Yunanın eski ozanları
Anlatıyor öğretice yadsınan bu öyküyü. 405
Ateşin etkusunun gerçek nedeniyse, bir artıştır
Sonsuz boşluktan beslenen tozan yığınağında.
Sonuç kaçınılmazdır artık, ateşin ordusu ya
Gerilemek zorunda kalacaktır -bir nedenle-
Ya da kavrularak son bulacaktır dünya. 410
Başka bir efsane, suyun bir zamanlar nasıl
Gücünü yığıp egemenlik kurduğunu anlatır,
Kentleri bastığını; insanların boğuluşunu.
Sonsuzdan beslenen ordularda ufak bir azalma,
Bir gerileme yüzünden yağmurlar dinmiş ama, 415
Irmaklar azaltmış akışlarını.

Şimdi evreleriyle ele alacağım sırayla.
Maddenin başlangıç yoğunluğunu;
Yerin, göğün ve okyanus diplerinin
Ve güneş ve ay yuvarlaklarının 420
Temelini nasıl attığını onun. Besbelli
Atomlar uslarını kullanarak düzen gözetmedi,
İşbölümüne de gitmediler aralarında.
Ama yığınla atom, sonsuz zamanda, çeşitli
Yönlere koşuşturarak, ağırlıklarıyla çekilip 425

LUCRETİUS

Çarpışarak birleşmiştir türlü biçimlerde
Ve bileşimleriyle ortaya koymuştur
Oluşabilecek şeyleri. Demek her türlü devinimle,
Her türlü bağlantıyı denedikleri bu yolculukta
Ansızın rastlaşanlar ve doğal olarak 430
Yaratabilenler özlü dokuları -yeri, göğü,
Denizi ve canlı türlerini- gelmiş bir araya.

Güneşin parlak topu görünmüyordu o sıralar
-Tepelere ağın ve ışığını yağdıran-
Ne de gökkubbeye üşüşmüştü yıldızlar. 435
Ne deniz vardı, ne gök, ne yer, ne hava,
Ne de bildiklerimize benzer bir nesne- salt
Yeni kümelenmiş her türden atomlar arasında
Bir kasırğa- Bu uyumsuzluktan doğdu çatışma:
Ara boşluklarında atomların, yönelişlerinde, 440
Birleşimlerinde, çarpışmalarında, devinimlerinde
Kargaşa yaratan. Biçimlerindeki çeşitlilik gereği
Koruyamazlardı başlangıçtaki bileşimlerini,
Devinimce uzlaşamazlardı çünkü. Bu karmaşada
Elendiler kendiliklerinden: benzerler birleşti, 445
Dünya kabataslak çizildi: önce göğün çatısını
Yerden ayırdılar; kütleden ayrı bir çanakta
Suları barındırdı deniz; yalıtlanmış
Katıksız alevi Esir'in, ötelede kümclendi.

Toprağın tüm tozanları, ağırlıklarından ve 450
Dolaşıklıklarından ötürü ortada toplandı.
Ve diplerdeki mevzileri geçirdi ele.
Kaynaşmaları ve kenetlenmeleri oranında
Basınçlarıyla attılar dışarı yıldızları,
Güneşi ve ayı ve denizi oluşturan atomları 455
Ve dış duvarlarını bu yüce dünyanın.

EVRENİN YAPISI

Çünkü pürüzsüz ve yuvarlak bunların tohumları
Ve çok daha küçük toprağın tozanlarından.
Topraktan ilk kopan öge, geçip süngersi kabuktan
Tepelere ağın, ateş-üreticisi Esir oldu. 460
Hafifliği yüzünden ateşi de taşıdı yedeğinde.
Güneşin altın ışınları çiğle ıslanmış otlarda
Nasıl parlar tan ağarırken: pınarlar ve göller
Bir buğu salıverir; toprak kendisi de tüter
Kimi zaman. İşte bu buğular kaynaştığında, 465
Tözleri havanın yukarı katlarında birleşince,
Göğün altına kalın bir perde dokurlar.
O günlerde de Esir'in oynak, uçucu ateşi,
Tıpatıp böyle dağıldı dünyanın çemberine
Ve sızarak içerlere yayıldı ve aldı 470
Ögelerin tümünü sımsıcak kucağına.

Güneşin ve ayın doğumu izledi bunu.
Başladılar havakürenin yarı yolunda dönmeye.
Toprak sahip çıkmadı onlara, Esir de; çünkü
Ne dibe çökecek kadar ağırdılar, ne de 475
Doruklara ağabilecek kadar hafif. Ama
Yarı yolda canlı gövdeleri döndürebilir,
Parçalarını toparlayarak bütünlerler dünyayı.
Bizim bedenimiz de öyle değil mi? Kimi organlar
Çakılıyken yerlerine, özgürdür devinmekte kimi. 480

Bu ögeler çekildiğinde, bugün denizin
Mavi enginliğiyle örtülmüş bölgelerde,
Ansızın çöktü toprak, köpüren tuz doldu boşluğa.
Çevreyi kuşatan Esir ateşleriyle
Güneş ışınları; durmadan döverek dört yandan 485
Dış kabuğu daha da sıkıştırdı.
Öyle ki, büzüşüp yoğunlaştı toprak merkezde,

LUCRETİUS

Kütleleşti. Daha gür tuzlu su selleri sızdı
Bağrından, okyanusun köpük tarlalarını besledi.
Hep yenilenen ısı ve hava tozanları kaçarak 490
Toprağın ta üstünde yükselen ısıtlı göğü
Perçinledi. Düzlükler yerine otururken,
Dağ dorukları daha bir sivrildi; çünkü
Çöktirilemezdi kayalar ve getirilemezdi
Aynı düzeye toprağın bütün parçaları. 495

Ve toprak, tözünün ağırlığıyla, kaynaşmasıyla
Dinginliğe ulaştı. Ve -bir benzetme yaparsak-
Tümü dibe çökeldi tortusunun, dipte birikti.
Sonra deniz, hava ve ateşli Esir sırasıyla
Özgür kaldılar ilksel katışıksızlıklarında 500
Hafifliklerine göre. En duruları, en hafifleri
Esir, yüzer durur esintili havada ve
Karıştırmaz duru özünü rüzgârın hırçınlığına.
Alt kesimlere bırakır yutan kasırgaları; onlar
Altüst olur deli rüzgârla. Kesin bir yol çizer. 505
-Kendi öz ateşleriyle- kayarken Esir.
Bu düzgün ve ayarlı akışın bir örneğini de
Bosporos'ta ¹ görürüz; bu denizin sularının
Hep aynı eğimle, aynı akıntıya uyuşunda.

Şimdi yıldızların devinim nedenini alalım ele. 510
Ve göğün koca yuvarlağının döndüğünü
Varsayıp, girişelim işe. O zaman diyebiliriz ki
Yeryuvarlağının iki kutbunu, karşı uçlarda tutan,
Havanın dış basıncıdır -ya üstten akarak,
Işıldayan yıldızların döndüğü doğrultuda; 515

1. *İstanbul Boğazı,*

EVRENİN YAPISI

Ya da altan akıp karşıt yönde döndüren
İrmağın döndürdüğü gibi değirmeni-

İkinci olasılık: göğün durağan olduğunu tümüyle,
Salt yıldızların döndüğünü benimsemek...
Bu da olabilir, çünkü ıvecen Esir akımları 520
Hapsedilmiştir göğe ve çıkış yolu arayarak
Habire dönüp, ateşlerini yollarlar geceye.
Ya da başka yöreden gelen bir dış akım
Kendi yoluna çekip döndürebilir onları.
Belki de başlarına buyruk yüzer her biri, 525
Özel besininin ardısıra geniş otlaklarında
Göğün ve doyururlar ateşten bedenlerini.
Kolay değil saptamak, bu olasılıkların hangisi
Daha doğru dünya açısından? Ben yalnızca
Evrendeki olayları sayıyorum, olabilecekleri; 530
Türlü kalıplarda oluşmuş türlü dünyalarda;
Yıldız devinimlerine yol açan nedenleri
Bir bir ele alıyorum. Yalnız hangisi
Asıl etmen? İşte onu bilemiyoruz daha.

Yeryüzünün nasıl durağan kalabildiğine gelince 535
Dünyanın ortasında... Diyebiliriz ki, kütlesi
İncelmekte gitgide, azalmakta. Alt kesimlerde
Başka bir töz olsa gerek, başlangıçtan bu yana
Birleşip işbirliği yapan rüzgârlı bölgeleriyle
İçinde kök saldığü dünyanın. Bu yüzden de 540
Yük olmaz havaya, basınç yapmaz üstüne.
Biliriz, ağır gelmez kişiye kendi kolu bacağı
Omuzlara yük olmaz başı; duymayız bedenimizin
Ayaklarımıza abanışını. Dış kökenli ağırlıkları
Taşımak zor gelir bize -daha hafif olsa bile- 545
Önemli olan her gövdenin kendi gücüdür.

LUCRETİUS

Demek: yeryüzü ansızın karışarak
Yabancılık çekmemiş havaya. Dünyanın
Belirgin bir parçası onunla birlikte doğmuş.
Tıpkı organlarımız nasıl öz parçalarımızsa. 550

Dahası: yeryüzü büyük bir gök gürültüsüyle
Sallandığında, tüm havaküreye yayılır sarsıntı;
Dünyanın rüzgârlı bölgeleriyle ve gökle
Bağlantılı olmasaydı, bu nasıl açıklanırdı?
Aslında, başlangıçtan bu yana, sımsıkı 555
Bir işbirliğiyle kenetlenmişler, ortak köklerle.
Bedenimizin ağır kütesini nasıl kaldırırdı
İncecik dokusu canımızın, düşün
Böylesine yakın bir bağ olmasa arada!
Beden sıçrayabilir miydi hiç, can 560
Söz geçiremeseydi bacaklara? İncecik bir töz
Ağır bir kütleyle birleşince nasıl güçlenir?
Kanıtlar bunu havayla toprağın, insan canıyla
İnsan bedeninin kurduğu bileşimler.

Ve güneşin kızgın topu ne daha iridir, ne de 565
Daha ufak duyularımızla algıladığımızdan.
Ateş, ışığını iletecek, tatlı bir sıcaklık
Ufleyecek kadar yakındaysa bedenimize;
Alev kütesi azalmaz yolda: hızı kesilmez.
Güneşin saldığı ısı ve ışık da 570
Bunca uzaktan gelip vardığına göre duyularımızsa,
Aydınlattıklarına göre değdikleri her yeri;
Demek güneşin de görünürdeki boyutları ve biçimi
Gerçeğe uygun: ne küçültme söz konusu, ne büyütme.

Ay da; İster ödünç bir ışık yansısın görünüme, 575
İster kendi gövdesinden bir ışıltı saçsın

EVRENİN YAPISI

Yolculuğu sırasında, bizlere görüldüğünden
Daha büyük değildir boyutları.

Çünkü uzaktaki bütün nesneler,

Kalın bir hava perdesinin ardında

580

Bulanık görünürler, kütleleri küçülmeden.

Keskin çizgileri ve biçimiyle ay demek ki

Tıpatıp olduğu gibi görünüyor gözümüze;

Belirgin sınırları ve aslındaki boyutlarıyla.

Esir ateşinin toprakta görülebilen

585

Her kıvılcıma da öyle. Ateşlerin çapı

Büyük değişikliklere uğramaz -ne küçülür

Ne büyür çokça- yanma açıkça seçildiği sürece

Ve yalazlar belirginse. Ama yıldızlar aslında

Biraz ufak da olabilir görüldüğünden;

590

Azıcık daha iri de olabilir, o başka.

Güneş bu kadar küçücükse, peki;

Karaları, denizi ve göğü yıkayan,

Yeryüzünü sıcak bir ışıltıyla dolduran

Bu ışık selini nasıl üretiyor? Şaşmamalı.

595

Belki de bu geçitten fışkırıyor ışık,

Gür bir pınar olup çağlıyor özgürce.

Dünyadaki tüm ısı atomlarının birleştiği

Yerdir bu! Bu evrensel birikim yine

İşığı yayan kaynak oluyor. Ufacık bir dere

600

Yetmez mi çayırı sulamaya? Basmaz mı ovayı?

Bir olasılık daha söz konusu: belki de

Güneşin -bir ölçüde ufak- ateşinin sığağıyla

Tutuşuyor hava, hele en ufak bir ateşe

Değer değmez alev almaya yatkınsa.

605

Düşün ekinler ve saman

Nasıl tutuşur, yanar kimi zaman

LUCRETİUS

Bir kıvılcımın başlattığı yangınla.
Ama belki de güneşin yakut meşalesi,
Parlaklığın belirlemediği, görünmez, ısıyla yüklü, 610
Geniş bir ateş bölgesiyle kuşatılmıştır.
Işınlara ısıtıcılığını arttırıyordur bu halka.

Güneş nasıl deviniyor? Yazlığından nasıl
Dönüyor kış ortasında Oğlak burcundaki gün durumuna?
Ve yaz ortasında dönüp gerisin geri, 615
Varıyor Yengeç burcunda doruğuna?
Açıklayamıyoruz kesin ve doğru bir varsayımla,
Ne de güneşin bir yılda alabildiği yolu
Bir ayda alıvermesini ayın. Yinelileyim:
Kolayca bulunamaz nedeni. Bilge Demokritos'un 620
İleri sürdüğü akla yakın görüşü analım.
Buna göre, toprağa yakınlıkları oranında
Gökteki çevrintinin etkisinden kurtulurlar
Göksel gövdeler. Çevrintinin -denildiğine göre-
Gür, atak erkesi azalıyormuş alt kesimlerde. 625
Demek, parlak takım yıldızlardan çok daha
Aşağılarda olduğundan, giderek yavaşlıyor güneş;
Geri kalıyor onlardan. Ay daha da çok:
Güneşin altında akan yolda, toprağa yaklaştıkça
Büsbütün ayak uyduramıyor yıldızlara. 630
Çizdiği çevrintinin yavaşlığı oranında,
Takım yıldızlar yetişiyor ayın peşinden.
Dönen halkalar çizerek art arda ve bu yüzden
Her takım yıldızda daha çabuk varır sanıyoruz, güneşten.
Aslında onlar, daha çabuk yetişiyor aya. 635

Belki de iki karşıt hava akımı var gökte,
Mevsimlere göre değişen: biri, yaz takım yıldızlarından
Sürüyor güneşi kış gün durumunun

EVRENİN YAPISI

Buzlu soğuşuna: öbürü çıkarıp soğuktan,
Karanlıktan, alevli yıldızların ülkesine götürüyor. 640
Ay için de geçerli bu; kocaman yörüngelerinde
Koca yılları tamamlayan gezegenler için de.
Karşıt yörelerden gelen rüzgârların
Önüne katılmış gibi onlar. Bak: bulutlar
Nasıl çeşitli yönere gidiyorlar 645
Çeşitli düzeylerde, çatışan rüzgârlar yedeğinde...
Esir'in geniş kuşaklarında barınan gövdeler de.
Neden hız almasın peki, çatışan akımlardan?

Gecenin ta uzaktan karanlığa boğuş nedeni
Yeryüzünü -belki de- Günlük yolculuğundan sonra 650
Bitkin düşen güneşin, göğün sınırına varınca
Havayla boğuşmuş, yorgun ateşini söndürmesidir;
Belki de onu toprağın üstünde tutan güç,
Bu kere de toprağın altına sürmektedir.

Şafak, saati geldiğinde gül-kızılı parıltısını 655
Yayarken Esir'e, açarken günün kapısını;
Gece toprağın altına gizlenen güneş
Işınlarıyla tutar göğü, tutuşturmaya çabalar.
Ama belki de o saatte bir yoğunlaşma
Oluyordur ateşlerde: yığınla ısı tozanı 660
Birlikte akmakta, yenilemektedir gün ışığını
Hiç aksatmadan. Derler ki, İda dağı¹
Tan ağarırken ateş saçarmış; bu ateşler
Kaynaşıp bir küre oluşturmuş sonra.

Ateşten tozanlar kümesinin, güneşin görkemini 665
Yenilemesine şaşmamalı elbirliğiyle,

1. Çanakkale bölgesinde bir dağ (Kazdağ).

LUCRETİUS

Belli bir saatte. Doğada nereye baksak
Yinelenen birçok olay görürüz belli sürede.
Belli mevsimde tomurcuklanır ağaçlar ve
Süre dolduğunda döker çiçeklerini. 670

Yaş ilerleyince dökülür dişler; ayva tüylerinin
Seyrek bir sakal alır yerini.
İklimsel olaylar bile -kar, yağmur, fırtına
Bulutlar, rüzgârlar- başlarına buyruk değildir
Mevsimler boyunca. Etkin nedenlerin 675
Bu özelliği gösterdiği, olayların bu kalıba
Döküldüğü bir dünyada ta baştan beri;
Aynı düzende yinelenenecektir demek hepsi.

Neden günün uzaması gecenin kısılmasıyla
El eledir -tersi de geçerli- Görüşler değişiyor: 680
Aynı güneş yol alırken yerin altında
Ve üstünde, Esir yuvarlağının irili ufaklı
Yaylarından geçiyordur belki de.

Günlük yörüngesini bölüyordur
Eşit olmayan iki parçaya. Birinden aldığını 685
Öbürüne ekliyordur dönerken: ta gündönümüne,
Eşitleyecek takım yıldız varana dek karanlıkla ışığı.

Kuzey ve güney rüzgârından kaçarken güneş,
-Yarı yoldayken- gök onun iki yanında
Eşit uzaklıkta tutar dönenceleri. 690
Zodyak kuşağının durumuna bağlıdır bu; arasından geçer
Yıllık dönüşünü tamamlarken güneş,
Işınlarıyla yanlamasına aydınlatır göğü-yeri:
Takım yıldızların düzenini bulanların dediği bu.

Ya da hava, daha yoğundur bazı yörelerde. 695
Toprak altında barınsa da ateş,
Ağamaz bir türlü yükseklere.

EVRENİN YAPISI

Bu yüzden sürüncemede kalır uzun kış geceleri,
Günün parlak ışıkları gelene kadar. Ya da,
Kimilerinin ileri sürdüğü gibi; ateş tozanlarının 700
Birlikte akışıyla bir yörede, yeni bir güneşin.
Mevsim belirler değişik saatlerde yükselişini,

Ya ay? Belki ancak güneşin ışınlarını alınca
Saçıyordur ışığını. Sonra günler geçtikçe,
Uzaklaştıkça güneş yuvarlağından, daha da 705
Çeviriyordur aydınlık yüzünü bizlere, ta ki
Tırmanarak tepeye, yüz yüze gelsin batan güneşle;
Doruğuna ulaşsın ısıltısı. Işığını demek ki
Adım adım gizlemek zorunda arkasına
Göğün çevresinde kayarken, burçlar kümesinin 710
Karşıt ucundan güneş ateşine doğru.
Ayı; güneşin altında bir yörüngede dönen
Küresel bir gövde sayanların görüşü bu.

Ya da kendi ışığı vardır ve dönerken
Değişkendir saçtığı parıltı. Çünkü her yönde 715
Perdeleyici, engelleyici ama yine de
Isıltısızlığımdan ötürü görünmez kalabilen
Bir başka gövde de olabilir yörüngesinde.
Ya da yarısı ışığa boğulmuş, dönen
Bir yuvarlak diyeceğiz aya ve 720
Çeşitli biçimlere girdiğine inanacağız,
Ateş saçan yarısını döndürenedek yeryüzüne.
Sonra adım adım dönerek esirgeyecektir
Yuvarlağının ısıltılı yarısını bizden.
Böyle der Babilli'lerin Khaldea öğretisi. 725
Böyle çürütmeye çalışır Yunanın
Gökbilimcilerini. Sanki her iki varsayım da

LUCRETİUS

Yanlış olamazmış gibi; birini benimsemek
Sanki büyük bir açmaza sokarmış gibi kişiyi.

Hem neden ay her gün yeniden yaratılmasın, 730
Belli bir sıra gözetken değişik biçimleriyle?
Eski ay solunca neden, yenisi almasın yerini,
Bunca varlığın kesin bir sıra gözetilerek
Yaratıldığı ortadayken? Çok güç aslında
Bu olasılığı ortadan kaldıracak 735
Kavrayıcı, inandırıcı bir kanıt bulmak.
Çünkü bahar geldiğinde, Venus de gelir
Kanatlı habercisiyle önünde. Ve Flora,¹
Donatır renkli, hoş kokulu çiçeklerle
Batı yelinin yollarını. Derken kızgın sıcak bastırır, 740
Tozlu Ceres'le birlikte ve deli esintileriyle
Kuzey rüzgârının. Onları güz izler,
Bacchus şenlikleri! Derken öbür mevsimler
Ve büyük öfkesi Volturnus'un, -şimşekleriyle
Gözalın, kulak tırmalayan- Kar getirir kış, 745
Diş takırdatan soğuk, dondurucu kırağı.
Bunca şey zincirleme yaratıldığına göre, belli sırayla;
Neden belli bir anda doğmasın ay da
Ve neden belli bir anda silinmesin?
Güneş ve ay tutulmalarının nedenleri de 750
Anlaşılabilir böylece. Eğer ki ay
O inatçı başını, sokup güneşle toprak arasına,
Görünmez bir kütleye durabiliyorsa
Parlak ışınların önüne; ışıktan tümüyle yoksun
Devingen bir gövde, aynı etkiyi neden yapamasın? 755
Ya da havakürede, ışığını söndürmeye can atan
Ates-düşmanı bir bölgeyi aşarken güneş,
Arada bir neden kısılmasın ışığı, loşlaşmasın?

1. Çiçek ve bahar tanrıçası.

EVRENİN YAPISI

Sonra neden yine harlamasın? Hem yeryüzü
Işık çalabiliyorsa aydan -aşağılardaki güneşi 760
Örterek- küremizin gölgesinin sivri konisinde
Kayarken ay, bildik dönüşü sırasında,
Neden başka benzer bir gövde
Geçemesin ayın altından, güneşin üstünden?
Kesemesin gür akışını ışığın? 765
Tutalım kendi ısıltısıyla parlıyor ay,
Göğün belli bir yöresinde;
Neden hafiflemesin ışığı, neden solmasın
Bu özgül ışığa yatkın olmayan bir bölgede?

Gökkubbenin mavi genişliklerinde 770
Çeşitli olayların ne gibi süreçler sonucu
Gerçekleşebileceklerini alalım ele;
Güneş ve ayın devinimlerine yön verebilecek
Güçleri. İkisinin de nasıl tutulacağını
Gösterdim, ısınlar engellenince, karartacağını 775
Şaşkın yeryüzünü, Sanki gözünü kırıp açmış da
Bakıyordur dünyaya, berrak bir parıltıyla.
Dünyanın çocukluk çağına dönüyorum şimdi:
Toprağın doğurgan tarlası ilk hangi ürünleri
Sürmüş günışığına, rüzgâra bırakmış? 780

Önce: tepelerini yeşil otların ısıltısıyla
Donattı toprak, her düzlükte güleç otlaklar
Yeşil yeşil yandı, tomurcuğa durdu.
Sonra her türden ağaç doludizgin
Serpilme yarışına girdi esintili havada. 785
Kanatlıların ve dört ayaklıların gövdesinde
Tüy, kürk ve post nasıl hemen çıkarsa
Yeni doğan toprak da otlar ve çalılar sürdü
Ve ölümlü türlerini yarattı sonra.

LUCRETİUS

Gökten düşmüş olamaz hayvanlar 790
Türlü kaynaklardan, türlü biçimlerde.
Ne de denizden çıkmadır karada yaşayanlar.
İmdi: *ana* adını boşuna vermemişler toprağa
Çünkü ondan çıkmış her şey. Bu gün bile
Sağanakların ve güneşin iç sıcaklığıyla 795
Sürüyle hayvan oluşuyor topraktan, öyleyse
Gencecikken toprak ve Esir, şaşmamalı
Daha çok, daha iri hayvanların yaratılışına!

Önce kanatlı kuş türleri çıktı baharda
Yumurtalarından. Şimdi de ağustosböceği 800
Yazın kendi isteğiyle sıyrılmaz mı;
Barınak, besin ardında, borumsu hırkasından?
Ve ondan sonra toprak ilk memelileri yarattı.
Bir su ve nem bolluğu vardı her yanda
Ve her elverişli yerde döl yatakları 805
Köklerle bağlandı toprağa. Sonra
Zamanı geldiğinde, gelişince dölüt,
Patlattı yatağı, saldı suyu, havaya koştu
Soluk soluğa. Doğa hemen toprağın
Tüm gözeneklerini yöneltti oraya, 810
Damarları açtı, süte benzer bir su çıkarttı.
-Şimdi de doğum yapan her dişi
Tatlı sütle dolar, içindeki besin akımı
Memelere yönelir tümüyle -Yavrularını besledi-
Tüyü bol yeşil çimende ısıttı, uyuttu toprak. 815

Yaman kırılgarlardan, kavurucu sıcaktan
Deli rüzgârlardan iz yoktu, dünya çocukken.
Çünkü gelişme ve yetkinleşme varlıklarda
Zamanla atbaşı gider. Buradan görüyoruz ki
Haklılar, *ana* adını takmakta toprağa. 820
Değil mi ki, insan soyunu yaratmış bir yandan;

EVRENİN YAPISI

Belli mevsimlerde yabanıl hayvanları;
Can vermiş hava kuşlarının zengin türlerine de.

Ama bir sonu olması gerekir her bolluğun. / 825
Toprak da, yaşla yıpranmış bir kadın gibi
Doğuramaz oldu bir süre sonra.
-Dünyanın yapısı da değişir çünkü zamanla-
Ardarda aşamalardan geçer her şey, kalamaz
Sonsuza kadar olduğu gibi. Devinim süreklidir:
Doğa değiştirir varlıkları, yeniliğe zorlar. 830
İyi çürürken, güçlenir çamurdan çıkan.
Dünyanın yapısı toplam olarak değişir.
Ardarda aşamalardan geçen toprak yitirir
Eski verimini, yeni bir verim kazanır ama,

O günlerde, yapısı ve görünüşü irkiltici 835
Yığınla canavar yaratmaya yeltenmişti toprak:
İki-cins arasında, aslında cinsellikten uzak
Erselikler; elsiz, ayaksız dilsiz
Ağızsız canavarlar, gözsüzler, körler,
Elleri-ayakları bedenlerine yapışık olduğundan 840
Kımıldayamayanlar, kendilerini savunamayanlar.
Evet böyle *ucubeler yaratıldı*
Ama boşuna. Doğa çoğaltmadı hiçbirini.
Ne çiçeğini derleyebildiler serpilmenin,
Ne besin bulabildiler, ne de üreyebildiler 845
Venus'un oyunları uyarınca. Besbelli
Başka öğelerin de katkısı gerekli
Türlerin çoğalmasında. Önce: besin yığınağı,
Sonra bir geçit, dölleyen tohumların
Organlardan süzülüp, bedenden çıkabileceği. 850
Asıl: çiftleşmeyi gerçekleştiren dış organlar,
Tek iştahla birleştiren erkekle dişiye.

LUCRETİUS

Toptan kırana gelen türler de olmuş o günlerde
Şimdi soluk aldığını gördüğümüz türlerse,
Kurnazlık, yiğitlik, hız gibi yetileriyle 855
Korunabilmiş başlangıçtan bugüne.
-Bir de yararları yüzünden beslediklerimiz var-
Hırçın aslanın, sözgelimi, olanca yırtıcılığıyla
Bugüne sürüp gelebilmesi, yiğitliğindendir.
Tilkinin kurnazlığından, geyiğin ürkekliğinden, 860
İşte yük hayvanları, bol yapağılı koyunlar da,
İşte köpek -bağlılığıyla uykusunda bile tetik-
Boynuzlu büyükbaşlar insanda arar güvenceyi.
Yağmacı hayvanlardan kaçabilmişler; amaçları, 865
Çaba göstermeden erinç ve besin bulmak!
Dilediklerini karşılayıp onların biz de
Vazgeçilmez yardımlarını ödüllendiririz.
Oysa bütün bu doğal yetilerden
Yoksun olanlar; bağımsız, kendi başlarına
Sürdüremeyenler yaşamlarını; insan esenliğine 870
Katkıda bulunamayanlar; gözetimimiz altında
Güvenlik içinde, türlerini doyurma olanağından
Yararlanamayanlar; kara yazgılarına
Boyun eğmişler, öbür hayvanlara av olmuşlar
Ve tükenmiş bitmiş türleri en sonunda. 875

Oysa Kentaur'lar gibi çift yapılı yaratıklar
Hiç var olmadı, olamaz da. Aykırı organlar
Tek bedende birleşince, yabancı özellikler
Nasıl bir güç dengesinde tutulabilirdi?
En kalın kafahlar bile kavrır bu gerçeği. 880

Bir düşün ki at, üç yaşında varır
Gelişiminin doruğuna; oysa insan yavrusu
O çağda bile sık sık ana memesini arar

EVRENİN YAPISI

Uykusunda. Tam atın gücü kesileceği sırada,
Canlılığı yaşla usulca azalırken; çocuk, 885
Delikanlıdır. Yanakları ayva tüyüyle kaplıdır.
İnsan ve at karışımı Kentaur'lar
Ya da kudurgan köpeklerle kuşatılmış
Gövdesiyle, deniz canavarı Skylla
Ve böylesi melez canavarlar, nasıl 890
Bağdaştırabilir öyleyse çifte özellikleri?
Ne eş sürede gelişip, olgunlaşıp
Güç kazanabilir ikili bedenleri,
Ne de aynı hızla çöker. Başka başkadır
Venus'un ateşine uyuşları. Hızları çelişir 895
Aynı uyarılardan aynı tadı almaz duyuları.
Sakallı keçiler nasıl semirirdi yoksa,
İnsan için ölümcül zehir baldıranla?

Alev koca aslanı da aynı kolaylıkla yutar
Etten ve kandan oluşan öbür gövdeleri de. 900
Öyleyken, nasıl varolabilir üç başlı Khimaira?
Kuyruğuyla ejderha, kafasıyla aslan
Bedeniyle dişi-keçi kalıbında
Ve özünden çıkma bir ateş saçabilir ağzından?

Bu canavarların, toprakla gök daha gençken 905
Yaratıldığını ileri süren, *genç* sözcüğünün
Belirsizliğine dayanıyordur yalnızca; özgürdür
Bu peri masallarını alabildiğine çoğaltmakta.
O günlerde güre, altın ırmakların
Aktığını söyleyecektir yeryüzünde, ağaçlarda 910
Elmaslar bittiğini. Öyle güçlü, öyle iri
Bir adam varmış ki, sözgelimi, yüce denizlerden
Yürüyerek geçermiş; gökkubbeyi döndürürmüş
Avuçlarında. İlk canlıları yarattığında

Tohumların çeşitli oluşu toprakta, göstermez 915
 Karmaşık yapıda hayvanların -ayrı türden-
 İğreti organlarla yaratılabileceğini.
 Bugün de topraktan fışkıran ot çeşitleri,
 Tahıllar, sulak yemişli ağaçlar bile
 Şimdilik bileşik yapıda doğmamışlardı: her tür 920
 Kendi özelliğince gelişir, korur başkalığını;
 Doğamn değişmez yasaları uyarınca.

> Kırkları dolduran insanlar çok dayanıklıydı.
 Bugünkülerden -anaları toprağa çekmişlerdi- İri
 Ve sertti kemikleri, kunt kaslara bağlanıyordu. 925
 Çatı daha genişti. Daha az duygundular
 Sıcığa ve soğuğa, alışılmadık besinlere,
 Sayrılıklara. Güneş kimbilir kaç kereler
 Tamamladı dönüşünü gökte, onlar
 Başiboş yırtıcı hayvanlar gibi yaşadılar. 930
 Saban yapmaya harcamadı gücünü kimse.
 Kimse sürmeyi bilmiyordu toprağı,
 Ne fide dikmeyi, ne de bağ bıçağıyla budamayı
 Kuru dalları. Güneşle sağanağın verdikleriyle
 Toprağın özverili armağanları 935
 Yetti onları mutlu etmeye.
 Sık sık palamut yüklü meşelerin altında
 Giderdiler açlıklarını. Olgunlaştığını, kışın,
 Tatlı kızılığıyla haber veren kocayemiş
 Daha bol ve daha iriydi o zaman, 940
 Bitekliğinin yanı sıra baharındaki toprak,
 Sağlam besinler de sundu o zavallı ölümlülere.

Irmaklar, kaynaklar seslenirdi onlara
 Susuzluklarını gidersinler diye -bugün de
 Tepelerden çağlayan su kütlesi, yabanın 945

EVRENİN YAPISI

Susamış hayvanlarını çeker uzaklardan-
Rasladıkları orman sığmaklarını yokladılar
Nympha'ların; öğrendiler damlacıkların
Bol sağanakla yıkadığını yosunları, kayaları
Ve ovada yer yer fıskırdığını.

/ 950

Ateşi bilmiyorlardı daha. Derileri,
Avladıkları hayvanların postlarını giymeyi
Akıl edemiyorlardı. Çalılıklardaydılar;
Dağ oyuklarında, kovuklarda, ormanlarda.
Yağmurdan ve rüzgârın kamçısından
Kaçınmak gerektiğinde, hırpalanmış bedenlerini
Fundalıklara gizliyorlardı. Bilinmiyordu
Ortak çıkar, töre ve yasa kısıtlamaları.
Birey kendini düşünüp tek başına avlanıyordu.
Venus yeşillikte çiftleştiriyordu sevgilileri.
Bazan karşılıklı istekti neden, bazan erkeğin
Dizginlenmez tutkusuydu, bazan da meşe palamudu,
Kocayemiş ya da sulu armut gibi bir armağan.

955

960

Çeviklikleri ve ellerinin, ayaklarının
Olağanüstü gücüyle; orman hayvanlarını
Taş atarak avlayabiliyorlardı, sopa kullanarak.
Çoğunu altedecek güçteydiler, gözkorkutan
Bir-iki canavardan da gizlenecek yer vardı.
Gece bastırduğunda, yaban domuzları örneği
Yerlere çırlıçıplak uzanıyorlardı, yapraklarla,
Dallarla örtünüyorlardı. Safsatadır
Gecenin ıssızlığında, korkuyla haykırarak
Güneşğının ardından koştukları; güneşin
Kızıl meşalesiyle göğü aydınlatmasını yine
Derin uykuya dalıp, dingin bekliyorlardı.
Çocukluklarındanberi alışkindılar böyle

970

975

LUCRETİUS

Karanlıkla ışığın birbirini izlemesine;
Güneşin çekilişyle yeryüzünün bitimsiz
Karanlığa gömüleceğinden kuşkulanamazlardı.

Yağmacı hayvanların uyuyan zavallılara 980
Neler yapabileceği tasalandırıyordu onları.
Kanlı bir yaban domuzu, aman vermez bir aslan,
Barınaklarından edip düzenlerini bozduğunda;
Gecenin köründe ayrılıyorlardı kovuklarından;
Yapraktan döşekleri yırtıcı konuğa bırakarak. 985

O günlerde, sayıca pek çok değildi bugünden
Zamanı dolmadan güneş-ışıklı dünyadan
Ayrılan ölümlüler. Çoğunluk, kurban tek başına
Yem olurdu yırtıcı bir hayvana:
Pençeler arasına kıştırıldığında, diri etinin 990
Diri bir mezara gömülüşünü gözleriyle görünce,
Çığlıkları dağı-taşı, ormanı tutardı.
Dövüşten parçalanmış, sağ çıkabilenler,
Titrete ayalarını bastırırlardı yaralarına;
İç burkan iniltiyle ölümü çağırırlardı ve 995
Yaşam, kasılan bedenden giderdi sonunda.
Yaraların nasıl bakılıp tımar edileceğini
Bilmediklerindendi çaresizlikleri. Ama
Bu örnekler üzere binlercesi can vermezdi
Tek günde -Kızırgan okyanus kabarıp ansızın 1000
Kayalara çarpıyordu gemileri, insanları-
Boşaltırdı öfkelerini arasına ama yatışırdı,
Etkisizliğini görünce kurnaz, ısıltılı suların.
Kahkahası, kişioglunu baştan çıkarmazdı.
Öldürücü denizcilik mesleği bilinmezken, bitiren 1005
Besinsizlikmiş çelimsiz bedenleri; şimdiyse besin.
Bilisizce zehir yutarmış eskiler, şimdikiçerse
Ustalıkla başkalarına sunuyor zehiri.

EVRENİN YAPISI

Zamanla kulübe yaptı insanoğlu
 Post kuşandı, ateş yaktı. Erkekle dişi 1010
 Sürekli birlik kurdular aralarında,
 Gözettiler yavrularını. İşte ilk o zaman
 Yumuşamaya başladı insan yüreği;
 Ateşle, kişinin dayanıklılığı kırıldı soğuğa
 Gök altında üşüdü. Venus kaba gücünü uslandırdı. 1015
 Çocuklar türlü diller dökerek yatıştırdı
 Köpüren büyüklerini. *Komşuluk* ilişkisi başladı,
 Zorbalığa karşı koymak adına. Çocukları ve
 Kadınları için erkekler, komşularına yakardı.
 Ellerini sallayıp anlamsız sesler çıkararak 1020
 Güçlülere, zayıfları korumaya çağırdılar;
 Zora karşı koymaya. Tam bir amaç birliği kurulamadı.
 Yine de, andına kalmış demek, çoğunluk...
 Yoksa silinip giderdi insan soyu tümüyle
 -Daha o günlerde-üreyip çoğalamazdı, kuşaklar 1025
 İzleyemezdi birbirlerini ta bugünlere.

Konuşma dilinin seslerine gelince: bunları
 Doğa söyletti insanlara ve kullanışlılık
 Biçimlendirdi tüm varlıkların adlarını.
 Konuşamayan bebelerde görürüz benzer süreci: 1030
 Uğunarak ellerini kollarını sallar,
 İmlerler nesnelcri. Çünkü her yaratıkta,
 Uğruna yetilerini kullanabileceği
 Amaçları sezme gücü vardır. Boğa yavrusu,
 Daha boynuzları gelişip de sürmemişken başında, 1035
 Öfkelenince tos vurur oraya buraya.
 Panter ve aslan yavruları, pençeleri ve ağızlarıyla
 Saldırıya geçer, yokken tırnakları dişleri.
 Kuşlar, kanatlarına güvenir rastgele uçuşta.

LUCRETİUS

Varlıklara tek kişinin ad taktığını, ötekilerin 1040
Ondan öğrendiklerini sanmak ilk sözcükleri,
Düpedüz çılgınlıktır! Düşün, neden tek kişi
Söz söyleyebilsin, konuşma sesi çıkarabilsin,
Hiç kimse başaramıyorken aynı şeyi?

Üstelik, ötekiler bu sesleri kullanmazken, 1045
Hangi kaynaktan yerleşmiş, o kişinin ruhuna
Kullanışlılıklarının imgesi? Bir kere, kişi,
Yapmak istediğini ruhuyla görme gücünü
Nerden almış? Nasıl zorlayabilmiş, çoğunluğu,
Kendi taktığı adları öğrenmeye? 1050
Örnek vermek ise daha güç -umursamayanlara-
Yapılması gereken konusunda. Uzun süre dayanamazlardı,
Katlanamazlardı kafalarını şişiren,
Anlamsız sandıkları o gürültülere.

Hem şaşacak ne var, dili ve sesi gelişmiş 1055
İnsan soyunun, çeşitli duygularını
Belli seslerle açıklamasında?
Dilsiz davar, yırtıcı hayvanlar bile
Korkuya kapılınca, acı çekerken ya da sevinçle
Belirgin sesler çıkarmaz mı? 1060
Deneylerimiz gösteriyor bunu, ne var bunda?

Molossus av köpekleri, gösterip dişlerini
Gevşek çenelerini kısarlar, hırlarlar sonra
Boğuk boğuk. Tiz, çınlayan bir ulumaya
Döndüğünde ne kadar değişir sesleri! 1065
Ama eniklerini yalarken, patileriyle itelerken
Isıracakmış gibi severken, oynatırken
Nasıl tatlıdır, sevecendir hırıltıları!

EVRENİN YAPISI

Evde tek başına kaldıklarındaki sızlanmaları
Kamçıdan kaçarkenki iniltileri oysa, 1070
Çok daha başkadır elbet bu seslerden.

Gençliğinin baharında bir aygır hızlanıp
Aşkın attığı oklardan, burundeliklerini
Açıp da salındığında kısıraklar arasına,
Nasıl meydan okur kişneyerek hasımlarına! 1075
Oysa korktuğunda bambaşkadır kişneyişi.

Kanatlıların bazı türleri de böyle.
Atmacalar; tuzlu dalgalarda barınak arayan
Balık kartalı martılar... Yem ardına düşmüşken
Ya da boğuşurlarken avlarıyla, 1080
Belli çılgınlık atarlar duruma göre.

Kimi kuşlar, havaya göre de değiştirir ötüşünü
Kocamış kuzgunun çatlak sesi başkadır,
Karga sürülerinin yağmur yaygarası başka,
-Bir inanışa göre- fırtına çağırımları başka 1085
Zorunlu sayıyorsa konuşamayan hayvanlar bile
Değişik duygularını, değişik haykırışlarla
Dile getirmeyi; eski insanlar neden
Belirleyemesin gördüklerini belli seslerle?

Şimdi yanıtlayacağım aklından geçeni, 1090
Ey Memmius! Ateşi yeryüzüne ilk indiren.
Ve insanın buyruğuna veren kaynak şimşekti.
Ocaklarımızın tümü ona borçludur alevi. Düşün,
Göksel ateşle yanıyor varlıklar bir vuruşta.
Bir kaynak daha söz konusu: Rüzgâra tutulmuş 1095

LUCRETİUS

Sallanıp dururken ağaç bir o yana bir bu yana,
Sürtünüp değince başka bir ağacın dallarına,
Ateş tozanları kızıştırılabilir.
Dal-dala, kök-köke sürtüşünce parlar alev.
Ateşi, ölümlülere iki kaynak da vermiş olabilir. 1110

Sonradan düzlüklerde dolaşırken insanoğlu,
Kızgın ışınların yumuşatıcı etkisini görünce
Yemeğini pişirmeyi öğrendi güneşten.
Değiştirdi eski yaşamını zaman geçtikçe,
Ateşin ve başka bulguların aracılığıyla. 1115
Yetenek ve erkçe üstün kişilerin yönetiminde.

Krallar kentler kurdu; kendilerine
Güvence ve sığınak olarak, hisarlar.
Sürüleri, toprağı üleştirdirler gönüllerince
Güzel, güçlü ya da yetenekli kişilere. 1110
Yakışıklılık övülesiydi çünkü. Ayrıcalığı vardı
Güçlölüğün. Mal tutkusunu, altının bulunuşu izledi.
Altın çarçabuk altetti güzeli, güçlüyü.
Çünkü güzel yüz ve güçlü gövde hiç kaçınmaz,
Zenginin ardına takılmaktan. 1115

Oysa gerçek felsefeye uyan kişi
Ruhu erinç içinde, yaşayacaktır; nice zenginlikler
Bulacaktır alçakgönüllülükte. Ustelik
Hiç yitirmeyecektir elindekini. Kişinin ün
Ve yetki hırsı, servetini koruma isteğinden doğar; 1120
Bolluk içinde, dingin bir yaşam sürme tutkusundan
Gülünç! Doruğuna tırmanırken yetkinin,
Kendisi tuzaklar kurmuştur kendi yoluna:
Ta doruktan yıldırım çarpmışçasına, haset

EVRENİN YAPISI

İter onu, yuvarlar utancın kara uçurumuna. 1125
Çünkü haset, yıldırım gibidir, en yüceye çarpar,
Ortaklaşa düzeyde en çok sıvrılene.
Demek bin kat yeğdir hırssız bir yaşama,
Egemenlik ve efendilik taslama tutkusundan.
Bırak, onlar tutkunun dar patikasında, bitkin 1130
Boş çabalarını sürdürsün kan-ter içinde.
Duyularına değil kulaktan dolma bilgiye,
Boş sözlere, yetkeye bağlandıklarından
Bir adım ileri gitmeyeceklerdir eskisinden.

Ve krallar öldürüldü böylece, görkemli tahtlar 1135
Toza toprağa battı, kibirli âsâlar da.
Düştü soylu önderlerin tuğları gönderlerinden,
Kalabalığın ayakları altında kana bulandı.
Bir zamanlar bunca korkulan, elbet çiğnenecekti
Hırsla. Yine zorba kalabalığa geçti egemenlik; 1140
Herkes üstünlük kurmak istedi kendi adına.
Kimileri, belli haklara ve yasalara dayalı
Ana koşullar sürdürüler ortaya. İnsanoğlu,
Zorbalıktan, çatışmadan bezmişti.
Gönüllü boyun eğdi, yasaların ve kurumların 1145
Boyunduruğuna. Çok doğaldı elbette
Bu zorbalıktan kaçıp kurtulma isteği,
Adaletli kanunların hoşgörüsünden uzak ve her bireyin
Ofkesini insafsızca öç alarak giderdiği bir toplumda.
O zamandan bu yana, ceza korkusu dengeledi 1150
Yaşam ödüllерinin tadını. Kendi zorbalığının
Ve suçun geri tepmesinden korkar oldu kişi.
Toplumsal düzen sözleşmesini bozarsa,
Dingin, sıkıntısız yaşam süremiyor bir daha.
Tanrılardan ve insanlardan gizlese de biliyor 1155
Önseziyle, hep gizli kalamayacaktır suçu.
Masallardan duymuş çünkü, düşlerinde

LUCRETİUS

Ya da ateş nöbetlerinde nasıl teker teker
Eski gizli suçlarını sayıklamış kişiler.

Şimdi de *tanrı saygısının* neden bunca 1160
Yayıldığını inceleyelim büyük uluslara.
Neden sunaklarla dolu kentler; merkezlerde
Hâlâ en önemli etkinlik olan dinsel törenler
Neden düzenleniyor? Neden korku ürpertisi salan
Ölümlülerin yüreğine ki, yine tapınaklar dikip 1165
Doluşuyorlar içine, kutsal saydıkları günlerde?
-Çok güç değil sanırım yanıtlaması-

Daha o günlerde insanlar görüntülerle
Başbaşıydı uyanıkken ve düşlerinde 1170
Boylu boslu, görkemli tanrısal suretler
Daha canlı görünürdü gözlerine. Sonra
Duyu gücü yakıştırdılar bu görüntülere.
Değil mi ki kol bacak oynatıyor, soylu çizgilerine
Ve heybetlerine yaraşır sözler ediyorlardı.
Ölümsüzlüğü de yakıştırdılar sonradan; çünkü, 1175
Bicimlerinin tözleri yenileniyordu suretlerin durmadan;
Görünüşleri hiç değişmiyordu.
Hiçbir gücün böyle kuvvetli bir varlığı
Alt edemeyeceğini sanıyordu insan. Bunlar
Ölümlülerden üstündü, çünkü ölüm korkusunu 1180
Bilmiyorlar ve düşlerde olmaz'ı olduruyorlardı.

Ote yandan göksel olayların şaşmaz düzenini
Sezmişti insan; mevsimlerin dönüşünü de.
Ama açıklayamıyordu bütün bunları.
Tanrılara sığınmak, onlara yüklemekt en kolay 1185
Sorumluluğu, herşeyi, onların geçici hevesine.
Tanrıların karargâhı gökteydi onlarca

EVRENİN YAPISI

Çünkü gökte yol alır gibidir güneşle ay.
Gündüz gükten gelir, ısıtılı burçları gecenin,
Ve uçuşan meşaleleri, kayan alevleri. Bulutlar, 1190
Güneşle yağmur, şimşekle dolu, karlar ve rüzgâr,
Gümbürtüsüyle gökgürültüsü, patlayan fırtına!
Zavallı insan, ne sorumluluklar yüklemiş,
Ne kinci bir yaradılış yakıştırmış tanrılara:
Ne acılar çekirtmiş kendine böylece, ne onulmaz 1195
Yaralar, ne gözyaşları hazırlamış çocuklarına!

Oyma bir suret önünde el bağlamak
Gibisinden gösteriler mi gerektirir ululamak?
Bu sunaklara koşuşturmalar, bu yakarmalar,
Yerleri öpmeler tapınaklarda, yerleri 1200
Kurbanların kanlarıyla sulamalar, adaklar ?
Bilinçli saygı, dingin bir ruhla
Evren üstüne düşünmeyi bekler bizden.
Bu koca dünyanın enginlerine kaldırdığımızda
Gözlerimizi, tepemizde asılı duran Esir'e, 1205
Işıltılı yıldızlarla işlenmiş Esir'e;
Güneşle ayın niteliğini, göçlerini düşünürüz.
Başka dertlerle altüst olan yüreklerimizde
Yeni bir tasa belirmeye başlar. Acaba bizi de
Işıklı yıldızlara hız veren, o ölçülmez 1210
Anlaşılmaz tanrısal güç mü yönetiyor? Şaşarız
Bilisizliğimize: Dünyanın başı-sonu var mıdır?
Belli bir süre sonra artık dayanamayacak mıdır
Surları bunca sarsıntıya? Yoksa tanrılar bağışı
Ölümsüzlük armağanı ile sonsuzda yol alırken, 1215
Gemlenmez zamanın gücüne gülüp duracak mıdır?

Dahası: kimin akli şaşmaz, dizleri çözülmez
Tanrı korkusundan, çorak toprak sarsıldığında

LUCRETİUS

- Yıldırımla, göğü gökgürültüsü kaplayınca?
Korkudan dili tutulmaz mı her ulustan insanın? 1220
Kibirli hükümdarlar titremez mi tepeden tırnağa,
Geçmişte ettikleri bir kötülüğün, verdikleri
Haym buyrukların cezalandırılacağı korkusuyla?
Ya da bir fırtına düşün: rüzgâr tarıyor suyu,
Komutansa, -tabur tabur askeri, fillcriyle- 1225
Tutulmuş olsun bu kasırgaya, bak ne adaklar
Adayacaktır tanrılara! Nasıl içten yakaracaktır:
Rüzgâr yatışsın diye, uygun esintiler başlasın!
Ama boşunadır yakarışları, kasırğa gevşetmez
Kıskacını ve ölüm kayalarına savurur tümünü. 1230
Yetkenin görkemli âsâlarına, acımasız baltasına
Alayla gülen, keyif adına onları çiğneyip geçen
Görünmez bir güç vardır ki; unufak eder
Karşısında çaresiz kalan insan gücünü.
Ve toprak kayınca ayaklarının altında, 1235
Kentler yıkılırken ya da belverirken, insanın
Kendini küçümsemesine neden şaşmalı
Evreni denetimi altında tutan insanüstü,
Tanrısal güçlere yer vermesinc doğada?
- Bakırın, altının ve demirin, ağır gümüşün* 1240
Ve işe yarar kurşunun bulunuşuna geldik şimdi.
Yüce tepeler arasındaki koca ormanları, ateşin
Kül edişidir, madenin bulunmasına yol açan.
Belki bir şimşekle başlamıştır yalaz, belki
Savaşçının düşman kaçırmak için yaktığı ateşle. 1245
Belki kapılıp toprağın bitekliğine
Genişletmek istemişlerdir tarlalarını;
Ya da verimli kılmak ekilmezi, yabanı,
Belki hayvanlarındaydı gözleri, etle deride
-Tuzakla ve ateşle avlanma çok gerilere gider 1250
Kayrana çit çekmekten, köpek kullanmaktan-

EVRENİN YAPISI

- Nedeni ne olursa olsun, ama büyük bir yangın
Çılgınca sararak ormanı köklerine kadar
Yakıp kül etti ağaçları, toprağın altına sindi .
Eriyen damarlardan yüzeydeki oyuklara 1255
Gümüşlü, altınlı, bakırlı, kurşunlu
Bir ırmak aktı tek koldan. Sonraları
Bu sıvının toprakta katılaştığını
Yanardöner ışıklar saçtığını gören insanoğlu
Toplamaya girişti bu güzellikleri. 1260
O zaman gördü ki bunların her biri
Kalıbını almış yatağının. Düşündü:
Isıyla eritse, yeniden dökebilirdi tümünü
Dilediği kalıba. Türlü incelikte ve sivrilikte
Cisimler yapardı çekikle döverse. Böylece 1265
Silâhlandı insanoğlu, ağaçları kesti;
Düzgün kalaslar çıkardı kaba tomruktan.
Oyarak, muştalayarak burguyla
Delikler deldi. Önce inatçı bakır gibi
Gümüş ve altını da işlemeyi denedi. 1270
Başaramadı ama. Böylesi zorlu işlere
Dayanamıyor, kırılıyordu onlar. İşte o zaman,
Bakır baştaçı edildi. Çabuk körelen altınsa
Yaramaz sayıldı. Oysa bakır horlanıyor şimdi,
Altınsa ününün doruğunda. Yargılar değişiyor: 1275
Bir zamanlar gözde olan, ucuzluyor; yerini,
Kadri bilinmeyen alıyor, el üstünde tutuluyor.
Gittide, anlaşıldıkça erdemleri, utkuya eriyor,
Büyük övgülerle tanınıyor hakkı.
- Artık kendin de çözebilirsin, ey Memmius, 1280
Demir araçları nasıl bulduğunu insanoğlunun:
İlk silâhları elleri, tırnakları ve dişleriydi.
Sonra taşlar, ağaçlardan kopardığı dallar
Ve bunların ardısıra ateşle alev. Sonra da

LUCRETİUS

Kaba demir ve bakır geldi. 1285
Bakır daha önce bulundu demirden aslında.
Daha elverişliydi ve boldu.
Bakırla sürüldü toprak. Bakırla kamçlandı.
Savaşın kabaran dalgaları; ölümcül yaraların,
Tohumları bakırla savruldu, sürüler yağmalandı. 1290
Silâhlar karşısında zırhsızlar, çıplaklar
Hemen tutsak düştüler. Sonra ağır ağır
Demir kılıç egemenlik kurdu, yıkıldı gitti
Tunç orağın tafrası. Rençber demir sabana alıştı.
Ve güçler eşitlendi savaşın kargaşasında. 1295

İnsanoğlunun silâhlanıp at koşturması,
Dizginleri sol eliyle kavrarken, sağ kolunu
Özgür bırakması dalaşta, çok daha eskidir
Çifte at koşulu arabaları sürüp,
Savaş kumarına meydan okuyuşundan. 1300
Sonra tırpan tekerlekli, dört atlı arabalarla
Saldırdı savaşçılar. Neden sonra Kartaca'lılar,
Yaraları hiçlemeyi öğretti; ordu bozmayı;
Gövdeleri kuleyle donatılmış hortumlu fillere.
Bu hayın kışkırtmalar sonucu, gözü korktu 1305
Her ulustan savaşçıların. Gün günden arttı
Savaşların getirdiği acılar. Boğalar da
Katıldı çarpışmaya, azgın yaban domuzları da
Sürüldü düşman üstüne. Kimileri
Silâhlı bakıcıların yönettiği aslanları 1310
Öncü yaptı ordularına.
Gelgelelim bu deneyler başarılı olmadı.
Kıyımı görünce kızışan yırtıcı hayvanlar,
Ürkünç yeşellerini savurup o yana bu yana,
Şaşırttılar süvarileri. Biniciler yatıştıramadı 1315
Boyunlarını okşayıp, parlayan bineklerini
Süremediler düşman üstüne. Dişi aslanlar

EVRENİN YAPISI

Delicesine saldırdı her yana; kimi
İleri doğru atıldı, kimisi dönüp
Kendi saflarından seçti şaşkın kurbanını; 1320
Alaşağı edip pençelerine aldı, dişleri ve
Turnaklarıyla ölümcül yaralar açtı.
Boğalar, yetiştiricilerine saldırdı.
Çiğnedikten sonra onları delicesine,
Sağrılarını, karınlarını boynuzlayıp atların 1325
Kana buladılar bütün alanı; toprağı
Eşelediler meydan okurcasına. Askerlerini
Kendileri parçaladı azman dişleriyle
Yaban domuzları. Kendi kanlarıyla boyandılar.
Gövdelerinde kırılan silâhlardan ve acıdan, 1330
Ne atlı bıraktılar ortada sağ, ne plyade.
Atlar sinerek, ayaklarıyla teperek havayı
Yırtıcı dişlerden kaçınmaya çalıştı ama,
Paramparça sağrılarıyla yığılmış, üstüste
Cesetleri kapladı alanı. Efendilerinin 1335
Evcilleştirdiği hayvanlar bile azgınlaşmıştı.
Yara, çılgılık, bozgun ve ürkü kargaşasında,
Söz geçirilmez oldu. Kör bir koşu başladı
-Yaralanan filin önce yanındakine saldırıp
Doludizgin, delice kaçışı gibi sonra- 1340
Kendi adıma diyebilirim ki, insanoğlu
Bu çift-yanlı utanç verici kıyımın
Ürkütücü sonucunu sezmemiş olamaz pek.
En iyisi, diyelim ki evrenin belirsiz bir yerinde
Geçmiş bu olay: oluşumca çatışan dünyalarda 1345
Sayıca, silâhca yoksul ama ölümden korkmayanlar
Utku aramamış, düşmanı yıldırım istemişler.

Giysilere gelince: örgü, dokumadan önceydi:
Demirin bulunması gerekliydi tezgâh yapımına.
Demir olmasa işler miydi, mekik, iğ, çırkık gibi 1350
Yapımı ustalık isteyen gereçler?

LUCRETİUS

Yün eğirme ödevini erkeğe verdi doğa.
Dışinden önce. Çünkü erkek genellikle
Daha beceriklidir zanaatta, daha yeteneklidir.
Ama kınanınca köylülerce 1355
Bu kadınca uğraş, o zaman kadına kaldı.
Erkekler ağır işe girdi; kolları, kasları
Sertleşti, gelişti harcadıkları güç oranında.

Bitki ekiminde ve ağaçların aşılmasında
Insanoğluna kendi örnek oldu doğa. 1360
Böğürtlenlerin, meşe palamutlarının, dökülüp
Filiz verdikleri görüldü ağaçlarının dibinde.
Dalları yarararak, aşılamaı öğrendi insanlar;
Fidan dikmeyi bostanlarına. Toprağı işlemede
Yeni yeni yöntemler denediler peşpeşe. 1365
Özenilirse yabancı yemişler bile tatlanıyordu.
Ormanı daha gerilemeye zorladılar tepelere,
Tarıma bırakmaya boyun eğdirip eteklerini.
Tepeler, düzlüklere genişlettiler otlakları,
Tarlaları, bentleri, arkları, gülec bağları 1370
-Çukurlarda, tümseklerde, düzlüklerde akan
Çarpıcı, mavi-boz, zeytin şeritleriyle-
Ve böylelikle, şimdiki alacalı güzelliğine
Büründü kırık bölgeler, yer yer sevinçli
Bağları bostanlarıyla. Sınırda ise 1375
Sulak ağaçları çevreleyen çitler vardı.

Insanoğlu, ezgisinde uyum gözetilmiş şarkılara
Katılmadan çok önce, kuşların ötüşlerine
Öykünürdü; rüzgârın sazlıklardaki ışığından
Kamışları üflemeyi öğrendi köylüler. 1380
Daha sonra, yavaş yavaş, parmak dokununca
Kavaldan çıkan içli ezgileri ezberlediler.

EVRENİN YAPISI

İşlek sokaklardan uzakta, koruda, kayranda Çalılıklarda; çobanın, güneş ışıklı dinginliğin Tadını çıkardığı ıssızlıkta oluşan ezgileri!	1385
Tıkabasa doyduktan sonra, bu ezgilerle Yatışıyor, neşeleniyorlardı- zaten doygunken Her şey hoş a gitmez mi?- Uzanıyorlardı topluca Yumuşak çimenlere, akarsuyun	1390
Yambaşına, ulu bir ağacın duldasına Ve en ucuzundan yeniliyorlardı bedenlerini. Hele havanın yüzü gülüyorsa, yeşil otların Çiçeğe durma mevsimiyse, gülüp-söyleşme, Kahkaha zamanı gelmiş demektir. Kır perisinin Esin günüydü. Uçarı bir sevinç! Başlarını	1395
Çiçeklerden çelenklerle taçlıyorlardı. Adım uydurmayı düşünmeden, delicesine Ezgilerin eşliğinde oynuyorlardı. Kollarını acemice sallıyor, acemi ayaklarını Hantalca vuruyorlardı anaç toprağa.	1400
Mutluluk ve kahkaha kaynağıydı bu yeni, Yeniliğin çekiciliğini taşıyan sanatlar. Bu arada uykusuzlar da avunabiliyordu, Şarkının yükselişine, inişine uyarak. Ya da kaval üflüyorlardı büzüp dudaklarını.	1405
Gözcüler bugün sürdürür bu geleneği, Tempo tutmayı da öğrendiler artık. Yalnız Daha büyük tat almıyorlar, yazık ki, Topraktan fışkıran o coşkun insanın aldığından!	
Çünkü, şu anda elimizin altında olan -Daha tatlı bir şey duymamışsak geçmişte- En büyük hoşnutluğu tattırır, en iyi sanılır. Sonraları daha yeni, gelişmiş bir buluş, Köreltir eskiye bağlı beğenimizi. Bundandır Meşe palamutlarını sevmememiz; otlar,	1415

LUCRETİUS

Yapraklar örtülü döşekleri unutmamız bundan.
Bu yüzden giyilmiyor artık hayvan derileri.
Oysa, belki de, ilk giysinin bulunuşu, öyle
Bir hasete yol açmıştır ki, pusuya düşürülmüştür giyen,
Ve kimse giyememiştir bir daha o kanlı giysiyi. 1420
Dünün derileri, bugünün alı-morlu giysileri...
Bu gösterişli nesnelerdir yaşama acılık katan,
Savaşlarda tüketen kişiyi. Hiç kuşkusuz
Suçun büyüğü bizlerde. Toprağın çocukları
Deriyi bilmiyordu; çıplaktılar, üşüyorlardı. 1425
Bizse altın işlemeli, parlak mor giysilere
Bürünmeden rastgele örtünebiliriz.
Ne ki, o amaçsız, kof kurbanlık tutkusundan
Sıyrılamıyor insanoğlu; boş kaygılarla
Harcıyor yaşamını, kestiremiyor bir türlü nasıl 1430
Ele geçtiğini gerçek hazzın, nasıl büyüdüğünü.
Bu hoşnutsuzluktur derin denizlere süren yaşamı;
Derleyen, savaşın dipten kabaran dalgasını.

Güneşle ay, dünyanın bu çifte bekçileri
Dönen gökkubbede dolanarak ışıklarıyla 1435
Mevsimlerin değiştiğini ve evrende değişmez
Bir döküm, bir sıra olduğunu öğrettiler insana.

Bu dönemde insanlar, surlarla çevrili
Bir yaşam sürüyordu; bölüşülmüş,
Sınırlanmış topraklarını ekiyordu. 1440
Deniz kıpır kıpırdı yelkenlerle. Toplumlara
Sözleşmeler, dostluk antlaşmalarıyla bağlıydı.
Tarihi, şarkılarına geçiriyordu ozanlar.
Ama yazı yeniydi daha. Bu yüzden bilemiyoruz,
Akılla seziyoruz bu dönemden öncesini. 1445

EVRENİN YAPISI

Denizcilik, tarım, surlar ve yasalar
Silâh yapmak, yol açmak, kumaş dokumak
Ve tat ve incelik kaynağı herşey -şarkılar,
Resimler, ustaca oyulmuş parlak yontular-
Kullanılma sonucu doğmuş, etkin ruhun denemeleriyle, 1450
İnsan adım adım ilerlerken karanlıkta.
Demek her bir gelişme zamanla güç kazanıyor,
Akılla çıkıyor gün ışığına.
Nice şeyler kurmuş demek insan ruhu
Ve sanatla ermiş en son doruğa. 1455

ALTINCI KİTAP

Şanlı Atina'ydı eski çağlarda
Tahıl öğretene zavallı insanoğluna.
Yeni yasalarla yaşamı düzenleyen Atina'ydı;
Atina'ydı yaşama ilişkin ilk umutlu bildiriyi
Haykıran, o bilgenin ağzından. Onun
Yanılmaz dudaklarından çıkan doğrularla.
Bilge çoktan öldü ama tanrısal bulgularının ünü
Yücelti, kapladı bütün yeri göğü.

O görmüştü, insanın temel gereksinmelerini,
Elinin altındaki şeylerle karşılayabileceğini.
Olabildiğince güven altında olduğunu insan yaşamının.
Ne kişiler gördü; servete, üne boğulmuş
Soyluluğun ve yetkenin tadını çıkaran;
Çocuklarından hoşnut ne kişiler! Yine de
Mutsuzluk cirit atıyordu evlerinde.
Ne tasalar bitmek biliyordu, ne yakınmalar.
Sayrılığı, dışardan toplanıp
İçine konulan nimetlere bile bulaştıran
Çanakta buldu suçu o zaman. İki nedenle:
Hem çatlak olduğundan, sızdırdığından
Asla tepeleme doldurulamazdı; hem de
Kendi zehrini katıyordu içine konulana.

EVRENİN YAPISI

Ve doğrularla yudu insan yüreğini,
İsteğe ve korkuya gem vurdu. Ardında
Hepimizin koştuğu en yüce iyi'yi gösterdi ve 25
Hangi yoldan varılacağını ona: ancak
Şaşmaksızın ilerleyerek daracık bir patikada.
Ölümlülerin yaşamında kötülük öğesinin -ister
Raslantı sonucu olsun, ister kararlaştırılmış doğaca-
Yaradılıştan varolduğunu gösterdi genellikle 30
Ve nasıl baş edilebileceğini bunun türlü biçimleriyle.
Ve çoğu zaman tedirginlik fırtınasını, kişinin
Kendisinin kopardığını açıkladı kendi içinde.
Karanlıkta kaldıklarında nasıl ürkerse çocuklar,
Ustlerine birşeylerin yürüdüğünü sanırlarsa, 35
Bizler de bir o kadar temelsiz korkuların
Pençesinde buluruz kendimizi duru gün ışığında.
Ne günün ilk ışıkları işler bu karanlık kuşkulara,
Ne ergen gün. Alt edilebilir bunlar, ancak
Akıl erdirmekle doğanın işleyişine ve dış biçimine. 40
O yüzden daha bir açıyorum kanıtlarımı, Memmius!

Göğün ölümlü olduğunu gördük her bölgesinde
Ve tözünün bir doğum süreciyle oluştuğunu.
Kaçınılmaz göksel olayların çoğunu
Tek tek aldık ele. Bak, neler kalıyor geriye: 45
Musa'ların görkemli arabasına binebildiğime göre,
Rüzgârın nasıl öfkelendiğini anlatacağım sana
Ve doğanın nasıl erince vardığını öfke dinince.

Yerdeki ve gökteki bu çalkantıyı görünce
Korkar insanoğlu, bozulur ruhunun dengesi, 50
Yılar tanrıların gazabından;
Alçalır, yerlere kapanır önlerinde.
Bilmezliği yüzünden nedenleri,

LUCRETİUS

Bütün olayları tanrıların yönettiğini sanır.
Onların üstünlüğünü tanır. Tanrıların gerçekte 55
Kayıtsız bir yaşam sürdürdüğünü bilenler,
Evreni hangi gücün yönettiği, kimlerin
Çekip çevirdiği konusunda düşünür durur.
-Özellikle gökte, Esir sınırındaki devinimleri-
O zaman eski bağnazlıklarına döner zavallılar 60
Gücü tartışılmaz hayın efendiler yaratırlar.
Neyin olabileceğini bilmemelerindendir bu
Ve neyin olamayacağını; bir sonu olduğunu
Her gücün, bir sınır taşı. Ardarda
Yanılığların tuzağına düşerler 65
Körleşmiş aklın kılavuzluğunda.

Tanrılara aykırı bu kavramları
Kovmazsan kafandan, sürmezsen dışarı
Onların dinginliklerine aykırı düşünceleri,
Hor gördüğün o kutsal yaratıklar da kaçınmaz 70
Sık sık zarar vermekten sana.
Gerçi etkilenmez tanrıların soylu görkemi,
Öfkeye kapılıp da öç almazlar haymca;
Suç sendedir! Katışıksız erinci sürdürenleri,
Öfkenin denizini kulaçlıyor sanırsan, 75
Açık bir yürekle yaklaşılamazsın tapınaklara
Ve rahatça algılayamazsın tanrısal gövdenin
İnsana yansıyan o kutlu imgesini. Düşün artık!

Gerçek akılla sıyrılırsak bu çıkmazdan,
Önceden usta dizelerle söylediklerime daha 80
Çok şey ekleyebiliriz. Kökenine inmeliyim şimdi
Yer ve gök olaylarının, fırtınaların,
Canlı şimşeklerin türküsünü çığırmağımı;
Patlayış nedenlerini, etkilerini. Yoksa

EVRENİN YAPISI

Göğü bölgelere ayırmaya çalışırsın korkudan, 85
Nereden çıkıp nereye yöneldiğini
Saptamaya kalkışırsın ateşin;
Nasıl baskın verip bir yapıya utkuyla
Yine dışarı çıktığını. Bu çabamda sen, /
Kalliope, en yeteneklisi Musa'ların, 90
İnsanların avuntusu, tanrıların gözbebeği
Sen yardımcı ol bana! Sen yol göster de
Kılavuzluğunda varıp koşunun son ak çizgisine
Utkunun çelengini geçireyim başıma.

İmdi, göğün mavi alanlarının 95
Gökgürültüsüyle sarsılmasının nedeni;
Esir'in ta tepelerinde bulutların
Aykırı rüzgârlarla çarpışmasıdır ansızın.
Böyle bir gümbürtü, olmaz duru gökte;
Bulut kümelerinin en yoğun yerinde patlar. 100

Ne taşlarla kütükler gibi yoğundur, ne de
Sisle uçucu duman gibi seyrektiler bulutlar.
Yoksa ya kendi ağırlıklarıyla taş gibi
Kaskatı düşerlerdi yeryüzüne ya da içlerinde
-Duman gibi- ne buzlu karı barındırabilir, 105
Ne de delifişek doluyu tutabilirlerdi.

Tiyatrolarda dikmelerle hatıllar arasına
Gerilen tentenin çırpışını andırır; kimi zaman
Göz alabildiğince uzanan, dünyanın
Üstünde kopan bu gümbürtü, bu toz duman; 110
Kimi zaman da deli rüzgârla parçalanan
Bir kâğıdın hışırtısını. Gökgürültüsünde de

LUCRETİUS

Duyarız bu çırpınışı; sürer sonra da
Giyisiler, kâğıtlar rüzgârla savrulunca.

Kimi zaman da çarpışmak yerine, 115
Bulutlar sürtünüp geçer birbirlerine:
O sert, uzun tınlamalı çatırtıyla
Kulaklarımız uğuldar o zaman,
Bulutlar kurtulana kadar bu sıkışıklıktan.

Bir de bakarsın korkunç bir gümbürtü 120
Baştanbaşa sarsar toprağı
Ve sanki çatlatır anaç göğün surlarını.
Ansızın bir bora olup deli rüzgârlar
Yüklenmiştir bulutlara. Orada kuşatılınca, 125
Burgaçlanarak oyarlar durmaksızın
Bulutun içini; dıştaki bulut duvarıysa
Yoğunlaşır. Sonunda rüzgârın artan basıncı
Yırtar çemberi tüyler ürpertici bir çıtırtıyla.
Böyle bir gürültü çıkmaz mı, kendine göre, 130
Hava dolu bir küçük kese de patlayınca?

Bulutlardan ses çıkmasının bir nedeni de
Aralarında esen rüzgârlardır.
Küt kenarlı, çatallı bulutlar yüzer gökte.
Görmüşüzdür, sık bir ormanda rüzgâr esince
Yapraklar hışırdar, dallar çatırdar. 135

Kasırganın kabaran öfkesi kimi zaman
Karşıdan saldırıp biçer bulutları.
Rüzgârın gökte nelere yol açabileceğini,
Yüzümüze vuran tatlı yelden kestirebiliriz;
Burada bile esti mi, kökünden söker ağaçları. 140

EVRENİN YAPISI

Dalgalar da vardır bulutlarda
-Gümbürtüyle çatlayan dalgalar-
Derin ırmaklarda, denizlerde köpürenler gibi.

Şimşegın parıltısı buluttan buluta
Sıçradığında da bir ses duyulur. 145
Suyla doluysa eğer karşıcı bulut söndürür
Bir cızırtıyla ateşi -Ocaktaki kızgın demirin
Soğuk suya daldırılışı gibi- Oysa
Kuruysa ateş alır bulut, çatırdayarak yanar;
Rüzgârın önüne katılıp da kayıtsızca, 150
Defne dallarıyla taçlanmış tepelere
Yangın sıçratan bir alev dilimi gibi.
Çünkü hiçbir ateş boy-ölçüşmez
Phoibos'un¹ çatırdayan defne dallarıyla.

Son olarak: bulutlara yayılır boydan boya 155
Akçıl kırağının çözülüşü, dolunun takırtısı.
Rüzgâr yağmıştır yağışlı bulutları üstüste,
Amansız sıkışmayla ufalanınca, yağar yeryüzüne.

Şimşeğe gelince: çarpışan bulutlardan
Dışa vuran ateş tohumları oluşturur onu. 160
Tıpkı taşa taşla ya da çelikle vurulunca
Parlak kıvılcımlar saçan ışığın çıkışı gibi.
Daha sonra gelir gökgürültüsü, gözalan ışığı
Ancak kulaklarımızla algıladıktan sonra;
Çünkü uyarılar gözden daha yavaş ulaşır kulağa. 165
Oduncuyu izle istersen uzaktan, baltasıyla
Koca bir ağacı yıkışını: gürültüsü gelmeden,

1. Apollon'un başka bir adı.

LUCRETİUS

İndiğini göreceksin baltanın. Tıpkı böyle,
Gökgürültüsünü duymadan şimşeği görürüz.
Oysa aynı andadır gümbürtüyle çakış,
Aynı çarpışmanın sonucudur ikisi de. 170

Bulutların tez bir çakışla çevreyi aydınlatması
Ve titrek yolunu çizmesi şimşeğin şöyledir:
Önce dediğim gibi, rüzgâr zorla girdi mi buluta,
Burgaçlanarak oyarken onu, yoğunlaştırırken 175
Kendi devinimiyle ısınır, kızışır. Devinimle
Ateşlenebilir nesneler: uzun bir uçuşun hızı
Kurşun gülleyi bile eritebilir, kızışmız rüzgâr
Yardı mı sisli bulutu, birden bir patlamayla
Ateş tozanları saçılır dışarı. Alev 180
Çaprazlama çizgilerle çakar o zaman.
Sonra çarpıcı imgeyi gecikerek izler,
Kulakları tırmalayan gümbürtü. Anla ki bu olay,
Bulutlar yoğunken, üstüste yığılıp da
Tepeye varmışken gerçekleşir ancak. 185

Biz yerden bakanların, bulutları
Ulaştıkları yükseltilerinden çok,
Genişlikleriyle algılamamız şaşırtmasın seni.
Bir daha bakarsan rüzgârın önüsüne sürüklenen
Dağlar andıran bulutlara yanlamasına 190
Ya da rüzgârların dindiği esintisiz bir günde
Dağlara çökelen kıpırtısız kümelere;
O dev kütlenin büyüklüğünü kestirebilirsin.
Sarkan kayalarla kuşatılmış gibi görünen
Kemerli oyuklar göreceksin. Deli rüzgârlar 195
Bu oyuklara dolduğunda, yırtıcı hayvanların
Kükremesiyle cınlattır buluttan kafeslerini;
Homurtular kaplar göğü baştan başa

EVRENİN YAPISI

Bir çıkış arayarak dönenip dururlar.
Çıkardıkları ateş tozanlarını sürüklerler; 200
Çukur ocaklarda dövdükleri alevler
Göz kamaştıran bir püskürmeyle saçılır dışarı.

Akışkan ateşin, altından bir parıltıyla
Yeryüzüne sıçramasının bir nedeni de:
Bulutlarda da yığınla ateş tozanı olması. 205
Çünkü duruyken, karışmamışken suyla,
En çok alevi ve kıvılcımı andırır renkleri.
Güneş ışığından, bu türden tozanları
Emmeden edemeyeceklerine göre, doğaldır
Kızılıkları, kızıl bir parıltı saçmaları. 210
Rüzgârın yoğunlaştırmasıyla tek noktada
Boşanır buluttan alev-rengi çakışların atomları.

Bulutların seyrelmesiyle de çakar şimşek.
Rüzgâr usulca dağıtınca, ayırınca onları,
İster istemez atarlar parıltı üreten tozanları. 215
Ama bu kere şimşek sessizdir artık,
Getirmez ardından gümbürtüleri, sarsıntıları.

Peki ,yıldırımın nedir yapısı, bileşimi?
Çarptıklarına bakınca-yamık izleri taşıyan
Zehirli kükürt alevleriyle tüten yerlere- 220
Ateşin belirtisidir bunlar, rüzgârın değil.
Yağmurun da. Damlara da düşer yıldırım sık sık.
Ateşi, aleviyle yakıp kül eder evleri.
Bu dokuca seyrek ateşin, bil ki, öbür ateşlerden
Çok daha ufaktır, daha devingendir tozanları 225
Ve hiçbir engel duramaz önlerine. Öylesine
Güçlüdür ki yıldırım; gürültüler, sesler gibi

LUCRETİUS

Giriverir kapalı odalara. Madenden,
Taştan geçer ve bir anda eritir tuncu, altını.
Sapsağlam çanaklardan bir bakarız 230
Uçmuş, yitivermiş şarap ansızın;
Çünkü yıldırım, çarpıştaki ısıyla
Çözer ve seyreltir dıştaki toprak dokuyu.
Sızar: ayrıştırır, sürer şarap atomlarını,
Becerir güneşin beceremediğini çağlar boyu. 235
Çünkü böyle yoğun değildir güneşin ısıltısı
Yıldırımın gücü çok daha devingendir, ustadır.

Nereden doğar yıldırım, anlatayım sana:
Bir vuruşta kuleleri uçuran,
Yapıları deviren, kırımları koparan, 240
Kökünden söken uluların anıtlarını,
İnsanın canını alan, sürüleri kırıp geçiren
Ve elinden gelen kötülüğü esirgemeyen
Bu hızı nereden alır, anlatayım.

Yıldırımların üstüste yığılmış, kalın 245
Bulutlardan doğduğunu varsaymalıyız,
Mavilikten de gelmezler, seyrek bulutlardan da;
Deneyler kuşkuya yer bırakmıyor bu konuda
O anlarda hava öylesine koyu
Bir bulut kümesiyle tıkanmıştır ki 250
Tüm karanlığın çıkıp Akheron'dan
Uşuştüğünü sanırsız gök boşluklarına
Ve göğü yoğun bulutların uğursuz gecesi kaplar
Fırtına uğuldarken korkunun kara yüzü belirir.

Düşünsene! Kimi zaman denizde kasırga gökten 255
Bir zift ırmağı gibi nasıl boşalır dalgalara

EVRENİN YAPISI

Ötelere uzatıp karanlığını. Ateş yüklüdür,
Rüzgâr yüklüdür, şişkindir şimşekle, yıldırımla.
Kara bir fırtınayı sürükler yedeğinde.
Kıyıda gezenler bile korkup kaçarlar. 260
Bundan çıkarabiliriz tepemize çökelen
Bulut yığınlarının yüksekliğini.
Çünkü yeryüzü böyle bir karanlığa gömülmezdi
Güneşi örtene kadar yığılmasaydı bulutlar
Ve çözüldüklerinde ırmaklar taşmazdı, 265
Seller götürmezdi tarlaları, Esir'de
Barınmasaydı bu bulut yığınağı.

Tüm gümbürtü ve çakışlara yetecek bollukta
Bir rüzgâr ve ateş madeni var demek ki,
Önce de dediğim gibi, içi boş bulutlarda. 270
Isı tozanları gizli yığıla, üstelik
Güneşin ışınlarıyla besleniyorlar durmadan;
Onları bir noktaya savuran rüzgâr, bu yüzden,
Bastırıp çıkarınca ısı tohumlarını
-Kendi de yanarken çıkarttığı yangında- 275
Sıkışık bir alana kısıtılan anaför,
Kızgın ocaklarda yıldırım döver.
İki nedenle yalazlanır anaför: deviniminden
Ureyen ısıyla, bir de ateşe değdiğinden.
Ateş alınca rüzgâr, iyiden iyiye artınca 280
Ateşin ölümcül hızı, tavı gelen yıldırım
Deler geçer bulutu, yalazıyla göz kamaştırır.
Bu çakış; göğün yarıldığını,
Başımıza çökeceğini sandıran gümbürtü izler.
Toprağı delice bir sarsıntı alır. 285
Kargaşanın uğultusu siner göğün derinlerine.
Sarsılmıştır bulut yığınağı, çatırdamıştır.
Derken korkunç bir sağanak boşanır.
Esir tümüyle yağmura dönüşmüş gibidir

LUCRETİUS

Ve bu çağlayan ikinci bir tufanın habercisidir. 290

Yakan, savuran, yutan ateşle birleşince
Patlayan bulut ve kıştırılmış kasırga,
Yukardan göğün bütün selleri boşalır.

Kimi zaman da korkunç bir kasırga;
Kızıışmış, tavındaki bir yıldırımla 295

Dolu bir buluta çarpar. Patlatır bulutu,
Yıldırım dediğimiz ateşli anaför çıkar.
Kendini salan güce bağlıdır doğrultusu.

Kimi zaman başlangıç noktasında
Ateşten yoksun bir esinti, ateş alabilir, 300

Uzun yolculuğunda hedefine varmadan.
Havayı delme hızına ayak uyduramayan
Kimi iri atomlarını atar yolda.

Ama uçuş süresince, birleşip ateş oluşturan
Ufak atomları da devşirir havadan, 305

Yanına katar bu arada. Kurşun gülle uçarken
Atıp taşlaşmış tozanlarını ateş toplamaz mı havadan?

Ve sonunda: ateş, soğuk bir esintinin
Bir nesneye çarpış hızından da doğar. 310

Sarsıntı sonucu, ısı atomları rüzgârın,
Çarpışmaya uğrayan nesneninkilerle
Birleşiyor, tek bir ırmak olup akıyor.
Çelikle vurmayağör taş, ateş fişkıriverir.

Çeliğin soğuğu engelleyemez kızgın atomların
Uşüşmesini çarpışma noktasına. 315

Nesneleri böyle tutuşturur yıldırım da
-Elbet yanmaya elverişliyse yapıları-
Zaten saltık olamaz deli rüzgârın soğuğu.

EVRENİN YAPISI

Hele o hızla kopmuşsa kaynağından,
Yolda ateş almasa bile, ısıyla ılınıp
Öyle varacaktır hedefine mutlaka. 320

Korkunçtur yıldırımın vuruşu, hızı
Ve doludizgin inişindeki ivedilik.
Bir erke gereklidir bulutlarda, erke birikimi;
Onunla beslenir hız. Ve taşınca, 325
Son dış dürtüşü kaldıramayınca bulut,
Erke akıllalmaz bir hızla boşalır;
Mancınıkla fırlatılan taş gibi.

Yıldırımın ufak, pürüzsüz atomlardan
Oluştüğünü da unutma. Bu tür bir töz 330
Engellenemez kolayca. Süzülür, kayar
Nesnelerin çatlaklarından ve böylelikle
Tökezlemez çarpışmalarla, yolu uzamaz.
Bundandır delice uçuşunun ivecenliği.
Doğal olarak bir aşağı çekilme dürtüsü vardır 335
Ağırlıklarda; fazladan bir itiş, o yüzden
Hızı artırır, iki kata çıkarır,
İvinti artışıyla yıldırım süpürür önüne geleni.

Yine de uzun yolda hız kazandığından
İvintisi daha da, daha da artmalıdır, 340
Büyüterek, pekiştirerek, yoğunlaştırarak
Çarpışmanın erkesini. Burgaç gibi dönen atomlarını
Tek akıntıda birleştirir, dümdüz bir yoldan
Birlikte sürükler tek hedefe.

Bize doğru gelirken belki de 345
Hızını arttıran tozanlar devşirir havadan.

LUCRETİUS

Kimi tözlerden yaralamadan da,
Hırpalamadan da geçebilir yıldırım.
-Akışkan ateşi sızar oyuklardan- Ama çoğunda
Zorbadır; atomları, düşmanca süzer, 350
Çakışma noktalarındaki hasım atomları.
Hemen ergitir tuncu, altını eritir anında.
Ufacık, pürüzsüz atomları sezdirmeden
Sokulur ve girince, her bağlantıyı çözer,
Ayrıştırır en sıkı kaynaşmayı. 355

Güzdür yıldızlı göğün ve yeryüzünün
Baştan başa yıldırımlarla sarsıldığı, mevsim.
Baharın çiçeklendiği aylar bir de.
Soğuk hava, yoksundur yeterli ısıdan; sıcak, esintiden.
Ustelik, bulutlar da seyrelir yazın. 360
Demek yıldırımı oluşturan nedenler,
Arada kalan ılımlı mevsimlerde işleyebiliyor.
Soğukla sıcak yılın dönüşüyle karışıyor.
Buluttan yıldırım çıkarmada gerekli ikisi de.
Sonra aykırı uçlar çatışıyor belki; ateşle 365
Ve rüzgârla kamçılanınca baş kaldırıyor hava.
Sıcak havanın öncüsü, artçı kesiliyor soğuğa.
Bahar gelmiştir -çatışma mevsimi-
Karşıt güçler meydan okur birbirine.
Gerileyen ısıya soğuk karışınca 370
Anlarınız artık güzün geldiğini; yine
Savaş vardır, yazla asık yüzlü kış arasında.
Demek yılın çatışma dönemleridir bunlar...
Şaşmamalı yıldırımların bolluğuna,
Fırtınalarla sallanmasına göğün; bir cephede 375
Alevler, öbüründe nemli rüzgârlarla bulutlar
Saldırıya geçmiştir çünkü kıyasıya.

EVRENİN YAPISI

İşte, Memmius, ateş saçan yıldırımın
Ve etkilerinin açık seçik, yalın
Bir açıklamasını yaptım sana. 380
Boşunadır baş vurup Etruria bakıcılarına,
Kavramaya çalışmak tanrıların gizli amacını.
Ateş okunun nerden gelip nereye gittiği
Anlaşılmaz böyle: kapalı kapıdan nasıl girdiği
Ve işini bitirince nasıl çıktığı dışarı. 385

Gerçekten Jupiter'le öteki tanrılarsa
Işıltılı göğü amansız uğultularla sarsanlar,
Canları çektiği yere fırlatanlar ateş topunu;
Kendini bilmezleri neden cezalandırmasınlar?
Gözdağı olsun diye ölümlülere, 390
Suçluları yıldırımla tutuşturmasınlar?
Neden günahsızın biri haksız yere
Fırtınanın göksel ağına dolansın,
Yok yere kavrulsun ateşinde, yansın?

Neden çöllere harcıyorlar güçlerini? 395
El alıştırmak, ustalaşmak için mi?
Neden bozkırda köreltiyorlar Baba Tanrı'nın okunu?
Jupiter neden düşmanlarına saklamıyor onu?

Ve neden masmavi bir gökten
Fırlatmıyor yıldırımını, salmıyor fırtınayı? 400
Siper alıp yakından nişanlayabilmek için
Bulutların toplanmasını mı bekliyor yoksa?
Peki, dalgalar ne oluyor bu arada? Nedir kini,
Suyula dolup taşan deniz otlaklarına?

Eğer yıldırımdan kaçınmamızı istiyorsa 405
Neden belli etmiyor geliş yönünü?

LUCRETİUS

Yok, amacı bizi apansız avlamaksa,
Gök neden gürliyor ateşin çıktığı yerde?
Bastıran karanlık neden çağırıyor korunmaya!

Nasıl inanabilirsin bir elin aynı anda 410
Başka yönlere fırlatabildiğine yıldırımları?
Yoksa bunu da yadsıyacak mısın göz göre göre?
Nasıl başka başka bölgelerde
Yağmur aynı anda ansızın bastırırsa,
Yıldırımlar da art arda düşebilir pekâlâ. 415

Ve son olarak: yakıcı ateşiyle neden
Kül ediyor türbeleri ve kendi adına
Dikilen görkemli tapınakları? Neden
Bir vuruşta parçalıyor tanrı suretlerini
Ve küfrediyor kendi kutsal resimlerine? Neden 420
Yüksek yerlere tutkun, doruklarda kalıyor izi?

Artık anlayabilirsin Yunanlıların
Presteres dediği sıcak hortumların
Hangi etmenle yerleştiğini deniz diplerine.
Kimi zaman dalgalara doğru bir direk uzanır 425
Gökten. Sular köpürür, kaynar çevresinde
Kamçılanıp deli rüzgârlarla. Bu anafora
Kapılan gemilerin vay haline!
Kısıtılmış rüzgâr, tutsak aldığı bulutu
Patlatamamış, yere doğru zorlamıştır. 430
Gökten denize yavaşça sarkar bulut,
Upuzun bir kolun ta tepelerden
Savurduğu yumrukla denize itilmişçesine;
Rüzgâr patlatınca da suya karışır doğruca,
Şaşırtıcı bir çalkantı yaratır dalgalarda. 435

EVRENİN YAPISI

Sürmüştür bulutun esnek yapısını yeryüzüne,
Kendisi de dönerek, burgaçlanarak;
Onun yanısıra iner kasırğa.
Ama denize iner inmez kaynaşan kütlesiyle,
Rüzgârı suya boşalır, kabartır denizi; 440
Kaynaştırır, köpürtür, uğuldatır çılgınca.

Dönenen kasırğa kimi zaman
Bulut atomları devşirerek havadan,
Öykünür, gökten buluta sarınıp inen hortuma.
Karaya değip de patladı mı su hortumu, 445
Bir rüzgâr burgacı salar, kasıp kavuran.
Ama öylesine seyrek ki bu olay,
Dağlar engeller görmemizi; engin denizde
Daha sık görülebilir, geniş göğün altında.

Bulutlarsa ansızın kaynaşmasıyla oluşur 450
Göğün alt kesimlerinde uçuşan yığınla atomun.
Oldukça pürüzlüdürler, öyle ki en ufak dolaşmada
Kenetlenirler birbirlerine sıkıca. Önce
Bağımsız bulut adacıkları olurlar. Sonra
Birleşerek, elele vererek içiçe geçerler; 455
Katılıp hep birlikte rüzgârın önüne
Fırtına çıkana kadar sürüklenirler.

Bir bak, yüce doruklarda olanlara:
Göge yaklaştıkları oranda kalın, gizleyici
Bir buğuyla örtülüdürler, süt rengi buluttan. 460
Çünkü ilk bulutçuklar oluşmaya başladığında
-Görülemez kadar seyrekken daha-
Serseri rüzgârlar, dağ sıralarına, doruklara
Savurur onları. Yığılıp kümelenip burada
Yoğunlaşıp, varırlar, görülme evresine 465

LUCRETİUS

Doruktan duru göğe ağarlar göz önünde.
Ust kesimlerde rüzgâr eser mi sorusunu da
Duyularımız yanıtlar, dağa tırmandığımızda.

Dahası: okyanus yüzeylerinden durmaksızın
Bir tozan ırmağı kaldırır doğa. 476
-Kıyıya asılan giysilerin nemlenişini düşün-
Denizin tuzlu köpüğünden çıkan buğu
Neden şişirmesin öyleyse bulutları?
-İki nem bunca benzeşiyorken-
Her ırmaktan, her karadan yükselir sis, 475
Topraktan sızan bu soluklar, kapkara
Bir aba giydirir göğe ve kaynaşarak
Bulutları oluşturur. Yıldızlı Esir'den gelme
Düşman akımlar da yardım eder onlara
Yoğunlaşmada, kara bir perde çekmede maviliğe. 480

Son söz: Bulutu, fırtınayı oluşturan atomlar,
Dünyanın dışından akar bildiğimiz gökyüzüne.
Atomların sayısızlığını kanıtlamıştım sana,
Boşluğun bitimsizliğini. Nasıl bir ivintiyle
Uçuşunu atomların; bir anda nasıl 485
Ölçülmez bir yolu aşabildiklerini
Açıkladığıma göre, şaşma sakın
Tepeden bastıran karanlığın çabucak
Örtmesine denizlerle karaları. Değil mi ki,
Her yandaki geçitlerinden Esir'in 490
-Her gözeneğinden koca dünya zarının-
Girebiliyor ve çıkabiliyor atomlar.

Şimdi yağmur damlalarını anlatacağım sana:
Yoğunlaşışlarını tepedeki bulutlarda

EVRENİN YAPISI

Ve sağanak olup düşüşlerini yeryüzüne. 495
Önce yadsınmayacak bir gerçek var ortada:
Bulutların yanısıra yığınla su atomu da
Çıkıyor her türlü kaynaktan ve bulutlar
Atbaşı büyüyor içlerindeki suyla;
Tıpkı bedenlerimizin gelişmesi gibi 500
Eş oranda, kanla, terle, dırimsel sıvılarla.
Bulutlar, sarkan yapığalar benzeri,
Bol bol deniz suyu emerler, rüzgârla
Geniş deniz ufkunda sürüklendiklerinde.
Böyle sular onları ırmaklar da. 505
Çeşitli kaynaktan alınca su atomu yükünü,
Çeşitli yollardan boşalmaya girişir bulut.
İki nedenle: Rüzgâr zorluyordur bir yandan;
Bir yandan aşırı yağılmanın basıncıyla
Bulut kütlesi sağanağı ezer ve sıkar. 510

Bir de: rüzgârla dağılınca bulutlar
Ya da eriyince güneşin ısıısıyla;
Damla damla tükenirler hemen,
Ateşe tutulmuş balmumu gibi su salarlar.

İki güç yüklenirse; bastırırsa, bir yandan 515
Bulut birikimi, bir yandan deli rüzgâr
Korkunç bir sağanak boşalır.
Su atomları devinimdeyse, nem yüklü bulutlar
Yağılmissa üstüste, abanıyorsa dört yandan;
Yağmurlar uzun sürer ve yerden 520
Buğulu bir soluk yükselir o zaman.

Derken güneşin ışınları, aşarak karanlığı
Yansır fırtına bulutlarının damlalarına
Ve gökkuşağı sarar göğü olanca parıltısıyla.

LUCRETİUS

Bulutlarda oluşan, gelişen, yoğunlaşan 525
Öbür maddelere gelince kar:
Rüzgâr; dolu; suları donduran,
Gem vurulmaz, azgın çağlayanları
Taşa kesen don gibi her birinin
Nasıl oluştuğunu gözönüne getirmek kolay, 530
Bir kere iyice kavradıktan sonra
Ayrıcı özelliklerini öğelerin.

Depremlerin asıl yapısını inceleyelim şimdi.
Şunu unutma ki toprağın altı da üstü gibi
Rüzgârlı oyuklarla doludur; nice bataklıklar 535
Uçurumlar ve sarkıtlar gizler bağrında.
Düşün ki, ne ırmaklar akar toprağın altında
Ve ne gür bir akışla sürükler batık kayaları!
En yalın gerçeklerden çıkarabiliriz ki:
Yapıca tepeden tırnağa değişmezdir doğa. 540

İçinde bunca şeyi barındıran toprak
Birden titrer bazan, diplerdeki iri oyukların
Çökmesi, yuvarlanan kütlelerin sarsıntısıyla.
Yüce dağlar yıkılır; gümbürtünün titreşimi
Uzun uzun yankılanır ta uzaklarda. 545
Doğaldır bu. Yol kıyısındaki koca yapılar
Sallanmaz mı hafif bir arabanın geçişiyle,
Demir çemberli tekerlekler
Zıpladığında çakıl taşlarında?

Bazan da büyük bir kütle, zamanla 550
Yerinden kopunca, suyun engin, derin
Oyuklarına yuvarlanınca; sarsalar toprağı,
Titretir suyun çalkantısı. Nasıl çanak
İçindeki su durulana kadar sallanırsa.

EVRENİN YAPISI

Yeraltı mağaralarında esen yoğun rüzgâr	555
Olanca gücüyle duvarlara abanınca,	
Dayanılmaz bir basınçla iteler toprağı,	
Ve yüzeyde kalan yapılar o zaman,	
-Gökyüzüne yakınlıkları oranında- bel verir,	
Eğilir basınç doğrultusunda; kırışlar kopar,	560
Sarkar, yapı yıkılmaya yüz tutar ve	
İnsanlar bunca heybetli bir toprak kütesinin	
Kaydığını gördükleri halde, koca dünyanın	
İnanmak istemezler sonunun geldiğine;	
Kıyametin gelip çattığına. Rüzgâr durulmasa,	565
Hiçbir güç karşı koyamaz dünyanın yıkımına.	
İyi ki bir artıp, bir diniyor hızı;	
Geri çekiliyor, saldırıya geçmişken.	
Toprak da çoğunluk gözdağı vermekle kalır	
Çökmez o yüzden. Yan yatar, öne kaykılır,	570
Sonra bulur dengesini, eski durumunu yine.	
Üst katların en çok sarsılması bundandır,	
Orta katların daha az, zeminde ise	
Hemen hemen hiç duyulmaması sarsıntının.	
Korkunç depremin bir nedeni daha var:	575
Ansızın bastıran bir kasırga -ister dışarda	
İster toprağın içinde olsun kaynağı-	
Dolunca yer altındaki oyuklara,	
Dipsiz mağaralarda delicesine	
Sürdürür egemenliğini; savrulur, dönenir,	580
Sonra artan hızıyla derinden çatlatır toprağı,	
Diplerden fırlayarak dışarı	
Akılalmaz bir uçurum oyar	
Suriye'deki Sidon, Peloponessos'daki Egium	
Kasırgalarla ve onlardan doğan depremlerle	585
Yerlebir olmuş kentlerdendi. Böyle nice	
Kara kentleri çöktü ölümcül depremlerle,	
Binlerce kişi gömüldü sulara.	

LUCRETİUS

Kasırğa patlamazsa, birikmiş hızı,
 Yayılır binlerce yeraltı geçidine, 590
 Toprağı titreten bir ürperti gibi.
 -Soğuk içimize işleyince nasıl titrersek
 Elimizde olmadan, işte tam öyle-
 Hışıma uğramış kentlerde yaşayanlara
 Çift ağızlı bir bıçak gibi saplanır ürkü. 595
 Hem çatılar yıkılabilir tepelerine;
 Hem ayakları altında bir yanlırsa toprak,
 Obur uçurum yutuverecektir her şeyi.
 Varsınlar gökle yerin yıkılmazlığına,
 Sonsuzluğuna inansınlar daha! Arasına 600
 İninden uğrayacaktır gözle görülür tehlike:
 Toprağın ansızın kayacağı kuşkusu altlarından
 Vc temelsiz kalan dünyanın, onun ardısıra
 Yuvarlanacağı azgın kargasa çukuruna;
 Bu korkular sık sık girecektir içlerine. 605

Neden denizin büyümesini sağlamaz doğa?
 Bunca su hazinesi varken elinin altında,
 Bütün o ırmaklardan gelen, her yönden...
 Bir de rasgele sağanakları ekle buna;
 Her denizi, her karayı doyuran, suya boğan. 610
 Öz kaynaklarını ekle denizin. Gelgelelim
 Okyanusun kütlesi düşünülürse, bunların tümü
 Bir damla kalır onun yanında. Bu yüzden
 Daha da genişlememesine hiç şaşmamalı.

Üstelik bu yığmağın çoğunu yer, 615
 Bitirir güneşin ışınları. Islak giysiler
 Nasıl kurur görmüşüzdür kızgın güneşte.
 Okyanuslarsa hem boldur, hem geniş.
 Güneşin belli bir yerde denizden cıdıği

EVRENİN YAPISI

Ne kadar az olursa olsun, bu enginlikte
Yine de yüklüce olacaktır yitikler toplamı. 620

Ve yine : Okyanusu tarayan rüzgârlar
Alıp götürebilir nemin çoğunu;
Vıcık vıcık yolları bir gecede kurutur,
Tamtakır kesilir yumuşak çamur. 625

Dahası : engin okyanustan bulutların da
Yağış devşirdiğini kanıtladım sana; rüzgâr
Onları sürüp yağmur indirirken tepelere,
Nasıl serpiştirdiklerini nemi yeryüzüne.

Son olarak : gözeneklidir toprak 630
Komşudur denizle, çepçevre sarar kıyılarını
Ve topraktan su boşaldığı gibi denize
Tuzlu dalgalar da vurur kıyıya
Tuz süzülüp elenir ve suyun ana kütlesi
Geriye döner yeniden. Akar toprağın üstünden: 635
Bir tatlı su kolu yürüyüşe geçmiştir
Dalgaların açtığı eski ayak izinden.

Şimdi *Etna dağı*nın kimi zaman neden
Alev püskürttüğünü anlatacağım sana.
Geçştirilebilir mi hiç, o ateş sağanağının 640
Zorba egemenliği Sicilya tarlalarında?
Ya duman saçan lavların göğün her yanını
Kapladığını gören komşu uluslar! Kimbilir,
Doğa acımasız bir devrim tasarlıyor diye,
Yürekleri nasıl dolar korkuyla! 645

LUCRETİUS

Uzun araştırma ve derin gözlem
Gerektiren bir sorun bu. Unutma ki,
Ölçülmezdir evren ve sonsuz ufaklıkta
Bir parçasıdır dünyamız bu bütünün.
Öyle ki, örneğin, bir insanın 650
Yeryüzüne oranından bile küçüktür.
Unutmazsan, dosdoğru görürsen bu gerçeği,
Tansık diye adlandırmazsın olayları.

Ateş içinde yanan biri, kıvrılırken sancıyla,
Bedeni tepeden tırnağa sayrı, 655
Tansıklık görüyor muyuz bunda?
Bakıyorsun, bir ayak şişmiş durduğu yerde,
Ya da bir sızlamadır almış dişleri;
Gözler yanmaya başlamış; ateşli bir kaşıntı
Yürümüş bedene, yakıyor geçtiği yeri. 660
Atom çokluğudur bunların nedeni.
Ve bu toprağımız, bu göğümüz bizim,
Bol bol sayrılık tohumu üretecek
Nice salgınlara gebedir. Demek ki,
Sonsuzdan besleniyor yerle gök de; 665
Yeryüzünü bilinmedik bir depremlerle sarsacak,
Deli bir kasırgayı salacak karaya ve denize,
Etna'yı parlatacak ve göğe alev saçacak
Maddeyle, cömertçe. Aslında
Gök de tutuşabilir ve olağanüstü yağmurlar 670
Su atomlarının rastgele yoğunlaşmasıyla iner.

Bu amansız yangın çıkamaz mı sence,
Böyle önemsiz bir kaynaktan? Her ırmak
Sonsuz görünür başka ırmak görmeyene.
Bir türden gördüğü ilk örnek; en büyük, 675
En kocamandır insanın gözünde. Oysa

EVRENİN YAPISI

Hep bir araya gelse -gök, yer, deniz birlikte-
Ne kadarcıktır evrenin toplamına oranla?

Şimdi asıl soruya döneceğim:

O akıl almaz fırınlardan nasıl çıktığına 680
Ansızın, Etna'nın kızgın lavlarının?
Bir kerc : dağın içi oyuktur, delik deşiktir
Bazalt mağaralarıyla. Sonra hava ve rüzgâr
Dolanır içlerinde. Havanın kımıldanmasından
Doğar rüzgâr. İyice kızışarak ısıttı mı 685
Kayalarla toprağı değdiği yerlerde;
Püsküren alevlerini, ateş yığınağım
Sömürdü mü onların; fışkırır o açılan ağızdan,
Dosdoğru göğe fırlar. Ateş ve kül sıçratır
Ta uzaklara, kara dumanlar savurur, 690
Şaşılacak büyüklükte kaya parçaları saçar...
Bunu gerçekleştiren -hiç kuşkusuz- deli rüzgârın gücüdür.

Deniz geniş bir kıyı şeridinde
Dalgalarıyla yüklenir bu dağın köklerine
Ve emer dip akıntısını. Ve denizden, 695
Yeraltı mağaralarına uzanır, dağın derinliklerine.
Kuşkusuz, bu geçitten rüzgâr ve su karışımı
Akar dağın yüreğine açık denizden ve
Dağ ordan alev püskürür, taşlar fırlatır, toz
Bulutları kusar. Çünkü dorukta Sicilya'lıların 700
Krater dedikleri ağızlar vardır.

Tek nedenle açıklanamıyan olaylar da var:
Biz hepsini saymalıyız, gerçekte neden tek olsa bile...
Diyelim ki, bir ölü yatıyor az ötende;
Sıralamalısın olası nedenlerinin tümünü 705

LUCRETİUS

Bu ölümün, en doğrusunu bulana kadar.
Kılıçla mı vurulmuş, donarak mı ölmüş,
Sayrı mıydı, zehirlendi mi? Ama biliyoruz ki,
Başına gelen birinden biri, bu olasılıkların.
Böyle yanıtlamamız gereken başka sorularda olduğu gibi... 710

Sözelimi, öbür ırmakların hiç birine
Benzemez Nil. Yaz gelince kabarır, basar
Tarlaları. Bu taşma mevsiminin, Mısır'da
Sıcakların doruğuna rastlaması;
Kuzey rüzgârlarının -Etezyen'lerin- karşı 715
Esmesinden ırmağın akışına, onu durdurmasından
Ve düzeyini yükseltmesindendir, su artışıyla.
Kuşkusuz ırmağın akışına karşıt yöndendir
Bu esintiler, kutbun soğuk yıldızlarındandır.
Kavurucu güneyden gelir Nil oysa; 720
Doğar böyle bölgelerin bağrından,
Derileri kararmış insanlar arasından.

Belki de rüzgârla savrulan denizin, kıyıya
Taşıyıp getirdiği kumlar, akıntıya karşı
Bir tepc oluşturuyordur ırmak ağızlarında: 725
Böylece kısıtlanır suyun başıboş akıp gidişi
Ve hızından yitirir denize varan akıntı.

Ya da o mevsimde yağış belki daha bol
Düşüyordur gözesine; kuzeyden esen
Mevsim rüzgârları, tüm bulutları 730
Güney bölgelerine savurduğundan;
Denebilir ki güneye sürüklenirken rüzgârlar
Yığılmca öğleler kuşağına, yüce dağlar önünde sıkışırlar.

EVRENİN YAPISI

Son olarak : belki de Etiopia tepelerinden
Kavurucu güneşle eriyen ısıtılı kar 735
İnince düzlüklere, oluşuyordur bu baskınlar.

Anlatayım şimdi de yapısını, kuşsuz yerlerle
Göllerin; kuşlara düşman olduklarından
Takılmıştır bu ad onlara;
Gerçekten de oradan geçerken kuşlar 740
Uçmayı hepten unuttur sanki. De ki,
Kürekleri kırılır; sarıp tüyden yelkenlerini
Tepcüstü inerler ya toprağa. ya suya;
Kucağını açmış bekleyen,
O yerin ölümçül kucağına. 745

Vezüv dağı yakınlarındaki Cumae'de
Çermiklerle beslenen tepeler
Ekşi bir kükürt dumanı salar. Bir de
Atina surları içinde, Akropol doruğunda
Pallas Athena¹ tapınağı yanında 750
Var böyle bir yer. Gaklayan kargalar
-Sunak istediği kadar tutsün- çıkmaz oraya;
Yunan ozanlarının dediği gibi,
İçeriye gözetledikleri için, Pallas'm
Öfkesini çektiklerinden değildir korkuları: 755
Yer, kendiliğinden yaratır bu etkiyi.
Suriye'deki bir yapıya giren dört ayaklılar bile
Yere kapanırmış çevrenin etkisinden.
Yeraltı tanrılarına kurban edilmişçesine.
Doğanın yasasıdır bu olaylarla nedenleri. 760
Tartaros'un² kapısı sanmak bu yöreleri.

1. Akıl ve erdem tanrıçası. Çoğu zaman iki adla yani
Pallas Athena diye anılır.

2. Yeraltındaki ölümler ülkesinin en derin yeri.

LUCRETIUS

Daha da ileri gidip bu geçitlerden
Akheron'a çekildiğini düşünmek canların
-Tıpkı tez-ayaklı ceylânın koklayarak
Kovuğundan çıkarması gibi yılanları- 765
Ne boş inançlar bunlar, ne gülünç, göreceksin!
Çünkü anlatacağım sana doğru olam.

Yineliyeyim daha önce de söylediğimi:
Her çeşit atom barınır toprakta.
Çoğu besin görevi yapar, canlandırıcı gücü vardır, 770
Sayrılık aşılar birçoğu da, ölümü hızlandırır.
Demiştım : tözlerin çeşitli canlı türlerinde
Değişkendir yaşam kalkındırıcı güçleri,
Yapılarında, dokularında ve atom biçimlerinde
Görülen farklara göre. 775
Acıtıcı tozanlar kulaklarımızdan girer,
İğneli tozanlar yakar burnumuzu,
Değmekten kaçınıp görmeye katlanamadığımız
Tadından hoşlanmadıklarımız da çoktur ayrıca.
Nasıl tiksiniç ve itici geliyor besbelli, 780
İnsan duyularına kimi nesneleri!

Kimi ağaçların öyle karabasanlıdır ki gölgesi
Uzanmayagör altlarına, otların arasına,
Hemen başın ağrır. Helikon'un tepelerinde
Çiçeğinin ağulu kokusuyla insanı öldüren 785
Bir ağaç bile vardır. Bütün bunların
Aynı toprakta yetişmesinin nedeni ortada:
Tohumları sayısız bileşimde tutar toprak
Tek tek sürer hepsini besleyen salgılarını.

Bir gece lambası sözgelimi, yeni sönmüşse, 790
Keskin kokusu dolar burun deliklerine: Bayılmaya,

EVRENİN YAPISI

Ağzının köpürmesine alışkın sarahı uyku bastırır. Yağ kandilinin kokusuyla kendinden geçer Nakış işleyen kadın, aybaşı görmüşse; Kanaviçesi kayıverir ellerinden.	795
Bedendeki kasları zayıflatan yığınla şey vardır. Ya da gevşeten ve en gizli sığınağından Bulup çıkaran canı.	
Dahası ağır bir yemekten sonra uzun süre Sıcak hamamda oyalanırsan, düşüverirsin Kaynar suların içine bilinçsizce. Duman Ve kömür kokusu nasıl vurur beyne, Şu içmemişsen önceden! O kavurucu humma Yayıldı mı bir kez organlara,	800
Başa tokmak gibi iner şarap kokusu. Topraktan ürer kükürt, kokulu zift donar. İnsanlar izlerken altın ve gümüş damarlarını, Kazmalarla girerken toprağın bağrına Ne dumanlar yükselir Skaptensula'dan! ¹ Leş gibidir altın madeninin soluğu Ve nasıl işler insanın organlarına! Yüz çizgilerine, renklerine bir bak Bu işlere zorunluk sonucu koşulanların: Dirimlik güçleri tükenir, ölürlər genç yaşta. Bütün bu buğuları demek toprak salıyor, Savuruyor sonsuz hava boşluğuna.	805 810 815

Sözünü ettiğimiz yerlerle göllerde de belki,
Topraktan rüzgâra karışırken
Uçan kuşlara ölümcül gelen bir akıntı,
Zehirliyordur havanın belli bir kesimini.
Bu bölgeye giren kuş yakalanır, büyülenir
O görünmez ağıyla. Bugünün tıttığı

1. *Trakya'da bir maden.*

LUCRETİUS

Yöne düşer tepeüstü. Bir de düştü mü,
Bugünün etkisi kovar bedeninden
Dirim kalıntılarının tümünü, 825
Önce başdönmesi gelir, ağunun gözesine varılınca.
Çevreyi boğucu bulut örtmüştür, yaşamı
Kusmaktan başka bir şey gelmez ellerinden.

Kimi zaman da buralardan doğan akıntı,
Kuşlarla toprak arasında kalan 830
Olanca havayı dağıtır. Öyle ki
Salt bir boşluk artakalır.
Uçarak geldiklerinde böyle bir yere kuşlar,
Çırpamaz kanatlarını, çabaları boşunadır.
Kanatlarına yaslanıp duramadıklarından, 835
Doğa kendi ağırlıklarıyla yere çeker onları.
Tam denebilecek bu boşlukta, kuşçuk canları,
Yakınamadan bedenlerinden uçar.

Kışın neden ılıktır kuyu suyu
Ve soğur yazın? Yazın gevşer de sıcakta, 840
Toprağın ısının tozanları dağılır havaya.
Isının emildiği, çekildiği oranda soğur
Toprağın bağrındaki su. Oysa soğuktan
Sıkışıp, büzüşmüşse, donmuşsa toprak,
İçindeki ısının tümü doğal olarak 845
Sıkışma sonucu boşalacaktır kuyulara.

Derler ki Amon tapınağı yanındaki pınarda, su
Gündüzün buz gibi olur, ılınmış geceleri.
Çok etkilemiş insanları bu:
Kimilerine göre gece sarmaladı mı 850
Koyu karanlığıyla karaları, o kaynak

EVRENİN YAPISI

Harından besleniyormuş güneşin yeraltındaki;
Gerçeğe uzak düşen bir varsayım bu.
Eğer çıplak bedeniyle su
Yüzeyinde ısınamıyorsa güneşin değmesinden; 855
Aynı ışınların gücü, kapkalın toprağın dibinde,
Nasıl kaynatabilir aynı suyu
Bir parıltının anısıyla?
O güneş ki kapalı evlere sokamaz ışınını.

Nedir bunun açıklaması? Besbelli ki, 860
O kaynağı çevreleyen toprak, dokuca
Çok daha gevşek öbür topraktan ve
Yığınla ateş tozanı var su kütesinin yanında.
Ve gece nem dalgalarıyla örttü mü yeri,
İliklerine kadar üşüyor toprak, yoğunlaşıyor; 865
Sonra tıpkı elde sıkılmışçasına
Kaynağa püskürtüyor tüm ateş tozanlarını
Bundandır suyun elc ılık gelmesi ve buğusu.
Sonra güneş delici ışınlarının ısısıyla
Gevşetip seyreltti mi toprağı, ateş atomları 870
İlk durumlarını alıyor ve suyun bütün sıcaklığı
Toprağa sınıyor. Su ondan soğuktur gündüzleri.

Dahası güneş ışınlarına açılan kaynak
Nabızın atışıyla seyreler tan ağarırken;
Olanca ısı tozanını yitirir o zaman, 875
Tıpkı çözülen donda, buzda eriyen
Tutsak su gibi, zincirinden kurtulan.

Öylesine buzlu bir kaynak da vardır ki
Üstüne tutulan bir kırık, ateş alır hemen.
Sularında yüzen meşale tutuşur kendiliğinden, 880

LUCRETİUS

Alevlerle sürüklenir rüzgârın önüsıra.
Nedeni açık birçok ısı atomu var suda
Ve toprağın diplerinden ağıp ateş tozanları
Aşarak kaynağı boydan boya
Bir soluk olup havaya karışıyor ama, 885
Kaynağı ısıtmaya yetmiyor sayıları.

Dahası teker teker fırlayıp sudan dışarı
Yüzeyde birleşiyorlar sonra. Aradus'taki
Tatlı su kaynağını alalım, çevresindeki
Tuzlu dalgaları ötelere savuran. 890
Birçok yerde de deniz böyle
Konukseverlik gösterir denizcilere:
Tatlı su akıtır tuzların arasından.
İmdi : bu kaynakta ateşli atomlar kabarıyor,
Fışkırıyor havaya. Kıtıkta kümelenince 895
Ya da yapışınca meşalenin tözüne,
Hemen tutuşuyorlar; çünkü kıtıkta da
Ateş tozanları gizli, meşalede de.

Yeni sönmüş bir fitili yaklaştır lambaya
Daha aleve değmeden ateş alacaktır. 900
Meşale de öyle. Daha birçok nesne -uzaktan
Ateşe değdirilmeden tutuşabilir
Isı aracılığıyla. Bu kaynakta da
Böylesi bir durum söz konusu galiba.

Acaba hangi doğa yasası uyarınca 905
Demiri çekiyor mıknatıs? Yunanlıların
Magnesia ülkesinden çıktığı için
Magna diye adlandırdığı kaya.

EVRENİN YAPISI

İnsanlar tansımayla gözlüyor bu taşı
Ve çektiği halkalar zincirini: 910
Kimi zaman beş altı halka sarkar ardarda
En küçük esintide bile sallanır dururlar.
Biri öbürünün altına yapışmıştır,
Berikinden devralır taşın gücünü:
Böylesine genişler çekim alanı, yayılır. 915

Bu gibi konularda olgular saptanmalıdır,
Açıklamalara kalkışmadan önce.
Belki dolambaçlı bir yaklaşım bu.
O yüzden, sevgili Memmius, beni iyi dinle!

Bir kere: görülebilir tüm varlıklardan 920
Sürekli bir tozan akışı, sağanağı var;
Gözlere çarpıp görme duyusunu uyaran.
Kimi gövdelerden sürekli
Bir koku dalgası yayılır; ırmaklardan
Serinliğin, güneşten ısının ve okyanustan 925
Yalıyarı oyan serpintinin yükselişi gibi.
Çeşitli sesler durmaksızın uçuşur havada.
Kıyıdaiken dilimizde bir tuzluluk duyarız,
Önümüzde hintyağı içilirken burulur ağzımız.
Bir madde ırmağa akıyor her gövdeden 930
Ve yayılıyor her yana demek ki.
Kesintisiz akması gerek bu ırmağın
Duyularımız hep tetikte olduğu sürece
Ve varlıklar görüldükçe, duyulabildikçe.

Yineliyeyim açıkça, anlattığımı ilk dizelerde: 935
Bütün gövdelerin yapıcı olağanüstü
Bir gevşeklikte olduğunu. Birçok sorunun

LUCRETİUS

Çözümünde uygulanabilir bu, özellikle
Şimdi karşılaşacağımızın : yani tek gövde yok ki
Yoksun olsun madde ve boşluk karışımından.

940

Bir kere, biliyoruz ki, mağaralarda
Tavandan sızan nem damla damla süzülür.
Bedenimizde de her yüzeyden fışkırır ter;
Yüzde, kollarda, bacaklarda kıllar büyür,
Her yere yayılır besin, en uçtaki kısımları
-Tırnakları bile- besler, güçlendirir. Tutunca
İçki dolu kupaları, soğunun ve ısının usulca
Geçtiğini duyarız tuncıtan, gümüşle altından.
Ses ve kokuyu geçirir evlerin taş bölmeleri,
Soğuk ve demire bile işler ateşin ısısı.
Göğün dünyayı çevreleyen kalkanı bile,
Dıştan gelen fırtınalar ve sayrıklara
Tam bir direnç gösteremez.
Topraktan doğan fırtınalar yatıştır gereğince,
Göğe çekilir; gökten doğmalarsa, toprağa.
Madde ve boşluğun karışımı dışında
Hiçbir şey varolamaz, kısaca.

945

950

955

Bir de gövdelerin saldığı tozanların tümünün
Duyularda ya da kimi özel tözlerde
Eş olmadığını düşünmelisin, etkice...
Güneş toprağı kavurur, oysa buzu eritir,
Tepelerdeki karları seyreltir, donu çözer;
Balmumu akar güneş ısısında. Ateş de
Ergitir tuncu, altını eritir, Oysa bûzer,
Buruşturur deriyi ve eti. Ocaktan çıkan
Akkor demiri sertleştirir: su, oysa,
Yumuşatır ısıyla sertleşen deriyi, eti.

960

965

EVRENİN YAPISI

Sakallı keçilere göre ambrosia¹ gibidir
Delice zeytin, nektar'a² batmıştır sanki.
Oysa daha acı yapraklı bir bitki yoktur ondan 970
İnsan damağına göre. Domuz
Kaçar mercanköşk otundan, hoşlanmaz
Güzel kokulardan; bize dirim veren şeyler
Onun kılı gövdesine zehir gibi gelir.
Bizi tiksindiren, bulandıran pıslığın ise, 975
Tadına öylesine doyamaz ki,
Çamurda gün boyu oynasır, debelenir.

Belirtmem gerek yeni konuya gelmeden:
Çeşitli gövdelerdeki sayısız delikçikler
Birbirinden farklı yapıda olsalar gerektir; 980
Her birinin başkadır özelliği ve geçitleri.
Canlılarda sözgelimi, çeşitlidir duyular;
Her birinin ayrıdır algılama alanı.
Ses bir organa girer, şerbet tadı başkasına,
Kokuysa bir üçüncüye. Apaçık ki; 985
Taştan geçen şeyler de var, tahtadan sızan da;
Altına, gümüşe, cama işleyen de.
Kimi ortam görüşe açık, kimi ısıya.
Aynı ortamı değişik öğeler
Değişik hızlarla aşıyor üstelik. 990
Demin sözünü ettiğimiz, büyük
Başkalıktan doğuyor kaçınılmaz sonuç:
İç-geçitlerin yapısından; tözlerdeki
Yapı ve doku farklarından doğan.

Kanıtlamama gereken girişi yaptım ve 995
Önergeleri koydum sırayla. Artık kolayca

1. *Olimpos tanrılarının yemeği.*

2. *Tanrı içeceği.*

LUCRETIVS

Aydınlatabiliriz sorunu mıknatısın
Demiri çekme gücünü
Açıklayabiliriz nedenleriyle. Bir kere:
Öyle yoğun bir atom akışı olmalı bu taştan 1000
Ki, kendisiyle demir arasında kalan havayı
Dövebiliyor, sürebiliyor uzaklara.
Alan boşalıp, bir boşluk oluşunca ortada;
Demirin birbirine girmiş atomları hemen
Kayıyor, yuvarlanıyor bu koca boşluğa, 1005
Sonuçta halka ister istemez izliyor onları.
Bu dirençli, uyuşturucu, soğuk demir kadar
İlksel atomları kenetlenmiş, sıkı sıkı yapışmış
Bir töz daha yok çünkü. O yüzden şaşmamalı
-Dürtü, atomlardan geldiğine göre- 1010
Bir küme demir tozanının ardısıra
Koca bir halkanın sürüklenmesine boşluğa.
Sonunda mıknatısa ulaşıyor bu halka,
Görünmez bağlarla asılıyor. Bitişik tozanlar
İster aşağıdan dürtsün, ister yanlamasına, 1015
Boşluğun doğrultusu belirler devinimi.
Elbette kendiliğinden havalanmaz tozanlar
Onları öbür yönlerden gelen vuruşlar zorlar.
Bir yan-nedenin katkısıyla da kısalır süreç:
Halkanın önündeki hava seyreclip 1020
Boşaltıldı mı alan, bu kez halkayı
Ardındaki hava iter. Gerçi duran gövdeleri
Durmaksızın iteler çevrelerindeki hava.
Ama bu itelenme sonucu,
Öne atılır demir. Çünkü 1025
Bir boşluk hazırdr onu karşılamaya.
İşte bu hava ustaca süzülür demirin
Gözeneklerinden, ufacık tozanlarına
Ulaşır sonunda. İter, sürükler onları; tekneyi
Rüzgârın, yelkenlerle sürükleyişi gibi. 1030

EVRENİN YAPISI

Dahası : hava olması gerekir bedenlerinde
Tüm varlıkların, çünkü gevşek dokuludurlar,
Havayla kuşatılmış, sınırlanmışlardır.
Demirin çekirdeğinde saklanan havanın tedirgin
Çalkışının budur kaynağı. Böyle döver , 1035
Ve çözer halkayı içten ve böylece halka
Boşluğa atılışıyla çizdiği yönde devinir.
Tüm koşuşturması o yöndedir.

Kimi zaman demir uzaklaşır mıknatıstan,
Yani bazan kaçır, bazan kovalar onu. 1040
Semendirek¹ işi demir halkalar görmüşümdür;
Mıknatıs altlarına tutulduğunda
Fırlayıverirler havaya ve
Bakır çanaklarda huysuzlanır demir çapakları.
Böylesine teşnedir kaçmaya demir. Araya 1045
Bakırın girmesiyle daha da artar kargaşa:
Onun akışı tuttu mu demirin açık geçitlerini,
El koydu mu oralara, mıknatısın izleyen akışı
Dopdolu bulur demiri, geçemez eskisi gibi;
Dokusunu iteler, dövmeye koyulur o zaman. 1050
Böylece iter demiri ve bakırın aracılığıyla
Kovar, çekmeye alışageldiği nesneyi.

Şaşmamak gerek mıknatısın akışının
Her tōze bu etkiyi yapamamasına
Vuruşlarıyla. Kimi tōzler, altın gibi, 1055
Ağırlıklarıyla yere çakılıdır. Kimisi
Öylesine gevşektir ki dokuca, kımıldamaz bile.
Akım değmeden geçer ona; örnekse, tahta.
Bu iki türün arasındadır yapıca demir,

1. *Ya da Samothrake: Ege'de bir ada.*

LUCRETİUS

Bakır tozanları eklendi mi ama, kapılıverir 1060
Mıknatıs taşından çıkan akıma.

Çok büyük farklar olmadığından
Bu olaylarla başkaları arasında,
Çoğaltabilirim örnekleri; iki tözün
Şaşılacak bir ilinti kurlmaları konusunda. 1065

Bir kere biliyorsun ki harçla
Birleşebilir taşlar. Öte yandan tahtaları
Tutkal yapıştırabilir ancak, öyle ki sık sık
Gerilmekten çatlaklar açılır tahtada da,
Tutkal koyvermez kendini yine. Ağır ziftle 1070

Uste çıkan zeytinyağı direnirken, üzümsuyu kolayca
Kaynaşır duru suyla. Deniz böceği kabuğunun moru
Yünle birleşebilir yalnız, hem ayrılmamacasına:
İstersen Neptunus'un selini akıt üstüne.
İster okyanus seferber etsin tüm dalgalarını. 1075

Salt ateşle kaynamaz mı altın altına?
Bakır salt kalayla lehim tutmaz mı?
Örnekler sayısız! Ama neden kafa yoralım?
Ne sen dolaşık yoldan ulaşabilirsin amaca,
Ne benim emeklerime değer. En iyisi 1080

Kısaca özetleyelim bu konuyu:
Birbirine karşıtsa iki tözün dokusu
Yani birinin girintisi denk düşüyorsa
Öbürünün çıkıntısına -ya da tersi-
Kopça gibi geçerler birbirlerine: 1085
Demirle mıknatıs da böyledir işte.

Salgınların yapısını anlatacağım şimdi
Hangi kaynaktan fışkırp sayrılık birikiminin
Kırıp geçirdiğini insanlarla hayvanları?
Çoğu tözlerin bize dirim veren 1090

EVRENİN YAPISI

Kimi atomları olduğunu kanıtlamıştım sana.
Sayrılık ve zehir taşıyan sayısız atom da
Ortalıkta uçuşup dursa gerek. öte yandan.
Bunlar bir raslantı sonucu kümelenip
Bozarsa havakürenin dengesini, ağulanır hava. / 1095
Bu salgın tohumu ya bulaşır -bulutlar
Ve sisler gibi iner gökten- ya da çoğu kere
Mevsimsiz sağanaklarla çürüyünce, kavrulunca
Güneşin ışınlarıyla toprak; ondan doğar.

Bir düşün, nasıl etkiler alışılmadık iklim 1100
Ve su, evlerinden, yurtlarından uzaklaşanları?
Değişiktir koşullar. Britanya'daki havayla
Nasıl bir tutarız Mısır'dakini -ki orada
Eğimlidir göğün eksenini- Kırım'dakiyle
Cadiz'dekini ve ta uzaklarda, güneşin yaktığı 1105
Kara derili adamların yurdundakini?
Dört bambaşka iklim, dört bambaşka rüzgâr
Egemendir bu ülkelerde ve yerlileri
Ne görünüşçe benzerler birbirlerine
Ne de kimi sayrılıklara yatkınlıkta. 1110

Salt Mısır'da doğan, Nil kıyılarında görülen
Bir sayrılık, fil derisine çevirir teni.
Attika ayaklara yaramaz, Akhaia gözlere.
Başka yöreler, başka organları sakatlar.
Havadaki değişmelerdendir bu. Tutalım ki, 1115
Bize düşman bir havaküre işbaşında:
Hemen sinsice yayılır uğursuz esinti.
Sis gibi, bulut gibi kayar ve gittiği yere
Bulaştırır bozgun tohumunu. Varınca
Bizim bulunduğumuz kesime, yozlaştırır 1120
Oradaki havaküreyi de; uyarlar kendine.

LUCRETİUS

Düşman eder bize. Ve bu yeni salgın
Hiç haber vermeden çöker sulara;
Büyüyen başağa, tüm öbür besinlere,
Otlaklara yerleşir, ya da asılı kalır ortada. 1125
Oyle ki, soluyunca kokuşmuş havayı,
Kendiliğinden emer bedenimiz yabancı öğeleri.
Bu yüzden kırılıp gider davar ve şap.
Kırıp geçirir düşkün büyükbaşları.
İster bir kalkıp gidelim yasak bölgeye, 1130
Değiştirelim çevremizi saran havayı; isterse
Doğa, düşman bir havaküre getirsin ya da
Alışık olmadığımız bir şey, bilinmezliğiyle
Geçsin saldırıya, ne fark eder?

Atina tarlalarını bir zamanlar 1135
Böylesine bir salgın kırıp geçirdi, yolları
Çöle çevirdi, yok etti nice Atina'lıyı!
Mısır'ın yüreğinden doğdu ve aşarak havayı
Azgın denizi, kasıp kavurdu Atina halkını:
Bölük bölük boyun eğdiler vebaya 1140
Ve ölüme. Önce baktılar, ateş gibi
Yanıyordu alınları, sonra gözleri
Döndü kaçınağına. Derken boğazları
Kapkara kesildi, kanlarını yuttular.
Urlar tıkadı ses borusunu, gırtlığı. 1145
Ruhun sözcüsü dil, acıdan bitkin
Kımıldayamaz oldu, sertleşti, kan sızdırdı.
Sayrılık göğsüne indi sonra kurbanın,
Yaslı yüreğine yerleşti. O zaman işte
Temelinden sarsıldı yaşamın korunağı. 1150
Ağzından çıkan soluk, çürümüş
Bir kadavra gibi leş kokuluydu.
Ruh ve bedenin kuvveti kesildi gitgide,
Ölüm eşikteydi. Durmaksızın arttırıyordu

EVRENİN YAPISI

- Buran sancı dayanılmaz acıyı; çığlıklar, 1155
İniltilere karşıyordu. Sayrı beden
Sarsılıyordu gece gündüz öğürtülerle
Ve her kas, her sinir yıpranıyordu gitgide,
Tükeniyordu bitkinlikten. Bedenin yüzeyinde
Aşırı bir ateş yoktu; ılık dokununca; 1160
Ama beden kıpkızıldı tepeden tırnağa,
Yaralarla kaplıymışcasına. Sanki
Çıban sarmıştı her yanını. Oysa
Tutuşuyordu iç organlar -kemikler bile-
Kor düşmüştü çaresiz kurbanın karnına. 1165
Değemiyordu yumuşacık örtüye bile.
Serinlikti, serinlemektik tek isteği.
Kimi, soğuk suya sokuyordu yanan bacaklarını,
Çınlıçıplak atılıyordu kimi dalgalara.
Kimi kuyuya bırakıveriyordu bir tepeden kendini, 1170
Dili acıdan sarkmış. Bu susuzluğa,
Bu dinmeyen, içlerini kavuran susuzluğa
Bir iki damla serinliğiymiş sağanağın verdiği.
Evet, azalmıyordu çile. Gövde bitikti.
Yatağın yanında bekleyenler, usulca, 1175
Korkularını açığa vurmada konuşuyordu.
Ama o kanlı, faltaşına dönmüş gözler
Kapanmak bilmiyordu, izliyordu.
Ölüm belirtileri geldi ardından; ve acıdan,
Korkudan çıldırdı ruh; kaşlar çatıldı, 1180
Hummayla kasıldı yüzler, kulaklar
Dinmeyen uğultularla çınladı;
Soluk kesik kesikti ya da
Ağır ağır çıkıyordu, güçlkle.
Ensedene parıltılı bir ter boşandı ansızın 1185
Sarı renkte. Tuz tadında ince bir balgam
Sert bir öksürükle söküldü boğazdan.
Sinirler seyirdi, eller titredi ve ayaklardan
İnatçı bir ürperti yükseldi yukarı, usulca.

LUCRETİUS

- Son an geliyordu; burun delikleri büzüldü, 1190
Sivrildi burnun ucu ansızın, gözler söndü,
Şakaklar çöktü; ten soğuktu, sertti.
Dudaklar ayıktı ve sarkıyordu.
- Alın şişmişti, gergindi. Çok geçmeden 1195
Kasıldı kaldı eller ayaklar. Güneşin ya
Sekizinci yakışında ya dokuzuncuda meşalesini,
Can veriyordu kurbanlar.
- Bu sondan kaçanlarsa, tiksiniç çıbanlarla,
Barsaklarından durmadan sızan kara sıvıyla,
Sürüncemeli bir ölüme gün giymişlerdi. 1200
Bazan tıkalı burun deliklerinden boşalan
Pıhtılı kan ve onulmaz bir başağrısı
Ansızın bastırıp götürürdü yaşam gücünü.
Atlatsa da bu ölümcül kanamayı, 1205
Kaslarına, sinirlerine, üreme organlarına
Sinsice yürüyordu sayrılık. Kimileri
Ölüm korkusuyla hadım ettiler kendilerini,
Böyle kurtardılar canlarını. Kimileriye,
Elden ayaktan yoksun bir yaşam sürdürdüler:
Ölüm korkusu baskındı öylesine. 1210
Kimileriniyse unutuş bekliyordu pusuda,
Adlarını anımsamadılar bile.
- Cesetler, gömülmeden, üstüste yığılıyorlardı.
Ama leş kargaları ve alıcı kuşlar bile 1215
Kaçıyorlardı leş kokusundan, yanaşmıyorlardı;
Bir lokma alanlarsa ölüyorlardı hemen.
- Hiç kuş yoktu ortalıkta. Ormandan
Çıkıp gelmiyordu yağmacı hayvanlar. Veba
Kasıp kavurmuştu çoğunu. Özellikle 1220
İnsanın sadık yardımcısı köpekler
Doldurmuştu sokakları; çırpınıyor, tutmaya
Çalışıyorlardı vebanın çektiirdiği canı.
Kimse yas tutmuyordu ölenin ardından.
İlâca güven yoktu; değişiyordu kişiye göre;

EVRENİN YAPISI

Kimine dirim veren, yeniden baktıran gökyüzüne	1225
Öldürücü geliyordu bir başkasına.	
En üzücüsü de, kendini sayrı sanan kişi	
Yılğınlaşıp umutsuzluğa kapılıyordu hemen.	
Ölüm cezasına çarptırılmışçasına,	
Can veriyordu daha ölümü beklerken.	1230
Durmaksızın bulaşıyordu obur veba; davar	
Gibi, sürüler gibi çaresizdi kurbanlar.	
Ölümün kol gezmesinin şuydu nedeni:	
Yaşama, gereğinden çok tutkun olanlar,	
Ölümünden de o oranda korkarak, kaçıyor	1235
İlgilenmiyordu yakınlarının sayrılığıyla.	
Ama bu ölümcül umursamazlık sonucu	
Onları da cezalandırıyordu aynı ölüm;	
Kimsesiz ve her türlü yardımdan yoksun	
Aşağılayıcı ölüm, dayanılmaz acısıyla.	1240
Ne ki, yatağın başında dikelenler,	
Sayrılık kapanlar ve ölenlerin	
Yakınmalarını yiğitçe dinleyenler de vardı.	
Ölüm en iyi kişileri böyle avladı.	
Telâşla atılıyordu ölenler bir çukura	1245
Cenaze dönüşü ağlanıp sızlanılıyordu,	
Yataklara düşülüyordu üzüntüden.	
Ölümün, sayrılığın, yasın değmediği	
Tek kişi kalmamıştı o günlerde.	
Çobanlar, sığırtmaçlar, dirençli orakçılar da	1250
Katılmışlardı kurbanlar arasına.	
Gövdeleri üstüste yığılmıştı kulübelerde	
Yoksulluğun ve sayrılığın elbirliğiyle.	
Cansız yavruların üstünde görüyordun	
Cansız ana babayı. Ölü ana babalarının üstünde	1255
Debelenip, son soluklarını veriyordu çocuklar.	
Köylüklerden kentlere taşınıyordu veba	
-Koşuyordu, kaçıyordu köylüler,	
Kente birlikte getiriyorlardı vebayı da-	

LUCRETİUS

Duvarlarla kısıtılmış yapılara üşüşüyorlardı. 1260
Ölüm üstüste diziyordu onları. Yollarda
Çeşme başlarında da tatlı su özlemiyle
Kıvrılıp kalmıştı susuzlar. Alanlarda,
Sokaklarda bitkin gövdeler yarı-canlı
Kirli paçavralara sarılı, 1265
Pislik içinde ölüyordu:
Tiksinç yaralara, toza toprağa bulanmış
Kemiklerini, kuru bir deri örtüyordu.

Tapınaklar baştanbaşa cesetle dolmuştu,
Ölüler almıştı ziyaretçilerin yerini; 1270
Acının, ağrının yakınlığı
Azaltmıştı tanrı korkusunu.
Eski gömme töresi silinmişti birdenbire.
Korkusuyla başbaşaydı halk. Her biri
Koşullar elverdiğince gömüyordu ölüsünü. 1275
Yoksulluk sonucu, ya da
Beklenmedik bir ölümle karşılaşınca,
Olmadık deneylere girişliyordu kişiöğlü
Kandaşlarını başkaları için yığılmış
Odun kümelerine fırlatıyordu, 1280
Ateşe veriyordu çığlıklarla.
Bu kavgalarda ne kanlar döküldü;
Seven, sevdiği ölüyü bırakmadı ama.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	7
EVRENİN YAPISI	11
BİRİNCİ KİTAP	13
İKİNCİ KİTAP	51
ÜÇÜNCÜ KİTAP	90
DÖRDÜNCÜ KİTAP .	127
BEŞİNCİ KİTAP	170
ALTINCI KİTAP	218